ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔ΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ: ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Θεσσαλονίκη, 1-3 Δεκεμβρίου 2011

HELLENIC EDUCATIONAL SOCIETY

14th INTERNATIONAL CONFERENCE

EDUCATING INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS: A CHALLENGE FOR SCHOOL AND SOCIETY

University of Macedonia, Thessaloniki

1-3 December 2011

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: 20 ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΑΣΠΑΙΤΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

INCLUDE
Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής & Διαπολιτισμικής Αγωγής

ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ:

Εκδοτικός Οίκος
Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

Εκδοτικός Οίκος
Αφών Κυριακίδη
Κ. Μελενίκου 5,
Θεσσαλονίκη
Τηλ. 2310-208540

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΕΥΝΩΝ

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(έτος ιδρύσεως 1836)
ΑΡΣΑΚΕΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Ελαιώνες Πυλαίας – Τ.Κ. 55535
Θεσσαλονίκη
ΤΗΛ.:2310/304000 - ΦΑΞ:2310.328198

Deutsche Vertretungen in Griechenland
Γενικό Γερμανικό Προξενείο Θεσσαλονίκης

Λεωφόρος
Μ. Αλεξάνδρου 33
54641 Θεσσαλονίκη

ΚΟΛΛΕΓΙΟ «ΑΝΑΤΟΛΙΑ»

ANATOLIA COLLEGE 1886

Ελαιώνες Πυλαίας
Τ.Κ. 55535
Θεσσαλονίκη

ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Π
Ε

Ελαιώνες Πυλαίας
Τ.Κ. 55535
Θεσσαλονίκη

E M P L O Y
Σύμβουλοι Εκπαίδευ-σης & Σταδιοδρομίας
Βασ.Όλγας 97, 546 43, Θεσσαλονίκη.
Τ. 2310 230545
F. 2310 230415
central@e-employ.gr
www.e-employ.gr

ΜΟΝΟΧΡΩΜΙΑ
ΨΗΦΙΑΚΟ ΦΩΤΟΑΝΤΙΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
&
www.print-24.gr
Φθηνές εκτυπώσεις για όλους!!!
Κων. Μελενίκου 22 - Θεσσαλονίκη
Τ.: 2314-313.301, 2310-206.429
info@print-24.gr
info@monochromia.gr

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Αγαπητοί φίλοι και μέλη της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος,

Οι σύγχρονες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο επιβάλλουν την απόκτηση γνώσεων, την καλλιέργεια δεξιοτήτων και την ανάπτυξη ικανοτήτων, που θα επιτρέπουν στους μαθητές να οραματιστούν και να διαμορφώσουν νέες προοπτικές στο πεδίο της εκπαίδευσης, της εργασίας και της κοινωνικής συνύπαρξης. Το σχολείο καλείται να αναπτύξει την ενεργό μάθηση, την κριτική σκέψη, την κοινωνική αλληλεγγύη και συνοχή καθώς και το σεβασμό των δικαιωμάτων του άλλου. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες συχνά έχουν περιορισμένες ευκαιρίες μάθησης και βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, εξαιτίας της ανεπάρκειας εκπαιδευτικών προγραμμάτων, της έλλειψης κατάλληλων εκπαιδευτικών δομών και της αδυναμίας του σχολείου να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στον ενταξιακό και κοινωνικοποιητικό του ρόλο. Για το λόγο αυτό η αναθεώρηση του προσανατολισμού του σχολείου αποτελεί αναγκαιότητα και νέα πρόκληση για την κοινωνία.

Στόχος του Συνεδρίου - το οποίο συμπίπτει με την 3η Δεκεμβρίου, Παγκόσμια Ημέρα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες- είναι να δώσει την ευκαιρία σε επιστήμονες, ερευνητές και εκπαιδευτικούς να προβάλουν προβληματισμούς και ερευνητικά δεδομένα με σκοπό την ανταλλαγή ιδεών και την επιστημονική εμβάθυνση σε ένα θέμα με πολλές κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις. Ευελπιστούμε ότι η διεξαγωγή του Συνεδρίου θα συμβάλει στην υποστήριξη των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και στην προώθηση των αιτημάτων τους για ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση και στην κοινωνική ζωή.

Εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής
Ο Πρόεδρος του Συνεδρίου
καθηγητής Δημήτρης Β. Γουδήρας

Συνδιοργανωτές:
Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Τμήμα Θεολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
Ανωτάτη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), Παράρτημα Θεσσαλονίκης
Παιδαγωγική Εταιρεία Ειδικής Αγωγής Ελλάδος
Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, Παράρτημα Μακεδονίας

Θεματικές ενότητες του Συνεδρίου:

- Θεσμικό, φιλοσοφικό και ιστορικό πλαίσιο της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Ανίχνευση, αξιολόγηση και διάγνωση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών των ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Προγράμματα εκπαίδευσης και μέθοδοι διδασκαλίας
- Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο
- Νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Κοινωνικές και συναισθηματικές παράμετροι στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Συνεργασία σχολείου - οικογένειας - κοινότητας

Προσκεκλημένοι ομιλητές
Gill Brackenbury, Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London, UK.
Dr. Maria Kambouri, Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London, UK.
Prof. Dr. Annette Leonhardt, Department of Pedagogy and Rehabilitation, LMU of Munich, Germany.
Prof. Dr. Tova Most, Constantiner School of Education, Tel-Aviv University, Israel.
Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Finland, Finland.
Dr. Vasiliki Hermann-Triarchi, Department of Pedagogy and Rehabilitation, LMU of Munich, Germany.
Γεώργιος Αλεβίζος, Διευθυντής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
Εμμανουήλ Κολιάδης, ομότιμος καθηγητής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
Αθηνά Σιδέρη, καθηγήτρια του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οργανωτική Επιτροπή
Πρόεδρος:
Δημήτρης Β. Γουδήρας, καθηγητής Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μέλη:
Ιωάννης Αγαλιώτης, επίκουρος καθηγητής Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
Ιωάννης Αθανασιάδης, επιστημονικός συνεργάτης Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Αναστασία Αθανασούλα- Ρέππα, καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ Αθηνών.
Μαρία Αναγνωστοπούλου, σχολική σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
Γεώργιος Αραβανής, αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης.
Σοφία Ασλανίδου, καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ, Παράρτημα Θεσσαλονίκης.
Μαρία Βαϊνά, καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ Αθηνών.
Κατερίνα Δημητριάδου, επίκουρη καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
Μάρω Δόικου-Αυλίδου, επίκουρη καθηγήτρια Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Αμαλία Καραμήτρου, επιστημονική ερευνήτρια Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, υπ. διδάκτορας Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Εμμανουήλ Κολιάδης, ομότιμος καθηγητής Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ειδικής Αγωγής.
Κωνσταντίνος Μαλαφάντης, αναπληρωτής καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος
Ελισάβετ Μάρκου, MSc, εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
Βασιλική Μητροπούλου, επίκουρη καθηγήτρια Τμήματος Θεολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Θωμάς Μπάκας, λέκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
Αρετή Οκαλίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Αναστασία Παμουκτσόγλου, τ. πάρεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
Βασιλική Παπαδοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
Αλεξία Πέννα, Δρ. Παιδαγωγικής, ειδική παιδαγωγός, Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
Μαρία Ράντζου, λέκτορας (υπό διορισμό) Τμήματος Θεολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Θεοδώρα Χασεκίδου- Μάρκου, σχολική σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
Γραμματειακή Υποστήριξη
Υπεύθυνοι Γραμματείας:

Βασιλική Παπαδοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
Μαρία Ράντζου, λέκτορας (υπό διορισμό), Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ.
Μέλη:
Ζωή Γούλα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Αναστασία Μπομπάι, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Σοφία Παρίζη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Αργυρώ Χαχούδη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Γεώργιος Αντωνιάδης, μεταπτυχιακός φοιτητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Οικονομική διαχείριση
Ταμίας: Θεοδώρα Χασεκίδου – Μάρκου, σχολική σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τηλ.: 6947529311, E-mail: markoudor@gmail.com

Επικοινωνία - Ιστοσελίδες:
Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος (www.pee.gr)**,** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (www.uom.gr), **e-mail:** rantzou@hotmail.com; vpapa@uowm.gr
Τηλέφωνα επικοινωνίας: 2310-891381, **Fax:** 2310-891388

Επιστημονική Επιτροπή
Πρόεδρος:
Δημήτρης Γουδήρας, καθηγητής Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Μέλη:
Ιωάννης Αγαλιώτης, επίκουρος καθηγητής Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Αναστασία Αλευριάδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
Σοφία Ασλανίδου, καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ, Παράρτημα Θεσσαλονίκης
Δημήτριος Αναστασίου, επίκουρος καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
Βασίλης Αργυρόπουλος, επίκουρος καθηγητής, Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
Φίλιππος Βλάχος, αναπληρωτής καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
Αναστασία Βλάχου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
Αγγελική Δαβάζογλου, καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.
Μάρω Δόικου-Αυλίδου, επίκουρη καθηγήτρια Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Λευκοθέα Καρτασίδου, επίκουρη καθηγήτρια Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Εμμανουήλ Κολιάδης, ομότιμος καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ειδικής Αγωγής
Αικατερίνη Κορνηλάκη, επίκουρος καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης.
Ηλίας Κουρκούτας, αναπληρωτής καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Κρήτης.
Δήμητρα Κουτσούκη, καθηγήτρια Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
Μαρία Κυπριωτάκη, λέκτορας Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Κρήτης.
Βενέττα Λαμπροπούλου, καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών
Σοφία Μαυροπούλου, επίκουρη καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αρετή Οκαλίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Σουζάνα Παντελιάδου, καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
Ιωάννα Παπαβασιλείου, λέκτορας Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Ιωάννης Παπαδάτος, ομότιμος καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος αναπληρωτής καθηγητής, Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Αλεξία Πέννα, Δρ. Παιδαγωγικής, Ειδική Παιδαγωγός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
Γρηγόριος Σίμος, επίκουρος καθηγητής Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Σπύρος Σούλης, επίκουρος καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
Παναγιώτα Σταυρούση, λέκτορας Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
Σωτηρία Τζιβινίκου, προϊσταμένη Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης.
Ελένη Φτιάκα, αναπληρώτρια καθηγήτρια Τμήματος Επιστημών της Αγωγής Πανεπιστημίου Κύπρου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης, αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, πρόεδρος
Δημήτρης Β. Γουδήρας, καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, αντιπρόεδρος

Μαρία Βαϊνά, καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ, γενική γραμματέας
Γεώργιος Αραβανής, αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης, ταμίας
Αναστασία Παμουκτσόγλου, τ. Πάρεδρος Π.Ι., ειδική γραμματέας
Θωμάς Μπάκας, Λέκτορας Παν/μίου Ιωαννίνων, μέλος
Αναστασία Αθανασούλα-Ρέππα, Καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΠΕΜΠΤΗ 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011

16.00-17.00: ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ. ΑΙΘΟΥΣΑ 1. (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)
Προεδρία: Βασιλική Παπαδοπούλου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας(ΠΔΜ), **Αρετή Οκαλίδου,** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας(ΠΑΜΑΚ), **Μάρω Δόικου-,Αυλίδου** Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης(ΑΠΘ)

17.00-18.00: Σύντομοι χαιρετισμοί, επίσημη έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου.

18.00-18.30: **Γεώργιος Αλεβίζος**, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων,
Η εκπαιδευτική πολιτική για την εκπαίδευση των ΑμΕΕΑ στην Ελλάδα.

18.30-19.00: **Εμμανουήλ Κολιάδης**, Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ειδικής Αγωγής, ομότιμος καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Γνωσιακές-συμπεριφοριστικές στρατηγικές και τεχνικές για την αντιμετώπιση προβλημάτων μάθησης και συμπεριφοράς. Εναλλακτικά προγράμματα στην Ειδική Εκπαίδευση.

19.00-19.30: **Αθηνά Σιδέρη**, καθηγήτρια Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Ενταξιακή Εκπαίδευση στη Νέα Εποχή: Ερωτήματα και Προβληματισμοί.

19.30-20.00: Συζήτηση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

09.00-11.00: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΚΟΗΣ

Προεδρία: Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μαγδαληνή Αντωνιάδου-Χύτογλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Παιδική Βαρηκοΐα-Επικοινωνία: Μεγάλες Προσδοκίες;

Σπύρος Μεταξάς, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πρόληψη-αντιμετώπιση της ακουστικής απώλειας σε παιδιά: Σύγχρονες πρακτικές

Άννα Σφακιανάκη και Κατερίνα Νικολαΐδου
Καταληπτότητα ομιλίας και χαρακτηριστικά του παραγόμενου λόγου βαρήκοων-κωφών

Πωλίνα Πανταζίδου, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Μέτρηση της ρινικότητας σε άτομα με προβλήματα ακοής

Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Αξιολόγηση ακρόασης, ομιλίας και λόγου σε παιδιά με προβλήματα ακοής και κοχλιακά εμφυτεύματα: Συμπεράσματα

Συζήτηση: Συντονίστρια **Άννα Σφακιανάκη**

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ (ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ:15 ΛΕΠΤΑ)

ΘΕΣΜΙΚΟ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Μαρία Αναγνωστοπούλου**, σχολική σύμβουλος, **Θωμάς Μπάκας**, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,

Θωμάς Μπάκας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής

Απόστολος Σπαθής και **Παρασκευή Χατζηπαναγιώτου**, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Τα κέντρα διαφοροδιάγνωσης, διάγνωσης και υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Δ.Υ.): θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και χάραξη εσωτερικής εκπαιδευτικής πολιτικής

Α. Ήργης και **Ο. Μακρή**, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Κωφοί: γλωσσική μειονοτική ομάδα ή άτομα με αναπηρία; Παλαιά και νέα ερωτήματα

Νιικόλαος Καϊσέρογλου, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Δυνατότητες και ζητήματα / πιθανές περιοχές άσκησης «εσωτερικής» εκπαιδευτικής πολιτικής μιας σχολικής μονάδας (γενικής αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση) αναφορικά με την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΑμΕΕΑ).

Πογιατζή Αθανασία, Χρίστου Ελπίδα, Φτιάκα Ελένη, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Η εξέλιξη του αναπηρικού κινήματος στην Κύπρο και ο ρόλος του στην εκπαιδευτική ένταξη των ατόμων με αναπηρία

Α. Χαρίση, Σ. Ηλιάδου-Τάχου, Δ. Αναστασίου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Οι απαρχές της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ(ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ:15 ΛΕΠΤΑ)

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Γρηγόρης Σίμος, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Κ. Βουγιούκας**, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, **Σωτηρία Τζιβινίκου**, Διευθύντρια Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,

Όλγα Ιωαννίδου, Philippe Mousty, Jacques Grégoire, Καθολικό Πανεπιστήμιο της Λουβαίνης (UCL), Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών (ULB), Βέλγιο,
Ανίχνευση αναγνωστικών δυσκολιών στη σχολική τάξη

Κ. Βουγιούκας, Μ. Τζουριάδου, Κ. Αγγελάκη, Σ. Βελλίκης, Κ. Γεροφώτη, Α. Γκαγκαλνά, Κ. Κοντού, Α.. Κουμλή, Ε. Μπαλδίμτση, Χ. Τζωρτζάκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Η σχέση γνωστικής, γλωσσικής και κοινωνικής επάρκειας με δυσκολίες των παιδιών στον αφηγηματικό λόγο

Λευκοθέα Καρτασίδου, **Παναγιώτης Βαρσάμης**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Κλίμακα Εκτίμησης Σχολικής Λειτουργικότητας – μια διερευνητική μελέτη της ευχρηστίας της

Λυδία Αμπόνη-Τσούρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Ειδικές δυσκολίες στα μαθηματικά (δυσαριθμησία) σε παιδιά. Η πρώτη έκδοση ενός ψυχομετρικού εργαλείου μέτρησης των μαθησιακών δυσκολιών στο δημοτικό

Σωτηρία Τζιβινίκου, Διευθύντρια Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,
Ενδυναμώνοντας το Υ(υποστήριξη) των ΚΕΔΔΥ: από τη διεπιστημονική αξιολόγηση στον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής παρέμβασης

11.00-11.30 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ-ΚΑΦΕΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

11.30-13.30: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ - ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΔΥΣΛΕΞΙΑ - ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΠΡΟΣΟΧΗΣ: ΑΙΤΙΑ - ΠΡΟΓΝΩΣΗ – ΔΙΑΓΝΩΣΗ – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ.

Πρόεδρος: Γεώργιος Θ. Παυλίδης, *Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*

Γεώργιος Θ. Παυλίδης, *Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*,
Πρόγνωση, διάγνωση της δυσλεξίας και της διάσπασης προσοχής με την οφθαλμοσκόπηση (τεστ Παυλίδη)

Γεώργιος Θ. Παυλίδης και **Π.Μ. Σαμαράς**,
Το Βιολογικό Τεστ Παυλίδη (Οφθαλμοκίνησης) με ακρίβεια διαγιγνώσκει από την προσχολική ηλικία. Παιδιά με Διάσπαση Προσοχής (ΔΕΠΥ).

Β. Κατανά Ειδική Παιδαγωγός και **Γεώργιος Θ. Παυλίδης**,
Μέθοδος αντιμετώπισης πολυμέσων Παυλίδη: Βελτιώνει σημαντικά την ορθογραφία των Δυσλεξικών

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

11.30-13.30 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΠΡΩΙΜΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
Προεδρία: Αναστασία Αλευριάδου, **Αγγελική Τσαπακίδου**, **Ελένη Γρίβα**, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,

Αναστασία Αλευριάδου, Μαρία Μάστορα, Ελένη Γρίβα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Συγκριτική διερεύνηση προβλημάτων λόγου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας με και χωρίς προβλήματα συμπεριφοράς

Βασιλική Αλεξίου, Νηπιαγωγός,
Εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδί νηπιαγωγείου σε υπόθεση επικινδυνότητας για προβλήματα μάθησης

Μαρία Μητσιώρη, Εκπαιδευτικός,
Πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδί νηπιαγωγείου που βρίσκεται σε επικινδυνότητα εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών

Βασιλική Κουτσομπίνα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Έγκαιρη ανίχνευση με στόχο το σχεδιασμό και την υλοποίηση ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για τη βελτίωση των αντιληπτικο-κινητικών επιδόσεων παιδιών με νοητική καθυστέρηση.

Παύλος Κωνσταντινίδης, Αγγελική Τσαπακίδου, Αναστασία Αλευριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παρεμβατικό πρόγραμμα κινητικών δεξιοτήτων παιδιών με αναπτυξιακή καθυστέρηση για την κοινωνική τους ένταξη στο νηπιαγωγείο.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

11.30-13.30 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΑ

Προεδρία: Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Δημήτρης Πούλος**, **Παναγιώτα Βογιατζόγλου,** Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Παύλος Ι. Εφραιμίδης, 5ο Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Μενεμένης,
Πρόταση για την αξιοποίηση δεδομένων και τεχνικών του εκπαιδευτικού δράματος κατά τη διδασκαλία εννοιών των θρησκευτικών του δημοτικού σχολείου σε μαθητές με ελαφρά ή μέτρια νοητική υστέρηση

Παναγιώτα Κλώνη, Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.) Αχαΐας – Τ.Ε.Ι. Πάτρας,
Εκπαιδευτικά βιωματικά παιχνίδια προσομοίωσης για παιδιά με νοητική υστέρηση.

Γιώργος Ποταμιάς, Ελένη Μούκα, Γωγώ Σταματοπούλου, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Η εικόνα ως δυναμικό διδακτικό εργαλείο στην Εκπαίδευση των ΥΨΙΜ στο μάθημα της Ιστορίας.

Δημήτρης Πούλος, Παναγιώτα Βογιατζόγλου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου**,**
«12+1 Μικροί Θεοί»: ένα πολιτιστικό πρόγραμμα προσαρμοσμένο στην ειδική αγωγή.

Πηνελόπη Φραντζή, Ευφροσύνη Καρβελά, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Η επίδραση της μουσικοθεραπείας στα παιδιά με προβλήματα ακοής.

Γλυκερία Ρέππα, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
«Καλλιεργώντας» τα συναισθήματα σε μαθητές /τριες με ειδικές ανάγκες μέσω του θεατρικού παιχνιδιού και της μουσικοκινητικής αγωγής.

Ειρήνη Σταμούλη, Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) Χίου,
Συνδιδασκαλία μαθημάτων μουσικής και θεατρικής αγωγής στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Χίου: μια μελέτη περίπτωσης

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011
ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

11.00-13.30 : ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΘΕΣΜΙΚΟ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Ιωάννα Κουνιάκη, Ευαγγελία Ρέππα, Εμμανουήλ Τσαγκάτος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
Καλές πρακτικές στην εκπαίδευση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού: τα τμήματα ένταξης

Νικόλαος Ι. Δημητρίου, Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής,
Έλεν Κέλερ: το χρονικό και οι συνέπειες της επίσκεψης στην Ελλάδα

Νίκη Κουσουρέτα, εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία στην ημιαυτόνομη διαβίωση με τον εκπαιδευτικό οδηγό «S.A.L.D.A.L»

Χριστίνα Κουτούβελα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Η σημασία της ποίησης για την ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες

13.30-16.00: ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΠΗ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

16.00-17.30:. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ - ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Συντονιστής: Εμμανουήλ Κολιάδης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γεωργία Δασκαλοπούλου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Στρατηγικές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού από γηγενείς και αλλοδαπούς μαθητές Δημοτικού Σχολείου.

Βασιλική Μάλαμα, εκπαιδευτικός
Σύνδεση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού με τη σχολική θυματοποίηση και σύγκριση στάσεων και απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γύρω από τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό (cyberbullying).

Σοφία Παρασκευαΐδου, Γουδήρας Δημήτρης, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Στάσεις των Εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε δομές Ειδικής Αγωγής απέναντι στο φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

16.00-17.30:. ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Ελένη Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου, **Ιωάννης Αγαλιώτης**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Αναστασία Παμουκτσόγλου**, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ελένη Δαμιανίδου, Ελένη Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Η αναπηρία μέσα από την εμπειρία των μαθητών του εσπερινού σχολείου

Ελισάβετ Δεληγιάννη, Ιωάννης Αγαλιώτης, Λευκοθέα Καρτασίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Η οικοσυμπεριφοριστική ανάλυση ως μέθοδος αξιολόγησης της καταλληλότητας της διδασκαλίας στη γενική τάξη και στα τμήματα ένταξης: Εφαρμογές στην περίπτωση μαθητών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες

Μαίρη Μαργαρώνη, 1^{ο} Ευρωπαϊκό Σχολείο Βρυξελλών,
Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες στο 1^{ο} ευρωπαϊκό σχολείο Βρυξελλών. Πρακτικές εφαρμογές μιας ισότιμης εκπαιδευτικής φιλοσοφίας

Κωνσταντίνος Θ. Μιχαηλίδης, Διευθυντής Πειραματικού Ειδικού Δημοτικού Σχολείου,
Εκπαιδευτικά προγράμματα για την αναπηρία ή η «αναπηρία» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων: θεωρητική & εμπειρική κονωνιοψυχολογική προσέγγιση

Αναστασία Παμουκτσόγλου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, **Κων/νος Ανθόπουλος**, **Χρήστος Σερμπίνης**, εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Συνεκπαίδευση σε μια κοινωνία διαφορετικότητας: εκπαιδευτικοί και μαθητές με ειδικές ανάγκες

Αγνή Καραγιάννη, εκπαιδευτικός
Εναλλακτική αξιοποίηση παιδαγωγικού υλικού για τη διαχείριση των συναισθημάτων στην προσχολική και πρώιμη σχολική ηλικία κατά την συνεκπαίδευση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-17.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Γεώργιος Θ. Παυλίδης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Β. Γιαννούλη**, ΚΕΔΔΥ Κοζάνης, **Κωνσταντίνος Τριπολιτάκης**, Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,

Άννα Σταματάκη και **Κων/νος Τζίμας**, Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης – Τμήμα Ειδικής Αγωγής
Μελέτη περίπτωσης μαθητή με αυτισμό σε γενικό σχολειό με παράλληλη στήριξη.

Χρηστος Κεβρεκίδης, Σχολικός Σύμβουλος 62^{ης} Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής, Γρεβενά,
Η βελτίωση της χωρικής κωδικοποίησης σε σχηματισμό εξάστιγμου στο μικρό – μέσο χώρο, ως παράγοντας εκμάθησης της μεθόδου Braille στα τυφλά παιδιά.

Κούκλης Κωνσταντίνος, ειδικός παιδαγωγός,
Η στάση των βλεπόντων μαθητών απέναντι σε άτομα με τύφλωση ή μειωμένη όραση.

Κωνσταντίνος Τριπολιτάκης, σχολικός σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Ισαάκ Στόγιος, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Εκμάθηση ξένων γλωσσών και μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: δυνατότητες – προοπτικές.

Β. Γιαννούλη, ΚΕΔΔΥ Κοζάνης, **Γεώργιος Θ. Παυλίδης**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Τα ορθογραφικά λάθη με ακρίβεια ξεχωρίζουν τους Έλληνες από τους αγγλόφωνους δυσλεξικούς

Μερόπη Βογιατζόγλου, Ά ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Θεσσαλονίκης,
Ο ρόλος του καθηγητή / τριας ειδικής φυσικής αγωγής στην αξιολόγηση και ένταξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο μάθημα της γενικής φυσικής αγωγής.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-17.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Βασίλειος Δαγδιλέλης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Α. Μαύρου**, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, **Σοφία Ασλανίδου**, ΑΣΠΑΙΤΕ Θεσσαλονίκης

Α. Μαύρου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Εναλλακτική επικοινωνία και (τεχνολογικός) αλφαβητισμός: Η εμπειρία της εφαρμογής της υποστηρικτικής τεχνολογίας στην Κύπρο μέσα από μια μελέτη περίπτωσης

Α. Μισιρλή, **Α. Μιχαλόπουλος**, **Δ. Νικολός, Γ. Δαβράζος, Ν. Μπακόπουλος**, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Η εκπαιδευτική ρομποτική scratch-lego wedo στην ειδική αγωγή: «μια μελέτη περίπτωσης»

Βασιλική Γιαννοπούλου, Εκπαιδευτικός
Οδηγός πρώτης ανάγνωσης της αγγλικής γλώσσας για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες

Ελευθερία Αβραμίδου, Α΄ Ψυχιατρική Κλινική Α.Π.Θ. Γ/Ν Παπαγεωργίου,
Πρώτη γραφή-ανάγνωση: η προσέγγιση μιας κατασκευής.

Φωτεινή Σουλιώτη και **Δημήτρης Αλιμήσης**, ΑΣΠΑΙΤΕ, παράρτημα ΠΑΤΡΑΣ,
Η εκπαιδευτική τεχνολογία στην Ειδική Αγωγή: βιβλιογραφική μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης και μια μελέτη περίπτωσης

Ελένη Φακάζη και **Μαρία Καμπούρη**, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, Αγγλία,
Αναθεώρηση της παιδαγωγικής των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: η χρήση του διαδραστικού πίνακα σε ένα ειδικό σχολείο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Αγγλία με παιδιά με αυτισμό.

17.30-18.00 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ-ΚΑΦΕΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011
ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

16.00-18.00: ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Χ. Συριοπούλου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Δημήτριος Κασίμος**, Παιδιατρική Κλινική ΔΠΘ, **Ελευθέριος Κοντόπουλος**, Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, **Ιωάννης Τσικουλάς**, Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης,
Θέματα αξιολόγησης και χαρακτηριστικά των παιδιών με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές

Μαρία Θ. Παπαδοπούλου, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Θεσσαλίας,
Συνεργασία των δάσκαλων του γενικού σχολειού με τους σχολικούς συμβούλους γενικής και ειδικής αγωγής και τα ΚΕΔΔΥ (Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών) για την ανίχνευση, αξιολόγηση και διάγνωση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Ελένη Τσάνταλη, Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,
Αυτισμός με και χωρίς νοητική υστέρηση: 2 μελέτες περίπτωσης

Σ. Γκιαούρη, Χ. Γκιαούρης, Α. Αλευριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Ανίχνευση δυσκολιών ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε παιδιά με νοητική αναπηρία μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

18.00-20.00 : ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Αρετή Οκαλίδου**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Μαρία Ράντζου**, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

18.00 – 18.30**. Dr. Vasiliki Hermann- Triarchi**, LMU of Munich,
Εκπαιδευτικά προγράμματα ενσωμάτωσης για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Το μοντέλο της Βαυαρίας

18.30- 19.00 **Prof. Dr. Tova Most,** Head of the Department of School Counseling and Special Education, Constantiner School of Education, Tel-Aviv University,
Speech Intelligibility and Social Aspects of Deaf and Hard of Hearing Children.
(Καταληπτότητα της ομιλίας και οι κοινωνικές της παράμετροι στα παιδιά με κώφωση και βαρηκοΐα).

19.00- 1930. **Prof. Dr. Annette Leonhardt**, Chair of Education of the Deaf and Hard of Hearing, Department of Pedagogy and Rehabilitation, LMU of Munich,
Schooling of hearing impaired in Germany - Development and current status.
(Η σχολική εκπαίδευση των παιδιών με απώλεια ακοής στη Γερμανία – Ιστορική εξέλιξη και σύγχρονη κατάσταση)

19.30- 20.00. Συζήτηση

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 6
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ)

09.00-11.00: ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής και Διαπολιτισμικής Αγωγής "INCLUDE",
Προσέγγιση της διαφορετικότητας και διαχείριση του στίγματος.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1.
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

09.00-11.00:. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ ΜΕ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ:

Συντονίστρια: Μάρω Δόικου - Αυλίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελισσάβετ Αλευρίδου, εκπαιδευτικός,
Δυσλεξία και προβλήματα συμπεριφοράς: η οπτική των μητέρων.

Πελαγία Αποστόλου, ΚΕΔΔΥ Δυτικής Θεσσαλονίκης,
Κοινωνικές σχέσεις των έφηβων με δυσλεξία.

Ανδρέας Γκαράνης, εκπαιδευτικός,
Η ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των μαθητών με ελαφρά νοητική καθυστέρηση μέσα από την εφαρμογή της μεθόδου project,

Μάρω Δόικου - Αυλίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Η επίδραση της δυσλεξίας στις σχέσεις με τους συνομήλικους κατά τη φοίτηση στο σχολείο και την τριτοβάθμια εκπαίδευση

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

09.00-11.00: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΗΠΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Ιωάννης Αγαλιώτης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Γ. Τσιναρέλης**, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Γ. Τσιναρέλης, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Εγκεφαλική λειτουργία, μύθοι και πραγματικότητα στη γλώσσα και τα μαθηματικά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. η περίπτωση των μαθησιακών δυσκολιών.

Γ. Ανδριώτου, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, **Ι. Αγαλιώτης**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Δ. Γουδήρας,** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Αξιολόγηση του σχολικού εγχειριδίου «η γλώσσα μου» για την α΄, β΄& γ΄ δημοτικού, ως προς τη λειτουργικότητα του για τη διδασκαλία μαθητών / -τριών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Λυδία Αμπόνη-Τσούρα και συνεργάτες, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Ειδικές δυσκολίες στα μαθηματικά (δυσαριθμησία) σε παιδιά. Η πρώτη έκδοση ενός ψυχομετρικού εργαλείου μέτρησης των μαθηματικών δυσκολιών στο δημοτικό.

Γιώργος Κόσυβας, εκπαιδευτικός,
Λύση ανοιχτού προβλήματος από μαθητές με ειδικές ανάγκες: μια μελέτη περίπτωσης

Ιωάννης Αγαλιώτης, Ευθυμία Κόιου, Βασιλική Χρυσικού, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Διδάσκοντας γεωμετρία σε μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες: γνωστική ανάλυση και διδακτική διαχείριση συστηματικών λαθών.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

09.00-11.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ – ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Προεδρία: Ε. Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου, **Ι. Φύκαρης**, σχολικός σύμβουλος, **Α.Ήργης**, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Μ. Πιερίδου και Ε. Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Ειδικοί και γονείς παιδιών με αναπηρίες στα γενικά σχολεία της Κύπρου: συνεργασία ή συνομωσία;

Ε.Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Ο ρόλος των γονιών στην ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες: προτεραιότητες και προσωπικό κόστος

Α. Χατζηγιαννακού και Χ. Ιωάννου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο, Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου,
Γονείς παιδιών με αναπηρίες: το εκπαιδευτικό σύστημα και οι καθημερινές προκλήσεις

Ο. Μακρή και Α, Ήργης, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλονίκης,
Η μετάβαση παιδιών με ειδικές ανάγκες από την οικογένεια στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Η παρουσία και η συμβολή των γονέων

Σ. Γαργαλιάνος, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Διαχρονικές προσδοκίες εκπαιδευτών Α.Μ.Ε.Α. σε σχέση με τις δυνατότητες των μαθητών τους: η περίπτωση των παραστατικών τεχνών

Ιωάννης Φύκαρης, Σχολικός Σύμβουλος, **Άννα Μποβολή**, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Η αξιοποίηση της διεπιστημονικής ομάδας στην διδακτική διαδικασία για την αντιμετώπιση μαθητή-θύματος ενδοοικογενειακής βίας

Μαριλένα Καλαϊτζάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης,
Το ψυχολογικό και παιδαγωγικό περιβάλλον του οικογενειακού συστήματος των παιδιών με εμπόδια στη ζωή και τη μάθηση

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 4
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ 14)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Λευκοθέα Καρτασίδου, **Παναγιώτης Βαρσάμης**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Ιωάννης Κ. Δημάκος**, Πανεπιστήμιο Πατρών,

Ιωάννης Κ. Δημάκος, Πανεπιστήμιο Πατρών και **Κίκα Θεοδώρου**, εκπαιδευτικός Κύπρου.
Σύγκριση της αυτοαποτελεσματικότητας των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και μαθητών με κανονική επίδοση στο Δημοτικό.

Μαρίνα Λουάρη και **Διαμάντω Φιλιππάτου**, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
Στάσεις τυπικών μαθητών απέναντι σε μαθητές με αναπηρία και σχεδιασμός προγράμματος παρέμβασης

Παναγιώτης Βαρσάμης, **Λευκοθέα Καρτασίδου**, **Ιωάννα Παπακώστα**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Εκτίμηση του σωματικού και του κοινωνικού εαυτού ατόμων με κινητικές αναπηρίες σε σχέση με το άλλο φύλο – μια πιλοτική ερευνά

Μαρινέλα Θεοδώρου, Μαρία Μούζουρου, Μαύρου Κατερίνα, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Πες το διαφορετικά!...: Πρόγραμμα ευαισθητοποίησης μαθητών σε θέματα εναλλακτικής επικοινωνίας ατόμων με αναπηρία

Μαρία Καργιώτη, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής,
Συναισθηματική υποστήριξη χαρισματικών μαθητών στο ελληνικό δημοτικό σχολείο

Χριστίνα Λάππα, Νικόλας Κυπαρισσός, Στέφανος Παρασκευόπουλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
Εκπαίδευση Συζήτησης Παιδιών και Νέων με Μέτρια και Σοβαρή Νοητική Καθυστέρηση σε Μικρές Ομάδες

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 8
(1^{ΟΣ} ΟΡΟΦΟΣ)

09.00-11.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Προεδρία: Αναστασία Αθανασούλα- Ρέππα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, **Αλεξία Δ. Πέννα** Β΄ ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δυτικής Θεσσαλονίκης**, Μαρία Ιακώβου- Χαραλάμπους**, Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Αναστασία Αθανασούλα- Ρέππα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, **Μαρία Ηλιοφώτου– Μένον,** Πανεπιστήμιο Κύπρου, **Αγγελίδης Νικόλαος** Δ/ντης Σχολείου Ειδικής Αγωγής,
Πηγές επαγγελματικής ικανοποίησης και δυσαρέσκειας εκπαιδευτικών που εργάζονται με μαθητές με ειδικές ανάγκες.

Αμαλία Α. Υφαντή και **Βασιλική Σ. Φωτοπούλου**, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Επαγγελματισμός και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Μια εμπειρική μελέτη περίπτωσης.

Αλεξία Δ. Πέννα, Β΄ ΚΕ.Δ.Δ.Υ Δυτικής Θεσσαλονίκης,
Στάσεις και ετοιμότητα δασκάλων ως προς την ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία του τόπου κατοικίας.

Μαρία Ιακώβου- Χαραλάμπους, **Σιμώνη Συμεωνίδου**, Πανεπιστήμιο Κύπρου.
Από τις σπουδές περί αναπηρίας στις σπουδές περί αναπηρίας στην εκπαίδευση: μια αλυσιδωτή αντίδραση έτοιμη προς εκμετάλλευση.

Έλλη Σαμαρά, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής και Σπυρίδων- Γεώργιος Σούλης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
Απόψεις για τους μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες: το παράδειγμα των εκπαιδευτικών.

Μαρίνα Πατσίδου-Ηλιάδου, Σχολική Σύμβουλος
Η περίπτωση της συνεκπαίδευσης μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: τι λένε οι καθηγητές για την επιμόρφωση και την επαγγελματική τους επάρκεια

ΣΑΒΒΑΤΟ 3-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011

09.00-11.30: ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ, ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ταουσάνης Χρήστος, **Κότιος Κωνσταντίνος**, Σύμβουλοι Σταδιοδρομίας EMPLOY,
Παρεχόμενα προγράμματα και κατευθύνσεις σπουδών στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση (Ε.Α.Ε.)

Αλκμήνη Λαχανά και **Ζαχαρένια Καραθανάση**, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής,
Παιδαγωγική παρέμβαση σε μαθητή προσχολικής ηλικίας με μέτρια νοητική υστέρηση.

Αλέξιος Μαστρογιάννης, σχολικός σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, και **Ευγενία Κατσένη,**
Γνωσιακός Συμπεριφορισμός στην Εκπαίδευση: Προαγωγή της ψυχικής υγείας, μέσω προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων Επικοινωνίας.

Πασχαλίδου Δέσποινα,
Η ανάπτυξη δεξιοτήτων πρώτης γραφής σε παιδιά με εγκεφαλική παράλυση. Συνεργασία ειδικού παιδαγωγού και εργοθεραπευτή.

11.00-11.30: ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ – ΚΑΦΕΣ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 6 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ)

11.30-13.30: ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ.

Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής και Διαπολιτισμικής Αγωγής "INCLUDE",
Προσέγγιση της διαφορετικότητας και διαχείριση του στίγματος.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

11.30-13.30 : ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΑ

Προεδρία: Βασιλική Μητροπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης**, Ιωάννης Αγαλιώτης,** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Θεοδώρα Χασεκίδου**, σχολική σύμβουλος Θεσσαλονίκης

11.30-12.00: **Gill Brackenbury**, Institute of Education, University of London,
From Theory to Practice: Teaching children with special educational needs in UK mainstream schools
(Από τη θεωρία στην πράξη: διδάσκοντας παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία)

12.00-12.30: **Dr. Maria Kambouri**, Institute of Education, University of London,
Digital technologies in the Special Educational Needs (SEN) classroom: some issues and approaches from the UK.
(Ψηφιακή τεχνολογία στην υπηρεσία της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες: ζητήματα και προσεγγίσεις από το Ηνωμένο Βασίλειο)

12.30-13.00: **Prof. Hannou Savolainen**, University of Eastern Finland.
Responding to diversity and striving for excellence: the case of Finland.
(«Απαντώντας» στην ετερότητα και επιδιώκοντας την αριστεία: η περίπτωση της Φινλανδίας)

13.00-13.30: Συζήτηση

13.30-16.00 : ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΠΗ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

13.30-16.00: ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΑΙΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ
«Σαν αστέρια στην γη». Κάθε παιδί είναι ξεχωριστό

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

16.00-18.00:. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Συντονιστής: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Δημήτρης Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Αξιολόγηση και ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Ελευθερία Μπάκα, υποψήφια διδάκτωρ και **Δημήτρης Β. Γουδήρας**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Το Θεατρικό Παιχνίδι ως μέσο ενίσχυσης του εαυτού στην εκπαίδευση ατόμων τυπικής ανάπτυξης και ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Έφη Λιόκου, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, **Δημήτρης Β. Γουδήρας**, **Αρετή Οκαλίδου**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου στην ανάγνωση και κατανόηση κειμένου.

Δημήτρης Μουστάκας, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, **Δημήτρης Β. Γουδήρας, Ιωάννης Αγαλιώτης** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Οι αντιλήψεις των μαθητών της Β΄/θμιας εκπαίδευσης για την επίλυση προβλημάτων και η ανακάλυψη των παραγόντων που εμποδίζουν την υψηλή επίδοση στο μάθημα των Μαθηματικών.

Σοφία Συμεωνίδου, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, **Δημήτρης Β. Γουδήρας**, **Αρετή Οκαλίδου,** Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Οι γλωσσικές δυσκολίες στην ελληνική γλώσσα των μουσουλμάνων μαθητών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία του Νομού Ροδόπης – Λάθη στον γραπτό λόγο στην ελληνική γλώσσα.

Ζωή Γούλα, εργοθεραπεύτρια, μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Η δυσπραξία στο σχολείο και τη ζωή. Η εργοθεραπευτική αξιολόγηση και μέθοδοι παρέμβασης.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

16.00-18.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Μαρία Καμπούρη, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, **Κατερίνα Δημητριάδου**, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, **Μαρία Αναγνωστοπούλου**, σχολική σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Αικατερίνη Σουσαμίδου και **Μαρία Αναγνωστοπούλου**, σχολικοί σύμβουλοι Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Η κοινωνική αποδοχή και η αυτοεκτίμηση των μαθητών των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου που παρακολουθούν Τμήμα Ένταξης.

Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης και **Πηνειώ Χριστοδούλου**, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Η αυτοεκτίμηση και η ενσυναίσθηση των παιδιών και των εφήβων με οπτική αναπηρία.

Κωνσταντίνος Δημουλάς, Σχολικός Σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Λάρισας,
Δυσκολία επικοινωνίας μαθητών με ειδικές ανάγκες λόγω κακής ερμηνείας του προσώπου των άλλων.

Αγάπη Βράντση και **Κατερίνα Δημητριάδου**, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Αντιμετωπίζοντας τον αυτισμό στο δημοτικό σχολείο μέσα από ευέλικτες διδακτικές προσεγγίσεις: μια μελέτη περίπτωσης.

Ιωάννα Δημητριάδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Βασικές αρχές εκπαίδευσης των ατόμων με νοητική αναπηρία σε δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-18.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Ιωάννα Βουλγαρέλλη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, **Ιωάννα Παπαβασιλείου**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, **Έλσα Παυλίδου**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Παντελής Γαλίτης, εκπαιδευτικός,
Επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: υφιστάμενο πλαίσιο – προτάσεις αναβάθμισης του στην σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Όλγα Ημέλλου. Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αττικής,
Αναζητώντας πρότυπα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών σε ένα σχολειό για όλους τους μαθητές. Πορεία προς μια παιδαγωγική της διαφοροποίησης στη διδασκαλία-μάθηση ή εξ αρχής καθολικός σχεδιασμός με σκοπό τη μάθηση;

Ιωάννα Βουλγαρέλλη, **Παράσχος Κανλής**, **Βασιλική Κόμλου**, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
Κοινωνικός αποκλεισμός και περιθωριοποίηση των ατόμων με αναπηρία μέσα από την εκπαίδευση

Έλσα Παυλίδου, **Λευκοθέα Καρτασίδου**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Φιλικές σχέσεις και ποιότητα ζωής των ατόμων με νοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες - μια βιβλιογραφική διερεύνηση

Μαρία Δερέκα, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής,
Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων σε μαθητές με νοητική υστέρηση

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 4 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ 14)

16.00-18.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Βασιλική Παπαδοπούλου, Πανεπιστήμιο Δυτικής **Μακεδονίας, Δημήτρης Πνευματικός.** Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, **Γ. Μπάρμπας**, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γ. Μπάρμπας, Π. Σταγιόπουλος, Ζ. Αμπράζη, Χ. Νιζάμη, Ε. Παπαναγιώτου, Χ. Σαρηπανίδης, Μ. Σκαρλάτου, Χ. Χαϊδευτού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Μαθητές με νοητική ανεπάρκεια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: πορεία στο πουθενά

Ιωάννης Τρικκαλιώτης και Δημήτρης Πνευματικός. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας προς όφελος παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη γενική τάξη: πώς κρίνουν οι μαθητές τους χειρισμούς των εκπαιδευτικών;

Ελένη Χατζηζήση, Εκπαιδευτικός
Συμπεριφορά που εκδηλώνουν τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και φοιτούν σε τάξη γενικής αγωγής προς τους συμμαθητές τους τυπικής ανάπτυξης και το αντίστροφο

Σιμώνη Συμεωνίδου και **Ελένη Φτιάκα**, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Εκπαίδευση για την ένταξη: από την έρευνα στην πράξη.

Ανδρομάχη Νάνου, **Κουλούσια Γεωργία Χαριοπολίτου Αικατερίνη**, Ειδική Παιδαγωγός, Διδάκτωρ Παιδαγωγικών Επιστημών Α.Π.Θ. Ειδικοί Παιδαγωγοί,
Ένταξη ή συμπεριληπτική εκπαίδευση; Μελέτη περιπτώσεων εφαρμογής των αντίστοιχων μοντέλων σε δύο τμήματα νηπιαγωγείου.

Ευγενία Μπαρμπαγιάννη, **Ειρήνη Κεραμάρη, Κωνσταντίνος, Κεραμάρης**, ειδικοί εκπαιδευτικοί,
Τα παιδιά της σιωπής, η κανονική τάξη και η περίπτωση της Αννούλας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 6
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ)

16.00-18.00: **ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ**.

Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής και Διαπολιτισμικής Αγωγής "INCLUDE",
Προσέγγιση της διαφορετικότητας και διαχείριση του στίγματος.

18.00-18.15: ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

18.15-19.15: ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΘΕΜΑ: ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Συντονίστρια: Prof. Dr. Annette Leonhardt

Gill Brackenbury, Institute of Education, University of London, UK.

Dr. Maria Kambouri, Institute of Education, University of London, UK.

Prof. Dr. Tova Most, University of Tel Aviv, Israel.

Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Finland.

Dr.Vasiliki Hermann- Triarchi, LMU of Munich, Germany.

19.15-19.30: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Απολογισμός του Συνεδρίου

Τέλος των εργασιών του Συνεδρίου

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011 ΑΙΘΟΥΣΑ 6
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ)

90.00-11.00, 11.30-13.30, 16.00-18.00: ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ «INCLUDE»
http://includeed.blogspot.com/

Βιωματικά εργαστήρια για παιδιά με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Επιστημονική ευθύνη:
Δρ. Ανδρομάχη Νάνου, Ειδική παιδαγωγός,
Κουλούσια Γεωργία, ειδική παιδαγωγός, Med

Δηλώσεις συμμετοχής: johnsivenas@yahoo.gr
Υπεύθυνος Επικοινωνίας κ. Γιάννης Σιβένας, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σάββατο 3 Δεκεμβρίου 2011 Αίθουσα 6 (Αίθουσα γυμναστικής)

09.30-11.00 «Στολίζοντας το δέντρο της ζωής» Μια προσέγγιση της διαφορετικότητας.
Κουλούσια Γεωργία Med., Ειδική Παιδαγωγός, **Βιργινία Παπαγεωργίου**, Ειδική παιδαγωγός, **Ανδρομάχη Νάνου**, Ειδική Παιδαγωγός, Διδάκτωρ Α.Π.Θ.
Χαρακτηριστικό της συντροφιάς είναι η πολυμορφία. Τα παιδιά συναντιούνται, γνωρίζονται μεταξύ τους και πειραματίζονται με τα υλικά. Η μέθοδος και τα υλικά διαφοροποιούνται με κοινό στόχο.

11.10-11.30 Διάλειμμα

11.30-13.30 "Πώς βλέπουμε τους άλλους"
Πατσίδου-Ηλιάδου Μαρίνα, Δρ Α.Π.Θ., Σχολική Σύμβουλος
Κουσαρέτα Νίκη, Ειδική Παιδαγωγός, Διευθύντρια ΤΕΕ Β΄Βαθμίδας Ανατολικής Θεσσαλονίκης.
Ξιάρχου Χριστίνα, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Ένα εργαστήρι όπου τα παιδιά παρατηρούν, πλησιάζουν και προσπαθούν να κατανοήσουν τη θέση του άλλου μέσα από δραματοποίηση, παιχνίδια ρόλων, μουσική και κίνηση

"Μαθαίνω τον εαυτό μου - Αναγνωρίζω τις κλίσεις και τα ταλέντα μου"
Χαριοπολίτου Κατερίνα Σύμβουλος Επαγγελματικού Προαναπατολισμού
Νικολάου Ευαγγελία Εκπαιδευτικός του Ε.Ε.Ε.Ε.Κ (Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης) Ρόδου,
"Το Βιωματικό Εργαστήριο έχει σαν σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές/τριες λυκείου και γυμνασίου με και χωρίς ειδικές ανάγκες μέσα από κατάλληλα επιλεγμένες δραστηριότητες να έρθουν σε επαφή με πτυχές του εαυτού τους που μέχρι χθες τούς ήταν άγνωστες, να συνειδητοποιήσουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα τους, να αναπτύξουν θετική αυτοαντίληψη και τέλος να ασκηθούν σε δεξιότητες συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης".

13.30-14.00 Κουσουρέτα Νίκη «Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία στην ημιαυτόνομη διαβίωση με τον εκπαιδευτικό οδηγό «S.A.L.D.A.L»
Παρουσίαση του προγράμματος σε εκπαιδευτικούς

14.00-16.00 Μεσημβρινή διακοπή

16.00-18.00 «Παιχνίδι με τα συναισθήματα».
Χατζηκαλλία Κατερίνα Ψυχολόγος Med, Msc
Δρ. Καραουλάνη Πηνελόπη, Ψυχολόγος Ψυχοθεραπεύτρια
Τα παιδιά και ιδιαίτερα τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες βιώνουν συχνά αρνητικά συναισθήματα τα οποία δυσκολεύονται να διαχειριστούν. Μέσα από παιχνίδια ρόλων τα παιδιά εκφράζουν συναισθήματά, τα ζωγραφίζουν και παίζουν με αυτά.

HELLENIC EDUCATIONAL SOCIETY

14th INTERNATIONAL CONFERENCE

EDUCATING INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS: A CHALLENGE FOR SCHOOL AND SOCIETY

University of Macedonia, Thessaloniki

1-3 December 2011

SPONSORS:

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI

SCHOOL OF PHILISOPHY AND EDUCATION

HELLENIC EDUCATIONAL SOCIETY

BRANCH OF NORTHERN GREECE

UNIVERSITY OF MACEDONIA

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL AND SOCIAL POLICY

UNIVERSITY OF WESTERN MACEDONIA

DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION (20TH ANNIVERSARY)

SCHOOL OF PEDAGOGICAL AND TECHNOLOGICAL EDUCATION

BRANCH OF THESSALONIKI

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI

DEPARTMENT OF THEOLOGY

HELLENIC SOCIETY OF SPECIAL EDUCATION (HSSE)

INCLUDE
Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής & Διαπολιτισμικής Αγωγής

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

Publishers
Kyriakidis Bros
K. Melenikou 5,
Thesslaoniki
Tel. 2310-208540

UNIVERSITY OF MACEDONIA

ECONOMIC AND SOCIAL STUDIES

Philekpaideytike Etaireia (SOCIETY OF THE FRIENDS OF EDUCATION)
(founded 1836)
ARSAKEIO PRIMARY SCHOOL OF THESSALONIKI
Elaiones Pylaia
T.K. 55535 Thessaloniki

Deutsche Vertretungen in Griechenland
Γενικό Γερμανικό Προξενείο Θεσσαλονίκης

Leoforos Megalou Alexandrou 33
GR-54641 Thessaloniki
Tel.: 0030-2310-25 11 20

ANATOLIA COLLEGE

Elaiones Pylaia
T.K. 55535 Thessaloniki

PROTYPA EKPAIDEFTYRIA OF THESSALONIKI

Elaiones Pylaia
T.K. 55535 Thessaloniki

E M P L O Y
Educational and Career Counsellors
97 Vas. Olgas St.
546 43 Thessaloniki
Tel: 2310 230545
Fax: 2310 230415
central@e-employ.gr
www.e-employ.gr

ΜΟΝΟΧΡΩΜΙΑ
ΨΗΦΙΑΚΟ ΦΩΤΟΑΝΤΙΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
&
www.print-24.gr
Φθηνές εκτυπώσεις για όλους!!!
Κων. Μελενίκου 22 - Θεσσαλονίκη
Τ.: 2314-313.301, 2310-206.429
info@print-24.gr
info@monochromia.gr

FM100

TM100

Dear friends and members of the Hellenic Educational Society,

It goes without saying that with the current socio-economic developments taking place at the international level, students need to acquire knowledge, and gain skills and abilities that will enable them to have a vision of society and to formulate new perspectives in the field of education, work, and social coexistence. School, perhaps more than ever, is today being called upon to promote active learning, develop critical thinking, foster social solidarity and cohesion, as well as fortify respect for the rights of others.

Individuals with special needs, unfortunately still all too often have limited opportunities for learning. They encounter social exclusion due to the absence of educational programmes, the lack of appropriate educational structures, and the inability of school to satisfactorily fulfil its inclusive and socio-political role. For this reason, a critical re-examination of the orientation of school is both imperative and an added challenge for society.

The main objective of the Conference -which coincides with the International Day of Persons with Disabilities, 3rd December- is to give the opportunity to scientists, researchers, and teachers to highlight issues and present research findings with the aim to exchange ideas and delve deeper into the scientific examination of an issue that has numerous socio-political dimensions.

We hope that this Conference will contribute to the promotion and protection of the rights of individuals with special needs and provide support to the demand for equitable access and equal opportunities in the participation of education and social life.

On behalf of the Organising committee
The President
Dimitrios V. Goudiras

Co-organised by:
Department of Educational and Social Policy of the University of Macedonia
Department of Theology of the Aristotle University of Thessaloniki
School of Philosophy and Education of the Aristotle University of Thessaloniki
Thessaloniki Branch of the School of Pedagogical and Technological Education. Hellenic Society of Special Education
Macedonia Branch of the Hellenic Educational Society

Conference topics:
- Institutional, philosophical and historical framework for the education of individuals with special needs
- Screening, assessment and diagnosis of the abilities and difficulties of individuals with special needs
- Educational programs and teaching methods
- Education of individuals with special needs in the mainstream school
- New technologies in the education of individuals with special needs
- Social and emotional aspects of the education of individuals with special needs
- Vocational training and social inclusion in the education of individuals with special needs
- School - family - community partnerships

Invited speakers
Georgios Alevizos, Director of Special Education of the Greek Ministry of Education, Lifelong Learning and Religious Affairs
Emmanuel Koliadis, Emeritus Professor, National and Kapodistrian University of Athens; President of the Hellenic Society of Special Education
Athina Sideri, Professor, National and Kapodistrian University of Athens
Gill Brackenbury, Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London, UK
Dr. Maria Kambouri, Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London; UK
Prof. Dr. Annette Leonhardt, LMU of Munich, Germany
Prof. Dr. Tova Most, Tel-Aviv University, Israel
Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Finland, Finland
Dr. Vasiliki Hermann-Triarchi, LMU of Munich, Germany

Organizing Committee
President:
Dimitrios V. Goudiras, Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia

Members:
Maria Anagnostopoulou, School Counselor of Primary Education
Ioannis Agaliotis, Assistant Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Ioannis Athanasiadis, scientific personnel University of Macedonia
Anastasia Athanasoula-Reppa, Educator, School of Pedagogical and Technological Education Athens
Sophia Aslanidou, Educator, School of Pedagogical and Technological Education, Branch of Thessaloniki
Maria Vaina, Educator, School of Pedagogical and Technological Education Athens
Katerina Dimitriadou, Assistant Professor, Department of Primary Education, University of Western Macedonia
Maro Doikou-Avlidou, Assistant Professor, School of Philosophy and Education, Aristotle University of Thessaloniki
Amalia Karamitrou, scientific researcher Center for the Greek Language, Ph.D. candidate, University of Macedonia
Emmanuel Koliadis, Emeritus Professor, National and Kapodistrian University of Athens; President of the Hellenic Society of Special Education
Konstantinos Malafantis, Associate Professor, Department of Primary Education, National and Kapodistrian University of Athens
Elisabeth Markou, MSc, Secondary Education teacher
Vasiliki Mitropoulou, Assistant Professor, Department of Theology, Aristotle University of Thessaloniki
Thomas Mpakas, Lecturer, University of Ioannina
Areti Okalidou, Associate Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Anastasia Pamouktsoglou, Pedagogical Institute
Vasiliki Papadopoulou, Associate Professor, Department of Primary Education, University of Western Macedonia
Alexia Penna, Dr. Education, Special Educator, Center for Differential Diagnosis and Support (KEDDY) of Western Thessaloniki
Maria Rantzou, Lecturer, Department of Theology, Aristotle University of Thessaloniki (to be appointed)
Theodora Hasekidou-Markou, School Counselor of Secondary Education

Secretary:
Vasiliki Papadopoulou, Associate Professor, Department of Primary Education, University of Western Macedonia
Maria Rantzou, Lecturer, (to be appointed) Department of Theology, Aristotle University of Thessaloniki

Members:
Zoe Goula, Postgraduate Student, University of Macedonia

Anastasia Bombai, Postgraduate Student, University of Macedonia
Sophia Parizi, Postgraduate Student, University of Macedonia
Argyro Hasoudi, Postgraduate Student, University of Macedonia
Georgios Antoniadis, Postgraduate Student, University of Macedonia

Treasurer: Theodora Hasekidou-Markou, School Counselor of Secondary Education
Tel: 6947529311, E-mail: markoudor@gmail.com

Contact - Websites:
Hellenic Educational Society (www.pee.gr), University of Macedonia (www.uom.gr)
Contact phone numbers: 2310-891381, **Fax:** 2310-891388

Scientific Committee
President:
Dimitrios V. Goudiras, Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia

Members:
Ioannis Agaliotis, Assistant Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Anastasia Alevriadou, Associate Professor Department of Nursery Education, University of Western Macedonia
Dimitrios Anastasiou, Assistant Professor, Department of Primary Education, University of Western Macedonia
Vasilis Argyropoulos, Assistant Professor, Department of Special Education, University of Thessaly
Philippos Vlahos, Associate Professor, Department of Special Education, University of Thessaly
Anastasia Vlahou, Associate Professor, Department of Special Education, University of Thessaly
Aggeliki Davazoglou, Professor, Department of Primary Education, Democritus University of Thrace
Maro Doikou-Avlidou, Assistant Professor, School of Philosophy and Education, Aristotle University of Thessaloniki
Lefkothea Kartasidou, Assistant Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Emmanuel Koliadis, Emeritus Professor, National and Kapodistrian University of Athens; President of the Hellenic Society of Special Education
Ekaterini Kornilaki, Assistant Professor, Department of Preschool Education, University of Crete
Ilias Kourkoutas, Associate Professor, Department of Preschool Education, University of Crete

Dimitra Koutsouki, Professor, Faculty of Physical Education and Sports Science, National and Kapodistrian University of Athens
Maria Kypriotaki, Lecturer, Department of Preschool Education, University of Crete
Venetta Lambropoulou, Professor, Department of Primary Education, University of Patras
Sophia Mavropoulou, Assistant Professor, Department of Special Education, University of Thessaly
Areti Okalidou, Associate Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Suzana Panteliadou, Professor, Department of Special Education, University of Thessaly
Ioanna Papavasileiou, Lecturer, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Ioannis Papadatos, Emeritus Professor, National and Kapodistrian University of Athens
Konstantinos Papadopoulos, Associate Professor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Alexia Penna, Dr. Education, Special Educator, Center for Differential Diagnosis and Support (KEDDY) of Western Thessaloniki
Grigorios Simos, Assistant Profesor, Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia
Spyros Soulis, Assistant Professor, Department of Primary Education, University of Ioannina
Panagiota Stavrousi, Lecturer, Department of Special Education, University of Thessaly
Sotiria Tzivinikou, Director of 2nd Centre for Differential Diagnosis and Support (KEDDY) of Thessaloniki
Eleni Ftiaka, Associate Professor, Department of Educational Sciences, University of Cyprus

CONFERENCE PROGRAMM

THURSDAY 1 DECEMBER 2011

16.00-17.00: Registration

PLENARY SESSION HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

Chair: Vasiliki Papadopoulou, University of Western Macedonia, **Areti Okalidou**, University of Macedonia, **Maro Doikou-Avlidou,** Aristotle University of Thessaloniki.

17.00-18.00: Official opening and welcome address

18.00-18.30: Georgios Alevizos, Director of Special Education of the Greek Ministry of Education, Lifelong Learning and Religious Affairs
Educational Policy in the teaching of Individuals with special Educational Needs in Greece

18.30-19.00: Emmanuel Koliadis, Emeritus Professor, National and Kapodistrian University of Athens, President of the Hellenic Society of Special Education
Cognitive-behavioural strategies and techniques in dealing with learning and behavioural difficulties. Alternative programmes in Special Education

19.00-19.30: Athina Sideri, Professor, National and Kapodistrian University of Athens
Inclusive Education in the New Age: Issues Raised

19.30-20.00: Discussion

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

09.00-11.00: SCIENTIFIC SYMPOSIA AND ROUND TABLE DISCUSSIONS

ROUND TABLE: COMMUNICATION AND SPEECH OF INDIVIDUALS WITH HEARING IMPAIRMENT

Chair: Areti Okalidou, University of Macedonia

Magdalini Antoniadis-Hytoglou, Aristotle University of Thessaloniki
Child Hearing Impairment-Communication: Big Expectations?

Spyros Metaxas, Aristotle University of Thessaloniki
Prevention-treatment of Hearing loss in children: Current practices

Anna Sfakianaki, Katerina Nikolaidou
Comprehension of speech and characteristics of produced speech of the hard-of-hearing and deaf

Paulina Pantazidou, Areti Okalidou
Measuring the nasality in the hearing impaired

Areti Okalidou
Assessing hearing and speech in children with hearing impairment and cochlear implants

Discussion: Moderator: Anna Sfakianaki

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 2

09.00-11.00: PARALLEL SESSIONS AND PRESENTATIONS

1. INSTITUTIONAL, PHILOSOPHICAL AND HISTORICAL FRAMEWORK FOR THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Dimitrios V. Goudiras, University of Macedonia**, Maria Anagnostopoulou,** school advisor**, Thomas Mpakas,** University of Ioannina

Thomas Mpakas University of Ioannina
Organisation and management of special needs units in schools

Apostolos Spathis, Paraskevi Chatzipanagiotou, European University Cyprus
Centres for Differential Diagnosis and Support(KEDDY): *institutional and operational framework*

A. Irgis, O. Makri, Primary school physical education teachers
Deaf people:language minority group or individuals with disability? Old and new issues

Nikolaos Kaiseroglou, Special Education Needs Primary school teacher,
Possibilities Issues / potential areas for putting into practice "internal" educational policy in a school unit (general Primary Education) in referrence to educating individuals with special needs (ISEN)

Athanasia Pogiatzi, Elpida Christou, Eleni Ftiaka, University of Cyprus
The development of the disabilities movement in Cyprus and its role in inclusive education for people with disabilities

A. Charisi, S. Iliadou-Tachou, D. Anastasiou, Faculty of Educational Sciences University of Western Macedonia
The origins of special needs education in Greece in the first decades of the 20th century

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 3

09.00-11.00: PARALLEL SESSIONS

SCREENING, ASSESSMENT AND DIAGNOSIS OF THE ABILITIES AND DIFFICULTIES OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: K. Vougioukas, Aristotle University of Thessaloniki**, Sotiria Tzivinikou,** Director of 2nd Centre for Differential Diagnosis and Support (KEDDY) of Thessaloniki, **Panagiotis Varsamis,** University of Macedonia

Olga Ioannidou, Philippe Mousty, Jacques Grégoire Catholic University of Leuven (UCL), Free University of Brussels (ULB), Belgium
Screening reading difficulties in the classHall

K. Vougioukas, M. Tzouriadou, K. Aggelaki, S. Vellikis, K. Gerofoti, A. Gagalna, K. Kontou, A. Koumli, E. Baldimtsi, Ch. Tzortzaki, Aristotle University of Thessaloniki
The cognitive, language and social competence relationship of childrens' difficulties in narrative speech
Lefkothea Kartasidou, Panagiotis Varsamis, University of Macedonia
School function assessment – an exploratory study on usability

Lydia Aboni-Tsoura, University of Athens
Special difficulties in arithmetic skills of children. An initial version of a psychometric tool for learning difficulties in primary school

Sotiria Tzibinikou, Director of 2nd KEDDY Thessaloniki
Enhancing the Support of the KEDDY: from inter-scientific evaluation to the design of educational intervention

11.00-11.30 COFFEE BREAK

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

11.30-13.30: SCIENTIFIC SYMPOSIA - ROUND TABLES DISCUSSIONS

SCREENING, ASSESSMENT AND DIAGNOSIS OF SPECIAL LEARNING DIFFICULTIES IN INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

SYMPOSIUM: DYSLEXIA -ATTENTION DEFICIT DISORDER: CAUSES - PROGNOSIS - DIAGNOSIS - TREATMENT

Chair:Georgios Th. Pavlidis, University of Macedonia

Georgios Th. Pavlidis, University of Macedonia,
Prognosis and Diagnosis of Dyslexia & ADHD through ophalmoscopy (Pavlidis Test)

Georgios Th. Pavlidis, P.M. Samaras,
The Biological Pavlidis Test (Ophthalmokinesis) diagnoses with accuracy preschoolers at high-risk for ADHD

V. Katana, special needs teacher, **Georgios Th. Pavlidis,**
Treatment with Pavlidis Multimedia Method: significantly improves spelling of dyslexics

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 2

11.30-13.30: PARALLEL SESSIONS

EARLY SCREENING AND TREATMENT OF THE DIFFICULTIES OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Anastasia Alevriadou, Aggeliki Tsapakidou, Eleni Griva, University of Western Macedonia

Anastasia Alevriadou, Aggeliki Tsapakidou, Eleni Griva, University of Western University
Comparative research of speech difficulties in preschool children with and without behavioural problems

Vasiliki Alexiou, Kindergarten Teacher
An early intervention educational program for a preschool child at risk of developing learning difficulties

Mary Mitsiori, Teacher
Early intervention program for kindergarten children at risk of developing learning difficulties

Vasiliki Koutsobina, University of Ioannina
Early detection with the aim of designing and implementing psycho pedagogical interventions to enhance the perceptual-motor performance of intellectually challenged children

Pavlos Konstantinidis, Angeliki Tsapakidou, Anastasia Alevriadou*, University of Western Macedonia*
Motor skills intervention program for children with developmental delays their social integration in kindergarten.

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 4

11.30-13.30: PARALLEL SESSIONS

EDUCATIONAL PROGRAMS AND TEACHING METHODS: THE USE OF ARTS IN THE EDUCATIONAL PROGRAMS OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Areti Okalidou, University of Macedonia**, Dimitris Poulos, Panagiota Vogiatzoglou,** University of the Aegean

Pavlos I. Efremidis, 5th Intercultural School of Menemeni, Thessaloniki,
Proposal for the application of findings and techniques of educational drama in the teaching of religious concepts to Primary school pupils who are mildly or moderately intellectually challenged

Panagiota Kloni, Workshops of Special Professional Education (EEEEK) of Achaia – Technological Institute of Patras
Experiential simulation games for teaching children with intellectual disabilities

George Potamias, Eleni Mouka, Gogo Stamatopoulou, National and Kapodistrian University of Athens
Image as a dynamic teaching tool in teaching History to high ability students

Dimitrios Poulos, Panagiota Vogiatzoglou, University of the Aegean,
"12+1 Little Gods": a cultural programme adapted to special education

Penelope Frantzi and Efrosyni Karvela, University of Patra,
The influence of music therapy on children with hearing impairment

Glykeria Reppa, National and Kapodistrian University of Athens,
"Cultivating" emotions in special needs students through theatre games and music therapy

Irene Stamouli, Workshop of Special Professional Education of Chios,
Co-teaching courses in music and theatre at the Special Professional Education and Training Centre of Chios: a case study

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. OPEN SPACE
GROUND FLOOR

11.00-13.30: POSTERS

INSTITUTIONAL, PHILOSOPHICAL AND HISTORICAL FRAMEWORK FOR THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Ioanna Kouniaki, Evaggelia Reppa, Emmanuel Tsagkatos, University of the Aegean
Good practices in education for the elimination of social exclusion: inclusive schooling

Nikolaos I. Dimitriou, special education teacher
Helen Keller: the chronical and the consequences of her visit to Greece

Niki Kousoureta, High school teacher,
Training individuals with disabilities in semi-autonomous living via S.A.L.D.A.L. Guide

Christina Koutouvela, National and Kapodistrian University of Athens,
The importance of poetry for quality and effective education for individuals with special needs

13.30-16.00: LUNCH BREAK

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

16.00-17.30: SCIENTIFIC SESSIONS/SYMPOSIA - ROUND TABLES

SCIENTIFIC SYMPOSIUM/SESSION: SCHOOL BULLYING AND VICTIMISATION

Moderator: Emmanuel Koliadis, National and Kapodistrian University of Athens;

Georgia Daskalopoulou, Primary school teacher
Strategies to deal with school bullying by native and foreign Primary school children

Vasiliki Malama, teacher
Connection between cyber bullying with school victimisation and comparative stances and views of primary and secondary school teachers concerning cyberbullying

Sophia Paraskevaidou, Dimitrios V. Goudiras, Areti Okalidou, University of Macedonia,
Teachers' Attitudes working in Special education institutions on the phenomenon of school bullying

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 2

16.00-17.30: PARALLEL SESSION

EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN THE MAINSTREAM SCHOOL

Chair: Eleni Ftiaka, University of Cyprus, **Ioannis Agaliotis,** University of Macedonia, **Anastasia Pamouktsoglou,** Pedagogical Institute

Eleni Damianidou, Eleni Ftiaka, University of Cyprus,
Disability through the experiences of night school

Elisabeth Deligianni, Ioannis Agaliotis, Lefkothea Kartasidou, University of Macedonia, Thessaloniki
Ecobehavioral analysis as a method of assessing the appropriateness of teaching assessment in a general class and integration classes: applications in cases of students with mild learning difficulties

Mary Margaroni, 1st European School of Brussels
Co-education of children with and without special (educational) needs in the 1st European school of Brussels. Practical applications of an equal educational philosophy

Konstantinos Th. Mihailidis, Principal of Experimental Special Primary School,
Educational Programmes for disability or the "disability" of educational programmes: a theoretical & experiential sociopsychological approach

Anastasia Pamouktsoglou, Pedagogic Institute, **Konstantinos Anthopoullos, Christos Sermpinis,** Primary school teachers,
Co-education in a society of diversity: Teachers and students with special needs

Agni Karagianni, teacher
Alternative evaluation of educational material for the management of the emotions of preschool and early school age during co-education

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 3

16.00-17.30: PARALLEL SESSION

EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN THE MAINSTREAM SCHOOL

Chair: Georgios T. Pavlidis, University of Macedonia, **V. Giannoulis**, KEDDY Kozani, **Konstantinos Tripolitakis**, Primary School Adviser

Anna Stamataki, Konstantinos Tzimas, Maraslio Primary School - Special Needs Unit
Case study of a student with autism in a mainstream school with special support

Christos Kevrekidis, School advisor 62nd Regional Preschool Education, Grevena
The improvement of spatial codification as a learning factor of Braille on Blind children

Konstantinos Tripolitakis, School Adviser in Primary Education, **Isaac Stogios**, Primary School Teacher,
Teaching-learning foreign languages and students with special educational needs: perspectives - potentials

Meropi Vogiatzoglou,1st KEDDY Thessaloniki
The special physical education teacher's role in the assessment and inclusion of students with special educational needs in general PE

B. Giannouli, KEDDY Kozani, **Georgios Th. Pavlidis**, University of Macedonia,
Spelling mistakes discern Greek from English speaking dyslexics with accuracy

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 3

16.00-17.30: PARALLEL SESSIONS

NEW TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION OF INVIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Vasilios Dagdilelis, University of Macedonia, **A. Mavrou**, European University Cyprus, **Sophia Aslanidou**, Thessaloniki Branch of the School of Pedagogical and Technological Education

A. Mavrou, European University Cyprus
Assistive Technology as an Emerging Policy and Practice: Processes, Challenges and Future Directions

A. Misirli, A. Michalopoulos, Δ. Nikolos, Γ. Davrazos, N. Mpakopoulos, University of Patra,
Educational Robotics Scratch-lego wedo in Special Needs Education - a case study

V. Giannopoulou, teacher
A first step reading guide for students of English facing learning difficulties in an ELF classHall

Fotini Soulioti, Dimitrios Alimisis, ASPAITE, Department of Patra,
Educational technology in special education: literature study of the existing situation and a case study

17.30-18.00 COFFEE BREAK

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. OPEN SPACE
GROUND FLOOR

16.00-18.00: POSTERS

SCREENING, ASSESSMENT AND DIAGNOSIS OF THE ABILITIES AND DIFFICULTIES OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Ch. Syriopoulou, University of Macedonia, **Dimitrios Kasimos**, Paediatric Clinic, Democritus University of Thrace,**Eleftherios Kontopoulos**, Hippocratio Hospital Thessaloniki, **Ioannis Tsikoulas,** Hippocratio Hospital Thessaloniki
Evaluation and characteristics of children with childhood disintegrative disorder

Maria T. Papadopoulou, Regional Education Directorate of Thessaly,
Cooperation among mainstream school teachers, school advisors of mainstream and special education, and KEDDY (Centre for Differential Diagnosis and Support) for the detection, diagnosis and assessment of the capabilities and difficulties of individuals with special needs.

Eleni Tsaldali, 2nd Centre for Differential Diagnosis and Support (KEDDY) of Thessaloniki
Autism with or without mental disabilities: 2 case studies

S. Gkiaouri, Ch. Gkiaouris, Anastasia Alevriadou, University of Western Macedonia,
Detection of the difficulties in the psychosocial adjustment of children with intellectual disability with the application of new technologies

FRIDAY 2 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

18.00-20.00: PLENARY SESSION AND PRESENTATIONS

CURRENT TRENDS AND PERSPECTIVES IN THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Dimitrios V. Goudiras, University of Macedonia, **Areti Okalidou**,University of Macedonia, **Maria Rantzou,** Aristotle University of Thessaloniki

18.00-18.30. Dr. Vasiliki Hermann- Triarchi, LMU of Munich,
Educational inclusive programmes for special needs children. The Bavarian model

18.30-19.00. Prof. Dr.Tova Most, Head of the Department of School Counseling and Special Education, Constantiner School of Education, Tel-Aviv University.
Speech Intelligibility and Social Aspects of Deaf and Hard of Hearing Children

19.00-1930. Prof. Dr. Annette Leonhardt, Department of Pedagogy and Rehabilitation, LMU of Munich
Schooling of hearing impaired in Germany - Development and current status

19.30-20.00: Discussion

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

09.00-11.00: SCIENTIFIC SYMPOSIA - ROUND TABLES DISCUSSIONS

SYMPOSIUM: SOCIAL SOLIDARITY AND BEHAVIOURAL PROBLEMS IN CHILDREN AND YOUTH WITH LEARNING DIFFICULTIES

Moderator: Maro Doikou-Avlidou, Aristotle University of Thessaloniki

Elisabeth Alevridou, teacher
Dyslexia and behaviour problems: mothers' perspective

Pelagia Apostolou, KEDDY of Western Thessaloniki, Greece,
Social relationships of adolescents with dyslexia

Andreas Garanis, teacher,
Enhancing social interaction in students with mild intellectual disability through the implementation of projects

Maro Doikou-Avlidou, Aristotle University of Thessaloniki,
The impact of dyslexia on peer relationships at school and in tertiary education

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 2

09.00-11.00: SCIENTIFIC SYMPOSIA - ROUND TABLES DISCUSSIONS

SCIENTIFIC SYMPOSIUM: ISSUES IN TEACHING LANGUAGE AND MATHEMATICS IN STUDENTS WITH MILD EDUCATIONAL NEEDS

Chair: Ioannis Agaliotis, University of Macedonia, **G. Tsinarelis**, European University of Cyprus

G. Tsinarelis, European University of Cyprus
Brain function, myths and reality in language and mathematics between boys and girls. The case of learning difficulties

G. Andriotou, Special needs teacher, **Ioannis Agaliotis.,** University of Macedonis, **Dimitrios V. Goudiras,** University of Macedonia
Evaluation of the school text book "I Glossa mou" (My Language) for 1st, 2nd & 3rd class of Primary school as to its operationality for the teaching of pupils with mild educational needs

Lydia Amboni-Tsoura et al., National and Kapodistrian University of Athens
Special difficulties in arithmetic skills of children. a psychometric tool for primary school.

Giorgios Kosyvas, teacher
The solutions to an open problem by students with special needs: a case study

Ioannis Agaliotis, Efthimia Koiou, Vasiliki Chrysikou, University of Macedonia, Greece,
Teaching geometry to students with mild special education needs: cognitive analysis and instructional management of systematic errors

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 3

09.00-11.00: PARALLEL SESSIONS

SCHOOL - FAMILY - COMMUNITY PARTNERSHIPS

Chair: Eleni. Ftiaka, University of Cyprus, **Ioannis Fykaris**, School advisor, **A. Irgis**, Special needs Primary school teacher, Thessaloniki

M. Pieridou, Eleni Ftiaka, University of Cyprus,
Professionals and parents of children with disabilities in the schools of Cyprus: cooperation or conspiracy?

Eleni Ftiaka, University of Cyprus,
The role of parents in the integration of children with special needs: priorities and personal cost

A. Chatzigiannakou, C. Ioannou, European University, Sector of Educational Psychology, Ministry of Education and Culture of Cyprus,
Parents of children with disabilities- the educational system and daily challenges

O. Makri, A. Iirgis, Special needs primary school teachers, Thessaloniki,
The transition of children with special needs from family to special schools: the presence and contribution of the parents

S. Gargalianos, University of Western Macedonia,
Diachronic expectations of special needs teachers in relation to the abilities of their students: the case of graphic arts

Ioannis Fykaris, School advisor, **Anna Bovoli,** Primary school teacher,
An interdisciplinary team treating a student-victim of interfamily violence through the teaching process

Marilena Kalaitzaki, University of Crete,
The psychological and pedagogical environment of family system of children who experience barriers to learning and development

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 4

09.00-11.00: PARALLEL SESSIONS

SOCIAL AND EMOTIONAL ASPECTS OF THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Lefkothea Kartasidou, Panagiotis Varsamis, University of Macedonia, **Ioannis K. Dimakos,** University of Patras

Ioannis K. Dimakos, University of Patras, **Kika Theodorou,** teacher Larnace, Cyprus
Self efficacy comparison between typical students and those with learning difficulties in primary school

Marina Louari, Diamanto Filippatou, University of Thessaly
Typical student attitudes towards students with disabilities and intervention programme design

Panagiotis Varsamis, Lefkothea Kartasidou, Ioanna Papakosta, University of Macedonia
Perceptions of body image and social self in individuals with movement disabilities in relation to the opposite sex - a pilot study

Marinela Theodorou, Maria Mouzourou, Katerina Mavrou, European University of Cyprus
Say it differently! …Student sensitisation programme on issues of alternative communication of individuals with disability…

Maria Kargioti, special education teacher,
Emotional support for gifted children in Greek primary schools

Christina Lappa, Nikolas Kyparissos, Stephanos Paraskevopoulos, University of Thessaly
Small Group Educational Discussions of Children and Young People with Moderate and Profound Intellectual Disability

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 5

09.00-11.00: PARALLEL SESSIONS

TRAINING AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS

Chair: Anastasia Athanasoula-Reppa, Greek Open University, **Alexia D. Penna,** 2nd KEDDY Western Thessaloniki, **Maria Iakovou-Haralambous**, University of Cyprus

Anastasia Athanasoula-Reppa, Greek Open University, **Maria Iliofotou-Menon,** University of Cyprus, **Nikolaos Aggelidis**, Principal of School of Special Education
Sources of professional satisfaction and dissatisfaction of teachers who work with students of special needs.

Amalia A. Ifanti, Vasiliki S. Fotopoulou, University of Patras
Professionalism and teachers' professional development. An empirical case study

Alexia D. Penna, 2nd KEDDY Western Thessaloniki
Teachers' attitudes and readiness toward integration/inclusion of children with special educational needs into mainstream schools in their locality

Maria Iakovou-Haralambous, **Simoni Symeonidou,** University of Cyprus
From disability studies to disability studies in education: a chain reaction ready to be exploited

Elli Samara, Special Education teacher, **Spyridon- Georgios Soulis**, University of Ioannina,
Attitudes about students with profound multiple disabilities: the example of teachers

Patsidou-Iliadou, M. Aristotle University
Coeducation of students with or without special needs in secondary education. Teachers' vievs on in-service training and professional competence

SATURDAY 3 DECEMBER 2011 OPEN SPACE
GROUND FLOOR

09.00-11.30: POSTERS

EDUCATIONAL PROGRAMS AND TEACHING METHODS

Christos Taousanis, Konstantinos Kotios, Career counsellors EMPLOY
Provided programmes and directions of study in Greek Tertiary Education for special education and training (SET)

Alkmini Lahana, Zaharenia Karathanasi, special education teachers,
Educational intervention in a preschool student with moderate intellectual disability

Alexios Mastrogiannis, Primary school advisor, **Evgenia Katseni,**
Cognitive Behaviourism in Education: promoting mental health via programmes for the development of communication skills

Despina Paschalidou
The development of initial writing skills in children with cerebral palsy. Cooperation between the special teacher and occupational therapist

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

11.30-13.30: PLENARY SESSION AND PRESENTATIONS

CURRENT TRENDS AND PERSPECTIVES IN THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Vasiliki Mitropoulou, Aristotle University of Thessaloniki, **Maro Doikou-Avlidou,** Aristotle University of Thessaloniki, **Theodora Hasekidou-Markou**, School Counselor of Secondary Education

11.30-12-00: **Gill Brackenbury**, Institute of Education, University of London,
From Theory to Practice: Teaching children with special educational needs in UK mainstream schools

12.00-12.30: **Dr. Maria Kambouri**, Institute of Education, University of London,
Digital technologies in the Special Educational Needs (SEN) classHall: some issues and approaches from the UK

12.30-13.00: Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Finland,
Responding to diversity and striving for excellence: the case of Finland.

13.00-13.30: **Discussion**

13.30-16.00: LUNCH AND AFTERNOON BREAK

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 1
(CEREMONIAL AMPHITHEATER)

16.00-18.00: SCIENTIFIC SESSIONS/SYMPOSIA AND ROUND TABLE DISCUSSIONS

SCIENTIFIC SYMPOSIUM: PSYCHOPEDAGOGICAL APPROACHES OF LEARNING AND BEHAVIOURAL DIFFICULTIES AT SCHOOL

Moderator: Dimitrios V. Goudiras, University of Macedonia

Dimitrios V. Goudiras, University of Macedonia
Diagnostic and Psychopedagogical approaches in the education of Individuals with Special Needs

Eleftheria Mpaka, Ph.D. candidate, **Dimitrios V. Goudiras,** University of Macedonia
Theatre Games as a medium for strengthening interpersonal peer relationships

Efi Liokou, special needs teacher, **Dimitrios V. Goudiras, Areti Okalidou,** University of Macedonia
Difficulties faced by 1st year High school students in reading comprehension

Dimitris Moustakas, special needs teacher, **Dimitrios V. Goudiras, Ioannis Agaliotis,** University of Macedonia
High school student perspectives on problem solving with the aim of discovering and dealing with factors that hinder high achievement in Mathematics/Problem solving perspectives of high school students in dealing with factors that hinder high achievement in Mathematics

Sophia Symeonidou, special needs teacher, **Dimitrios V. Goudiras, Areti Okalidou,** University of Macedonia
Linguistic difficulties in the Greek Language of Muslim students with or without special education needs in minority schools in the Prefecture of Rodopi - errors in written Greek

Zoi Goula, occupational therapist, postgraduate student, University of Macedonia, Greece,
Dyspraxia at school and in life. occupational therapy assessment and intervention methods

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 2

16.00-18.00: PARALLEL SESSIONS

SOCIAL AND EMOTIONAL ASPECTS OF THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Moderator: Katerina Dimitriadou, University of Western Macedonia, **Maria Anagnostopoulou, Ekaterini Sousamidou,** School advisors, Regional Directorate for Primary and Secondary Education of Central Macedonia

Ekaterini Sousamidou, Maria Anagnostopoulou, School advisors, Regional Directorate for Primary and Secondary Education of Central Macedonia
Social acceptance and students' self-esteem in the last three classes/ years/grades of primary school in an inclusive class

Spyridon-Georgios Soulis, Pinio Christodoulou, University of Ioannina, Greece,
The self-esteem and empathy for children and adolescents with visual impairment

Konstantinos Dimoulas, School Advisor of Secondary Education, Larissa, Greece
Difficulties in communication of disabled students due to misinterpretation of other people's faces

Agapi Vrantsi, Catherine Dimitriadou, University of Western Macedonia,
Facing autism in primary school by using flexible instructional approaches: a case study

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 3

16.00-18.00: PARALLEL SESSIONS

VOCATIONAL TRAINING AND SOCIAL INCLUSION IN THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Chair: Ioanna Voulgarelli, University of the Aegean, **Ioanna Papavasiliou,** University of Macedonia, **Elsa Pavlidou,** Ph.D. candidate, University of Macedonia

Pantelis Galitis, teacher
Proposals for upgrading the vocational education, training and social integration of individuals with disabilities and special educational needs in current Greek education

Olga Imellou, Regional Directorate of Education of Attiki
Seeking standards for the professional development of teachers in a school for all students. The way to educational differentiated instruction-learning or the universal design for learning?

Ioanna Voulgarelli, Paraschos Kanlis, Vasiliki Komlou, University of the Aegean
Social exclusion and marginalisation of individuals with disabilities in education

Elsa Pavlidou, Lefkothea Kartasidou, University of Macedonia
Friendly relations and quality of life of individuals with intellectual and developmental disabilities - a literature search

Maria Dereka, Special education teacher
The development of life and social skills for students with intellectual disabilities

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 4

16.00-18.00: PARALLEL SESSIONS

EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN THE MAINSTREAM SCHOOL

Chair: Vasiliki Papadopoulou, University of Western Macedonia, **Dimitris Pnevmatikos,** University of Western Macedonia, **G. Barbas,** Aristotle University of Thessaloniki

G. Barbas, P. Stagiopoulos, Z. Ambrazi, Ch. Nizami, E. Papanagiotou, Ch. Saripanidis, M. Skarlatou, Ch. Haideftou, Aristotle University of Thessaloniki,
Students with intellectual disabilities in secondary education: on the road to nowhere

Ioannis Trikkaliotis, Dimitris Pnevmatikos, University of Western Macedonia
Differentiated instruction for the benefit of children with special education needs in mainstream class: How do students assess their teachers' procedures?

Eleni Chatzizisi, teacher
The behaviour of children with autistic spectrum disorder towards their typically developing peers and vice versa in an inclusive mainstream classHall
Simoni Symeonidou, Eleni Ftiaka, University of Cyprus
Education for inclusion: from research to practice

Evgenia Barbagianni, Irini Keramari, Konstantinos Keramaris, teachers
Children of Silence, the mainstream Class and the case of Annoula

18.00- 18.15: BREAK

SATURDAY 3 DECEMBER 2011. HALL 1 (CEREMONIAL AMPHITHEATER)

18.15-19.15: ROUND TABLE

CURRENT TRENDS AND PERSPECTIVES IN THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

TOPIC: NEW TRENDS AND PERSPECTIVES IN THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Moderator: Prof. Annette Leonhardt

Gill Brackenbury, Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London, UK.

Dr. Maria Kambouri Psychology and Human Development, Institute of Education, University of London, UK:

Prof. Dr. Tova Most, University of Tel Aviv, Israel

Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Finland

Dr. Vasiliki Hermann-Triarchi, LMU of Munich, Germany.

19.15-19.30: Dimitrios V. Goudiras, Conference Report

End of Conference

PARALLEL ACTIVITIES

"EDUCATION FOR PEOPLE WITH SPECIAL NEEDS: A CHALLENGE FOR THE SCHOOL AND SOCIETY "

The Interdisciplinary Network of Secial and Intercultural Education, «INCLUDE»
http://includeed.blogspot.com/

Workshops for children with and without special educational needs

Saturday, December 3, 2011 University of Macedonia, Hall 6

Scientific responsibility:
Dr. Andromachi Nanou, special educator,
Koulousia Georgia, Special educator, Med

Entries: johnsivenas@yahoo.gr
Contact Mr. John Sivenas, Special Education Teacher

SCHEDULE

Saturday, December 3, 2011 Room 6

09.30-11.00 "Adorning the tree of life" An approach to diversity.

Koulousia Georgia MED., Special Educator,
Virginia Papageorgiou, special educator,
Dr. Andromachi Nanou, Special Educator,
Children come together, know each other and experiment with materials. The method and materials vary with the common goal.

11.10-11.30 Break

11.30-13.30 "How we see others'
Patsidou-Iliadou Marina Dr. Thessaloniki, School Director
Kousoureta Nike, Special Educator, Psychologist, Director of Special Education TEE B Grade eastern Thessaloniki.
Xiarchou Christina, Special Education Teacher
A workshop where children observe, close and try to understand the position of the other through drama, role play, music and movement.

"I understand myself - I recognize the talents and my talents"
Chariopolitou Katerina and **Nikolaou Evangelia,** Special Vocational Education and Training, Rhodes
"The Experiential Workshop is meant to help students / only high school and junior high with and without disabilities through appropriately selected activities to come into contact with aspects of themselves that until recently was unknown to realize their talents and their interests to develop positive Self-concept and finally brought the skills of cooperation and mutual support. "

13.30-14.00 Kousoureta Nike 'Training disabled people in semi-independent living with the tutorial «SALDAL» Presentation of the program (Teacher Guide & Interactive CD) to teachers.

14.10-16.00 Break

16.00-18.00 "Playing with the emotions."
Chatzikallia Katerina Psychologist Med, Msc
Dr. Karaoulanis Penelope Psychologist Psychotherapist
The children, especially children with special educational needs often experience negative emotions that difficult to manage. Through role play children express feelings, to paint and play with them.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΙΔ΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ: ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1-3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011

14th INTERNATIONAL CONFERENCE

EDUCATING INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS: A CHALLENGE FOR SCHOOL AND SOCIETY

HELLENIC EDUCATIONAL SOCIETY

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL AND SOCIAL POLICY
UNIVERSITY OF MACEDONIA

THRSSALONIKI
1-3 DECEMBER 2011

Επιμέλεια
Δημήτρης Β. Γουδήρας
Μαρία Ράντζου

Επεξεργασία
Αναστασία Μπομπάι, Σοφία Παρίζη, Αργυρώ Χαχούδη

ΠΕΜΠΤΗ 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011

18.00-20.00: ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

Προεδρία: Βασιλική Παπαδοπούλου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Μάρω Δόικου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

18.00-18.30: Γεώργιος Αλεβίζος Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων,
Η εκπαιδευτική πολιτική για την εκπαίδευση των ΑμΕΕΑ στην Ελλάδα.

18.30-19.00: Εμμανουήλ Κολιάδης,Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ειδικής Αγωγής, ομότιμος καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Γνωσιακές-συμπεριφοριστικές στρατηγικές και τεχνικές για την αντιμετώπιση προβλημάτων μάθησης και συμπεριφοράς. Εναλλακτικά προγράμματα στην Ειδική Εκπαίδευση.

19.00-19.30: Αθηνά Σιδέρη, καθηγήτρια Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Ενταξιακή Εκπαίδευση και κοινωνική δικαιοσύνη στη Νέα Εποχή: Ερωτήματα και Προβληματισμοί.

Τις τελευταίες δεκαετίες η ενταξιακή εκπαίδευση αποτελεί κεντρικό ζήτημα στην εκπαιδευτική πολιτική των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Παρά, όμως, τη σπουδαιότητα ενός τέτοιου αιτήματος, η ένταξη, τόσο σε επίπεδο θεωρητικού λόγου όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής, εξακολουθεί να εγείρει μια σειρά ζητημάτων που έχουν σχέση με τους σκοπούς, το περιεχόμενο και τους τρόπους υλοποίησής της.

Η παρούσα εισήγηση, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες τάσεις στην εκπαίδευση τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, εξετάζει, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην ελληνική πραγματικότητα, τους τρόπους με τους οποίους η ένταξη αντιμετωπίζεται στις μέρες μας ως επιβεβλημένο δόγμα και ως στρεβλό θεωρητικό σχέδιο, ως, δηλαδή, μια πρακτική διαχείρισης της αναπηρίας. Με βάση τους παραπάνω προβληματισμούς αναδεικνύεται η ανάγκη επανατοποθέτησης στα ζητήματα της ενταξιακής εκπαίδευσης μέσα από την αναδιαπραγμάτευση εννοιών όπως η δημοκρατία και η κοινωνική δικαιοσύνη, με πλαίσιο αναφοράς την εκπαίδευση συνολικά και όχι τις ατομικές ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων του μαθητικού πληθυσμού.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

09.00-11.00: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΕΣΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΚΟΗΣ

Προεδρία: Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μαγδαληνή Αντωνιάδου-Χύτογλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Παιδική Βαρηκοΐα-Επικοινωνία: Μεγάλες Προσδοκίες;

Σπύρος Μεταξάς, Ωτορινολαρυγγολόγος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Σύγχρονες πρακτικές πρόληψης και αντιμετώπισης παιδικής βαρηκοΐας-κώφωσης

Με τον όρο «συγγενής βαρηκοΐα-κώφωση», χαρακτηρίζονται όλες οι μεγάλες βαρηκοΐες έσω ωτός που έχουν προκληθεί κατά την ενδομήτριο ζωή, την προγεννητική περίοδο και μετά την γέννηση εντός του πρώτου εξαμήνου της ζωής.

Στα προγεννητικά αίτια περιλαμβάνονται: γενετικές-κληρονομικές παθήσεις με την εκδήλωση συνδρόμων με νευροαισθητήρια βαρηκοΐα, εμβρυοπάθεια από ερυθρά, τοξοπλάσμωση και κυτταρομεγαλοϊό που προσβάλλουν την μητέρα κυρίως κατά το πρώτο τρίμηνο της εγκυμοσύνης και φαρμακευτικές εμβρυοπάθειες από λήψη φαρμάκων με σημαντικές επιπτώσεις στην ακοή του παιδιού.

Στα προγεννητικά αίτια περιλαμβάνονται η προγεννητική ασφυξία, η ασυμβατότητα των ομάδων αίματος και ο πυρηνικός ίκτερος, ενώ στα μετά την γέννηση αίτια περιλαμβάνονται η βακτηριακή, μηνιγγίτις, εγκεφαλίτις και λαβυρινθίτις καθώς και λοιμώξεις όπως επιδημική παρωτίτις, ερυθρά, ιλαρά και χρήση ωτοτοξικών φαρμάκων.

Η έγκαιρη διάγνωση των ακουστικών διαταραχών όσο το δυνατόν νωρίτερα μας δίνει την δυνατότητα αντιμετώπισης της βαρηκοΐας ή κώφωσης ώστε να προληφθούν οι επιπτώσεις της στην ομιλία του βρέφους. Τα τελευταία χρόνια, η χρήση της συσκευής των Ωτακουστικών Εκπομπών στα μαιευτήρια βοήθησε στην ανίχνευση των νεογνών υψηλού κινδύνου για εμφάνιση βαρηκοΐας επειδή με την μέθοδο αυτή ξεχωρίζουν τα νεογνά με φυσιολογική ακοή αμέσως μετά την γέννηση και τα υπόλοιπα θα επανελεγχθούν με Προκλήτα Ακουστικά Δυναμικά Στελέχους (ABR) για τον προσδιορισμό του μεγέθους της βαρηκοΐας τους εντός των πρώτων 6 μηνών ζωής.

Η χρήση και εφαρμογή δυο ακουστικών βαρηκοΐας από τους πρώτους

μήνες της ζωής του βαρήκοου νεογνού και η άμεση πρώιμη ακουστική διαπαιδαγώγηση του στο οικογενειακό περιβάλλον και τους ειδικούς παιδικούς σταθμούς, συμβάλουν ώστε να μην υπάρξει επιβράδυνση της εξέλιξης του λόγου στο μικρό παιδί.

Για τις περιπτώσεις της πολύ μεγάλης βαρηκοΐας, στα όρια κώφωσης, η εφαρμογή με επέμβαση του κοχλιακού εμφυτεύματος, δίνει σήμερα την δυνατότητα ανάπτυξης ομιλίας σε κωφά άτομα,με καλύτερα αποτελέσματα εφόσον γίνει στα πρώτα χρόνια της ζωής και ακολουθήσει ειδικό πρόγραμμα εκπαίδευσης.

Η χρήση εμβολίων για την ερυθρά-παρωτίτιδα-μηνιγγίτιδα-ιλαρά, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση των λοιμώξεων στις Μονάδες Εντατικής Θεραπείας των νεογνών,με περιορισμένη χορήγηση ωτοτοξικών αντιβιοτικών συμβάλλουν στην μείωση του αριθμού των βαρήκοων παιδιών.

Άννα Σφακιανάκη και Κατερίνα Νικολαΐδου

Καταληπτότητα ομιλίας και χαρακτηριστικά του παραγόμενου λόγου βαρήκοων-κωφών.

Η καταληπτότητα της ομιλίας ατόμων με βαρηκοϊα-κώφωση αναφέρεται στο βαθμό κατανόησης του προφορικού τους λόγου από τον ακροατή (Osberger & McGarr, 1982). Εφόσον ο απώτερος στόχος της ομιλίας είναι η επικοινωνία, η μέτρηση του βαθμού καταληπτότητας και η συσχέτισή του με άλλους παράγοντες της ομιλίας, όπως τεμαχιακά και υπερτεμαχιακά χαρακτηριστικά, είναι βαρύνουσας σημασίας. Οι συμμετέχοντες/ομιλητές στην έρευνα αυτή είναι δέκα Έλληνες ενήλικες, πέντε γυναίκες και πέντε άνδρες 20-35 ετών με προφορική εκπαίδευση και απώλεια ακοής από 91 έως 105 dB HL. Για τη μέτρηση της καταληπτότητας χρησιμοποιήθηκε γλωσσικό υλικό που αποτελείται από 101 λέξεις και 25 σύντομες προτάσεις. 60 ακροατές μη εξοικειωμένοι με την ομιλία των κωφών κλήθηκαν να αναγνωρίσουν το υλικό αυτό όπως εκφωνήθηκε από τους κωφούς ομιλητές και οι απαντήσεις τους βαθμολογήθηκαν κατά τη μέθοδο των Osberger, Maso & Sam (1993). Συμφώνως προς τη διεθνή βιβλιογραφία, ο βαθμός καταληπτότητας στις προτάσεις βρέθηκε μεγαλύτερος από ό,τι στις λέξεις (McGarr, 1981). Με βάση τα αποτελέσματα οι εννέα ομιλητές με κώφωση χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες καταληπτότητας, μέτρια, υψηλή και πολύ υψηλή, ενώ ο βαθμός καταληπτότητας μίας ομιλούσας βρέθηκε πολύ χαμηλός. Κατόπιν διεξήχθη ένα πείραμα παραγωγής στο οποίο συμμετείχαν οι κωφοί ομιλητές καθώς και μια ομάδα ελέγχου από τρεις γυναίκες και δύο άνδρες με φυσιολογική ακοή. Ηχογραφήθηκαν και αναλύθηκαν φασματογραφικά τα τρία ακραία φωνήεντα [i, a, u] σε διχειλικό συμφωνικό περιβάλλον μέσα σε συμμετρικές δισύλλαβες ψευδολέξεις της μορφής /pVpV/. Πραγματοποιήθηκαν ακουστικές μετρήσεις των δύο πρώτων διαμορφωτών (F1 και F2) στο μέσο του φωνήεντος καθώς και της φωνηεντικής διάρκειας. Τα αποτελέσματα του δεύτερου πειράματος έδειξαν

ότι υπάρχει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση του επιπέδου καταληπτότητας και της διασποράς των ακραίων φωνηέντων καθώς και της πιο εμπρόσθιας παραγωγής του [u], ενώ η σχέση μεταξύ του βαθμού καταληπτότητας και άλλων χαρακτηριστικών διαφαίνεται πιο πολύπλοκη.

Λέξεις κλειδιά: *βαρηκοϊα-κώφωση, καταληπτότητα ομιλίας, μη-εξοικειωμένοι ακροατές, ακουστικά χαρακτηριστικά, φωνηεντική διασπορά*

McGarr, N. (1981). The effect of context on the intelligibility of hearing and deaf children's speech. *Language and Speech, 24*(3), 255-264.

Osberger, M. J., & McGarr, N. (1982). Speech production characteristics of the hearing impaired. *Status Report on Speech Research, SR-69*, 227-288. Haskins Laboratories.

Osberger, M. J., Maso, M. & Sam, L. K. (1993). Speech intelligibility of children with cochlear implants, tactile aids, or hearing aids. *Journal of Speech and Hearing Research, 36,* 186-203.

Πωλίνα Πανταζίδου, Αρετή Οκαλίδου,
Μέτρηση της ρινικότητας σε άτομα με προβλήματα ακοής

Η ομιλία των ατόμων με σοβαρή ακουστική απώλεια και άνω έχει χαρακτηριστεί από ακροατές ότι περιλαμβάνει έντονη ρινική αντήχηση (Hudgins and Numbers, 1942; Boone, 1966; Nober, 1967; Colton and Cooker, 1968; Norman, 1973). Οι Stevens, Nickerson, Boothroyd και Rollins (1976) έδειξαν ότι στην αντίληψη αυτή των ακροατών συντελούν και χαρακτηριστικά της φώνησης και της χροιάς τα οποία δεν έχουν άμεση σχέση με τη λειτουργία της υπερωοφαρυγγικής βαλβίδας που ρυθμίζει τη ρινικότητα στην ομιλία. Αντίθετα, σε μία ακουστική μελέτη μέσω ρινομετρητή, οι Fletcher και Daly (1976) βρήκαν ότι τα άτομα με προβλήματα ακοής είχαν πράγματι υψηλότερα ποσοστά ρινικότητας σε σύγκριση με την ομάδα ακουόντων ομιλητών. Τα αποτελέσματα αυτά δεν επιβεβαιώθηκαν σε μια άλλη μελέτη (Lapine, Tatchell και Stewart, 1991) όπου ο μέσος όρος της ρινικότητας των ομιλητών δεν αυξανόταν ή μειωνόταν σημαντικά εξαιτίας της απώλειας ακοής.

Η παρούσα μελέτη έχει ως κύριο σκοπό να καταγράψει και να αναλύσει τα ποσοστά ρινικότητας στην ομιλία ατόμων με προβλήματα ακοής που μιλούν την ελληνική γλώσσα, σε σύγκριση με ομάδα ελέγχου ακουόντων ομιλητών. Περαιτέρω συγκρίσεις αφορούν στην ανάλυση διαφορών των δύο φύλων και στην καταγραφή αποκλίσεων μεταξύ των στοιχείων του γλωσσικού υλικού. Συμμετείχαν 8 άτομα (4 άντρες και 4 γυναίκες) με ακουστική απώλεια (Μ.Ο. ηλικίας 25 έτη) και 8 άτομα χωρίς ακουστική απώλεια (Μ.Ο. ηλικίας 22 έτη). Για την μέτρηση των ποσοστών ρινικότητας χρησιμοποιήθηκε το Nasometer II, model 6400 (KayElemetrics Corp. 2007). Το γλωσσικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα είναι από τις μελέτες των Οκαλίδου,

Καραθανάση και Γρηγοράκη (Okalidou, Karathanasi & Grigoraki, 2003) και περιέχει κείμενα και ομάδες προτάσεων με ρινικά, στοματικά και στοματορινικά στοιχεία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν διαφορές στα επίπεδα της ρινικότητας των ακουόντων και των ατόμων με προβλήματα ακοής, οι οποίες σχετίζονται με το είδος του γλωσσικού υλικού και με τα χαρακτηριστικά της ακουστικής απώλειας. Δεν διαπιστώθηκαν διαφορές φύλου.

Λέξεις-κλειδιά*: ποσοστά ρινικότητας, Nasometer, προβλήματα ακοής, ρινική αντήχηση*

Αρετή Οκαλίδου,
Αξιολόγηση ακρόασης, ομιλίας και λόγου σε παιδιά με προβλήματα ακοής και κοχλιακά εμφυτεύματα: Συμπεράσματα

Η πρόσβαση των παιδιών με βαρηκοΐα/κώφωση στα ακουστικά στοιχεία του λόγου με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας (ακουστικά βαρηκοΐας και κοχλιακά εμφυτεύματα) αλλά και τα προγράμματα έγκαιρης παρέμβασης (λογοθεραπεία) επιτρέπουν πλέον την ανάπτυξη του προφορικού λόγου ως το μέσο επικοινωνίας των παιδιών αυτών (Nevins & Chute, 1996). Πρώτιστη ανάγκη των προγραμμάτων λογοθεραπευτικής παρέμβασης είναι η εξατομικευμένη αξιολόγηση όλων των τομέων του λόγου (ακρόαση, ομιλία, γλώσσα) και η θέσπιση κατάλληλων στόχων παρέμβασης. Η εργασία αυτή αξιοποιεί δεδομένα από τη λογοθεραπευτική αξιολόγηση παιδιών με προβλήματα ακοής αναφορικά με δύο τομείς του λόγου, την ομιλία και την ακρόαση. Συγκεκριμένα, εξετάζει και συγκρίνει τις επιδόσεις παιδιών με μέτρια έως σοβαρή βαρηκοΐα και ακουστικά βαρηκοΐας (ομάδα ΑΒ) με εκείνων που λόγω μεγαλύτερης ακουστικής απώλειας εμφυτεύτηκαν με κοχλιακό εμφύτευμα (ομάδα ΚΕ). Η εκτίμηση της ομιλίας βασίστηκε στην ανάλυση αυθόρμητου δείγματος και στη χορήγηση της δοκιμασίας φωνητικής και φωνολογικής εξέλιξης του Π.Σ.Λ. – συντομευμένη έκδοση (PAL, 1995). Το πρωτόκολλο της ακρόασης περιέλαβε11 δοκιμασίες κλιμακούμενης δυσκολίας, όπως η αντίληψη περιβαλλοντικών ήχων, η αναγνώριση λέξεων σε κλειστό σύνολο, η κατανόηση προφορικής ιστορίας κτλ. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι και στις δύο ομάδες παιδιών με προβλήματα ακοής (ΑΒ και ΚΕ) εντοπίζονται φωνολογικά λάθη, όπως λάθη παραγωγής φωνημάτων και συμφωνικών συμπλεγμάτων αλλά και φωνολογικές διεργασίες. Τα χαρακτηριστικά των φωνολογικών προβλημάτων διαφέρουν στο σύνολό τους ανά ομάδα. Επιπλέον, οι επιδόσεις των παιδιών με κοχλιακό εμφύτευμα στην ακρόαση του λόγου δεν υπερτερούν από εκείνες των παιδιών με μέτρια έως σοβαρή βαρηκοΐα. Τα πορίσματα συζητούνται με βάση τα χαρακτηριστικά των δύο ομάδων (π.χ. ηλικία ενίσχυσης, έγκαιρη παρέμβαση, βαθμός ακουστικής απώλειας, είδος τεχνολογικού βοηθήματος για την ενίσχυση της ακοής) αλλά και τα ι-

σχύοντα κριτήρια κοχλιακής εμφύτευσης.

Λέξεις κλειδιά: *βαρηκοΐα-κώφωση, κοχλιακά εμφυτεύματα, ακρόαση, ομιλία, φωνολογικά λάθη*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

1. ΘΕΣΜΙΚΟ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Μαρία Αναγνωστοπούλου, σχολική σύμβουλος, Θωμάς Μπάκας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,

Θωμάς Μπάκας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Οργάνωση και διοίκηση των σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής

Η εργασία αυτή έχει *στόχο* να παρουσιάσει τη διαχρονική εξέλιξη, η οποία σημειώθηκε στο θέμα της εκπαίδευσης των μαθητών με ειδικές ανάγκες στη χώρα μας από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι σήμερα. Ειδικότερα θα αναλυθεί η εξελικτική πορεία σε όλη την ιστορική διαδρομή, *του εννοιολογικού πλαισίου, της νομοθεσίας, των γενικών αρχών και του περιεχομένου* της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Για την καλύτερη κατανόηση των θεμάτων που διαπραγματεύονται στην παρούσα εργασία θα γίνει ταυτόχρονα και η εννοιολογική διασαφήνιση των όρων που χρησιμοποιήθηκαν για να χαρακτηρίσουν και να περιγράψουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες σε όλη την διαδρομή που εξετάζουμε.

Η προσέγγιση του θέματος θα γίνει με την *ιστορική μέθοδο* μέσα από την ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου που καθιερώθηκε στις διάφορες χρονικές περιόδους από την αρχή του 20ου αιώνα μέχρι και την ψήφιση του τελευταίου νόμου για την ειδική αγωγή που έγινε το 2008 και το οποίο αφορούσε τις διάφορες κατηγορίες ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Τα *αποτελέσματα* της ανάλυσης εστιάζονται στους εκπαιδευτικούς θεσμούς που καθιερώθηκαν, στα μέτρα τα οποία ελήφθησαν από τις κυβερνήσεις, στις αρχές που επικράτησαν καθώς και στους σκοπούς οι οποίοι επιδιώκονταν σε κάθε νομοθετική ρύθμιση.

Μια άλλη πτυχή του θέματος είναι η ανάπτυξη των δράσεων για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση μέτρων που στοχεύουν στο εκπαιδευτικό προσωπικό το οποίο θα στρέψει το ενδιαφέρον του στα άτομα

με ειδικές ανάγκες.

Λέξεις-κλειδιά: *Ιστορία, νομοθεσία, οργάνωση, διοίκηση και θεσμοί της ειδικής αγωγής,*

Απόστολος Σπαθής, Παρασκευή Χατζηπαναγιώτου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,

Τα κέντρα διαφοροδιάγνωσης, διάγνωσης και υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Δ.Υ.): θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και χάραξη εσωτερικής εκπαιδευτικής πολίτικης

Τα ΚΕ.Δ.Δ.Υ. (πρώην Κ.Δ.Α.Υ.) είναι υπηρεσίες ενταγμένες στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Λειτουργούν στην έδρα κάθε νομού και προσφέρουν υπηρεσίες διάγνωσης, αξιολόγησης και υποστήριξης σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που παρουσιάζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Μέσω των διαγνώσεων και των προγραμμάτων υποστήριξής τους, ενισχύεται ο ενταξιακός και κοινωνικοποιητικός ρόλος του σχολείου για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες, αφού αυξάνονται οι ευκαιρίες μάθησης και απομακρύνεται ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Η εισήγηση αξιοποιεί ευρήματα έρευνας που διεξήχθη το 2010 με τη μέθοδο της επισκόπησης. Σκοπός της ήταν να διερευνηθεί ο τρόπος λειτουργίας, καθώς και το πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνεται και ασκείται εσωτερικά η εκπαιδευτική πολιτική των 58 Κέντρων Διαφοροδιάγνωσης Διάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Δ.Υ.) της χώρας. Η έρευνα έδειξε πως το προσωπικό των ΚΕ.Δ.Δ.Υ. αναδεικνύει και οριοθετεί με σαφήνεια το πλαίσιο και το ρόλο του συλλογικού οργάνου διοίκησης. Στην πλειονότητά τους, οι νεοσύστατες και ιδιόμορφες αυτές υπηρεσίες δημιουργούν μια δυναμική ανάπτυξης κατάλληλων προϋποθέσεων τηρώντας τις προβλεπόμενες διαδικασίες για τη διαμόρφωση και άσκηση της εσωτερικής εκπαιδευτικής πολιτικής, όχι όμως στο βαθμό που το προσωπικό πιστεύει ότι θα έπρεπε ή θα μπορούσε να γίνει. Επιπρόσθετα οι συχνές αλλαγές στο ανθρώπινο δυναμικό και οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι αποτελούν παράγοντες αποδυνάμωσης στη χάραξη εσωτερικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Το προσωπικό δηλώνει ότι εφαρμόζει καινοτόμα προγράμματα και υιοθετεί τον ισομερή καταμερισμό των εργασιών και τη συλλογικότητα σε κάθε δράση. Επιπλέον προτείνουν για την καλύτερη λειτουργία των ΚΕ.Δ.Δ.Υ., να ανήκουν διοικητικά απευθείας στο Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
Στόχος της εισήγησης είναι να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται και ασκείται εσωτερικά η εκπαιδευτική πολιτική των ΚΕ.Δ.Δ.Υ. συνδράμοντας έτσι στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, καθώς και στην αξιοποίηση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία τους.

Λέξεις-κλειδιά: *Εσωτερική εκπαιδευτική πολιτική, συλλογικό όργανο διοίκη-*

σης, εσωτερική αξιολόγηση, διοικητική οργάνωση, ειδική αγωγή, μαθητές με ειδικές ανάγκες

Α. Ήργης και Ο. Μακρή, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Κωφοί: γλωσσική μειονοτική ομάδα ή άτομα με αναπηρία; Παλαιά και νέα ερωτήματα.

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η επαναφορά παλαιών και νέων ερωτημάτων που αφορούν τον κωφό/κωφούς ως πρόσωπο και ως ομάδα. Το ερώτημα που διαχρονικά έχει τεθεί τόσο από την πλευρά της κοινότητας των κωφών όσο και από την πλευρά της ακαδημαϊκής κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας είναι εάν οι κωφοί είναι γλωσσική μειονοτική ομάδα ή άτομα με αναπηρία. Όσο κοινότοπο και εάν ακούγεται το ερώτημα παραμείνει επίκαιρο καθώς το απαντητικό θεσμικό πλαίσιο έχει δημιουργήσει δίπολες ακαδημαϊκές και κοινωνικές αναπαραστάσεις που διαθέτουν ισχυρά επιχειρήματα για να τις υποστηρίξουν. Υπό το πρίσμα των τεχνολογικών εξελίξεων και των νέων πορισμάτων που καταθέτουν πολλοί κλάδοι της επιστήμης, το ερώτημα που θέσαμε συνεχίζει να τροφοδοτεί πολλές συζητήσεις και να θέτει βασικά φιλοσοφικά και ηθικά ζητήματα που άμεσα επηρεάζουν την καθημερινότητα των κωφών. Συνεπώς, βασικός στόχος της εργασίας μας είναι η εμβάθυνση μελέτης του ερωτήματος και ο αντίκτυπος που έχει στη δημιουργία θεσμικών πλαισίων που αφορούν την αγωγή και την εκπαίδευση των κωφών. Για την απάντηση του ερευνητικού μας ερωτήματος χρησιμοποιήσαμε τη συνέντευξη, μελετήσαμε τα πρόσφατα νομικά κείμενα (Νομοί Ειδικής Αγωγής, 2000 - Ν. 2817/2000 - ΦΕΚ. 78 -Α- 14-3-2000 'Εκπαίδευση ατόμων με ειδ.εκπ/κές ανάγκες' και 2008 - Ν. 3699/2008 - ΦΕΚ. 199 -Α- 2-10-2008 'Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδ.εκπ/κές ανάγκες') καθώς και τα Σχέδια Νόμου που κατατίθενται από φορείς για την πιθανή θέσπιση καινούργιου νομικού πλαισίου Ειδικής Αγωγής. Το δείγμα το αποτελούν 10 κωφοί ενήλικες εκπαιδευτές της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η Κοινότητα των Κωφών αναγνωρίζει γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία στην ταυτότητα του κάθε κωφού χωρίς να αποκλείει την παρουσία κωφών αναπήρων, όπως συμβαίνει σε κάθε γλωσσική ομάδα. Η τυπική αποδοχή της θεσμικής τους αναπηρίας επηρεάζεται περισσότερο από τις παροχές και τις διευκολύνσεις που τους παρέχουν οι νόμοι που αναφέρονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες. και λιγότερο στις πραγματικές γλωσσικές και πολιτισμικές τους δυσκολίες.

Λέξεις-κλειδιά : *Κοινότητα Κωφών, γλωσσική μειονοτική ομάδα, Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.*

Νικόλαος Καϊσέρογλου, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Δυνατότητες και ζητήματα / πιθανές περιοχές άσκησης «εσωτερικής» εκπαιδευτικής πολιτικής μιας σχολικής μονάδας (γενικής αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση) αναφορικά με την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΑμΕΕΑ).

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η ανάπτυξη πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης, και μάλιστα της ειδικής σε μια προσπάθεια μελέτης και ανάδυσης νέων δεδομένων άσκησης «εσωτερικής» πολιτικής για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο Δημοτικό Σχολείο. Η παρούσα έρευνα απευθύνθηκε σε διευθυντές και σε εκπαιδευτικούς (των Τμημάτων Ένταξης και της Συνεκπαίδευσης-Παράλληλης Στήριξης) της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Θεσσαλονίκης, οι οποίοι υπηρετούσαν κατά το σχολικό έτος 2008-2009 σε 120 δημοτικά σχολεία, 46 στην Α΄ Διεύθυνση και 74 στη Β΄ Διεύθυνση, στα οποία λειτουργούν οι θεσμοί της Συνεκπαίδευσης-Παράλληλης Στήριξης και των Τμημάτων Ένταξης. Στόχος της μελέτης είναι να διερευνήσει τις συνθήκες λειτουργίας των τάξεων και τις πιθανές περιοχές διαμόρφωσης και άσκησης «εσωτερικής» πολιτικής, από τη διοίκηση των εκπαιδευτικών μονάδων, για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στοχεύοντας στον περιορισμό ή και στην εξάλειψη, του σχολικού και κοινωνικού αποκλεισμού τους. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν η έρευνα δράσης, μία μέθοδος που βοηθά στη μελέτη της εισαγωγής καινοτομιών στην εκπαίδευση. Τα μέσα συλλογής των δεδομένων της έρευνας, θα είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο. Αφού διαμορφώθηκαν οι κατηγορίες και υποκατηγορίες ανάλυσης, έγινε επεξεργασία των δεδομένων, ως προς τα ποσοτικά και τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά.

Οι διευθυντές πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους εκπαιδευτικούς ότι η σχολική τους μονάδα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του σχολείου και των εκπαιδευτικών, των γονέων, των συμμαθητών και του ευρύτερου σχολικού περιβάλλοντος στην καθιέρωση προγράμματος επιμόρφωσης και εξειδίκευσης εκπαιδευτικών. Όμως, αντίθετα από τους εκπαιδευτικούς οι διευθυντές πιστεύουν σε μικρότερο βαθμό ότι η σχολική τους μονάδα έχει δυνατότητες να αναλάβει πρωτοβουλίες διεπιστημονικής συνεργασίας και οριοθέτησης των ρόλων του Ειδικού Παιδαγωγού και του Παιδαγωγού της τάξης και για πρόσληψη επιπλέον προσωπικού. Όσο αφορά τους υπόλοιπους στόχους, οι διευθυντές και οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι η σχολική τους μονάδα αξιοποιεί τις όποιες δυνατότητες έχει.

Πογιατζή Αθανασία, Χρίστου Ελπίδα, Φτιάκα Ελένη, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Η εξέλιξη του αναπηρικού κινήματος στην Κύπρο και ο ρόλος του στην εκπαιδευτική ένταξη των ατόμων με αναπηρία

Στην παρούσα ανακοίνωση αναφέρονται τα ερευνητικά αποτελέσματα που σχετίζονται με το ρόλο που διαδραμάτισε το αναπηρικό κίνημα της Κύπρου, στην ένταξη και εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Διαφαίνεται ο ιστορικός και πολιτικός του αντίκτυπος στην κοινωνία, και αναδεικνύεται η πορεία και ο αγώνας του αναπηρικού κινήματος στην Κύπρο. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μελέτη αρχειακού υλικού και η συνέντευξη (Hobbs & May, 1993), σε συνδυασμό με την ιστορική έρευνα. Η συλλογή δεδομένων διήρκεσε συνολικά ένα μήνα και οι συνεντεύξεις λήφθηκαν από άτομα-κλειδιά στο αναπηρικό κίνημα της Κύπρου.

Στην ανακοίνωση θα αναλυθούν εκτενώς τα βασικά χαρακτηριστικά, η δομή και οι στρατηγικές του αναπηρικού κινήματος, παράλληλα με το ρόλο του Κράτους, στη διαμόρφωση αναπηρικής πολιτικής. Θα γίνει αναφορά στους κοινωνικούς και νομοθετικούς σταθμούς που καταδεικνύουν τη σταδιακή διαμόρφωση και εξέλιξη της κοινωνικής πολιτικής και στα ελλείμματα που υπάρχουν μέχρι και σήμερα. Στην έρευνα ακολουθούνται και αναλύονται τα ακόλουθα πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο (1929 – 1965) χαρακτηρίζεται από την απουσία αναπηρικού κινήματος στην Κύπρο. Τα ανάπηρα άτομα είχαν μία σαφώς διαχωρισμένη θέση τόσο στην κοινωνία όσο και στην εκπαίδευση. Τα άτομα με αναπηρία και η επαγγελματική τους αποκατάσταση καθώς και η κοινωνική ένταξη και εκπαίδευσή τους εξαρτιόταν σχεδόν αποκλειστικά από την ιδιωτική πρωτοβουλία τους οικονομικούς πόρους του ιδιωτικού τομέα και τα φιλάνθρωπα αισθήματα της κοινωνίας. Το δεύτερο στάδιο (1966 – 1979) χαρακτηρίζεται από την ίδρυση της πρώτης συλλογικής οργάνωσης για ανάπηρα άτομα ενώ η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία γίνεται αποσπασματικά, και αφορά το κάθε σχολείο χωριστά. Το τρίτο στάδιο (1980 – 1998) χαρακτηρίζεται από την κεντρική ιδέα "η τύχη των αναπήρων στα χέρια τους". Με το σύνθημα αυτό αρχίζει η διάσπαση των αναπηρικών οργανώσεων στην Κύπρο. Ιδρύονται οι πρώτες αναπηρικές οργανώσεις από ανάπηρα άτομα και αυτονομούνται από τους αρτιμελείς. Όσον αφορά τον τομέα της (ειδικής) εκπαίδευσης κατά το τρίτο στάδιο εξακολουθεί να μην υπάρχει ξεκάθαρη ενιαία φιλοσοφία, ενώ το τέταρτο στάδιο (1999 – 2003) χαρακτηρίζεται από την θεσμοθέτηση της εκπαιδευτικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία και από τη λειτουργία της νέας συλλογικής οργάνωσης για ανάπηρα άτομα. Τέλος, το πέμπτο στάδιο (2004 – 2010) διέπεται από τη βασική αρχή του "τίποτα που να αφορά τα άτομα με αναπηρία χωρίς τα άτομα με αναπηρία" και με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση που ανοίγει νέους ορίζοντες για το κυπριακό αναπηρικό κίνημα.

Λέξεις-κλειδιά: *Αναπηρία, Οργανώσεις, Ιστορία, Εκπαίδευση, Ένταξη*

Α. Χαρίση, Σ. Ηλιάδου-Τάχου, Δ. Αναστασίου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,

Οι απαρχές της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα

Η πρόοδος των φυσικών επιστημών στις αρχές του 20ου αιώνα τροφοδότησε με θετικιστικές ελπίδες τις κοινωνικές επιστήμες και στο πλαίσιο αυτό επιχειρήθηκε η εισαγωγή πειραματικών μεθόδων στο πεδίο της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας. Στον ευρωπαϊκό και στον αμερικανικό χώρο μια φιλόδοξη «νέα επιστήμη», η *Παιδολογία*, είχε σκοπό την καθολική μελέτη του παιδιού. Παρά τη σύντομη διάρκεια ζωής της, περίπου μέχρι τις απαρχές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, το ρεύμα της Παιδολογίας φαίνεται ότι επέδρασε στην ειδική παιδαγωγική σκέψη της εποχής. Βασικός εκπρόσωπος του ρεύματος της Παιδολογίας ήταν ο ιατρός Εμμανουήλ Λαμπαδάριος που πρωτοστάτησε επίσης στη δημιουργία θεσμών και ιδρυμάτων κοινωνικής υγιεινής και πρόνοιας για την προστασία της παιδικής ηλικίας.

Στο ιστορικό πλαίσιο της ελληνικής πραγματικότητας είχε γίνει απόπειρα να εκφραστεί θεσμικά το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση των παιδιών με νοητική καθυστέρηση και ψυχικές διαταραχές στα νομοσχέδια του 1913 και 1929, τα οποία όμως έμειναν ανεφάρμοστα. Την τρίτη δεκαετία του 20ου αιώνα οι συζητήσεις που αφορούσαν στην παροχή δημόσιας εκπαίδευσης σε παιδιά με νοητική καθυστέρηση και συναισθηματικές ή/και συμπεριφορικές διαταραχές εντάθηκαν κάτω από την επίδραση των εξής παραμέτρων: α) της δημιουργίας της έδρας της Παιδολογίας και του Παιδολογικού Εργαστηρίου και της στελέχωσής του από το Λαμπαδάριο, β) της κρατικής παρέμβασης στη δημιουργία θεσμών σχολικής υγιεινής και κοινωνικής πρόνοιας, και γ) της αναζήτησης, από μέρους της δικτατορίας του Μεταξά, μιας λαϊκής αποδοχής μέσα και από τη δημιουργία θεσμών κοινωνικής πρόνοιας.

Έτσι η συνάντηση των προθέσεων της εκτελεστικής εξουσίας και προσωπικοτήτων όπως ο καθηγητής Εμμανουήλ Λαμπαδάριος και η παιδαγωγός Ρόζα Ιμβριώτη φαίνεται ότι συνέβαλλε στην υλοποίηση της ίδρυσης το 1937 του πρώτου σχολείου ειδικής αγωγής στην Αθήνα για παιδιά με νοητική καθυστέρηση και συναισθηματικές ή/και συμπεριφορικές διαταραχές. Η ίδρυση και η λειτουργία του «*Ειδικού Σχολείου Ανωμάλων και Καθυστερημένων Παίδων*» σηματοδοτεί ένα πολύ σημαντικό σταθμό στην πορεία της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

2. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Γρηγόρης Σίμος, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Κ. Βουγιούκας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σωτηρία Τζιβινίκου, Διευθύντρια Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,

Όλγα Ιωαννίδου, Philippe Mousty, Jacques Grégoire Καθολικό Πανεπιστήμιο της Λουβαίνης (UCL), Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βρυξελλών (ULB), Βέλγιο,
Ανίχνευση αναγνωστικών δυσκολιών στη σχολική τάξη

Στόχος της παρούσας εργασίας υπήρξε η δημιουργία ενός ανιχνευτικού τεστ ανάγνωσης το οποίο αξιόπιστα, γρήγορα (σε 5 λεπτά) και ανέξοδα να μπορεί να μας πληροφορήσει για τους μαθητές που βρίσκονται σε κίνδυνο εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών. Το τεστ έχει και ένα ακόμα πλεονέκτημα: είναι συλλογικό. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να το χορηγήσει μέσα στην τάξη του εξοικονομώντας χρόνο και υλικά.

Το τεστ εξετάζει την ικανότητα του παιδιού να αποκωδικοποιεί και να κατανοεί απομονωμένες φράσεις. Επίσης αξιολογεί το συνολικό επίπεδο ανάγνωσης του κάθε μαθητή προσδίδοντας μάλιστα και μία χρονολογική ηλικία ανάγνωσης. Το τεστ αποτελείται από 48 ελλειμματικές φράσεις. Ο μαθητής πρέπει να επιλέξει μία από τις 5 λέξεις που δίνονται προκειμένου να δώσει έννοια στη φράση. Μέσα σε κάθε φράση υπάρχουν 4 λέξεις που μοιάζουν είτε γραφημικά (π.χ. φρένο, φροντίδα, φρόνιμος), είτε ακουστικά (π.χ. δώρα, μπόρα, τώρα), είτε εννοιολογικά (π.χ. λιγότερα, περισσότερα, καλύτερα, χειρότερα) και μία τυχαία. Η πολυπλοκότητα του λεξιλογίου και των συντακτικών δομών αυξάνεται βαθμιαία από την αρχή έως το τέλος.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού 240 παιδιών στα σχολεία της Θεσσαλονίκης και της περιφέρειας στις τέσσερις τάξεις του δημοτικού: πρώτη, δευτέρα, τρίτη και τετάρτη. Σε κάθε τάξη συμμετείχαν 60 μαθητές (30 αγόρια και 30 κορίτσια). Το τεστ είναι ιδιαίτερα αξιόπιστο αφού μόνο το 10% των μαθητών της πρώτης δημοτικού συμπληρώνει σωστά περισσότερες από 4 φράσεις ενώ αντίστοιχα μόνο το 10% των παιδιών της τετάρτης δημοτικού συμπληρώνει σωστά περισσότερες από 47 φράσεις. Επίσης ο δείκτης Alpha του Cronbach που δείχνει την εσωτερική συνοχή του τεστ είναι ιδιαίτερα υψηλός (Alpha=.9747).

Λέξεις-κλειδιά: *Ανίχνευση, ανάγνωση, αξιολόγηση*

Κ. Βουγιούκας, Μ. Τζουριάδου, Κ. Αγγελάκη, Σ. Βελλίκης, Κ. Γεροφώτη, Α. Γκαγκαλνά, Κ. Κοντού, Α.. Κουμλή, Ε. Μπαλδίμτση, Χ. Τζωρτζάκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Η σχέση γνωστικής, γλωσσικής και κοινωνικής επάρκειας με δυσκολίες των παιδιών στον αφηγηματικό λόγο

Η αφηγηματική λειτουργία συνδέεται όχι μόνο με χαρακτηριστικά γνωστικής και γλωσσικής επάρκειας των παιδιών αλλά και με κοινωνικά χαρακτηριστικά. Επιπλέον, δυσκολίες στη λειτουργία αυτή αποτελούν ένδειξη δυσκολιών μάθησης από τα πρώτα σχολικά χρόνια. Στόχος της ερευνητικής μελέτης ήταν η ανάδειξη προφίλ παιδιών σε επικινδυνότητα ή με δυσκολίες μάθησης σε ό,τι αφορά τη γνωστική και γλωσσική επάρκεια καθώς και η διερεύνηση της σχέσης τους με την κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις στην προσχολική ηλικία και μετά τη φοίτηση ενός έτους (Β' δημοτικού) καθώς και οι δυσκολίες στην αφηγηματική λειτουργία. Βασική υπόθεση της έρευνας ήταν ότι τα παιδιά που από την προσχολική ηλικία παρουσιάζουν προφίλ δυσκολιών στη γλωσσική λειτουργία, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά το μορφοσυντακτικό στοιχείο και το οργανωτικό σύστημα του λόγου αναμένεται να εμφανίσουν σε μεγαλύτερη ηλικία δυσκολίες τόσο στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις όσο και στην αφηγηματική ικανότητα τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο.

Η έρευνα έγινε σε δείγμα 280 μαθητών νηπιαγωγείου και Β' δημοτικού που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών τους παρουσίαζαν δυσκολίες επίδοσης, ιδιαίτερα σε γλωσσικά έργα. Χρησιμοποιήθηκε η ελληνική στάθμιση του DTLA για την ανάδειξη προφίλ γνωστικής επάρκειας, το ψυχομετρικό κριτήριο του λόγου Λ-α-Τ-ω για την ανάδειξη του αντίστοιχου προφίλ γλωσσικής επάρκειας, γραμματικές ιστορίες (story grammars) για την ανάλυση του αφηγηματικού λόγου καθώς και check-list κοινωνικών δεξιοτήτων (σχέσεις μεταξύ των συνομηλίκων).

Τα κυριότερα ευρήματα ήταν η ανάδειξη ιδιαίτερων προφίλ γνωστικής επάρκειας που συσχετίζονταν θετικά με τα προφίλ γλωσσικής επάρκειας καθώς και αφηγηματικής λειτουργίας. Από τα προφίλ αυτά προέκυψαν διακριτές ομάδες δυσκολιών τόσο στην προσχολική ηλικία όσο και στη σχολική (ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, οριακά, ήπια νοητική ανεπάρκεια). Ανάλογα με το προφίλ διαπιστώθηκαν διαφορές και στις κοινωνικές τους σχέσεις όπου οι μαθητές παρουσίασαν συσχετίσεις στην επίλυση συγκρούσεων και στη δημιουργία φιλικών σχέσεων.

Λευκοθέα Καρτασίδου, Παναγιώτης Βαρσάμης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Κλίμακα Εκτίμησης Σχολικής Λειτουργικότητας – μια διερευνητική μελέτη της ευχρηστίας της

Σκοπός: Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει την ευχρηστία της κλίμακας Εκτίμησης Σχολικής Λειτουργικότητας (School Function As-

sessment) που εκτιμά την ικανότητα μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες να αποδίδουν σε λειτουργικές δραστηριότητες, οι οποίες είναι σημαντικές για τη συμμετοχή στις ακαδημαϊκές και στις κοινωνικές διαστάσεις ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

Μεθοδολογία: Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω ενός ερωτηματολόγιου που μετρά την ευχρηστία της κλίμακας. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 30 θέματα, τα οποία χαρακτηρίζονται από πολύ υψηλή εσωτερική συνοχή / αξιοπιστία (α=.95). Τα θέματα χωρίζονται σε πέντε αξιόπιστες υποκλίμακες: χρησιμότητα (α=.93), ευκολία χρήσης (α=.85), ευκολία εκμάθησης (α=.88), βαθμός ικανοποίησης (α=.93) και προβλήματα μετάφρασης (α=.84). Στην έρευνα συμμετείχαν 60 άτομα (20 άνδρες και 40 γυναίκες). Τα περισσότερα ήταν εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, ενώ τα λιγότερα είχαν σχετικές ειδικότητες (π.χ. ψυχολόγοι, φυσιοθεραπευτές).

Αποτελέσματα-Συμπεράσματα: Από τις βασικές τιμές προκύπτει ότι οι υποκλίμακες *χρησιμότητα, ευκολία εκμάθησης* και *βαθμός ικανοποίησης* παρουσίασαν υψηλούς μέσους όρους σε σχέση με τις δύο άλλες υποκλίμακες. Συνολικά, οι μέσοι όροι των υποκλιμάκων κυμαίνονται γύρω από τον χαρακτηρισμό «μέτρια». Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η γνώμη των ερωτηθέντων δεν επηρεάζεται σημαντικά από το φύλο, την ηλικία, την εμπειρία στην Ειδική Αγωγή, τις μεταπτυχιακές σπουδές, τη μετεκπαίδευση και το χώρο εργασίας. Μόνο, στην υποκλίμακα *χρησιμότητα* οι εκπαιδευτικοί έχουν σημαντικά θετικότερη γνώμη από τις ειδικότητες. Συμπερασματικά, διαφαίνεται η ανάγκη για συστηματική έρευνα για τη στάθμιση εργαλείων αξιολόγησης, αλλά και για την επιμόρφωση σε θέματα αξιολόγησης και εκτίμησης δεξιοτήτων άμεσα συνυφασμένων με την σχολική καθημερινότητα.

Λέξεις-κλειδιά: *σχολική λειτουργικότητα, χρησιμότητα, ευκολία χρήσης, ευκολία εκμάθησης, βαθμός ικανοποίησης, προβλήματα μετάφρασης*

Λυδία Αμπόνη-Τσούρα, Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Ειδικές δυσκολίες στα μαθηματικά (δυσαριθμησία) σε παιδιά. Η πρώτη έκδοση ενός ψυχομετρικού εργαλείου μέτρησης των μαθησιακών δυσκολιών στο δημοτικό

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μέτρηση συγκεκριμένων μαθηματικών εννοιών σε παιδιά του Δημοτικού ηλικίας 9-12 ετών της ευρύτερης περιοχής Αττικής και Κορινθίας. Διεξήχθη στα πλαίσια της Μετεκπαίδευσης Εκπαιδευτικών του ΠΤΔΕ Αθηνών, από μετεκπαιδευόμενους δασκάλους με την καθοδήγηση της εισηγήτριας, ως μια πιλοτική εφαρμογή που έχει σκοπό την στάθμιση ενός αξιόπιστου ψυχομετρικού εργαλείου για παιδιά των μεγαλυτέρων τάξεων του Δημοτικού. Το δείγμα αποτελείται από 210 μαθητές/τριες αστικού και ημιαστικού πληθυσμού. Η μέθοδος είναι της τυχαίας επιλογής, το δε ψυχομετρικό εργαλείο, που χρησιμοποιήθηκε, είναι το «ΔΥΣΑΡΙΘΜΗ-

ΣΙΑ 9-12» (Αμπόνη, Λ., 2010). Το ερωτηματολόγιο εφαρμόστηκε πιλοτικά σε μικρό δείγμα μαθητών, έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις και στη συνέχεια χορηγήθηκε στο ευρύτερο δείγμα της έρευνας. Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Έγινε ανάλυση παραγόντων(factor analysis) και εξήχθησαν 5 παράγοντες που μελετούν την έννοια της δυσαριθμησίας.

Εξήχθησαν οι μέσοι όροι, και οι τυπικές αποκλίσεις και μελετήθηκαν τα αποτελέσματα, ως προς το φύλο, την ηλικία, την γλώσσα (μονόγλωσσοι και δίγλωσσοι μαθητές). Τα αποτελέσματα συγκρίνονται με άλλες αντίστοιχες ελληνικές και διεθνείς έρευνες, ενώ συζητώνται και οι δυσκολίες καθώς και τα όρια της παρούσας έρευνας. Το ψυχομετρικό αυτό εργαλείο προτείνεται να χρησιμοποιηθεί ως ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό εργαλείο για παιδιά αντίστοιχου πληθυσμού με σκοπό την διάγνωση και αξιολόγηση ειδικών αναγκών σε μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού στον ελλαδικό χώρο.

Λέξεις-κλειδιά*: δυσαριθμησία, σειροθέτηση αριθμών, νοερός υπολογισμός, λογικές ακολουθίες, ειδικές δυσκολίες*

Σωτηρία Τζιβινίκου, Διευθύντρια Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,
Ενδυναμώνοντας το Υ(υποστήριξη) των ΚΕΔΔΥ: από τη διεπιστημονική αξιολόγηση στον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής παρέμβασης

Τα ΚΕΔΔΥ από την έναρξη της λειτουργίας τους ως ΚΔΑΥ (ν.2817/2000) μέχρι και την σημερινή αναμόρφωσή τους (ν.3699/2008), προσπάθησαν να αναπτύξουν όλες τις πτυχές του πολλαπλού ρόλου τους. Ωστόσο, ενώ έχει διαμορφωθεί κοινή πεποίθηση ότι τα ΚΕΔΔΥ/ΚΔΑΥ παρέχουν έγκυρες και αξιόπιστες διαγνωστικές υπηρεσίες, η πτυχή του ρόλου τους που αφορά στην υποστήριξη δεν έχει την αντίστοιχη ανάπτυξη και αποδοχή.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να αναλύσει μέσα από εμπειρικά δεδομένα, τους λόγους του ελλείμματος αυτού και να προτείνει την αναμόρφωση της διαγνωστικής διαδικασίας, ώστε να δημιουργηθεί η βάση του σχεδιασμού της κατάλληλης εκπαιδευτικής παρέμβασης, για την υποστήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Επιχειρείται ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας «εκπαιδευτική υποστήριξη», που βασίζεται κυρίως στην κατάρτιση ενός στοχοκεντρικού εκπαιδευτικού, προσαρμοσμένου προγράμματος. Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάζεται με βάση το μαθησιακό-γνωστικό προφίλ του μαθητή, που είναι προϊόν της διεπιστημονικής αξιολόγησης από το ΚΕΔΔΥ και της συνεργασίας ΚΕΔΔΥ-σχολείου-οικογένειας.

Το προφίλ αυτό αποτυπώνεται ως οπτικοποιημένη σύνοψη των χαρακτηριστικών του παιδιού στους βασικούς τομείς ανάπτυξης: ανεξάρτητες λειτουργίες, κινητική ανάπτυξη, κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη/συμπεριφορά και γλωσσική ανάπτυξη -επικοινωνία. Με βάση αυτό το διάγραμμα δε-

ξιοτήτων, τίθενται εκπαιδευτικοί στόχοι για την γενική τάξη, αξιοποιώντας τις πιο αναπτυγμένες δεξιότητες του μαθητή (υψηλά σημεία προφίλ). Για την επίτευξη των στόχων επιλέγονται οι κατάλληλες προσαρμογές και διαφοροποιήσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος ως προς το περιεχόμενο, τις διδακτικές μεθόδους-στρατηγικές και την αξιολόγηση.

Παράλληλα, σχεδιάζεται εξατομικευμένο πρόγραμμα, στοχεύοντας στην ανάπτυξη των «χαμηλών» σημείων του προφίλ του μαθητή, κυρίως με την υποστήριξή του από ειδικό παιδαγωγό, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό της γενικής τάξης και της διεπιστημονικής ομάδας του ΚΕΔΔΥ. Σημαντικό μέρος της διαδικασίας είναι η αρχική, ενδιάμεση-διαμορφωτική και τελική αξιολόγηση, τα αποτελέσματα της οποίας αξιοποιούνται από το σχολείο, ως ανατροφοδότηση του προγράμματος, από το ΚΕΔΔΥ κατά τη διαδικασία της επαναξιολόγησης του μαθητή, και από την οικογένεια για τον προσδιορισμό των προσδοκιών της, σε μια σχέση συντροφικότητας.

11.00-11.30 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ-ΚΑΦΕΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

11.30-13.30: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ - ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

2. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΔΥΣΛΕΞΙΑ - ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΠΡΟΣΟΧΗΣ: ΑΙΤΙΑ–ΠΡΟΓΝΩΣΗ–ΔΙΑΓΝΩΣΗ–ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Πρόεδρος: Γεώργιος Θ. Παυλίδης, *Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*

Γεώργιος Θ. Παυλίδης, *Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*,
Πρόγνωση, διάγνωση της δυσλεξίας και της διάσπασης προσοχής με την οφθαλμοσκόπηση (τεστ Παυλίδη)

Η οφθαλμοκίνηση και η ανάγνωση αναπτύσσονται παράλληλα, ενώ η οφθαλμοκίνηση αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο μελέτης των συστατικών της ανάγνωσης, ιδιαιτέρως διότι κατά την διάρκειά της ο έλεγχος της οφθαλμοκίνησης γίνεται ασυνείδητα. *Η οφθαλμοκίνηση αντικατοπτρίζει τον τρόπο λειτουργίας ή δυσλειτουργίας του εγκεφάλου* και δεν έχει σχέση με την ποιότητα της όρασης. Γι' αυτό σχεδόν όλα τα νευρολογικά προβλήματα σε όλες τις εκφράσεις τους *(π.χ. Πολλαπλή Σκλήρυνση, Μυασθένεια, Σχιζοφρένια, Πάρκινσον, AIDS, κλπ)* αντανακλώνται από τα πρώιμα στάδιά τους στην οφθαλμοκίνηση. Η δυσλεξία καθώς και η διάσπαση της προσοχής είναι νευ-

ρολογικές καταστάσεις γι' αυτό και αυτές καθρεπτίζονται στην οφθαλμοκίνηση. Επιπλέον οποιαδήποτε αλλαγή στη λειτουργία του εγκεφάλου, *έστω και προσωρινή*, συνοδεύεται από αλλαγές στην οφθαλμοκίνηση *(π.χ. κατανάλωση αλκοόλ, επίδραση ουσιών εξάρτησης, κλ.π).* Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δυνατότητα της *πρόγνωσης* καθώς και η αξιοπιστία της οφθαλμοκίνησης σε συνδυασμό πάντοτε με την αυτόματη καταγραφή και ανάλυση του φωτο-ηλεκτρονικού συστήματός μου *[χρησιμοποιείται από τα γνωστά πανεπιστήμια Harvard, Boston, Penn State, Columbia, κλπ]*, καθιστούν την οφθαλμοκίνηση την μέθοδο επιλογής επειδή παρέχει ακριβή διαφορική διάγνωση μεταξύ δυσλεξικών, άλλων αναγνωστών και παιδιών με διάσπαση προσοχής και παρορμητικότητα.

Σχέση οφθαλμοκίνησης, δυσλεξίας & διάσπαση προσοχής Οι *δυσλεξικοί* παρουσιάζουν πολύ περισσότερες εσφαλμένες οφθαλμοκινήσεις κατά την διάρκεια της ανάγνωσης αλλά και των μη-αναγνωστικών δοκιμασιών, τόσο από τους κανονικούς αναγνώστες αλλά και από τους μη-δυσλεξικούς μαθητές της ίδιας ηλικίας, με παρόμοια εκπαιδευτικά προβλήματα. Πολλές διεθνείς έρευνες, καθώς και οι δικές μας στην Αγγλία, ΗΠΑ και στην Ελλάδα έδειξαν ότι το τεστ της οφθαλμοκίνησης με υψηλότατο ποσοστό ακρίβειας διαγιγνώσκει-διαχωρίζει τους δυσλεξικούς από τους μη–δυσλεξικούς αναγνώστες, οι οποίοι σιωπηλά παρακολουθούν ένα αργά κινούμενο φωτεινό σημείο καθώς και άλλα φωτεινά ερεθίσματα, τα οποία απομιμούνται την διαδικασία της ανάγνωσης, όπου αντικαθιστώνται οι λέξεις με φωτεινά σημεία. Παρομοίως, τα άτομα με *διάσπαση προσοχής και παρορμητικότητα* παρουσιάζουν εσφαλμένη οφθαλμοκίνηση τόσο κατά τη διάρκεια των παρακολουθητικών όσο και των σακκαδικών κινήσεων.

Με τον καθηγητή Conners (1990), έχοντας ως βάση μόνον τα ερευνητικά ευρήματά για τη λανθασμένη οφθαλμοκίνηση των δυσλεξικών (Pavlidis, 1978, 1981, 1985, 1990, 2007), *προβλέψαμε* με ακρίβεια ότι το οπτικό τους σύστημα διαφέρει δομικά από αυτό των κανονικών αναγνωστών. Επαληθεύθηκε η θεωρία μας μερικά χρόνια αργότερα από πειραματικά νευροφυσιολογικά ευρήματα ερευνητών του Πανεπιστημίου Harvard. Υπάρχει μια ευρεία αποδοχή της ύπαρξης της λανθασμένης οφθαλμοκίνησης των δυσλεξικών κατά την ανάγνωση και πέρα από αυτή, όμως η σχέση ανάμεσα στην λανθασμένη οφθαλμοκίνηση και στην δυσλεξία συχνά παρανοείται και διχάζει. Πολλές φορές δεν είναι μια σχέση αίτιου και αιτιατού. Είτε δυσλεξία και οφθαλμοκίνηση έχουν κοινά νευρολογικά αίτια ή είναι επιφαινόμενα μιας ανεξάρτητης όμως παράλληλης δυσλειτουργίας του εγκεφάλου. Η αποσαφήνιση της σχέσης μεταξύ οφθαλμοκίνησης, δυσλεξίας και διάσπασης προσοχής ίσως οδηγήσει σε νέες και αποτελεσματικότερες μεθόδους αντιμετώπισής τους.

Πρόγνωση της δυσλεξίας & της διάσπασης προσοχής Η δυσλεξία και η διάσπαση προσοχής συνήθως είναι κληρονομικές, άρα υπάρχουν από τη γέννα. Γι' αυτό είναι δυνατόν να γίνει *πρόγνωση της δυσλεξίας* και της διάσπασης προσοχής στην *προσχολική ηλικία* με βιολογικά τεστ που δεν βασί-

ζονται στην ανάγνωση ή στην γραφή, όπως είναι το *τεστ* της *οφθαλμοκίνησης* (γνωστό ως *Pavlidis Test*). Οι έρευνες του Dr Jost στην Τσεχία κατέδειξαν ότι το τεστ μας της οφθαλμοκίνησης ήταν το ακριβέστερο αφού *προγιγνώσκει* με υψηλή ακρίβεια (91.5%) σε ηλικία 6 ετών ποια παιδιά θα αναπτύξουν μαθησιακά προβλήματα σε ηλικία 8 ετών. Ακόμη υψηλότερη είναι η ακρίβεια του τεστ μας (93,1%) στην προσχολική ηλικία (4-6 ετών) για την διάγνωση της διάσπασης προσοχής (Παυλίδης & Σαμαράς, 2005).

Η διαγνωστική και θεραπευτική αξία της οφθαλμοκίνησης είναι αποδεδειγμένη, γι' αυτό και χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο ιδίως στην ιατρική αλλά και στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση.

Λέξεις κλειδιά: *Δυσλεξία, Μαθησιακές Δυσκολίες, Ελαφρά Νοητική Υστέρηση, Ψυχο-κοινωνικό Προφίλ*

Γεώργιος Θ. Παυλίδης και Π.Μ. Σαμαράς,
Το Βιολογικό Τεστ Παυλίδη (Οφθαλμοκίνησης) με ακρίβεια διαγιγνώσκει από την προσχολική ηλικία. Παιδιά με Διάσπαση Προσοχής (ΔΕΠΥ).

Το Σύνδρομο Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας (ΣΕΠΥ) έχει νευρολογική αιτιολογία και είναι κληρονομικό. Παρουσιάζεται στο 3% με 7% του σχολικού πληθυσμού και διεθνώς η διάγνωσή του είναι απολύτως υποκειμενική, κυρίως με ερωτηματολόγια που συμπληρώνουν γονείς ή εκπαιδευτικοί. Η ακριβής διάγνωση του ΣΕΠΥ είναι δύσκολη ιδιαιτέρως σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, επειδή υπάρχουν στην προσχολική ηλικία πολλά υπερδραστήρια φυσιολογικά παιδιά. Η οφθαλμοκίνηση αντικατοπτρίζει ανώτερες εγκεφαλικές λειτουργίες, έτσι είναι αναμενόμενο να παρουσιάζονται προβλήματα οφθαλμοκίνησης σε όλες σχεδόν τα νευρολογικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της δυσλεξίας και του ΣΕΠΥ. Οι έρευνες αναφέρουν προβλήματα οφθαλμοκίνησης σε παιδιά με προβλήματα προσοχής και βρίσκονται σε συμφωνία με την μορφο-νευρολογία που χαρακτηρίζει το ΣΕΠΥ.
Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί αν οι οφθαλμοκινήσεις (Pavlidis Test) μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βιολογική διάγνωση του ΣΕΠΥ από την προσχολική ηλικία.
Μέθοδος. Τριανταδύο (32) παιδιά με και χωρίς διάσπαση προσοχής, προσχολικής ηλικίας (4 - 6 ετών) με Μ.Ο. 63.3 Μ. SD=6, συμμετείχαν στην έρευνα. Η συμπτωματολογία ΣΕΠΥ αξιολογήθηκε με το *'Ερωτηματολόγιο Παυλίδη'* και με το DSM-IV-R, τα οποία συμπλήρωσαν οι γονείς τους. Οι οφθαλμοκινήσεις καταγράφηκαν και αναλύθηκαν αυτόματα με το σύστημα OKG που ανέπτυξε ο πρώτος συγγραφέας. Εφαρμόστηκαν τέσσερις οφθαλμοκινητικές δοκιμασίες (μη καθοδηγούμενων σακαδικών, εστιασμού, καθοδηγούμενων σακαδικών & παρακολουθητικών κινήσεων) διάρκειας 30sec.η κάθε μία.

Αποτελέσματα. Η ανάλυση με ANOVA παρουσίασε στατιστικώς σημα-

ντικές διαφορές μεταξύ παιδιών με ΣΕΠΥ και χωρίς, από τις οποίες οι περισσότερες ανήκαν στην δοκιμασία των παρακολουθητικών και σακαδικών κινήσεων. Στην ανάλυση χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος Principal Componenst Analysis (PCA). Η Discriminant analysis με ακρίβεια 93.1% (p<.000) ξεχώρισαν τις 2 ομάδες, ενώ η Regression ανάλυση έδειξε ότι το μοντέλο των οφθαλμοκινήσεων εξηγεί 89.9% της συνολικής μεταβλητότητας της βαθμολόγησης του ερωτηματολογίου μας (p<.000). Τα δεδομένα δείχνουν ότι το test Pavlidis όχι μόνο μπορεί να διαχωρίσει με ακρίβεια παιδιά με ΣΕΠΥ και χωρίς, αλλά και προβλέπει την οξύτητα του προβλήματος καθώς όσο πιο ακανόνιστες παρουσιάζονται οι οφθαλμοκινήσεις, τόσο μεγαλύτερη η κλίμακα του ερωτηματολογίου. Η καμπύλη ROC επίσης έδειξε ότι το test Pavlidis αποτελεί άριστο παράγοντα διαχωρισμού των δύο ομάδων (area= 0,976).

Συμπεράσματα. Το βιολογικό Test Pavlidis είναι το μοναδικό παγκοσμίως που με υψηλή ακρίβεια διαγιγνώσκει βιολογικά τη διάσπαση προσοχής ακόμη και από την προσχολική ηλικία, γι' αυτό και υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον εφαρμογής του για την διάγνωση του ΣΕΠΥ από την προσχολική ηλικία, παγκοσμίως. Είναι προφανείς οι θετικές επιπτώσεις τόσο για την αιτιολογία όσο και για τη διάγνωση, αντιμετώπιση και για την ψυχολογική υποστήριξη των παιδιών μας.

Λέξεις κλειδιά: *Δυσλεξία, Διάσπαση Προσοχής, Τεστ Παυλίδη, Οφθαλμοκίνηση, Βιολογική Πρόγνωση & Διάγνωση*

Β. Κατανά Ειδική Παιδαγωγός και Γεώργιος Θ. Παυλίδης,
Μέθοδος αντιμετώπισης πολυμέσων Παυλίδη: Βελτιώνει σημαντικά την ορθογραφία των Δυσλεξικών

Η Μέθοδος Πολυμέσων Παυλίδη είναι το αποτέλεσμα πολύχρονων ερευνών στην Αγγλία, ΗΠΑ και Ελλάδα και βασίζεται στην χρησιμοποίηση της γνώσης του τρόπου λειτουργίας του εγκεφάλου και στις σύγχρονες ψυχοεκπαιδευτικές αρχές της μάθησης, στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι Η/Υ,αλλά και στην προηγμένη τεχνολογία των ηλεκτρονικών και των πολυμέσων (multimedia), επιτυγχάνοντας σημαντικά πιο γρήγορη και αποτελεσματικότερη μάθηση. Η τελική μορφή της *αναπτύχθηκε με το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα HORIZON από τον καθηγητή Παυλίδη με τη συνεργασία 6 Ευρωπαϊκών χωρών (Αγγλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα και Σουηδία). Το μέγιστο πλεονέκτημα τ*ης Μεθόδου είναι η *εξατομίκευση,* η οποία επιτρέπει την αποτελεσματική αντιμετώπιση του κάθε παιδιού σύμφωνα με τις προσωπικές του δυνατότητες, ανάγκες & ρυθμούς. Είναι γνωστό ότι η ορθογραφία αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημα των δυσλεξικών.

Αξιολογήθηκε η αποτελεσματικότητα της Μεθόδου στην ποσοτική και ποιοτική βελτίωση δυσλεξικών μαθητών στα λάθη της ορθογραφίας. Τα λά-

θη τους ταξινομήθηκαν σε 3 κατηγορίες (γραμματικά, οπτικά και ακουστικά λάθη) και 30 υποκατηγορίες Ιδιαίτερα χαρακτηριστική για τους Έλληνες δυσλεξικούς είναι η κατηγορία της παράλειψης τόνων, η οποία δεν υπάρχει στις Αγγλοσαξονικές γλώσσες.

Συμμετέχοντες: Συμμετείχαν 20 παιδιά (4 κορίτσια και 16 αγόρια, Μ.Ο.=9,5 ετών). Όλα τα παιδιά είχαν διαγνωσθεί ως δυσλεξικοί, στο Κέντρο Δυσλεξίας και Ευφυΐας, στη Θεσ/νίκη.

Μεθοδολογία: 1η Αξιολόγηση: Πριν ξεκινήσει το πρόγραμμα αντιμετώπισης, τα παιδιά αξιολογήθηκαν στην ορθογραφία σε κείμενο καθ' υπαγόρευση (αντίστοιχο της ηλικίας τους), καθώς και στην αυτοσχέδια ορθογραφία. Τα λάθη τους αναλύθηκαν σύμφωνα με το προαναφερθέν σύστημα κατηγοριοποίησης.

2η Αξιολόγηση: Αμέσως *μετά τ*ην ολοκλήρωση μέρους του προγράμματος αντιμετώπισης, η ορθογραφική επίδοση των παιδιών επαναξιολογήθηκε όπως και προηγουμένως.

Αντιμετώπιση: Μεταξύ των δύο αξιολογήσεων, τα παιδιά συμμετείχαν στο πρόγραμμα αντιμετώπισης με τη Μέθοδο μας. Η ακριβής και λεπτομερής διάγνωση που επιτυγχάνεται και με το *Τεστ Οφθαλμοκίνησης* καθοδήγησε με ακρίβεια την *εξατομικευμένη αντιμετώπιση* σύμφωνα με τις προσωπικές αδυναμίες και ικανότητες του κάθε παιδιού. Η κάθε επίσκεψη διαρκούσε 30 λεπτά, για 1-2 φορές την εβδομάδα, επί 5-6 μήνες. Η μέθοδος έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται στο μεταβαλλόμενο εκπαιδευτικό προφίλ του κάθε μαθητή και κατά τον αρχικό σχεδιασμό αλλά και ενδιαμέσως, σύμφωνα με την πρόοδο και τις δυνατότητες του κάθε παιδιού.

Αποτελέσματα: Η στατιστική ανάλυση κατέδειξε *σημαντική βελτίωση* στην επίδοση των παιδιών στην ορθογραφία, καλύπτοντας τις εξής κατηγορίες των ορθογραφικών λαθών:

	ΠΟΣΟΣΤΟ ΛΑΘΩΝ		
Κατηγορίες λαθών	ΠΡΙΝ	ΜΕΤΑ	p<
ΣΥΝΟΛΟ ΛΑΘΩΝ	147	28	0,000
Τονισμός	76	8	0,000

Συμπεράσματα: Τα αποτελέσματα ήταν ιδιαιτέρως ενθαρρυντικά. Στο πολύ σύντομο χρονικό διάστημα της *αντιμετώπισης των μόλις 5-6 μηνών, βελτιώθηκε σημαντικά η ορθογραφία* των παιδιών. Δηλαδή, *η πρόοδος των δυσλεξικών παιδιών ήταν 10 φορές ταχύτερη από την κανονική – σχολική τους πρόοδο*. Μάλιστα στον τονισμό βελτιώθηκαν κατά *21 φορές*. Η τόσο σημαντική βελτίωσή τους επιβεβαιώθηκε και από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Τα αποτελέσματα την καθιστούν την πλέον αποτελεσματική μέθοδο που αναφέρεται στην διεθνή βιβλιογραφία. Τα θετικά ποσοτικοποιημένα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τόσο τις θετικές προβλέψεις των έμπειρων εκπαιδευτικών (Lynch και Pavlidis, 1997, 2000), όσο και τα από ετών γνωστά θετικά κλινικά αποτελέσματα της *Μεθόδου* μας για την *Αντιμετώπισης των*

μαθησιακών δυσκολιών και της Δυσλεξίας.

Λέξεις κλειδιά: *Δυσλεξία, Μαθησιακές Δυσκολίες, Αντιμετώπιση, Ορθογραφία, Μέθοδος Παυλίδη.*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

11.30-13.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

2. ΠΡΩΙΜΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Αναστασία Αλευριάδου, Αγγελική Τσαπακίδου, Ελένη Γρίβα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,

Αναστασία Αλευριάδου, Μαρία Μάστορα, Ελένη Γρίβα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Συγκριτική διερεύνηση προβλημάτων λόγου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας με και χωρίς προβλήματα συμπεριφοράς

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η συγκριτική διερεύνηση των δυσκολιών προφορικού λόγου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας με και χωρίς προβλήματα συμπεριφοράς. Για το λόγο αυτό αξιολογήθηκε εκτός από το γλωσσικό τομέα και ο ψυχοκοινωνικός τομέας των παιδιών αυτών. Στην έρευνα συμμετείχαν 57 παιδιά προσχολικής ηλικίας (31 αγόρια και 16 κορίτσια) που φοιτούσαν σε νηπιαγωγεία της Κοζάνης. Για τη διερεύνηση των προβλημάτων λόγου των νηπίων χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες σταθμισμένες δοκιμασίες α) «Εργαλείο Ανίχνευσης Διαταραχών Λόγου και Ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας ή Τεστ Λόγου και Ομιλίας» (Οικονόμου και συν., 2007), β) «Εργαλείο Ανίχνευσης και Διερεύνησης της Διαδικασίας της Μάθησης και της Κατηγοριοποίησης στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό ή Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης» (Οικονόμου και συν., 2007), καθώς και γ) δοκιμασίες Φωνολογικής Ενημερότητας. Επιπρόσθετα, χρησιμοποιήθηκε το «Τεστ Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής» (Χατζηχρήστου και συν., 2007), για να ανιχνεύσει ελλείμματα στον κοινωνικό, συναισθηματικό τομέα, καθώς και στη σχολική προσαρμογή. Τα νήπια χωρίστηκαν, ανάλογα με τις επιδόσεις τους στις δοκιμασίες, στις εξής ομάδες: $1^{η}$) «νήπια με Προβλήματα Λόγου», $2^{η}$) «νήπια χωρίς Προβλήματα Λόγου», $3^{η}$) «νήπια με Προβλήματα Συμπεριφοράς», και $4^{η}$) «νήπια με Προβλήματα Λόγου και Προβλήματα Συμπεριφοράς». Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας προέκυψαν τα εξής: α) τα νήπια της $1^{ης}$ ομάδας είχαν χαμηλότερη επίδοση στις δοκιμασίες φωνολο-

γικής ενημερότητας καθώς και στο Τεστ Λόγου και Ομιλίας (παρουσίασαν φτωχότερη αφήγηση και περισσότερα μορφολογικά λάθη) σε σχέση με τα νήπια της 3ης ομάδας. Από την άλλη, η επίδοση της 4ης ομάδας φαίνεται να ήταν και η χαμηλότερη μεταξύ όλων των άλλων ομάδων, β) παρατηρείται σημαντική διαφορά μεταξύ των επιδόσεων της 1ης και 2ης ομάδας σε σχέση με τις αντίστοιχες της 3ης και 4ης στο Τεστ Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής, κατατάσσοντας τις τελευταίες ομάδες στην «υψηλού κινδύνου» διαγνωστική κατηγορία. Τα ευρήματα σχολιάζονται σε σχέση με την πρόληψη των μαθησιακών προβλημάτων και τη σημασία της πρώιμης παρέμβασης στη νηπιακή ηλικία.

Λέξεις κλειδιά: *Διαταραχές λόγου και ομιλίας, Προβλήματα συμπεριφοράς, Προσχολική ηλικία*

Βασιλική Αλεξίου, Νηπιαγωγός,
Εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδί νηπιαγωγείου σε υπόθεση επικινδυνότητας για προβλήματα μάθησης

Σχεδιάσαμε ένα πρόγραμμα παρέμβασης που να ανταποκρίνεται στην ανάγκη ενός νηπίου που κρίναμε ότι βρίσκεται σε επικινδυνότητα να αναπτύξει μαθησιακές δυσκολίες. Με βασικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο ψυχογλωσσικών ικανοτήτων για παιδιά προσχολικής ηλικίας αλλά και με θεωρητικά δεδομένα και άντληση πληροφοριών μπήκαμε σε μια εμπειρική διαδικασία που αποδείχτηκε πολύ αποδοτική και χρήσιμη για τη δουλειά κάθε νηπιαγωγού. Ενώ στην προσχολική ηλικία δεν εντοπίζονται προβλήματα μάθησης (πέρα από τις διαπιστωμένες αναπτυξιακές διαταραχές) ωστόσο μπορεί να υπάρχουν παιδιά που βρίσκονται σε επικινδυνότητα εξαιτίας ποικίλων παραγόντων. Τα προβλήματα αυτά μπορεί αργότερα να εξελιχθούν σε προβλήματα σχολικής μάθησης αλλά από την είσοδο ακόμα των μικρών παιδιών στο νηπιαγωγείο είναι δυνατόν να εντοπιστούν διαταραχές επικινδυνότητας.

Οι παράγοντες επικινδυνότητας μπορεί να συνδέονται είτε με προβλήματα στην ανάπτυξη του παιδιού είτε με κοινωνικά, συναισθηματικά, πολιτισμικά προβλήματα είτε με συνδυασμό προβλημάτων. Τα παιδιά αυτά με την είσοδό τους στην προσχολική εκπαίδευση μπορεί να παρουσιάζουν δυσκολίες ή επιβράδυνση στην επίτευξη των στόχων του κοινού αναλυτικού προγράμματος. Με αυτή την ευκαιρία για αναγνώριση πρώιμων ενδείξεων στο νηπιαγωγείο και συγκεκριμένα με την ενασχόληση με την περίπτωση ενός παιδιού που υποθέτουμε ότι βρίσκεται σε επικινδυνότητα, είχαμε την ευκαιρία να σχεδιάσουμε και να οργανώσουμε ένα πρόγραμμα παρέμβασης το οποίο μπορεί να βοηθήσει το παιδί στη μείωση μελλοντικών προβλημάτων στη σχολική του μάθηση. Στόχος λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι αφενός ο εντοπισμός ενδείξεων επικινδυνότητας μαθησιακών δυσκολιών ενός παιδιού προσχολικής ηλικίας και αφετέρου ο σχεδιασμός δραστηριοτήτων,

στα πλαίσια ενός θέματος, με τις οποίες επιδιώκεται η ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών αλλά και η προσαρμογή των διδακτικών στόχων και μέσων διδασκαλίας στις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού. Προς αυτό το σκοπό οργανώθηκε και ένα corpus εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση και διευθέτηση των δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να εφαρμοστεί είτε ατομικά είτε ομαδικά στο πλαίσιο του τυπικού νηπιαγωγείου.

Λέξεις κλειδιά: *πρώιμη παρέμβαση, μαθησιακές δυσκολίες, προσχολική ηλικία, πρόγραμμα παρέμβασης*

Μητσιώρη Μαρία, Εκπαιδευτικός

Πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδί νηπιαγωγείου που βρίσκεται σε επικινδυνότητα εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών

Η προσχολική ηλικία είναι μια περίοδος ιδιαίτερα κρίσιμη ειδικά για τα παιδιά που εμφανίζουν διαταραχές στην ανάπτυξη τους. Η αναγνώριση πρώιμων ενδείξεων στην προσχολική ηλικία και ο εντοπισμός παιδιών που βρίσκονται σε επικινδυνότητα εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών, δίνει τη δυνατότητα έγκαιρης παρέμβασης.

Βάσει αυτών διαμορφώθηκε και εφαρμόστηκε το παρόν πρόγραμμα παρέμβασης σε παιδί με πρώιμες ενδείξεις εμφάνισης μαθησιακών δυσκολιών. Για τη δημιουργία του προγράμματος αξιολογήθηκαν οι γνωστικές και γλωσσικές δεξιότητες μέσω των Ιλλινόις Τεστ Ψυχογλωσσικών Ικανοτήτων καθώς επίσης και οι ψυχοκινητικές και κοινωνικές ικανότητες του νηπίου μέσω της άμεσης παρατήρησης και της διαφορικής αξιολόγησης.

Βασικός σκοπός ήταν η βελτίωση της εκφραστικής ικανότητας του παιδιού, ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου, η σταδιακή ένταξη του στην ομάδα, η βελτίωση της λεπτής κινητικότητας και των γνωστικών του ικανοτήτων. Λαμβάνοντας υπόψη τις ενδείξεις αναπτυξιακής καθυστέρησης που εμφανίζει το παιδί, σε σχέση με την ηλικία του, μια κατάλληλη εκπαιδευτική μέθοδο για την εκπαίδευσή του είναι η μέθοδος project.

Οι στρατηγικές που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη παρέμβαση για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών του παιδιού είναι οι εξής: η εκπαίδευση με «ανάλυση έργων», η χρήση μεσολαβητών, η παροχή συστηματικών συνεπειών στη μαθησιακή συμπεριφορά του παιδιού με τη μορφή ενισχύσεων, ανατροφοδότησης και διόρθωσης λαθών, η παροχή επιλογών, η τεχνική του Story Grammar. Η οργάνωση των δραστηριοτήτων έγινε με βάση τις αρχές της ψυχοκινητικής ανάπτυξης και τους τομείς του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου. Οι δραστηριότητες ήταν άλλοτε εξατομικευμένες, άλλοτε σε ζευγάρια και άλλοτε ομαδικές.

Το πρόγραμμα είχε διάρκεια τρεις μήνες, Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο. Πραγματοποιήθηκαν συνολικά 19 παρεμβάσεις, 3 με 4 εβδομαδιαίως. Από την

τελική αξιολόγηση διαπιστώθηκε η επίτευξη των περισσότερων στόχων που είχαν τεθεί εξαρχής. Μέσω της παρέμβασης τέθηκαν οι βάσεις για την περαιτέρω βελτίωση και εξέλιξη των αναδυόμενων ικανοτήτων του παιδιού ώστε να πετύχει την όσο το δυνατόν καλύτερη μαθησιακή ετοιμότητα και τη σταδιακή προσαρμογή στο πλαίσιο της ομάδας του σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: *προσχολική ηλικία, ενδείξεις μαθησιακών δυσκολιών, πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης, σκοπός παρέμβασης, μέθοδος project, στρατηγικές μάθησης, οργάνωση δραστηριοτήτων, αναλυτικό πρόγραμμα.*

Βασιλική Κουτσομπίνα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Έγκαιρη ανίχνευση με στόχο το σχεδιασμό και την υλοποίηση ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για τη βελτίωση των αντιληπτικο-κινητικών επιδόσεων παιδιών με νοητική καθυστέρηση.

Τα παιδιά με ελαφρά νοητική καθυστέρηση παρουσιάζουν αισθητηριακές και αντιληπτικο-κινητικές δυσκολίες οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά την ικανότητα εκτέλεσης έργων αυτοφροντίδας και ακαδημαϊκών καθηκόντων. Πιο συγκεκριμένα, οι δυσκολίες τους σε έργα λεπτής κινητικότητας εμποδίζουν τη συμμετοχή τους σε σχολικές δραστηριότητες, την ακαδημαϊκή τους επίδοση, την ανεξαρτησία στην καθημερινή ζωή και την κοινωνική αποδοχή απ' τους συνομηλίκους τους. Ο έλεγχος της λεπτής κινητικής απόδοσης και η πρώιμη ανίχνευση των αντιληπτικο-κινητικών ελλειμμάτων στα παιδιά με νοητική καθυστέρηση μέσα από επαρκείς μεθόδους και ακριβή έγκυρα και αξιόπιστα ανιχνευτικά εργαλεία, αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Στόχος της έρευνάς μας ήταν η εκτίμηση των λεπτών αντιληπτικό-κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών με ήπια νοητική καθυστέρηση Χ.Η. 7-9 ετών και η σύγκριση των επιδόσεών τους με δύο ομάδες τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών, ίσης Χρονολογικής και Νοητικής Ηλικίας αντίστοιχα. Για την αξιολόγηση των συγκεκριμένων δεξιοτήτων διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχει στη χώρα μας κάποιο όργανο κατάλληλο, ολοκληρωμένο και σταθμισμένο. Έτσι κρίθηκε αναγκαίο να κατασκευάσουμε το δικό μας ερευνητικό εργαλείο. Ως ένα αντικειμενικό κριτήριο, δομήσαμε μια ειδική συστοιχία λεπτών αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων με στόχο τον εντοπισμό των δυσκολιών του παιδιού στην περιοχή αυτή. Με βάση τα αποτελέσματα ελέγχου αξιοπιστίας και εγκυρότητας, η συστοιχία έργων αποδείχτηκε ένα μοναδικό, εύχρηστο, αντικειμενικό, έγκυρο, αξιόπιστο και περιεκτικό εργαλείο εκτίμησης των λεπτών αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων. Καλύπτοντας το μεγαλύτερο δυνατό πεδίο δεξιοτήτων, δίνει τη δυνατότητα λεπτομερέστατης αξιολόγησης του επιπέδου αντιληπτικό-κινητικής ανάπτυξης του παιδιού, ακριβούς ανίχνευσης πιθανών ελλειμμάτων και βοηθά στον καλύτερο σχεδιασμό και την υλοποίηση εξατομικευμένων προγραμμάτων ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης. Η εκτενής, αναλυτική και περιεκτική εκτίμηση μας παρέχει έγκυρη πληροφόρηση και παίζει καθοριστικό

ρόλο στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αποτελεσματικότητα παρεμβατικών προγραμμάτων βελτίωσης της αισθησιοκινητικής λειτουργικότητας, τα οποία θα διευκολύνουν τη σχολική ενσωμάτωση και θα προάγουν την επιτυχία στη σχολική και κοινωνική ζωή.

Λέξεις-κλειδιά: *νοητική καθυστέρηση, συστοιχία λεπτών αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων, ψυχοπαιδαγωγικά προγράμματα παρέμβασης*

Παύλος Κωνσταντινίδης, Αγγελική Τσαπακίδου, Αναστασία Αλευριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Παρεμβατικό πρόγραμμα κινητικών δεξιοτήτων παιδιών με αναπτυξιακή καθυστέρηση για την κοινωνική τους ένταξη στο νηπιαγωγείο.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ένα παρεμβατικό πρόγραμμα κινητικών δεξιοτήτων παιδιών με αναπτυξιακή καθυστέρηση για την ένταξή τους στο νηπιαγωγείο. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στοχεύει στην βελτίωση και ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων και συμπεριφοράς τους που αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για την διεκπεραίωση των καθημερινών αναγκών και δραστηριοτήτων τους μέσα στα πλαίσια της ομάδας του νηπιαγωγείου. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε τμήμα ένταξης νηπιαγωγείου της Καλαμαριάς (Θεσσαλονίκης) πάνω σε παιδί με το συγκεκριμένο πρόβλημα επί τρείς εβδομάδες. Παρατηρήσαμε ποιοτικά την αρχική κινητική συμπεριφορά του και εφαρμόσαμε ένα κινητικό τεστ «karlsruher Motorik-Screening 4-6» (Bos et al, 2004) στο οποίο περιλαμβάνονται τέσσερις δοκιμασίες: ισορροπία σε ένα πόδι, πλάγιες αναπηδήσεις, άλμα χωρίς φόρα και δίπλωση από όρθια θέση, για να καταγράψουμε το επίπεδο των κινητικών δεξιοτήτων και συμπεριφορών που υπήρχαν μέχρι εκείνη την δεδομένη στιγμή, καθώς και να διακρίνουμε τις διάφορες δυσκολίες που αντιμετώπιζε. Με βάση αυτών που παρατηρήσαμε και καταγράψαμε μέσω του τεστ προσαρμόσαμε και εφαρμόσαμε το παραπάνω παρεμβατικό πρόγραμμα, κατά την διάρκεια του οποίου καταγράφαμε τις καθημερινές του βελτιώσεις. Στο τέλος του προγράμματος εφαρμόστηκε ξανά το αρχικό κινητικό τεστ για να γίνει αντιληπτό κατά πόσο βελτιώθηκε και ανάπτυξε τις κινητικές δεξιότητες και συμπεριφορές του κατά την διάρκειά της παρέμβασης. Τα αποτελέσματα του τεστ έδειξαν στατιστικά αρκετά σημαντική διαφορά τόσο στην συμπεριφορά του απέναντι στα υπόλοιπα παιδιά όσο και στις κινητικές του δεξιότητες οι οποίες αναπτύχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Το παρεμβατικό πρόγραμμα βοήθησε το παιδί να ενταχθεί στην κοινωνική ομάδα του νηπιαγωγείου όπως και να το αποδεχθούν και να συναναστρέφονται σε μεγαλύτερο βαθμό μαζί του από ότι πριν την παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε.

Η δομή και το περιεχόμενο του προγράμματος αποτελεί ένα βοηθητικό εργαλείο και δίνει την δυνατότητα χρήσης του σε νηπιαγωγούς που δεν διαθέτουν ιδιαίτερες γνώσεις εκπαίδευσης σε παιδιά με αναπτυξιακή καθυστέ-

ρηση.

Λέξεις-κλειδιά: *Παρέμβαση, πρόγραμμα, KMS (4-6), ένταξη, αναπτυξιακή καθυστέρηση, κινητικές δεξιότητες*.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 4 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ 14)

11.30-13.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΑ

Προεδρία: Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Δημήτρης Πούλος, Παναγιώτα Βογιατζόγλου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Παύλος Ι. Εφραιμίδης, 5ο Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Μενεμένης,
Πρόταση για την αξιοποίηση δεδομένων και τεχνικών του εκπαιδευτικού δράματος κατά τη διδασκαλία εννοιών των θρησκευτικών του δημοτικού σχολείου σε μαθητές με ελαφρά ή μέτρια νοητική υστέρηση

Το εκπαιδευτικό θέατρο ή το εκπαιδευτικό δράμα (Drama in Education) είναι ένας ενεργητικός και αποτελεσματικός τρόπος διδασκαλίας και μάθησης. Θεωρείται η φυσική προέκταση του συμβολικού παιχνιδιού των παιδιών. Απευθύνεται σε κάθε παιδί που έχει ιδιαίτερες ικανότητες και το δικό του τρόπο μάθησης.

Στόχος της εισήγησης είναι να αναδείξουμε πώς η αξιοποίηση των τεχνικών του εκπαιδευτικού δράματος κατά τη διδασκαλία εννοιών του μαθήματος των Θρησκευτικών (μ.τ.Θ) του Δημοτικού σχολείου σε μαθητές με ελαφρά ή μέτρια νοητική υστέρηση (μ.μ.ε./μ.ν.υ.) έχει θετική επίδραση στους μαθητές αυτούς και προσδίδουμε νέα προοπτική στην αποστολή του εκπαιδευτικού.

Μετά από βιβλιογραφική διερεύνηση του θέματος προτείνουμε δυο παραδείγματα εφαρμογής των δεδομένων και των τεχνικών του εκπαιδευτικού δράματος κατά τη διδασκαλία εννοιών του μ.τ.Θ. Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού σε μ.μ.ε./μ.ν.υ.

Οι μ.μ.ε./μ.ν.υ. μέσα από το εκπαιδευτικό δράμα χρησιμοποιούν όλες τους τις αισθήσεις, το σώμα, την ομιλία, τα αντικείμενα. Κανένα παιδί δε νιώθει αποκλεισμένο. Η προσαρμογή των τεχνικών του εκπαιδευτικού δράματος σε μ.μ.ε./μ.ν.υ. μπορούν να φέρουν στιγμιαία ευχαρίστηση αλλά και οφέλη με διάρκεια. Λαμβάνοντας υπόψη ο δάσκαλος τη δυσκολία των μ.μ.ε./μ.ν.υ. να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους και να επεξεργαστούν αφηρημένες ιδέες, μπορεί να καθοδηγήσει το δραματικό παίξιμο και να προκαλέσει την α-

ντίδρασή τους. Οι μ.μ.ε./μ.ν.υ. αναλαμβάνουν ρόλους, ενσαρκώνουν ήρωες, γνωρίζουν τα κίνητρα της δράσης, ψυχαγωγούνται και μαθαίνουν, αποδέχονται τους κανόνες της ομάδας, αλληλεπιδρούν, εκφράζουν την άποψή τους. Τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους, καλλιεργείται η γλώσσα τους (άρθρωση και λεξιλόγιο), βελτιώνεται ο αυτοέλεγχος, εδραιώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις. Ο δάσκαλος λειτουργεί ως δραματουργός, αναλύει κριτικά το κείμενο, εντοπίζει τις δραματικές καταστάσεις, επισημαίνει το ιδεολογικό του περιεχόμενο, την παιδαγωγική σκοπιμότητα και τα μηνύματά του. Έπειτα κατασταλάζει στη σκηνική απόδοση και εντοπίζει τις αντιστοιχίες των μηνυμάτων του έργου και της δικής του εποχής.

Λέξεις-κλειδιά: *μαθητές με ελαφρά ή μέτρια νοητική υστέρηση, εκπαιδευτικό δράμα, διδασκαλία εννοιών του μαθήματος των Θρησκευτικών του Δημοτικού σχολείου.*

Παναγιώτα Κλώνη, Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.) Αχαΐας – Τ.Ε.Ι. Πάτρας,
Εκπαιδευτικά βιωματικά παιχνίδια προσομοίωσης για παιδιά με νοητική υστέρηση.

Το παιχνίδι αποτελεί αδιαμφισβήτητα την πιο αγαπημένη δραστηριότητα των παιδιών και έχει τεράστια σημασία για την ανάπτυξη τους.

Διέπεται από δικούς του κανόνες, ενώ ταυτόχρονα μιμείται πολλά από τα κοινωνικά στερεότυπα, δίδοντας, έτσι, τρόπο και χώρο στην ανάπτυξη της ιδιοποίησης των γνώσεων και των ικανοτήτων του περιβάλλοντός του.

Το παιχνίδι προάγει την παιδική δημιουργικότητα και την κοινωνικοποίηση και μπορεί να χρησιμοποιηθεί εποικοδομητικά για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων των παιδιών με αναπηρία.

Στην εισήγηση αυτή στόχος είναι η διερεύνηση της περίπτωσης του βιωματικού παιχνιδιού προσομοίωσης και θα αποδειχθεί γιατί αποτελεί μία πολύτιμη εκπαιδευτική μέθοδο μάθησης για τα παιδιά με νοητική υστέρηση και πως τα βοηθά στην αυτοπραγμάτωση, αφού :

- Ενθαρρύνει τη σκέψη και τη δημιουργικότητα.
- Ωθεί να κατανοήσουν τις έννοιες, που αποτελούν αντικείμενο σκέψης.
- Βοηθά στην προφορική αντίληψη εννοιών και δεξιοτήτων.
- Βοηθά να ξεφεύγουν από την κοινωνική πίεση.
- Είναι κίνητρο για την ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση των αισθήσεων.
- Βοηθά στην αποτελεσματικότητα του προσωπικού τους ελέγχου (υπερκινητικότητα, διάσπαση προσοχής, κ.ά.) και στη θέση ορίων.
- Βοηθά στις κοινωνικές δεξιότητες και στην κοινωνική αλληλεπίδραση.
- Έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

- Βοηθά τον εκπαιδευτικό να κατανοήσει τι ζητά το παιδί

Το εν λόγω βιωματικό παιχνίδι εξελίσσεται βάσει συγκεκριμένης μεθοδολογίας, προγράμματος, σκοπού και αποτελέσματος.

Θα διερευνηθεί η συνεισφορά της βιντεοσκόπησης και της αναπαραγωγής συγκεκριμένης θεματολογίας και με ποιο τρόπο μπορεί να συμβάλλει στην εκτελεστική μάθηση και ανατροφοδότηση των παιδιών με νοητική υστέρηση, μέσα και έξω από την τάξη.

Τέλος, θα εξετασθεί ο τρόπος που μπορούν τα δεδομένα της μεθόδου αυτής να αξιοποιηθούν στην πράξη από όλους τους εκπαιδευτικούς των Ειδικών Σχολείων, καθώς και από το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, μέσω κατευθυντήριων γραμμών.

Λέξεις-κλειδιά*: Μαθητές με νοητική υστέρηση, βιωματικό παιχνίδι προσομοίωσης, βιντεοσκόπηση – αναπαραγωγή, εκτελεστική μάθηση, Εκπαιδευτικοί Ειδικών Σχολείων, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό.*

Γιώργος Ποταμιάς, Ελένη Μούκα, Γωγώ Σταματοπούλου, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,

Η εικόνα ως δυναμικό διδακτικό εργαλείο στην Εκπαίδευση των ΥΨΙΜ στο μάθημα της Ιστορίας.

Εισαγωγή: Τα ΥΨΙΜ (παιδιά με υψηλές ικανότητες μάθησης) αποτελούν μέρος της ελληνικής σχολικής πραγματικότητας με ειδική διδακτική μέριμνα και προσέγγιση. Ευθύνη του εκπαιδευτικού είναι να εφαρμόσει στα πλαίσια της διαφοροποιημένης συνεκπαίδευσης το μοντέλο της πολυεπίπεδης διαφοροποίησης λαμβάνοντας υπόψη την αναπτυγμένη μαθησιακή ετοιμότητα των μαθητών αυτών, τα πολυποίκιλα ενδιαφέροντά τους και τα διαφορετικά προφίλ μάθησης. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η παρούσα διδακτική πρόταση χρήσης των εικόνων, αυξημένης πολυπλοκότητας και αφαίρεσης ως διδακτικών εργαλείων στην εκπαίδευση των ΥΨΙΜ, ειδικότερα στο μάθημα της Ιστορίας.

Στόχος. Σκοπός της διδακτικής πρότασης είναι να αναδειχθεί ότι η εικόνα:

- α) αποτελεί πολλαπλό αισθητικό, μορφωτικό και διδακτικό εργαλείο
- β) καλλιεργεί τον «κριτικό οπτικό εγγραμματισμό».
- γ) εντάσσεται στα πλαίσια της διαφοροποιημένης εκπαίδευσης των ΥΨΙΜ.
- δ) λειτουργεί ως μέσο ενεργοποίησης κινήτρων, αναπτύσσει την κριτική και δημιουργική σκέψη και συμβάλλει στο μετασχηματισμό της γνώσης.
- ε) δύναται να διαφοροποιήσει σε οντολογικό και πραγματολογικό επίπεδο τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας.

Μεθοδολογία. Η διδασκαλία απευθύνεται σε μαθητές της Δ΄ τάξης. Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκαν εικόνες από το μάθημα της Ιστορίας. Το παιδαγωγικό πλαίσιο της διδασκαλίας βασίστηκε στην πρόταση των Πολυγραμματι-

σμών, κατά την οποία, εκτός από γλωσσική ανάλυση, γίνονται πραγματολογικές, κοινωνιολογικές και σημειωτικές αναλύσεις που συνεισφέρουν στην κατανόηση εικόνων, πινάκων, διαγραμμάτων, στοιχείων δηλαδή μιας πολυτροπικής εικόνας. Η διδακτική παρέμβαση εστιάστηκε στην κριτική ανάλυση του οπτικού ιστορικού μηνύματος και στην ερμηνεία του (δηλαδή πλήρης εννοιολογική, σημειωτική, ιστορική, ανάλυση της εικόνας). Η παρέμβαση επικεντρώθηκε κυρίως στη δομή του μηνύματος, χωρίς να παραλείπει το «Ποιος», «σε Ποιον» και το «Γιατί» του μηνύματος.
Συμπεράσματα. Μέσω της Διδακτικής Παρέμβασης διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων οι μαθητές ΥΨΙΜ μαθαίνουν να αποκρυπτογραφούν ιστορικές εικόνες-χάρτες, να κατανοούν το σκοπό τους, τον τρόπο οργάνωσης του οπτικού και γλωσσικού μηνύματος μιας εικόνας με σκοπό την υιοθέτηση και ανάπτυξη κριτικής στάσης ώστε να «διαβάζουν πίσω από τις εικόνες».

Δημήτρης Πούλος, Παναγιώτα Βογιατζόγλου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
«12+1 Μικροί Θεοί»: ένα πολιτιστικό πρόγραμμα προσαρμοσμένο στην ειδική αγωγή.

Ο κύριος σκοπός του πολιτιστικού προγράμματος «12+1 ΜΙΚΡΟΙ ΘΕΟΙ» ήταν η γνωριμία με την αρχαία ελληνική ιστορία και την αρχαία ελληνική μυθολογία, αλλά υπήρχαν και επιμέρους διδακτικοί και παιδαγωγικοί στόχοι. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν οι 13 μαθητές του 8ου Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Αθηνών. Τα αποτελέσματα του προγράμματος έδειξαν ότι μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (όπως αυτισμός, νοητική – ψυχοκοινωνική υστέρηση, κινητικά προβλήματα, υπερκινητικότητα) γνώρισαν την αρχαία ελληνική μυθολογία και συγκεκριμένα τους 12 Θεούς του Ολύμπου, τα σύμβολα και τα χαρακτηριστικά τους και στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Επίσης, οι μαθητές μέσω της διαθεματικής προσέγγισης συνέδεσαν τους 12 Θεούς του Ολύμπου με τα μαθήματα της ιστορίας, της γλώσσας, της γεωγραφίας, της φυσικής και την τέχνη (λογοτεχνία, μουσική, θεατρική αγωγή – δραματοποίηση, αισθητική αγωγή, μουσειακή αγωγή). Μέσα από το πολιτιστικό πρόγραμμα ενισχύθηκε η κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς εργάστηκαν ατομικά και ομαδικά, αναγνώρισαν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις ιδιαιτερότητές τους και των υπόλοιπων συμμαθητών τους, ενώ ταυτόχρονα διασκέδασαν. Τέλος, με βάση τα αποτελέσματα αυτού του πολιτιστικού προγράμματος, διατυπώνονται προτάσεις για περαιτέρω σχολικές παρεμβάσεις.

Πηνελόπη Φραντζή, Ευφροσύνη Καρβελά, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Η επίδραση της μουσικοθεραπείας στα παιδιά με προβλήματα ακοής.

Από την εποχή των αρχαίων Ελλήνων μέχρι σήμερα οι φιλόσοφοι, οι ιστορι-

κοί και οι επιστήμονες είχαν επισημάνει το ρόλο και την αποτελεσματικότητα της μουσικής στη θεραπεία πολλών νόσων που επηρεάζουν το σώμα και τον ψυχικό κόσμο.

Τι είναι όμως μουσικοθεραπεία; Είναι η χρήση των ήχων και της μουσικής για σκοπούς θεραπευτικούς και παιδαγωγικούς. Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν (Heller, 1987 & Cormier, 1982) έδειξαν ότι η μουσικοθεραπεία έχει πολλά ευεργετικά αποτελέσματα στον άνθρωπο και οι ομάδες των ασθενών που μπορούν να επωφεληθούν από τη μουσικοθεραπεία περιλαμβάνουν παιδιά, έφηβους, ενήλικες με προβλήματα ακοής.

Όσον αφορά στο ρόλο της μουσικής στην εκπαίδευση του παιδιού, είναι πραγματικά σημαντικός ως προς την ολόπλευρη ανάπτυξή του και συμβάλλει ειδικότερα στην ανάπτυξη της ικανότητάς του να ελέγχει το περιβάλλον του και να προσαρμόζεται σε αυτό.

Αποτελείται από περισσότερες συχνότητες από ό,τι η ομιλία, γι' αυτό περικλείει αρκετές πληροφορίες που μπορούν να αποκωδικοποιηθούν και ως εκ τούτου η μουσική αποτελεί είδος θεραπείας στη βαρηκοΐα.

Είδη δραστηριοτήτων:

1. Η μουσική αποσκοπεί στο να βοηθήσει το παιδί να αποκτήσει σταδιακά την απαιτούμενη ακουστική ευαισθησία, ώστε να διακρίνει διάφορους ήχους, φυσικούς ή τεχνητούς, να καλλιεργήσει και να αναπτύξει την ακουστική ικανότητα και ευαισθησία του.
2. Μουσική κίνηση: Η μουσική συνδυάζεται με την κίνηση και ένα παιδί με αυτό τον τρόπο εκφράζει καλύτερα τον εσωτερικό του κόσμο.
3. Η μουσικοθεραπεία βοηθάει το βαρήκοο παιδί ακόμα και να τραγουδήσει. Η ευχαρίστηση που αισθάνεται ένα παιδί όταν τραγουδάει και το ενδιαφέρον του κυρίως για το ομαδικό τραγούδι είναι πιο σημαντικά από τη φωνητική τελειότητα.

Ο ρόλος της μουσικής στην εκπαίδευση των παιδιών αφορά και στη συναισθηματική ανάπτυξή τους. Η κατανόηση, η ακρόαση, η δημιουργία της μουσικής και η εκτέλεσή της απαιτούν πνευματική διεργασία. Ο ρόλος της επίσης αφορά στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού. Τέλος, συμβάλλει αποτελεσματικά στην κοινωνική ανάπτυξή του.

Λέξεις-κλειδιά: *Μουσικοθεραπεία, προβλήματα ακοής-βαρηκοΐα, συναισθηματική ανάπτυξη.*

Γλυκερία Ρέππα, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
«Καλλιεργώντας» τα συναισθήματα σε μαθητές /τριες με ειδικές ανάγκες μέσω του θεατρικού παιχνιδιού και της μουσικοκινητικής αγωγής.

Σκοπός της εν λόγω εργασίας είναι να διερευνήσει μέσα από τις δραστηριότητες του θεατρικού παιχνιδιού και της μουσικοκινητικής αγωγής την ανάπτυξη των συναισθημάτων σε παιδιά με ειδικές ανάγκες. Τα συναισθήματα

είναι ένας βασικός τομέας της ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου και το θεατρικό παιχνίδι ένας μαγικός κόσμος που καλλιεργεί τα συναισθήματα των παιδιών. Ειδικότερα για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες το θεατρικό παιχνίδι, μέσω της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας, της ειδικής κινητικής και μουσικής έκφρασης και της ποικιλίας των δράσεων δίνει τη δυνατότητα και διευκολύνει των εμπλουτισμό των συναισθημάτων των παιδιών. Έρευνες έχουν δείξει ότι η ευχαρίστηση και η δημιουργικότητα αυξάνεται όταν τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν μέσα από τις δραστηριότητες της μουσικοκινητικής αγωγής και του θεατρικού παιχνιδιού.

Η Μεθοδολογία της εργασίας μας στηρίζεται στην ποιοτική έρευνα και ερευνητικό εργαλείο είναι η μελέτη περίπτωσης και η άμεση παρατήρηση. Τις περιπτώσεις της έρευνάς μας αποτελούν μαθητές/τριες δημοτικού σχολείου της Αθήνας στο οποίο διεξήχθη το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα: *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και το χορό.*

Τα πορίσματα έδειξαν ότι οι μαθητές / τριες μέσα από τη συμμετοχή τους στα θεατρικά δρώμενα, το χορό και τη μουσικοκινητική αγωγή ανέπτυξαν τα θετικά συναισθήματά τους και τις επικοινωνιακές δεξιότητές τους απωθώντας τα αρνητικά. Ειδικότερα στη μία περίπτωση εκδηλώθηκε έντονα το συναίσθημα της επιτυχίας με τη δυνατότητα που είχε η μαθήτρια να καταφέρει να πει τις σωστές λέξεις από τη σκηνή. Στη δεύτερη περίπτωση «απελευθερώθηκε» η λεκτική επικοινωνιακή δεξιότητα της μαθήτριας που για έξι μήνες δεν είχε ακουστεί η φωνή της στην τάξη και στην τρίτη, μειώθηκαν οι εκδηλώσεις επιθετικότητας και μανίας μαθητή, που δεν μπορούσε να ελέγξει τα συναισθήματά του.

Λέξεις-κλειδιά: *συναισθήματα, μαθητές με ειδικές ανάγκες, μουσικοκινητική αγωγή, θεατρικό παιχνίδι*.

Κασσιανή Δημητριάδου, Ειρήνη Σταμούλη, Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) Χίου,
Συνδιδασκαλία μαθημάτων μουσικής και θεατρικής αγωγής στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Χίου: μια μελέτη περίπτωσης

Η ανακοίνωση αφορά την εφαρμογή συνδιδασκαλίας μαθημάτων μμουσικής και θεατρικής αγωγής σε έξι τμήματα του Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. Χίου κατά το σχολικό έτος 2010-11. Αξιοποιώντας τα θεωρητικά ερείσματα της σχετικής βιβλιογραφίας και με γνώμονα την εμπειρία που αποκομίσαμε, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε την παρέμβασή μας με αναφορά στο πλαίσιο, τις προϋποθέσεις και τους διδακτικούς χειρισμούς που μμπορούν να καταστήσουν ένα τέτοιο εγχείρημα λειτουργικό και ωφέλιμο στην ειδική αγωγή και στην συνεκπαίδευση παιδιών με αναπηρίες στην προσχολική αγωγή και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Έμφαση δίνεται στη χρήση τεχνικών δραματοθεραπείας

και μμουσικοθεραπείας στην καθημερινή σχολική πράξη, καθώς και στους τρόπους αξιοποίησής τους από τους ειδικούς παιδαγωγούς, το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό και τους εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων. Θα εξερευνήσουμε τα πλεονεκτήματα της συνδιδασκαλίας ως μμοντέλου παροχής ειδικής εκπαίδευσης, καθώς και τη συμβολή του θεατρικού παιχνιδιού και της μουσικοκινητικής αγωγής στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και στην κοινωνική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: *Δραματοθεραπεία, Θεατρικό παιχνίδι, Κινητικές δεξιότητες, Μουσικοθεραπεία, Μουσικοκινητική, Συνδιδασκαλία.*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

11.00-13.30: ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1. ΘΕΣΜΙΚΟ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Ιωάννα Κουνιάκη, Ευαγγελία Ρέππα, Εμμανουήλ Τσαγκάτος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,

Καλές πρακτικές στην εκπαίδευση για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού: τα τμήματα ένταξης

Τα Τμήματα Ένταξης αποτελούν έναν υποστηριχτικό θεσμό της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που σκοπό έχει να υποστηρίξει μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Ο θεσμός των τμημάτων ένταξης (ΤΕ) αποτελεί την εξέλιξη του θεσμού των ειδικών τάξεων του ν. 1143/1081 και 1566/1985, όπως ορίστηκε με το ν. 2817/2000 και "αποτελεί τη μοναδική διαθέσιμη υπηρεσία παροχής ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης στο γενικό σχολείο. Αποτελεί μια ιδιόμορφη σχολική μονάδα ειδικής αγωγής, μια μονοθέσια σχολική μονάδα που προσαρτάται σε μια σχολική μονάδα γενικής αγωγής" και καλείται να ανταποκριθεί σε ένα ευρύ φάσμα αναγκών του μαθητικού πληθυσμού.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί κατά πόσο τα τμήματα ένταξης είναι αποτελεσματικά και βοηθούν πραγματικά τα παιδιά να ενταχθούν στη γενική εκπαίδευση. Επίσης, να αναδειχθούν τυχόν αδυναμίες ή θετικά στοιχεία του τρόπου λειτουργίας τους, καθώς και να διερευνηθεί η συσχέτιση των Τμημάτων Ένταξης με την άρση του Εκπαιδευτικού Αποκλεισμού.

Οι άξονες που εξετάζονται είναι η υλικοτεχνική υποδομή, το κοινωνικοσυναισθηματικό πλαίσιο, το θεσμικό και το εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η προσέγγιση του θέματος εμπειρικά, έγινε με το ερευνητικό εργαλείο της "ομάδας εστίασης" (focus group), με συμμετέχοντες δασκάλους Τμημάτων Ένταξης και

δασκάλους γενικής αγωγής. Από την έρευνα, εντοπίζονται κάποιες αδυναμίες του θεσμού, αλλά σε γενικές γραμμές οι απόψεις των συμμετεχόντων συγκλίνουν στο ότι τα τμήματα ένταξης είναι αποτελεσματικά, σύμφωνα με το σκοπό της ίδρυσης και λειτουργίας τους και βοηθούν στην άρση του εκπαιδευτικού αποκλεισμού.

Λέξεις κλειδιά: *Τμήματα ένταξης, εκπαιδευτικός αποκλεισμός, κοινωνικός αποκλεισμός, ομάδα εστίασης*.

Νικόλαος Ι. Δημητρίου, Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής,
Έλεν Κέλερ: το χρονικό και οι συνέπειες της επίσκεψης στην Ελλάδα

Η επίσκεψη της μεγάλης τυφλοκωφής διανοήτριας Έλεν Κέλερ, τον Νοέμβριο του 1946 στην Ελλάδα, γίνεται αφορμή για να ξανακουστεί η λέξη τυφλοκωφός μετά από περίπου 1900 χρόνια στην ελληνική γλώσσα. Στόχος της εισήγησης είναι, μέσα από την διερεύνηση της επίσκεψης να αναδειχθούν οι συνέπειές της, για την εκπαίδευση των τυφλοκωφών ατόμων στην Ελλάδα, τότε αλλά και σήμερα. Μέσα από την ενδελεχή έρευνα και τις αναφορές στον τύπο της εποχής, καταδεικνύεται η μεγάλη απήχηση που είχε γενικότερα η επίσκεψη στην κοινή γνώμη της Ελλάδας. Ιδιαίτερα δε μέσα από την επίσκεψή της στον τότε ΟΙΚΟ ΤΥΦΛΩΝ, ευαισθητοποιείται τόσο πολύ το ίδρυμα που αρχίζει η ειδική εκπαίδευση για τα τυφλοκωφά άτομα και μπαίνουν οι βάσεις για την εκπαίδευση των τυφλοκωφών ατόμων. Φεύγοντας η Κέλερ από την Ελλάδα, διατηρεί μια αλληλογραφία με τους ανθρώπους που την φιλοξένησαν. Στα γράμματά της αυτά η Κέλερ απλώνει με ένα αξιοθαύμαστο τρόπο όλη την κοσμοθεωρία της, για τους τυφλούς, για τους τυφλούς της Ελλάδας ιδιαίτερα, για τον κόσμο όλο. Συμπερασματικά, η ολιγοήμερη επίσκεψη της Κέλερ στην Ελλάδα, είχε πλούσια αποτελέσματα, διότι ανέδειξε την τυφλοκώφωση σαν ξεχωριστή αναπηρία, αλλά και βοήθησε στην ίδρυση του ΦΑΡΟΥ ΤΥΦΛΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ, φορέα αρωγής των τυφλών και τυφλοκωφών ατόμων στην Ελλάδα, τότε και σήμερα.

Λέξεις-κλειδιά: *Έλεν Κέλερ, τυφλοκώφωση*

Νίκη Κουσουρέτα, εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία στην ημιαυτόνομη διαβίωση με τον εκπαιδευτικό οδηγό «S.A.L.D.A.L»

Ο Εκπαιδευτικός Οδηγός S.A.L.D.A.L. (Semi-Autonomous Living of Disabled Adult Learners) και το διαδραστικό C.D. του, δημιουργήθηκαν στα πλαίσια Ευρωπαϊκού Προγράμματος, για να καλύψουν το κενό που υπάρχει στην εκπαίδευση-κατάρτιση Ατόμων με Αναπηρία (Α.μεΑ.) με νοητική υστέρηση.

Αποτελούν συγκερασμό διδακτικών πρακτικών των Ευρωπαίων εταίρων του προγράμματος (Βρετανών, Ιταλών, Τούρκων και Ελλήνων). Κύριος στόχος τους είναι η βελτίωση της καθημερινής ζωής των Α.μεΑ., μέσω της εκπαίδευσης / κατάρτισης και της αξιοποίησης των χρήσιμων εργαλείων της τεχνολογίας - με βάση τις αρχές της Ειδικής Αγωγής και της συστηματικής καθοδήγησης - σε δραστηριότητες & δεξιότητες που αποτελούν βασική προϋπόθεση & ουσιαστικό βήμα για την κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Ο Εκπαιδευτικός Οδηγός βασίζεται στη μέθοδο εκπαίδευσης Α.μεΑ. “easy to read”, δηλαδή στην κατάτμηση της διδασκομένης δραστηριότητας σε επιμέρους στάδια. Περιλαμβάνει απλές εικονογραφημένες εντολές (φωτογραφία και κείμενο) που συνοδεύονται από ηχητική απόδοση στο C.D. Οι βασικές δραστηριότητες που καλύπτει ο Εκπαιδευτικός Οδηγός είναι συνολικά εξήντα πέντε.

Κατά το σχολικό έτος 2009 -’10 εφαρμόστηκε διδακτική παρέμβαση σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης (1^{ο} Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης Θεσσαλονίκης, Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. ΙΝ.Α.Α. και τμήμα ένταξης 3^{ου} Γυμνασίου Σταυρούπολης).

Από την εξαμηνιαία πιλοτική εφαρμογή της διδακτικής παρέμβασης στις Σ.Μ.Ε.Α.Ε., καθώς και σε φορείς εκπαίδευσης & κατάρτισης Α.με.Α διαπιστώθηκε ότι ο εκπαιδευτικός Οδηγός S.A.L.D.A.L: α) αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για την εκπαίδευση-κατάρτιση των μαθητών των Σ.Μ.Ε.Α.Ε και απευθύνεται κυρίως σε Α.μεΑ. με ήπια νοητική υστέρηση ηλικίας 15-22 χρόνων, β) είναι πιο χρήσιμος σε Α.μεΑ. που πρόκειται να διαβιώσουν σε μονάδες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, γ) με την εικονογράφηση των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει, διευκολύνει σημαντικά την επανάληψη και τελικά την εμπέδωση μιας δεξιότητας, δ) κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμος για τους εκπαιδευτικούς – ειδικούς παιδαγωγούς Α.μεΑ., ε) με το διαδραστικό C.D. ενισχύει & διευκολύνει την αφομοίωση μιας δεξιότητας με την ενεργή συμμετοχή των Α.μεΑ. στο ηλεκτρονικό ‘παιχνίδι’, στ) θεωρείται ιδιαίτερα εύχρηστος και από τις οικογένειες των Α.μεΑ.

Κουτουβελα Χριστίνα, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η σημασία της ποίησης για την ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με σοβαρές ή ελαφριές δυσκολίες είναι κατ’ αρχάς κοινωνικά και ψυχολογικά και δευτερευόντως βιολογικά. Η έννοια άλλωστε της «αναπηρίας» είναι σχετική μια και αποτελεί κοινωνική κατασκευή και επομένως εξαρτάται από το *χώρο* και το *χρόνο*. Ακόμα και στην εποχή που αυτή τη στιγμή διανύουμε τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν συχνά περιορισμένες ευκαιρίες μάθησης εξαιτίας και της ανεπάρκειας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Στη θεωρητική αυτή προσέγγιση ελέγχεται η θέση της ποίησης απέναντι

στη διαφορετικότητα και καταδεικνύεται ο εκπαιδευτικός της ρόλος ως καίριου παράγοντα μάθησης των ατόμων που παρουσιάζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ως στόχοι της θεωρητικής αυτής προσέγγισης τέθηκαν οι εξής:
α) Να καταστήσει σαφές πως τα εκπαιδευτικά προγράμματα οφείλουν να αναμορφωθούν και να στραφούν στη λογοτεχνία.
β) Να αναδείξει τη σπουδαιότητα της ποίησης ως καθοριστικού παράγοντα προώθησης της μαθησιακής διαδικασίας.
γ) Να παρουσιάσει τη διδασκαλία της ποίησης ως βασικού παράγοντα βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του παρεχόμενου διδακτικού έργου προς τα παιδιά που *δείχνουν διαφορετικά*.

Η παρούσα εισήγηση αποτελεί μια θεωρητική επισκόπηση βάσει βιβλιογραφικών πηγών και ως σκοπό της έχει θέσει τη στροφή προς την ποίηση για μια *ποιοτική* και *προς όλους* εκπαίδευση. Μια τέτοια προσπάθεια κρίνεται αναγκαία μια και όπως σημειώνει ο Οδυσσέας Ελύτης στα Ανοιχτά Χαρτιά του: «*Είναι η απουσία της φαντασίας που μεταβάλλει τον άνθρωπο σε ανάπηρο της πραγματικότητας»*…

Βασικές έννοιες με τις οποίες θα ασχοληθούμε είναι: *άτομα με ειδικές ανάγκες, διαφορετικότητα – μοναδικότητα, αποτελεσματική εκπαίδευση, ποίηση.*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

16.00-17.30: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ - ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Συντονιστής: Εμμανουήλ Κολιάδης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γεωργία Δασκαλοπούλου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Στρατηγικές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού από γηγενείς και αλλοδαπούς μαθητές Δημοτικού Σχολείου.

Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης και των πολυπολιτισμικών σχολείων τα φαινόμενα της ενδοσχολικής βίας, της ακραίας επιθετικής συμπεριφοράς, της εκφοβιστικής συμπεριφοράς με τη συνακόλουθη θυματοποίηση, τα οποία αποτελούν σύγχρονα κοινωνικά και εκπαιδευτικά προβλήματα, παίρνουν ανησυχητικές διαστάσεις στην καθημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα ταλανίζοντας εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς. Στην ελ-

ληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, φαίνεται ότι ένας στους δέκα μαθητές έχει βιώσει εκφοβιστική συμπεριφορά και θυματοποίηση. Διεθνείς και ελληνικές έρευνες επισημαίνουν τις αρνητικές επιπτώσεις του εκφοβισμού/ θυματοποίησης, οι οποίες μπορεί να είναι άμεσες και βραχύχρονες αλλά και μακρόχρονες και μπορούν να επηρεάσουν την ομαλή ενδοπροσωπική και διαπροσωπική προσαρμογή των μαθητών/τριών.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει να εντοπίσει, να διερευνήσει και να αξιοποιήσει τις στρατηγικές και τεχνικές που χρησιμοποιούν οι γηγενείς και αλλοδαποί μαθητές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα περιστατικά της θυματοποίησης. Οι στρατηγικές αυτές θα βοηθήσουν στην εκπόνηση ατομικών και συλλογικών προγραμμάτων συστημικής αντιμετώπισης του εκφοβισμού/ θυματοποίησης, θα εμπλουτίσουν το εκπαιδευτικό-διδακτικό ρεπερτόριο των εκπαιδευτικών, ώστε να επιτευχθεί σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό η σχολική και κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στη σημερινή ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Στην έρευνα συμμετείχαν 500 μαθητές/τριες, οι οποίοι/ες τη σχολική χρονιά 2010-2011 φοιτούσαν στην Ε΄ και στην Στ΄ τάξη εννέα Δημοτικών Σχολείων στην ευρύτερη περιοχή Αθηνών και Πειραιώς και συμπλήρωσαν δύο σχετικά ερωτηματολόγια μεταφρασμένα και προσαρμοσμένα στην ελληνική γλώσσα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις στατιστικά σημαντικές διαφορές της έρευνας διαπιστώνεται ότι οι γηγενείς μαθητές/τριες επιλέγουν τις ενεργητικές στρατηγικές, δηλαδή την προσέγγιση και αντιμετώπιση κατά μέτωπο του προβλήματος και την αναζήτηση συμβουλών, που τους καθιστά πιο δυνατούς και αποφασιστικούς να τερματίσουν γρήγορα τη σύγκρουση. Αντίθετα οι αλλοδαποί επιλέγουν παθητικές στρατηγικές, υιοθετούν το ρόλο κυρίως του θύτη/θύματος, αποφεύγουν το πρόβλημα, εσωτερικεύουν ή εξωτερικεύουν τα αρνητικά τους συναισθήματα κι έτσι διαιωνίζουν την κατάσταση εκφοβισμού/θυματοποίησης.

Τα ποσοστά της έρευνας αποδεικνύουν ότι το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι υπαρκτό στις σχολικές μονάδες του δείγματος. Τα θύματα πρέπει να μάθουν να επιλέγουν ενεργητικές και εποικοδομητικές στρατηγικές αντιμετώπισης των περιστατικών θυματοποίησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας και καλλιέργειας κοινωνικών δεξιοτήτων. Για να υλοποιηθούν αποτελεσματικά οι κοινωνικές δεξιότητες είναι απαραίτητο να επικρατεί ένα θετικό ψυχολογικό και κοινωνικό κλίμα μέσα στην τάξη.

Τέλος επισημαίνεται ότι η χρήση των κοινωνικών δεξιοτήτων και στρατηγικών από τους μαθητές/τριες δεν πρέπει να γίνεται απομονωμένα, αλλά να εντάσσεται στο πλαίσιο οικοσυστημικών και ολιστικών προγραμμάτων αντιμετώπισης γενικών προβλημάτων κοινωνικά ανεπιθύμητης συμπεριφοράς.

Λέξεις-κλειδιά: *σχολικός εκφοβισμός, θυματοποίηση, αλλοδαποί, γηγενείς, στρατηγικές αντιμετώπισης, στρατηγικές προσέγγισης, στρατηγικές αποφυγής*

Βασιλική Μάλαμα, Εμμανουήλ Κολιάδης, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σύνδεση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού με τη σχολική θυματοποίηση και σύγκριση στάσεων και απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γύρω από τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό (cyberbullying).

Σύμφωνα με τον Olweus(2003) το φαινόμενο της σχολικής θυματοποίησης ορίζεται όταν *«ένας μαθητής αποτελεί θύμα όταν εκτίθεται επανειλημμένως και με διάρκεια σε αρνητικές πράξεις από την μεριά ενός ή περισσοτέρων μαθητών»* (p.9). Έτσι λοιπόν πρόκειται για μια συνειδητή και σκόπιμη εχθρική ενέργεια που μπορεί να είναι λεκτική, φυσική ή κοινωνική και κατά την διάρκεια της οποίας τα παιδιά λαμβάνουν ευχαρίστηση από τον πόνο ενός άλλου παιδιού. Όλο το φαινόμενο κινείται γύρω από ένα ισχυρό αίσθημα αντιπάθειας γύρω από κάποιον τον οποίο θεωρούν ανάξιο ή κατώτερο συνδυαζόμενο με έλλειψη συμπόνιας, εμπάθειας ή ντροπής (Coloroso,2005). Από την άλλη, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι ο γενικός όρος, ο οποίος περιγράφει κάθε δραστηριότητα επικοινωνίας που χρησιμοποιεί την ψηφιακή τεχνολογία (υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα κ.α) και είναι επιβλαβής για ένα ή για πολλά άτομα. Η συμπεριφορά αυτή χαρακτηρίζεται από την έννοια της εκμετάλλευσης και εκφράζεται με την δημιουργία δικτυακών ομάδων μίσους, την παραβίαση της ηλεκτρονικής ιδιωτικότητας, την ηλεκτρονική παρενόχληση, τον ασεβή λόγο, την διάδοση βίαιου και προκλητικού υλικού χωρίς τη συναίνεση του άλλου (Bauman,2007,Smith et.al,2008 στο Riebel et.al,2009). Κατά πόσο συνδέονται αυτά τα 2 φαινόμενα; Αποτελεί το δεύτερο προέκταση του πρώτου όπως υποστηρίζουν πολλές έρευνες ή κάτι διαφορετικό; (Kowalski et al, 2008;Hinduja& Patchin,2006). Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα 113 δασκάλων και 100 καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο 30 ερωτήσεων. Οι υποθέσεις πάνω στις οποίες βασίστηκε η κατασκευή του ερωτηματολογίου ήταν οι εξής: ποια η ενημέρωση τους, η ικανότητα αναγνώρισης- αντιμετώπισης του φαινομένου καθώς και θέματα που άπτονται της εκπαίδευσης, πολιτικής και σχεδιασμού της αντιμετώπισης του. Οι προέφηβοι και οι έφηβοι μεγαλώνουν ουσιαστικά μέσα στο κυβερνοχώρο. Η υιοθέτηση σωστών ηλεκτρονικών συμπεριφορών προβάλλει πιο επιτακτική από ποτέ (Rae-Berarducci, 2009). Η σχολική βία και ο συστηματικός δικτυακός εκφοβισμός είναι σοβαρά προβλήματα. Πολλοί εκπαιδευτικοί σε όλες τις χώρες ανάμεσα σε αυτές και στην δική μας αναγνωρίζουν το πρόβλημα (Li,2007). Οι Beran & Li (2005) βρήκαν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ενημερωμένοι γύρω από το φαινόμενο του συστηματικού δικτυακού εκφοβισμού (Li,2007) κάτι που επιβεβαίωσε και η παρούσα έρευνα. Η αυτοπεποίθηση των δασκάλων είναι αυτή που βοηθά τους μαθητές να χτίσουν μια αίσθηση ασφάλειας (Boulton, 1999 στο Li, 2007) σημείο διαφοροποίησης ανάμεσα στην πρωτοβάθμια και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην παρούσα έρευνα. Για αυτό το λόγο, υπογραμμίζεται ότι η ενημέρωση είναι ένας από τους τέσσερις βασικούς παράγοντες που μπορούν να μειώσουν τα φαινόμενα του

συστηματικού εκφοβισμού και του συστηματικού δικτυακού εκφοβισμού έως και 50% (Campbell, 2005). Ο συστηματικός δικτυακός εκφοβισμός είναι εδώ, μιας και οι έρευνες ανά τον κόσμο, τον τοποθετούν σε παιδιά σχολικής ηλικίας από 6 έως και 33%(Smith et.al,2005). Είναι φαινόμενο υπαρκτό και εξελισσόμενο. Ο ξεκάθαρος ορισμός του φαινομένου και η αποκάλυψη των διαφορών των στάσεων και η χαρτογράφηση των απόψεων των εκπαιδευτικών, είναι αυτές που αποκαλύπτουν τις ανάγκες που προκύπτουν στην σχολική πραγματικότητα και μπορούν να οδηγήσουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Σοφία Παρασκευαΐδου, Γουδήρας Δημήτρης, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Στάσεις των Εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε δομές Ειδικής Αγωγής απέναντι στο φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού.

Ο όρος bullying, αποδίδεται στα ελληνικά ως εκφοβισμός και βία στο σχολείο ή σχολικός εκφοβισμός και αναφέρεται σε μια μορφή επιθετικής συμπεριφοράς που εκδηλώνεται στο χώρο του σχολείου. Εσκεμμένη άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας από συνομηλίκους η οποία επαναλαμβάνεται στο χρόνο και στο πλαίσιο μιας διαπροσωπικής σχέσης που χαρακτηρίζεται από ανισότητα δύναμης, με αποτέλεσμα ο μαθητής (ή μαθήτρια) που εκτίθεται στις αρνητικές ενέργειες δυσκολεύεται να αμυνθεί και είναι αβοήθητος απέναντι σε εκείνον ή εκείνους που τον παρενοχλούν. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν περισσότερες πιθανότητες να πέσουν θύματα εκφοβιστικής συμπεριφοράς, στο χώρο του σχολείου, από ότι άλλα άτομα χωρίς κάποια εμφανή αναπηρία ή μαθησιακή δυσκολία.

Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να καταγράψει τους τρόπους, με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί παρεμβαίνουν όταν αντιλαμβάνονται ότι οι μαθητές τους εμπλέκονται σε επεισόδια εκφοβισμού και θυματοποίησης, δηλαδή ποιές πρακτικές αντιμετώπισης θα χρησιμοποιούσαν αν γίνονταν μάρτυρες ενός επεισοδίου. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 123 εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν κατά το σχολικό έτος 2010-2011 σε εννέα δομές Ειδικής Αγωγής στην πόλη της Κατερίνης. Το ερωτηματολόγιο, με βάση το οποίο έγιναν οι μετρήσεις, περιελάμβανε έξι κατηγορίες στρατηγικών, που πιθανόν θα ακολουθούσαν οι εκπαιδευτικοί.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται ότι, κανείς εκπαιδευτικός δεν επέλεξε την αδιάφορη στάση απέναντι στην παρενόχληση, με την πλειοψηφία (39,8%) να προτιμά παρεμβάσεις που στοχεύουν στην επίτευξη ενός εποικοδομητικού αποτελέσματος τόσο για το δράστη όσο και για το θύμα και που ταυτόχρονα δεν επικεντρώνονται στην απόδοση ευθυνών. Γενικά οι εκπαιδευτικοί θεωρούν το σχολικό εκφοβισμό σημαντικό παράγοντα που μπορεί να φέρει αναστάτωση στη λειτουργία του σχολείου και αισθάνονται ότι πρέπει να αναλαμβάνουν οι ίδιοι δράση, μερικές φορές και συλλογικά

(27,6%), για την αντιμετώπισή του. Μικρότερο ποσοστό (19,5%) είναι υπέρ της επιβολής κάποιου είδους τιμωρίας στο δράστη, το 9,8% είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν με το θύμα, ενισχύοντάς το και μόνο το 3,3% πιστεύουν ότι δεν πρέπει να δώσουν μεγάλη έκταση στο θέμα της παρενόχλησης.

Λέξεις-κλειδιά: *bullying, σχολικός εκφοβισμός, θυματοποίηση, επιθετική συμπεριφορά, άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας στο σχολείο, άτομα με ειδικές ανάγκες*.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

16.00-17.30:. ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Ελένη Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Ιωάννης Αγαλιώτης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Αναστασία Παμουκτσόγλου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ελένη Δαμιανίδου, Ελένη Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Η αναπηρία μέσα από την εμπειρία των μαθητών του εσπερινού σχολείου.

Παρά τις προσπάθειες για τη δημιουργία της ενταξιακής κοινωνίας που προωθεί την αποϊδρυματοποίηση, μέσα από την ένταξη μαθητών με αναπηρίες στα σχολεία της περιοχής τους, στην πράξη παρατηρείται σημαντική απόκλιση από το στόχο αυτό. Επομένως, η συγκέντρωση ανάπηρων μαθητών στο Εσπερινό Σχολείο φαίνεται να αποτελεί ένα αξιοπρόσεκτο φαινόμενο που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Σκοπός της παρούσας εργασίας λοιπόν ήταν η διερεύνηση της εμπειρίας της αναπηρίας μέσα στο Εσπερινό σχολείο διά στόματος ανάπηρων μαθητών, ώστε να επιτευχθεί αρτιότερη και βαθύτερη κατανόηση και να ενισχυθούν οι διαδικασίες για την εγκαθίδρυση της ενταξιακής κοινωνίας. Έτσι, διεξήχθη ποιοτική έρευνα, με κύριο εργαλείο τις ατομικές συνεντεύξεις με τέσσερις μαθητές του Εσπερινού. Για σκοπούς τριγωνοποίησης διεξήχθη επίσης ομαδική συνέντευξη, μελετήθηκε αρχειακό υλικό και δόθηκε σχετικό ερωτηματολόγιο στους μαθητές του σχολείου. Τα ποιοτικά δεδομένα αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας τη θεματική προσέγγιση, με κύριους θεματικούς άξονες την εμπειρία της αναπηρίας από τη σκοπιά του μαθητή, καθώς και τη σχέση του Εσπερινού με την αναπηρία. Τα ποσοτικά δεδομένα αναλύθηκαν στατιστικά, ώστε να ελεγχθούν πιθανές σχέσεις και διαφορές. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η θέση των ανάπηρων μαθητών στην Κύπρο επηρεάζεται από το φιλανθρωπικό – ιατρικό μοντέλο, ενώ η

επικράτηση προκαταλήψεων και ρατσισμού έχει συμβάλει στην υποβάθμιση των ανάπηρων μαθητών, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη του πρωινού σχολείου και την προσπάθεια για αποκατάσταση ή απόκρυψη της αναπηρίας. Αντίθετα, διαφάνηκε ότι η στήριξη και η θετική στάση των συμμαθητών μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά τη θέση των ανάπηρων μαθητών και την εμπειρία της αναπηρίας. Έτσι, παρά την υποβάθμιση και την κακή φήμη του Εσπερινού, οι ανάπηροι μαθητές επιλέγουν το σχολείο αυτό για φοίτηση, αφού εκεί δεν αντιμετωπίζουν αρνητικότητα αλλά κατανόηση, δεν υποβαθμίζονται αφού το σχολείο είναι ήδη υποβαθμισμένο, ενώ με την απόκτηση απολυτηρίου μπορούν να αποκατασταθούν επαγγελματικά μέσω της ποσόστωσης. Η έρευνα κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση του συγκεκριμένου φαινομένου, ενώ έγιναν εισηγήσεις με στόχο τις βελτιώσεις.

Λέξεις-κλειδιά*: αναπηρία, ανάπηροι μαθητές, Ενιαία εκπαίδευση, Εσπερινό σχολείο, μελέτη περίπτωσης.*

Ελισάβετ Δεληγιάννη, Ιωάννης Αγαλιώτης, Λευκοθέα Καρτασίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Η οικοσυμπεριφοριστική ανάλυση ως μέθοδος αξιολόγησης της καταλληλότητας της διδασκαλίας στη γενική τάξη και στα τμήματα ένταξης: Εφαρμογές στην περίπτωση μαθητών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες

Η οικοσυμπεριφοριστική ανάλυση είναι μια μέθοδος αξιολόγησης της καταλληλότητας της διδασκαλίας, που στηρίζεται στην άποψη ότι η σχολική επίδοση και η συμπεριφορά ενός παιδιού αποτελούν τμήμα ενός συγκεκριμένου οικοσυστήματος, το οποίο συντίθεται από ένα φυσικό περιβάλλον και ένα περιβάλλον δράσεων. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετηθεί κατά πόσο η οικοσυμπεριφοριστική ανάλυση αποτελεί ένα εύχρηστο και αποτελεσματικό εργαλείο συγκέντρωσης πληροφοριών για βασικές παραμέτρους της διδασκαλίας που δέχονται οι μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες, τόσο στις γενικές τάξεις όσο και στα τμήματα ένταξης του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Επίσης, σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της ποιότητας της διδασκαλίας που δέχονται οι μαθητές αυτοί, με την προϋπόθεση ότι η οικοσυμπεριφοριστική ανάλυση αποδίδει αξιοποιήσιμες πληροφορίες. Για τους σκοπούς της έρευνας παρατηρήθηκαν 52 μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες για 6 διδακτικές ώρες ο καθένας, στη γενική τάξη και στα τμήματα ένταξης στα οποία φοιτούσαν και τα αποτελέσματα αναλύθηκαν με τη χρήση της δεσμευμένης πιθανότητας. Οι παρατηρήσεις έγιναν με τη χρήση Δελτίου Οικοσυμπεριφοριστικής Αξιολόγησης και από αυτές προέκυψε ότι υπάρχουν διαφορές στις μαθησιακές συμπεριφορές που παρουσιάζουν οι μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται, τις ενέργειες των εκπαιδευτικών και το γνωστικό αντικείμενο που διδάσκονται. Τα ευρήματα της έρευνας συζητούνται

ως προς τις αναγκαίες ενέργειες για την οργάνωση καταλληλότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Λέξεις-κλειδιά: *αξιολόγηση διδασκαλίας, ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες*

Μαίρη Μαργαρώνη, 1ο Ευρωπαϊκό Σχολείο Βρυξελλών,
Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες στο 1ο ευρωπαϊκό σχολείο Βρυξελλών. Πρακτικές εφαρμογές μιας ισότιμης εκπαιδευτικής φιλοσοφίας

Η προτεινόμενη εισήγηση έχει ως στόχο να εξετάσει τους τρόπους με τους οποίους ένα από τα 14 ευρωπαϊκά σχολεία που λειτουργούν σήμερα σε κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 1ο Ευρωπαϊκό Σχολείο Βρυξελλών, εφαρμόζει στην πράξη την συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες. Η εργασία βασίζεται στη συλλογή ερευνητικών δεδομένων κατά την σχολική χρονιά 2010-2011, τόσο μέσα από την προσωπική μου εργασιακή εμπειρία ως Ειδική Παιδαγωγός στο συγκεκριμένο σχολείο, και συγκεκριμένα στην δευτεροβάθμια βαθμίδα (συμμετοχική παρατήρηση, σημειώσεις πεδίου και αναλυτικό ημερολόγιο σχεδόν σε καθημερινή βάση, αναλύσεις εργασιών μαθητών), όσο και μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις και ελεύθερες συζητήσεις με εκπαιδευτικούς του σχολείου αφενός της γενικής αγωγής και αφετέρου της επιπρόσθετης εκπαιδευτικής στήριξης. Η εκπαίδευση του συγκεκριμένου σχολείου, όπως και όλων των ευρωπαϊκών, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ποικιλία, ποιότητα και αποτελεσματικότητα. Ο πλουραλισμός των ευρωπαϊκών σχολείων ξεκινά με την ύπαρξη των διαφορετικών πολυπληθυσμιακών γλωσσικών τομέων, όπως των γαλλικών (32,06%), των αγγλικών (18,11%), των ιταλικών (10,79%), των γερμανικών (9,88%), των ισπανικών (9,88%), των δανέζικων (8,58%), των των πολωνικών (5.62%) και των ουγγρικών (5,04%) στο συγκεκριμένο σχολείο, και με την διδασκαλία των μαθητών διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων σε διαφορετικές γλώσσες της επιλογής τους (της μητρικής τους συμπεριλαμβανομένης).

Μέσα σε ένα σύνολο 3075 μαθητών στην προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μέσα σε ένα δευτεροβάθμιο εκπαιδευτικό σύστημα με πολλαπλές εξετάσεις, ενδιαφέρουσες είναι, ωστόσο, οι πρακτικές που εφαρμόζονται για την υποστήριξη των μαθητών με ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες, τόσο σε επίπεδο μάθησης όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς, προσπαθώντας να προσαρμόσουν το σχολείο στις ανάγκες τους. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη ειδικού γραφείου και ειδικού υπεύθυνου στο σχολείο για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (*Students with Special Education Needs* – ονομαζόμενοι εν συντομία *SEN-Students*), η ύπαρξη συμβούλου ανά γλωσσικό τομέα και ανά τάξη που συνεργάζεται με τον ειδικό υπεύθυνο για τους μαθητές με ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες, η λειτουρ-

γία επιπρόσθετων μικρών ομάδων ενισχυτικής διδασκαλίας (*Ratrappage Groupe*) σε διάφορα μαθήματα, για διάφορες τάξεις και σε διάφορες γλώσσες για τους μαθητές που χρειάζονται επιπρόσθετη δωρεάν εκπαιδευτική ενίσχυση μετά την ολοκλήρωση του ημερήσιου εκπαιδευτικού τους προγράμματος, η λειτουργία ειδικού γλωσσικού κέντρου (*Language Center*) υποστήριξης, με δύο πολύγλωσσους εκπαιδευτικούς και έναν βοηθό εκπαιδευτικό που χρηματοδοτείται τα τελευταία χρόνια από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Comenius, η πρόβλεψη συνοδού εκπαιδευτικού για παράλληλη στήριξη των μαθητών με ειδικές (εκπαιδευτικές) ανάγκες μέσα στην τάξη, η δυνατότητα παροχής και εφαρμογής εξειδικευμένης ατομικής διδασκαλίας (*One-to-one-teaching*) σε όποιον και σε όποιαν γλώσσα την χρειάζεται, η δημιουργία ενός ειδικού χώρου για προσωπική ησυχία (*Quiet Room*) για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα της μέρας (λ.χ. για έναν 15χρονο μαθητή στο φάσμα του αυτισμού), είναι μερικές πρακτικές εφαρμογές της εκπαιδευτικής φιλοσοφίας που θέλει «ένα σχολείο για όλους», χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει ότι οι προσπάθειες είναι πάντα επιτυχημένες και ότι η σχολική πραγματικότητα διεξάγεται δίχως δυσκολίες και αδιέξοδα.

Λέξεις-κλειδιά: *Συνεκπαίδευση, Ευρωπαϊκά Σχολεία, «Σχολείο για Όλους»*

Κωνσταντίνος Θ. Μιχαηλίδης, Διευθυντής Πειραματικού Ειδικού Δημοτικού Σχολείου, *ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Αθηνών*

Εκπαιδευτικά προγράμματα για την αναπηρία ή η «αναπηρία» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων: θεωρητική & εμπειρική κονωνιοψυχολογική προσέγγιση

Στην παρούσα ερευνητική εργασία συζητούνται ζητήματα, σχετικά με την ανάπτυξη, το σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων συνεκπαίδευσης παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις σχολικές μονάδες γενικής εκπαίδευσης. Τα προγράμματα συνεκπαίδευσης θεωρείται ότι βοηθούν όχι μόνο τα παιδιά με αναπηρίες, αλλά και τα τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά, δεδομένου ότι είναι δυνατόν να περιορίσουν τις διακρίσεις στο σχολικό πλαίσιο, μέσω της καθημερινής αλληλεπίδρασης των δύο ομάδων. Η εφαρμογή των προγραμμάτων συνεκπαίδευσης, βασίζεται κυρίως σε τέσσερις άξονες, το εσωτερικό περιβάλλον της σχολικής μονάδας, το εξωτερικό περιβάλλον, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και την η εκπαιδευτική πολιτική. Η συνεκπαίδευση θεωρείται προϋπόθεση για τη μελλοντική κοινωνική και επαγγελματική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες (Ν. 3699/2008).

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων φοιτητών/τριών Παιδαγωγικών Τμημάτων και Ψυχολογίας και σπουδαστών/τριών Τμήματος Προσχολικής Αγωγής και Βρεφονηπιοκομίας που αφορούν στην ένταξη ατόμων με ειδικές εκπαιδευτι-

κές ανάγκες στα πλαίσια προ-σχολικής και σχολικής αγωγής. Ειδικότερα εξετάζονται: α) το περιεχόμενο της αναπαράστασης της ένταξης στο συγκεκριμένο δείγμα και β) η συστηματική αλληλεπίδραση των σχέσεων ανάμεσα στα διάφορα περιφερειακά στοιχεία της συγκεκριμένης αναπαράστασης. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 650 φοιτητές/τριες και 650 σπουδαστές/τριες. Για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων αυτών, χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ερωτηματολογίου, προκειμένου να αξιολογηθεί και ποσοτικά η αναπαράσταση της πρακτικής της ένταξης καθώς και της εφαρμογής εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε) σε συνήθεις σχολικές μονάδες. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η γνώση του αντικειμένου της ειδικής παιδαγωγικής, σε συνάρτηση με τη γνώση της προσωπικότητας του μαθητή, σε επίπεδο βιο-ψυχο-κοινωνικού πλαισίου, είναι δυνατό να βοηθήσει στην εφαρμογή των προγραμμάτων για την καλύτερη αντιμετώπιση των δυσκολιών που παρουσιάζουν τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο τροποποίησης τόσο των προγραμμάτων σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων διαφόρων βαθμίδων εκπαίδευσης, όσο και των (Ε.Π.Ε).

Αναστασία Παμουκτσόγλου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Κων/νος Ανθόπουλος, Χρήστος Σερμπίνης, εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Συνεκπαίδευση σε μια κοινωνία διαφορετικότητας: εκπαιδευτικοί και μαθητές με ειδικές ανάγκες

Ο θεσμός της συνεκπαίδευσης μας οδηγεί στο ερώτημα εάν οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να τύχουν καλύτερης εκπαίδευσης στα ειδικά ή στα κοινά σχολεία. Μέχρι σήμερα ο διαχωρισμός των σχολικών μονάδων ειδικής και γενικής αγωγής, έχει ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, να συντηρούνται οι εκπαιδευτικές ανισότητες που γέννησε ο διαχωρισμός. Ακόμη και την ανάδειξη αντιλήψεων, που συχνά παρακωλύουν την εφαρμογή μοντέλων συνεκπαίδευσης, τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην εδραίωση αλληλοαποδοχής και θετικών στάσεων των ατόμων με αναπηρία, μια και ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που συντελούν στην επιτυχία της συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς αναπηρία είναι η ύπαρξη θετικής στάσης από την πλευρά των εκπαιδευτικών και των μαθητών απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τη συνεκπαίδευση. Κύριο επιχείρημα είναι το δικαίωμα στη διαφορά και την ισότητα των ευκαιριών στη μάθηση για όλους τους μαθητές, σύμφωνα με την παιδαγωγική αρχή της ένταξης (inclusion), ανεξαρτήτως δυνατοτήτων και επιπέδου ανάπτυξης, των παιδιών με ή και χωρίς αναπηρία. Στο πλαίσιο αυτό, διερευνούμε το προβληματισμό και τις απόψεις εκπαιδευτικών, σχετικά με το νέο ρόλο του εκπαιδευτικού στην συνεκπαίδευση στο γενικό σχολείο και μέσα από τα συστήματα εννοιών, όπως: το πολιτιστικό – κοινωνικό κεφάλαιο, εκπαίδευση εκπαιδευτι-

κών κλ.π., σε μια προσπάθεια ανεύρεσης του υπόβαθρου του «διαφορετικού», που συγκεκριμενοποίει, τις αφετηρίες και τα πεδία των μεταβάσεων.

Στην έρευνα συμμετείχαν 257 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ια τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις. Τα συμπεράσματα περιλαμβάνουν διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ηλικία, την εμπειρία και την εκπαίδευση και καταλήγουν σε: ανάγκη αλλαγής της βασικής εκπαίδευσης, έλλειψη κατανόησης του διαφορετικού, εφαρμογή νέων διδακτικών προσεγγίσεων σε πειραματικό επίπεδο, αλλαγή του ρόλου του εκπαιδευτικού.

Αγνή Καραγιάννη, εκπαιδευτικός

Εναλλακτική αξιοποίηση παιδαγωγικού υλικού για τη διαχείριση των συναισθημάτων στην προσχολική και πρώιμη σχολική ηλικία κατά την συνεκπαίδευση

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι μία ενδεικτική πρόταση εναλλακτικής διαχείρισης και παιδαγωγικής αξιοποίησης παιδαγωγικού υλικού, που αφορά την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία, σχετικά με τη διαχείριση των συναισθημάτων και την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης στα πλαίσια της συνεκπαίδευσης με άτομα με ειδικές δεξιότητες. Η διδακτική αξιοποίηση του παιδαγωγικού υλικού ενεργοποιείται μέσα από ένα σύνολο θεματικών προσεγγίσεων για τη συναισθηματική αγωγή των μικρών παιδιών, τη συναισθηματική και την πολλαπλή νοημοσύνη, καθώς και την αποδοχή της διαφορετικότητας μέσα από την ενσυναίσθηση, την ποιοτική επικοινωνία και αυτεπίγνωση. Η παιδική λογοτεχνία, ποικίλο εποπτικό παιδαγωγικό υλικό, υλικό ψυχοκινητικής ανάπτυξης και καλλιέργειας κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων μπορούν να αποτελέσουν εφόρμηση για εναλλακτικές δράσεις: θεατρικό παιχνίδι, παντομίμα, *παιχνίδια ρόλων* (role playing), παιχνίδια δράσης-αντίδρασης, δέκτη-πομπού, σχέσεις εμπιστοσύνης, παιχνίδια *αντιστροφής ρόλων* με έναυσμα την τάση της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας για ανατροπή των στερεοτυπικών χαρακτήρων και την απομυθοποίηση του *ωραίου*, παιχνίδια αισθήσεων (π.χ. αφής, ακοής), παιχνίδια εμψύχωσης και διαχείρισης των συναισθημάτων των νηπίων με βασικό παιδαγωγικό στόχο τον ορθό προσδιορισμό του *εμείς και οι άλλοι* και την ευαισθητοποίηση των παιδιών στο θέμα της διαφορετικότητας ατόμων με ειδικές δεξιότητες. Οι τεχνικές διαχείρισης των παραπάνω σχετίζονται με τη δραματοποίηση, τη δραματοθεραπεία, τεχνικές αυτοσχεδιασμού και ψυχοκινητικών ασκήσεων, εναλλακτικές τεχνικές στην αξιοποίηση του Καραγκιόζη και του κουκλοθέατρου, δημιουργική και εικαστική έκφραση (κάρτες συναισθημάτων, μάσκες συναισθημάτων, μουσική και συναισθήματα κ.τ.λ). Η προτεινόμενη μεθοδολογική προσέγγιση της συνεκπαίδευσης στην πρώιμη ηλικία, μιας συνεκπαίδευσης που λαμβάνει χώρα ουσιαστικά μέσα από το παιχνίδι, οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα για τη νοητική, κοινωνική και συναισθηματική εξελικτική α-

νάπτυξη των παιδιών, ενώ παράλληλα αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για εκπαιδευτικούς, εμψυχωτές, γονείς.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-17.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Γεώργιος Θ. Παυλίδης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Β. Γιαννούλη, ΚΕΔΔΥ Κοζάνης, Κωνσταντίνος Τριπολιτάκης, Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,

Άννα Σταματάκη, Κων/νος Τζίμας, Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης – Τμήμα Ειδικής Αγωγής
Μελέτη περίπτωσης μαθητή με αυτισμό σε γενικό σχολειό με παράλληλη στήριξη.

Η μελέτη αυτή ερευνά τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ομαλή ένταξη ενός μαθητή με αυτισμό σε μια τάξη γενικού σχολείου. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει τη σπουδαιότητα της συνεργασίας των εμπλεκομένων στην εκπαίδευση ενός παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την επιτυχή ενσωμάτωση του στο γενικό σχολείο. Η παρούσα μελέτη στηρίχτηκε στη συλλογή πληροφοριών από συνεντεύξεις με την εκπαιδευτικό της παράλληλης στήριξης, τον ειδικό παιδαγωγό του τμήματος ένταξης, τη δασκάλα του τμήματος και τους εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων. Επιπλέον άντλησε στοιχεία από τη συστηματική παρατήρηση μιας εκ των δύο συγγραφέων της μελέτης η οποία και υπήρξε δασκάλα του μαθητή για δύο χρόνια. Η παρατήρηση επικεντρώθηκε στην ανταπόκριση του μαθητή στα διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια του σχολικού προγράμματος. Με τις συνεντεύξεις και τη συστηματική παρατήρηση μελετήθηκε α) το ατομικό και σχολικό ιστορικό του μαθητή και β) η ανάπτυξή του στους τομείς της αυτοεξυπηρέτησης, επικοινωνίας, κοινωνικότητας - κοινωνικών σχέσεων - κοινωνικών δεξιοτήτων, γνωστικών λειτουργιών, ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, εμμονών/στερεοτυπιών και συναισθηματικών λειτουργιών. Οι συζητήσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ανέδειξαν θέματα όπως: η αποδοχή των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές προτεραιότητες, τα οφέλη της προσπάθειας ενσωμάτωσης για τα ίδια και τους συμμαθητές τους, ο φόβος και η δυσπιστία της σχολικής κοινότητας για την επιτυχή ένταξη τους στο γενικό σχολείο, η σημασία των υπηρεσιών στήριξης και ο ρόλος της οικογένειας. Η περίπτωση

που μελετήθηκε αποδεικνύει ότι κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις η συνεκπαίδευση παιδιών με δυσκολίες και μη εκτός από ηθικά και νομικά αποδεκτή είναι και παιδαγωγικά τεκμηριωμένη και εφικτή.
Λέξεις κλειδιά: *αυτισμός, ενσωμάτωση, παράλληλη στήριξη, συνεργασία*

Χρηστος Κεβρεκίδης, Σχολικός Σύμβουλος 62ης Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής, Γρεβενά,
«Η βελτίωση της χωρικής κωδικοποίησης σε σχηματισμό εξαστίχου στο μικρό – μέσο χώρο, ως παράγοντας εκμάθησης της μεθόδου Braille στα τυφλά παιδιά».

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να διερευνήσει τις ανάγκες των παιδιών που έχουν προβλήματα όρασης, ώστε να μπορέσουν να οργανώσουν τις χωρικές τους γνώσεις με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορέσουν να τις χρησιμοποιήσουν στη διαδικασία εκμάθησης της μεθόδου Braille, όταν θα επιχειρηθεί η συστηματική της διδασκαλία στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου.

Από τη βιβλιογραφική έρευνα διαπιστώθηκε ότι τέτοιες συστηματικές στρατηγικές από μέρους των εκπαιδευτικών πρέπει να ακολουθούν τη γνωστή πορεία οργάνωσης μέσα από στοιχειώδεις δραστηριότητες που προάγουν την κινητικότητα και τον συντονισμό των κινήσεων. Στην παρούσα έρευνα σχεδιάστηκαν ειδικές ασκήσεις παρέμβασης στο μέσο-χώρο, ώστε να βελτιωθεί η χωρική κωδικοποίηση των παιδιών σε έναν μεγάλο σχηματισμό εξάστιγμου με καρεκλάκια.

Ο έλεγχος της προόδου των παιδιών έγινε με ένα τεστ στον μικρο-χώρο σε δύο εξάστιγμες βάσεις με σχηματισμούς γραμμάτων της γραφής Braille. Στο δείγμα μας υπήρχαν έξι παιδιά με προβλήματα όρασης (τρία αγόρια και τρία κορίτσια) από σχολεία της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας τα οποία βρίσκονται σε πρώτα στάδια εκμάθησης της γραφής των τυφλών. Η έρευνά μας ήταν παρεμβατική και ειδικότερα ήταν μια έρευνα δράσης η οποία στη φάση του τεστ περιείχε δύο μετρήσεις (προ την παρέμβαση και μετά) στα μέλη της ομάδας μας. Τα ερωτήματα της έρευνας εξετάστηκαν με τη βοήθεια κυρίως ποιοτικών κριτηρίων αλλά και βοηθητικά με κάποια ποσοτικά στοιχεία.

Υπήρξε αξιοσημείωτη βελτίωση των επιδόσεων των παιδιών στο τελικό τεστ σε σύγκριση με το αρχικό. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής έδειξαν ότι ούτε το φύλο, ούτε η χρονολογική ηλικία, ούτε η οπτική οξύτητα είναι οι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη χωρική κωδικοποίηση των τυφλών παιδιών. Αντίθετα, η ηλικία τύφλωσής τους και το γεγονός αν ήταν πρώην βλέποντες ή όχι, φάνηκε να επηρεάζουν περισσότερο τις πετυχημένες προσπάθειες των παιδιών. Σε κάθε περίπτωση, η χρήση εξωτερικών σημείων αναφοράς φάνηκε ότι βοηθάει τα παιδιά στην οργάνωση του χώρου και ειδικά εκείνα που αρχίζουν να εγκαταλείπουν το εγωκεντρικό

μοτίβο και αναφέρονται με σημεία αναφοράς εκτός του εαυτού τους, δηλαδή με το αλλοκεντρικό μοτίβο.

Κωνσταντίνος Τριπολιτάκης, σχολικός σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Ισαάκ Στόγιος, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Εκμάθηση ξένων γλωσσών και μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: δυνατότητες - προοπτικές

Περιορισμένος είναι ο αριθμός εκπαιδευτικών ερευνητικών προσπαθειών στην Ελλάδα για μέρος μαθητικού πληθυσμού σε 'επικινδυνότητα' ή με 'διαγνωσμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες' στο Νηπιαγωγείο ή/και στο Δημοτικό Σχολείο, που υποστηρίζονται σε Τμήματα Ένταξης (Τ.Ε.) ή στις τάξεις της Γενικής Αγωγής και μαθαίνουν την Ελληνική ως μητρική ή/και πρώτη γλώσσα και την Αγγλική, τη Γαλλική, την Ιταλική ή άλλες γλώσσες, ως ξένες. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση των δυνατοτήτων και των προοπτικών του ανωτέρω μαθητικού πληθυσμού στο πεδίο της εκπαίδευσης, της εργασίας και της κοινωνικής συνύπαρξης, μέσα από τη διδασκαλία - μάθηση ξένων γλωσσών (αλφαβητικών). Η παρούσα έρευνα, μέσα από συλλογή δεδομένων σε θεσμικό-εκπαιδευτικό πλαίσιο, στην Ελλάδα και στην Βικτώρια της Αυστραλίας, στοχεύει στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων-συμπερασμάτων του ανωτέρω στόχου. Πιο συγκεκριμένα, στο πεδίο της εκπαίδευσης, η έρευνα θα παρουσιάσει ένα θεωρητικό πλαίσιο για το κοινό επίπεδο των δυσκολιών και των αιτίων τους, κατά τη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης μιας μητρικής ή μιας πρώτης γλώσσας, ως αναδυόμενου σχολικού εγγραμματισμού-γραμματισμού και της παράλληλης διδασκαλίας-μάθησης ξένων γλωσσών, ως κοινωνικού εγγραμματισμού. Σε θεσμικό-εκπαιδευτικό πεδίο η έρευνα, μέσα από τις διαδικασίες της ανίχνευσης, της αξιολόγησης και της διάγνωσης των δυνατοτήτων και των δυσκολιών του ανωτέρω μαθητικού πληθυσμού, θα παρουσιάσει ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των δύο χωρών στο πεδίο της εκπαίδευσης. Θα γίνει συζήτηση στις στάσεις και στις αξίες των εκπαιδευτικών, απέναντι στη διδασκαλία-μάθηση ξένων γλωσσών από τον εν λόγω μαθητικό πληθυσμό. Η εισήγηση θα κλείσει με προτάσεις, με στόχο τη δυνατότητα αξιοποίησής τους στην ελληνική εκπαιδευτική πράξη.

Λέξεις-κλειδιά: *επικινδυνότητα, διαγνωσμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ξένες γλώσσες, εκπαίδευση, εργασία, κοινωνική συνύπαρξη, στάσεις-αξίες.*

Μερόπη Βογιατζόγλου, Ά ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Θεσσαλονίκης,
Ο ρόλος του καθηγητή / τριας ειδικής φυσικής αγωγής στην αξιολόγηση και ένταξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο μάθημα της γενικής φυσικής αγωγής

Η Φυσική Αγωγή αποτελεί για τον άνθρωπο ένα ιδιαίτερα προσφιλές μέσο εκτόνωσης, έκφρασης και δημιουργίας, καθώς και δείγμα ψυχικής και σωματικής υγείας. Στα σύγχρονα ελληνικά σχολεία, το μάθημα της Φυσικής Αγωγής αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι, ενώ προβλέπεται η ισότιμη συμμετοχή όλων των μαθητών σε αυτό. Ωστόσο, για ένα τμήμα του μαθητικού πληθυσμού, η συμμετοχή αυτή κρίνεται δύσκολη και, κατά περιπτώσεις, αδύνατη. Παρά την ανάπτυξη του λεγόμενου Ειδικού Αθλητισμού, ο παραγκωνισμός, ή και αποκλεισμός, μαθητών με ειδικές ανάγκες από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής αποτελεί συχνό φαινόμενο. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι, αρχικά, η αξιολόγηση της κινητικής απόδοσης 35 μαθητών/τριών με μαθησιακές δυσκολίες και με νοητική υστέρηση, με απώτερο στόχο τη στήριξη και, συνακόλουθα, την ομαλή ένταξή τους στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής. Κατόπιν αιτήματος του γονέα/κηδεμόνα του εκάστοτε μαθητή/τριας, χορηγήθηκαν έντυπα αξιολόγησης σε όλους τους εμπλεκόμενους (Γονέας, Εκπαιδευτικός Γενικής Αγωγής, Εκπαιδευτικός Ένταξης/Παράλληλης Στήριξης, Εκπαιδευτικός Γενικής Φυσικής Αγωγής), με στόχο το σχηματισμό εικόνας για τη συμπεριφορά του μαθητή/τριας, τις ικανότητες, τις αδυναμίες του/της, καθώς και των κινητικών του/της δεξιοτήτων. Στη συνέχεια, ο κάθε μαθητής/τρια παρατηρήθηκε στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής και του/της χορηγήθηκε προσαρμοσμένο κινητικό τεστ από την Καθηγήτρια Ειδικής Φυσικής Αγωγής, με σκοπό τη διαμόρφωση εξατομικευμένου Προγράμματος Υποστήριξης. Διαμορφώθηκαν, επομένως, 35 προσαρμοσμένα Προγράμματα, το καθένα από τα οποία περιλάμβανε Βραχυπρόθεσμους, Μεσοπρόθεσμους και Μακροπρόθεσμους στόχους, με απώτερο σκοπό την ένταξη-ενσωμάτωση του εκάστοτε μαθητή/τριας στο μάθημα της τυπικής τάξης Φυσικής Αγωγής. Τέλος, μετά την εφαρμογή του Προγράμματος, ακολούθησε επαναξιολόγηση των κινητικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών και ζητήθηκε επανατροφοδότηση από τους καθηγητές Γενικής Φυσικής Αγωγής. Τα βασικότερα συμπεράσματα ήταν ότι τα ποσοστά κινητικών δεξιοτήτων του συνόλου των μαθητών αυξήθηκαν έπειτα από τρεις μήνες εφαρμογής του Προγράμματος, καθώς και ότι τα υψηλότερα ποσοστά επιτυχίας παρουσίασαν οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες.

Λέξεις-κλειδιά: *αξιολόγηση, ένταξη, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εξατομικευμένο Πρόγραμμα Υποστήριξης*

Β. Γιαννούλη, ΚΕΔΔΥ Κοζάνης, Γεώργιος Θ. Παυλίδης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Τα ορθογραφικά λάθη με ακρίβεια ξεχωρίζουν τους Έλληνες από τους αγγλόφωνους δυσλεξικούς

Η έρευνα για την δυσλεξία έχει γίνει κατεξοχήν στην Αγγλική γλώσσα και έχει επικεντρωθεί περισσότερο στον τομέα της ανάγνωσης και λιγότερο στην ορθογραφία. Αυτός ο ερευνητικός περιορισμός έχει οδηγήσει σε παραπλανητικές θεωρητικές θέσεις όσο αναφορά πιθανές αιτίες της δυσλεξίας. Το γεγονός ότι οι δυσλεξικοί κάνουν περισσότερα ακουστικά λάθη στα Αγγλικά, οδήγησε στην εσφαλμένη θεωρία ότι η αιτία της δυσλεξίας ήταν η έλλειψη φωνολογικής ενημερότητας. Σύμφωνα με την φωνολογική θεωρία τα δυσλεξικά παιδιά αντιμετωπίζουν παρόμοιες αναγνωστικές + ορθογραφικές δυσκολίες ανεξάρτητα από την φωνολογική δομή της γλώσσας τους. Η θεωρία όμως αυτή έχει σοβαρά αμφισβητηθεί από δεδομένα διάφορων ερευνών πέρα της Αγγλικής γλώσσας (Wimmer et al. 1996, Cossu et al. 1995, Wydel & Butterworth 1999, Pavlidis & Giannouli 2002, Katana 2001).

Η θεωρία μας της Νευρο-αλληλοδιαδοχής & Οφθαλμοκίνησης υποστηρίζει ότι διαφορετικές γλωσσικές δομές παράγουν διαφορετικά είδη και συχνότητες ορθογραφικών λαθών. Επιπλέον έχει βρεθεί ότι η φωνολογική διαφάνεια *[= σταθερή αντιστοιχία γραφημάτων και φωνημάτων]* μιας γλώσσας (όπως η Ελληνική, η Γερμανική ή η Γιαπωνέζικη) επηρεάζει σημαντικά και καθορίζει τα είδη των αναγνωστικών και των ορθογραφικών λαθών που κάνουν - σε σχέση πάντοτε με γλώσσες των οποίων η ορθογραφική δομή είναι αδιαφανής, π.χ. Αγγλική. Ο σκοπός αυτής της έρευνας είναι η διερεύνηση των ποιοτικών και ποσοτικών διαφορών στα ορθογραφικά λάθη μεταξύ Αγγλόφωνων και των Ελλήνων δυσλεξικών και των αιτιών που προκαλούν τα διαφορετικά λάθη και την δυσλεξία.

Δείγμα: 116 Δυσλεξικοί πήραν μέρος στην έρευνα αυτή. Οι 58 Έλληνες – δυσλεξικοί ταυτίστηκαν ως προς την ηλικία, ευφυΐα, φύλλο, κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, κλπ, με 58 Αγγλόφωνους δυσλεξικούς από τις ΗΠΑ,. Η μόνη μεταβλητή που διαφοροποιούσε τις 2 ομάδες των δυσλεξικών ήταν η γλώσσα που μιλούσαν, Ελληνική ή Αγγλική. Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Αμερικανοί δυσλεξικοί είχαν διαγνωσθεί από τον Καθηγητή Παυλίδη με τα ίδια κριτήρια.

Τεστ. Ορθογραφικό τεστ 50 λέξεων δόθηκε και στις 2 ομάδες. Στους Αγγλόφωνους δυσλεξικούς δόθηκε το WRAT, ενώ στους Έλληνες δόθηκε μια παρόμοια λίστα λέξεων σταθμισμένη τοπικά. Τα ορθογραφικά λάθη και των 2 ομάδων κατηγοριοποιήθηκαν & αναλύθηκαν σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση Παυλίδη σε 3 κατεξοχήν κατηγορίες λαθών (Οπτικά, Ακουστικά, Γραμματικά) και στις 30 υποκατηγορίες αυτών (Αντικαταστάσεις, Παραλείψεις, Προσθήκες, Επαναλήψεις, Αντιστροφές, κλπ.).

Αποτελέσματα. Οι 2 ομάδες έκαναν παρόμοιο ποσοστό λαθών, αλλά διέφεραν σημαντικά στα είδη των λαθών τους. Οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί έκαναν

στατιστικά σημαντικά περισσότερα ακουστικά ορθογραφικά λάθη από τους Έλληνες, ενώ αντιθέτως οι Έλληνες δυσλεξικοί έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά και γραμματικά λάθη. Ειδικότερα, οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί έκαναν περισσότερα ακουστικά λάθη (85.4%) από τους Έλληνες δυσλεξικούς (11.0%), ενώ αντιθέτως οι Έλληνες δυσλεξικοί έκαναν σημαντικά περισσότερα οπτικά (66.8%) & γραμματικά (22.2%) λάθη από τους Αγγλόφωνους δυσλεξικούς [οπτικά (14.0%) & γραμματικά (0.1%)]. Όσο αφορά τις υποκατηγορίες των ορθογραφικών τους λαθών οι Αγγλόφωνοι δυσλεξικοί παρουσίασαν μεγαλύτερο ποσοστό παραλείψεων (72.5%) & προσθέσεων (26.2%) από τους Έλληνες με παραλείψεις (13.4%) & προσθέσεις (1.03%). Σε αντίθεση, οι Έλληνες δυσλεξικοί είχαν μεγαλύτερο ποσοστό αντικαταστάσεων (71.7%).

Τέλος, 2 Discriminant αναλύσεις έγιναν με σκοπό τον διαχωρισμό των δυσλεξικών παιδιών με μοναδικό κριτήριο τα είδη των λαθών τους στις 3 κυρίως κατηγορίες (Οπτικά, Ακουστικά, Γραμματικά). Η πρώτη ανάλυση έδειξε ότι οι 2 ομάδες των δυσλεξικών διαχωρίζονται με ακρίβεια 98,3%. Η δεύτερη ανάλυση έδειξε ότι οι 2 ομάδες των δυσλεξικών διαχωρίζονται με βάση πρώτα το ποσοστό των αντικαταστάσεων, μετά των προσθέσεων και τέλος με των αντιστροφών. Η κατηγοριοποίηση και διαχωρισμός έγινε με ποσοστό ακρίβειας 100% για τους Άγγλους και 96.6% για τους Έλληνες. Το συνολικό ποσοστό ακριβούς διαχωρισμού των 2 ομάδων ήταν υψηλότατο 98.3%.

Συμπεράσματα. Οι τόσο σημαντικές ποιοτικές διαφορές (στα είδη των ορθογραφικών λαθών) μεταξύ των Αγγλόφωνων & των Ελλήνων δυσλεξικών απορρίπτουν την φωνολογική θεωρία, διότι είναι ακριβώς αντίθετες από την πρόβλεψή της, δηλαδή ότι δεν θα υπήρχαν διαφορές. Σε φωνολογικά ανώμαλες γλώσσες, όπως είναι η Αγγλική, οι δυσλεξικοί κάνουν πολύ περισσότερα ακουστικά λάθη, ενώ αντιθέτως στην φωνολογικά ομαλή Ελληνική γλώσσα, οι δυσλεξικοί κάνουν κυρίως οπτικά λάθη. Τα αποτελέσματα είναι σύμφωνα με τις προβλέψεις της θεωρίας Παυλίδη της Νευροαλληλοδιαδοχής & Οφθαλμοκίνησης, η ορθότητα της οποίας υποστηρίζεται και από όλα τα νευρολογικά ευρήματα, π.χ. της ανώτερης κατασκευής του οπτικού συστήματος των δυσλεξικών.

Οι σημαντικές διαφορές μεταξύ των 2 γλωσσών υπαγορεύουν διαφορετικά διαγνωστικά κριτήρια αλλά και διαφορετικές μεθόδους αντιμετώπισης για τους Έλληνες δυσλεξικούς. Σίγουρα δεν είναι ευθέως εφαρμόσιμες στουςΈλληνες δυσλεξικούς, οι μέθοδοι αντιμετώπισης που αναπτύχθηκαν για την Αγγλική γλώσσα.

Λέξεις-κλειδιά: *Δυσλεξία, Μαθησιακές Δυσκολίες, Αγγλικά, Ελληνικά, Ορθογραφία, Φωνολογία*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-17.30: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Βασίλειος Δαγδιλέλης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Α. Μαύρου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σοφία Ασλανίδου, ΑΣΠΑΙΤΕ Θεσσαλονίκης

Α. Μαύρου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Εναλλακτική επικοινωνία και (τεχνολογικός) αλφαβητισμός: Η εμπειρία της εφαρμογής της υποστηρικτικής τεχνολογίας στην Κύπρο μέσα από μια μελέτη περίπτωσης

Η εισήγηση αυτή έχει στόχο να παρουσιάσει σύντομα πρόνοιες, διαδικασίες και εφαρμογές σε ότι αφορά την υποστηρικτική τεχνολογία (Υ.Τ) στο πλαίσιο της ειδικής/ενιαίας εκπαίδευσης στην Κύπρο και πιο συγκεκριμένα να εστιάσει σε μια μελέτη περίπτωσης, εξετάζοντας την εφαρμογή και επιδράσεις μεθόδων εναλλακτικής επικοινωνίας, ιδιαίτερα στον αλφαβητισμό ενός χρήστη.

Η εισαγωγή της πολιτικής για παροχή Υ.Τ. σε μαθητές με αναπηρίες στην Κύπρο έχει γίνει σχετικά πρόσφατα και έχει ενταχθεί στο πλαίσιο της υφιστάμενης νομοθεσίας ειδικής εκπαίδευσης. Προηγούμενη έρευνα (Mavrou, 2011) έχει δείξει ότι η εισαγωγή της Υ.Τ. στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα έρχεται αντιμέτωπη με κινδύνους και προκλήσεις που αντιμετωπίζει σχεδόν οποιαδήποτε καινοτομία, ως νέο πεδίο εκπαιδευτικής έρευνας σε μια χώρα. Γενικά τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν εντοπίσει την ανάγκη ενός ξεκάθαρου πλαισίου πολιτικής για την πρόνοια της Υ.Τ. και ηλεκτρονικής ενσωμάτωσης στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να δίνει έμφαση στην πολυθεματικότητα, στις διαδικασίες με επίκεντρο το μαθητή/χρήστη, σε στοχευμένα προγράμματα εφαρμογής, με εκπαιδευτική και τεχνική υποστήριξη στους εμπλεκόμενους, και τέλος στην ενημέρωση για τις εξελίξεις της τεχνολογίας.

Παρ' όλες τις προκλήσεις, έχει φάνει μέσα από συγκεκριμένες περιπτώσεις χρηστών ότι με συστηματική και οργανωμένη εφαρμογή και στενή συνεργασία ειδικών, οικογένειας και χρήστη τα αποτελέσματα εφαρμογών Υ.Τ. είναι πολύ ενθαρρυντικά. Η περίπτωση ενός μαθητή με εγκεφαλική παράλυση (του Γ.) παρουσιάζεται ως παράδειγμα αυτής της πορείας, μέσα από τη χρήση συστημάτων εναλλακτικής επικοινωνίας. Με τη χρήση συστήματος υψηλής τεχνολογίας ο Γ. έχει σταδιακά αποκτήσει δεξιότητες αλφαβητισμού και τεχνολογικού αλφαβητισμού, τις οποίες δεν είχε καθόλου μέχρι την ηλικία

των 19 ετών. Με μέσα από λογισμικό πρόσβασης και επικοινωνίας και τη χρήση συμβόλων, σε ένα δομημένο πρόγραμμα παρέμβασης ο Γ. είναι σήμερα σε θέση να γράφει, να διαβάζει και να χρησιμοποιεί με άνεση το διαδίκτυο.

Λέξεις-κλειδιά: *υποστηρικτική τεχνολογία, εναλλακτική επικοινωνία*

Α. Μισιρλή, Α. Μιχαλόπουλος, Δ. Νικολός, Γ. Δαβράζος, Ν. Μπακόπουλος, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Η εκπαιδευτική ρομποτική scratch-lego wedo στην ειδική αγωγή «μια μελέτη περίπτωσης»

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να δείξει τα αποτελέσματα της διδακτικής αξιοποίησης της εκπαιδευτικής ρομποτικής (Scratch & Lego WeDo) σε τάξη νηπιαγωγείου και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με μαθητές με νοητική υστέρηση. Συγκεκριμένα στο νηπιαγωγείο χρησιμοποιήθηκε το εκπαιδευτικό πακέτο LEGO WeDo με το αντίστοιχο λογισμικό. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το λογισμικό του εκπαιδευτικού πακέτου LEGO WeDo αντικαταστάθηκε με τη γλώσσα προγραμματισμού Scratch.

Η γλώσσα Scratch είναι ιδανική για την καλλιέργεια γνώσεων και δεξιοτήτων απαραίτητων στους μαθητές που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της διαρκώς μεταβαλλόμενης Κοινωνίας της Πληροφορίας. Τα στοιχεία της γλώσσας Scratch που διευκολύνουν την εκμάθησή της από αρχάριους προγραμματιστές περιλαμβάνουν:

1. τον οπτικό προγραμματισμό αφού οι εντολές είναι ψηφίδες που μπορούν να συνδυαστούν μόνο με σωστούς συντακτικά τρόπους,
2. τον εύκολο χειρισμό των πολυμέσων αφού ήχοι και εικόνες εισάγονται εύκολα στο περιβάλλον της Scratch,
3. την υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας τόσο για το περιβάλλον όσο και για τις εντολές της γλώσσας προγραμματισμού.

Η ρομποτική εξασφαλίζει ένα νέο τρόπο προσέγγισης της Πληροφορικής που μπορεί να εξάψει το ενδιαφέρον των μαθητών ενώ έρχονται σε επαφή με σημαντικές έννοιες της επιστήμης των υπολογιστών. Το ρομποτικό πακέτο των Lego WeDo αποτελείται από τρία ενεργά στοιχεία, έναν αισθητήρα απόστασης, έναν αισθητήρα κλίσης και έναν κινητήρα. Τα ενεργά στοιχεία μπορούν να συνδυαστούν με τα συνηθισμένα τουβλάκια Lego για τη δημιουργία διαφόρων κατασκευών και ως εκ τούτου να καλλιεργήσουν οι μαθητές δεξιότητες λεπτής κινητικότητας. Τα Lego WeDo μπορούν να προγραμματιστούν είτε μέσω της ειδικής γλώσσας προγραμματισμού που παρέχεται στο πακέτο ή με τη χρήση της γλώσσας προγραμματισμού Scratch την οποία και θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές Οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν αποτελούνταν από την κατασκευή αντικειμένων καθημερινής ζωής (π.χ. παιχνιδιών ή συσκευών) με γνώμονα την προτίμηση των μαθητών».

Η έρευνα που υλοποιήθηκε είναι ποιοτική και επιλέχθηκε ως μέθοδος η μελέτη περίπτωσης για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκαν ποιοτικές τροποποιήσεις που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για κατάλληλη ενσωμάτωση της ρομποτικής και του προγραμματισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών με νοητική καθυστέρηση σε διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα αποτυπώνονται οι αλλαγές που επέφερε η χρήση της ρομποτικής και του προγραμματισμού στην ανάπτυξη του συμβολικού και κατασκευαστικού παιχνιδιού με την ένταξη του συμπεριφοριστικού πλαισίου μάθησης «αιτία – αποτέλεσμα» σχετικά με την κίνηση της ρομποτικής κατασκευής, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κατασκευαστικού εποικοδομισμού. Στο κοινωνικό πλαίσιο καταγράφηκε ενίσχυση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και δεξιοτήτων με συνακόλουθη ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης των παιδιών και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: *Ειδικές ανάγκες, προγραμματισμός, εκπαιδευτική ρομποτική, Scratch, LEGO WeDo*

Β. Γιαννοπούλου, Εκπαιδευτικός *Οδηγός πρώτης ανάγνωσης της αγγλικής γλώσσας για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες*

Στόχος: Στόχος της δημιουργίας του οδηγού πρώτης ανάγνωσης είναι να βοηθήσει αρχάριους μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες να βελτιώσουν την αναγνωστική τους ικανότητα. Μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στην ανάγνωση της αγγλικής γλώσσας και ως εκ τούτου οι περισσότεροι από αυτούς εγκαταλείπουν την προσπάθεια εκμάθησής της. Ο οδηγός στοχεύει στη βελτίωση της αναγνωστικής ικανότητας των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες καθώς και στη βελτίωση της επίδοσης των μαθητών αυτών στην ορθογραφία.

Μεθοδολογία: Για τη δημιουργία του οδηγού χρησιμοποιήθηκαν λέξεις οι οποίες διαφέρουν κατά ένα γράμμα, είναι διαδεδομένες στη διδασκαλία των αρχάριων μαθητών και ομαδοποιήθηκαν. Για κάθε μια λέξη βρέθηκε η αντίστοιχη εικόνα της και το υλικό αυτό με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή οπτικοποιήθηκε. Στη συνέχεια, το υλικό δοκιμάστηκε σε ένα τμήμα της πρώτης προκαταρκτικής τάξης των αγγλικών το οποίο αποτελείται από πέντε μαθητές δύο εκ των οποίων αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.

Αποτελέσματα

Οι μαθητές δέχτηκαν με ιδιαίτερο ενθουσιασμό την προβολή του οδηγού μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και ανταποκρίθηκαν θετικά. Κατά τη διάρκεια της προβολής αν και οι μαθητές δε γνώριζαν κάποιες λέξεις τις διάβασαν σωστά και κατάλαβαν τη σημασία τους μέσα από τις εικόνες. Ιδιαίτερα οι μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες βοηθήθηκαν πολύ και διάβασαν σωστά όλες τις λέξεις.

Λέξεις-κλειδιά. *Αγγλική γλώσσα, μαθησιακές δυσκολίες, αναγνωστική ικανότητα, ηλεκτρονικός υπολογιστής*

Ελευθερία Αβραμίδου, Α΄ Ψυχιατρική Κλινική Α.Π.Θ. Γ/Ν Παπαγεωργίου,
Πρώτη γραφή-ανάγνωση: η προσέγγιση μιας κατασκευής

Στόχος: Η παρούσα εργασία αφορά στα παιδιά Α' Τάξης Δημοτικού που επισκέφτηκαν την Εξωτερική Υπηρεσία Λογοθεραπείας του ΓΠΝ Παπαγεωργίου με αίτημα τις δυσκολίες που παρουσίαζαν στην γραφή και στην ανάγνωση.
Μεθοδολογία: Από τη λήψη του ιστορικού, την κλινική παρατήρηση, τη μαθησιακή εκτίμηση και την συνέντευξη με τον/την εκπαιδευτικό των παιδιών προκύπτει ότι οι δυσκολίες στην γραφή και την ανάγνωση συνδέονται με ένα ευρύ φάσμα δυσκολιών.
Αποτελέσματα: Με βάση το ιστορικό των παιδιών προκύπτει ότι: 46,3% των παιδιών επισκέφτηκαν την Υπηρεσία μόλις ένα μήνα μετά την έναρξη του σχολικού έτους χωρίς να έχει γίνει σύσταση για περαιτέρω διερεύνηση των δυσκολιών τους κατά τη διάρκεια του νηπιαγωγείου. 29,1% των παιδιών επισκέφτηκαν την Υπηρεσία δυο μήνες πριν τη λήξη του σχολικού έτους και το 14,6% των παιδιών επισκέφτηκαν την Υπηρεσία κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.
Συμπεράσματα: Καθώς ο τρόπος προσέγγισης της πρώτης γραφής-ανάγνωσης είναι καθοριστικός για την αντίληψη που δομεί το παιδί για τον γραπτό λόγο, τα αποτελέσματα της μελέτης θέτουν μια σειρά από ερωτήματα που αφορούν τόσο στη μετάβαση των παιδιών από την προσχολική στη σχολική εκπαίδευση, όσο και στη διδασκαλία της πρώτης γραφής- ανάγνωσης.

Η ανακοίνωση φιλοδοξεί να συμβάλλει σε μια διαφορετική θεώρηση τόσο για την κατάκτηση του γραπτού λόγου όσο και για την διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος: πρώτη γραφή-ανάγνωση και να δώσει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να σκεφτούν και χρησιμοποιήσουν νέες μεθόδους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: *Πρώτη γραφή-ανάγνωση, κατασκευή, δυσκολίες στην κατάκτηση του γραπτού λόγου, μετάβαση, προσχολική-σχολική ηλικία.*

Φωτεινή Σουλιώτη και Δημήτρης Αλιμήσης, ΑΣΠΑΙΤΕ, παράρτημα ΠΑΤΡΑΣ,
Η εκπαιδευτική τεχνολογία στην Ειδική Αγωγή: βιβλιογραφική μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης και μια μελέτη περίπτωσης

Η εργασία αυτή επικεντρώνεται στη συμβολή των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζε-

ται η εμπειρία από την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης Inspiaration με ένα δείγμα μαθητών με αυτισμό και κινητικά προβλήματα, ηλικίας 14-22 χρόνων στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ) νομού Αχαΐας. Το θέμα της διδακτικής παρέμβασης ήταν «Τα ζώα του αγροκτήματος». Και ο βασικός σκοπός ήταν η εμπλοκή των μαθητών σε μια εποικοδομητική μαθησιακή διαδικασία με τη χρήση του εκπαιδευτικού λογισμικού από τους ίδιους τους μαθητές. Η διδακτική μας παρέμβαση στόχευε : α) να «παρατηρήσει» την συμπεριφορά των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο χειρισμό του εκπαιδευτικού λογισμικού Inspiration, β) να δημιουργήσει ένα ευχάριστο και συνεργατικό περιβάλλον μάθησης για τους μαθητές, γ) να παρατηρηθεί ο τρόπος εργασίας των μαθητών, δ) να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα τέτοιων δραστηριοτήτων μέσα στα πλαίσια μιας σχολικής τάξης ειδικής αγωγής.

Η διδακτική μεθοδολογία που υιοθετήθηκε κατά την διεξαγωγή των δραστηριοτήτων με το λογισμικό Inspiration, βασίστηκε στον εποικοδομητισμό (constructivism). Η εποικοδομητική προσέγγιση που ακολουθήθηκε έδωσε έμφαση όχι μόνο στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης, αλλά και στην κατάκτηση της γνώσης από τους ίδιους με ταυτόχρονη αποφυγή παροχής έτοιμης γνώσης από την εκπαιδεύτρια. Από τις απαντήσεις των μαθητών σε φύλλο αξιολόγησης αλλά και από την παρατήρηση της συμμετοχής τους στις εργαστηριακές δραστηριότητες διαπιστώθηκε ότι το Inspiration μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό διδακτικό εργαλείο για την διευκόλυνση της μάθησης για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες. Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι οι μαθητές κατά την διάρκεια των μαθησιακών δραστηριοτήτων ήταν συνεργάσιμοι και εργάσθηκαν με αυθορμητισμό και προθυμία. Η ενεργός συμμετοχή τους βοήθησε στην ανάπτυξη του προβληματισμού, της δημιουργικότητας και της αφοσίωσης των μαθητών στη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων. Τελικά η εργασία αυτή συμπεραίνει ότι εκπαιδευτικά λογισμικά όπως το Inspiration μπορούν να είναι αποδοτικά στο χώρο της ειδική αγωγή.

Λέξεις κλειδιά : *Inspiration, εποικοδομητισμός, ειδική αγωγή*.

17.30-18.00 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ-ΚΑΦΕΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

16.00-18.00: ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Χ. Συριοπούλου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Δημήτριος Κασίμος, Παιδιατρική Κλινική ΔΠΘ, Ελευθέριος Κοντόπουλος, Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, Ιωάννης Τσικουλάς, Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης,
Θέματα αξιολόγησης και χαρακτηριστικά των παιδιών με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές

Ο στόχος αυτής της μελέτης ήταν να καταγραφούν οι προβληματισμοί σχετικά με την αξιολόγηση παιδιών με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (ΔΑΔ).

Η έρευνα -η οποία πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 2007-2009- περιελάμβανε ημιδομημένες συνεντεύξεις 273 γονέων και κηδεμόνων παιδιών με ΔΑΔ, οι οποίοι προσέρχονταν στο Αναπτυξιακό Κέντρο του Ιπποκρατείου Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι οι συχνότερα εμφανιζόμενες διαταραχές αφορούν την αδυναμία επικοινωνίας και την κοινωνικότητα. Επίσης διαπιστώθηκε ότι τα χαρακτηριστικά ποικίλουν από παιδί σε παιδί. Η τακτική αξιολόγηση μπορεί να αναγνωρίσει την εμφάνιση νέων ή ακόμα και την εξασθένιση των ήδη υπαρχόντων χαρακτηριστικών.

Το συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι η αξιολόγηση και η διάγνωση είναι ιδιαίτερα δύσκολα αντικείμενα. Για την επιτυχημένη προσέγγιση και ολοκλήρωση της αξιολόγησης των παιδιών με ΔΑΔ, η οποία δε βασίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια, απαιτείται η τακτική παρακολούθηση αυτών των παιδιών και η συστηματική συνεργασία πολλών επιστημόνων. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνεισφέρουν παρουσιάζοντας τις δικές τους παρατηρήσεις σχετικά με το παιδί στην καθημερινή του λειτουργία στο σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: *διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, αξιολόγηση, χαρακτηριστικά.*

Μαρία Θ. Παπαδοπούλου, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Θεσσαλίας,
Συνεργασία των δάσκαλων του γενικού σχολειού με τους σχολικούς συμβούλους γενικής και ειδικής αγωγής και τα ΚΕΔΔΥ (Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών) για την ανίχνευση, αξιολόγηση και διάγνωση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Ο στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι αφενός να επισημάνει τη δυσκολία διάγνωσης των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο γενικό σχολείο και αφετέρου να παρουσιάσει μια τεχνική συνεργασίας ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους στην αξιολόγηση του μαθητή –δάσκαλος της τυπικής τάξης, δάσκαλος του τμήματος ένταξης, σχολικός σύμβουλος γενικής και ειδικής αγωγής και ΚΕΔΔΥ- με απώτερο σκοπό την πιο έγκυρη και έγκαιρη διάγνωση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες.

Συνηθίζεται σε πολλά σχολεία να παραπέμπονται οι μαθητές στα

ΚΕΔΔΥ με απλή γνωμάτευση των δασκάλων και σχολικών συμβούλων. Αυτό οδηγεί πολύ συχνά σε συσσώρευση περιπτώσεων προς εξέταση από τα ΚΕΔΔΥ, αργοπορία στη διεξαγωγή των τεστ που απαιτούνται για τη διάγνωση και τελικά καθυστέρηση στη σύνταξη του εξατομικευμένου προγράμματος παρέμβασης.
Με την ανακοίνωσή μας θα παρουσιάσουμε μια τεχνική συνεργασίας ανάμεσα στα εμπλεκόμενα πρόσωπα, που βασίζεται αρχικά στην αξιολόγηση του μαθητή από το δάσκαλο της τυπικής τάξης και το σχολικό σύμβουλο γενικής αγωγής. Πρόκειται για αξιολόγηση που βασίζεται στους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών (ΑΠΣ) για τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά.

Η τεχνική αυτή έλαβε χώρα κατά την τρίχρονη θητεία ως σχολικής συμβούλου της εισηγήτριας στην 5η Περιφέρεια Π.Ε. Καρδίτσας, τα έτη 2007-2010. Η αξιολόγηση ακολουθούνταν από βραχύχρονα εξατομικευμένα προγράμματα παρέμβασης που καταρτίζονταν από το δάσκαλο της τάξης και το σύμβουλο γενικής αγωγής. Κατά περίπτωση μπορούσε να εμπλέκεται και ο δάσκαλος του τμήματος ένταξης. Ο σχολικός σύμβουλος ειδικής αγωγής ενημερώνονταν και ζητούνταν η συμμετοχή του αργότερα, αν από το εξατομικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης δεν καλύπτονταν οι αδυναμίες του μαθητή. Στο ΚΕΔΔΥ καταφεύγαμε μόνο σε εξαιρετικά δύσκολες περιπτώσεις και όταν διαπιστώνονταν ότι και με τη συνδρομή του συμβούλου ειδικής αγωγής δε λύνονταν τα προβλήματα.
Όλη αυτή η διαδικασία φάνηκε να έχει πολύ θετικά αποτελέσματα, αφού η παρέμβαση ήταν άμεση και έγκαιρη και επιπλέον όλη η προσπάθεια βοηθούσε ιδιαίτερα το έργο του ΚΕΔΔΥ, αφού ακόμη και για τους μαθητές που παραπέμπονταν, υπήρχε έτοιμος φάκελος αρχικής αξιολόγησης του μαθητή.

Λέξεις-κλειδιά: *αξιολόγηση μαθητή, μαθησιακές δυσκολίες, συνεργασία, δάσκαλος, σχολικός σύμβουλος, ΚΕΔΔΥ*

Ελένη Τσάνταλη, Β΄ ΚΕΔΔΥ Θεσσαλονίκης,
Αυτισμός με και χωρίς νοητική υστέρηση: 2 μελέτες περίπτωσης

Η διαφοροδιάγνωση του αυτισμού χωρίς νοητική υστέρηση από αυτή με νοητική υστέρηση σε μεγάλα παιδιά είναι δύσκολη στην κλινική πράξη λόγω της δυσκολίας ή και αδυναμίας πλήρους νευροψυχολογικής εκτίμησης. Οι δυο διαταραχές έχουν κλινική εικόνα με πολλά κοινά σημεία. Στοιχεία που αφορούν τη λειτουργικότητα, τη γλωσσική λειτουργία, την επικοινωνία, τις νοητικές και εκτελεστικές λειτουργίες, αν εκμεταλλευτούν σωστά από τις έμμεσες πηγές πληροφοριών εκτός της κλινικής εξέτασης είναι βοηθητικά στη διάγνωση. Στη συγκεκριμένη παρουσίαση δυο μελετών περίπτωσης υποστηρίζεται ότι η βλάβη στην κοινωνική αλληλεπίδραση, η στερεοτυπική ή ιδιοσυγκρασιακή γλώσσα, οι φτωχές επικοινωνιακές δεξιότητες, η έλλειψη παιχνιδιού προσποίησης και μίμησης και τα περιορισμένα ενδιαφέροντα εί-

ναι κοινά στοιχεία και για τις δυο διαταραχές. Αυτά που τις διαφοροποιεί φαίνεται να είναι οι καλύτερες εκτελεστικές και νοητικές λειτουργίες, η καλύτερη λειτουργικότητα και η *ποικιλία* συναισθημάτων που καθιστούν το παιδί με αυτισμό χωρίς νοητική υστέρηση περισσότερο ανεξάρτητο από το παιδί με αυτισμό με νοητική υστέρηση.

Λέξεις-κλειδιά: *αυτισμός, νοητική υστέρηση, διαφοροδιάγνωση, νευροψυχολογική εκτίμηση.*

Σ. Γκιαούρη, Χ. Γκιαούρης, Α. Αλευριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Ανίχνευση δυσκολιών ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε παιδιά με νοητική αναπηρία μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών

Η ανίχνευση και η αξιολόγηση των δεξιοτήτων ψυχοκοινωνικής προσαρμογής στα παιδιά με νοητική αναπηρία παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς προκύπτουν κυρίως έμμεσα με βάση τις αξιολογήσεις εκπαιδευτικών και γονέων ή μέσω της συστηματικής παρατήρησής τους. Η προσπάθεια που έγινε σ' αυτήν την έρευνα ήταν να κατασκευαστεί πιλοτικά ένα λογισμικό ανίχνευσης των δυσκολιών ενδοπροσωπικής και διαπροσωπικής προσαρμογής των παιδιών με νοητική αναπηρία, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες στην ειδική αγωγή. Μια συστοιχία αποτελούμενη από 40 νατουραλιστικές ιστορίες με πρωταγωνιστές παιδιά τυπικής ανάπτυξης, σε μορφή βίντεο κατασκευάστηκε μέσω της χρήσης των σχεδιαστικών προγραμμάτων Adobe Director 11, Corel Draw X4 και Photoshop CS4. Για τις ανάγκες της εφαρμογής δημιουργήθηκε ένας κώδικας σε γλώσσα Lingo για την εξαγωγή χρήσιμων πληροφοριών από τις επιδόσεις των παιδιών. Η δομή της συστοιχίας των βίντεο αποτελούνταν από τρεις βασικές κατηγορίες: α) Κοινωνική Επάρκεια, β) Συναισθηματική Επάρκεια και γ) Προβλήματα Συμπεριφοράς.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν θετικές στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις του Pearson, οι οποίες κυμαίνονταν από.39 μέχρι.63 μεταξύ των επιδόσεων των 50 παιδιών με ελαφρά νοητική αναπηρία, στις κατηγορίες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής του λογισμικού και των απαντήσεων των εκπαιδευτικών τους στην κλίμακα Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής των Χατζηχρήστου, Πολυχρόνη, Μπεζεβέγκη και Μυλωνά (2008). Συμπληρωματικά, οι κατηγορίες των έργων του λογισμικού που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ικανοποιητικώς αξιόπιστες, χρησιμοποιώντας το συντελεστή αξιοπιστίας alpha του Cronbach για τα παιδιά με νοητική αναπηρία (a=0.89). Η συμβολή των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που προέκυψαν κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για το σχεδιασμό κατάλληλα στοχευόμενων παρεμβάσεων στο πεδίο της εκπαίδευσης κοινωνικών δεξιοτήτων για τα άτομα με νοητική αναπηρία.

Λέξεις-κλειδιά: *Νέες τεχνολογίες, Νοητική αναπηρία, Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

18.00-20.00 : ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Μαρία Ράντζου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Hermann- Triarchi, Ludwig- Maximilian University of Munich,
Εκπαιδευτικά προγράμματα ενσωμάτωσης για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Το μοντέλο της Βαυαρίας

Το θέμα της σχολικής ένταξης παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες απασχολεί εδώ και πολλά χρόνια τόσο τις επιστήμες της Αγωγής όσο και την εκπαιδευτική πολιτική της Βαυαρίας. Ήδη εφαρμόζονται στη σχολική πράξη αξιόλογα ενταξιακά προγράμματα με ικανοποιητικά, πολλές φορές μάλιστα πολύ καλά αποτελέσματα. Από το 2009 ισχύει στη Γερμανία η διεθνής σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια να κινητοποιηθούν νέες δραστηριότητες και προσπάθειες με στόχο τη δημιουργία και παροχή πολλαπλών δυνατοτήτων συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλες τις σχολικές βαθμίδες. Στην παρούσα εισήγηση θα γίνει στην αρχή μια σύντομη αναφορά σε θέσεις και απόψεις που συζητούνται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έντονα στον πανεπιστημιακό, πολιτικό και εκπαιδευτικό χώρο της Γερμανίας σχετικά με την εφαρμογή της παραγράφου 26 της παραπάνω διεθνούς σύμβασης του ΟΗΕ. Στη συνέχεια θα δοθεί μια συνολική εικόνα της εκπαιδευτικής πολιτικής που έχει αναπτυχθεί στη Βαυαρία σε συνεργασία με πανεπιστημιακούς φορείς για τη συνεκπαίδευση μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τέλος θα παρουσιαστούν συγκεκριμένα υποστηρικτικά μέτρα που αναπτύχθηκαν και βρίσκουν ήδη εφαρμογή στις διάφορες σχολικές βαθμίδες στη Βαυαρία.

Prof. Dr. Tova Most, Head of the Department of School Counseling and Special Education, Constantiner School of Education, Tel-Aviv University,
Speech Intelligibility and Social Aspects of Deaf and Hard of Hearing Children.
(Καταληπτότητα της ομιλίας και οι κοινωνικές της παράμετροι στα παιδιά με κώφωση και βαρηκοΐα).

As a result of their hearing loss, many deaf/hh individuals are typified by specific voice and speech characteristics that may affect their speech intelligibility. Within spoken language communication, speech intelligibility is a main factor that can influence the success of interactions with hearing individuals. In fact, beyond affecting one's ability to communicate ideas, feelings, and experiences efficiently and successfully, speech intelligibility may also render an impact on interpersonal functioning and on others' perceptions of the deaf/hh persons.

Currently, there is a predominance of individual inclusion of deaf/hh individuals in regular educational systems with hearing students. This trend has resulted from, on the one hand, the implementation of the Special Education Law in many countries, which calls for maximum inclusion, and, on the other hand, recent technological developments in sensory aids and assistive listening devices (hearing aids, cochlear implants, FM systems), which have substantially improved use of the auditory channel. Thus, nowadays many deaf/hh children are included in regular classes with normally hearing peers, where spoken language comprises the mode of communication and its intelligibility constitutes a central factor affecting their emotional state and social relationships, particularly with hearing individuals.

This lecture raises the issue that the ability of deaf/hh individuals to use spoken language for communication constitutes a central factor affecting attitudes towards them as well as their own emotional state, social relationships, and occupational competence. The lecture will present data relevant to these topics with regard to deaf/hh individuals at different ages and in various educational programs.

Prof. Dr. Annette Leonhardt, Chair of Education of the Deaf and Hard of Hearing, Department of Pedagogy and Rehabilitation, Ludwig – Maximilian's University of Munich,

Schooling of hearing impaired in Germany - Development and current status.

(Η σχολική εκπαίδευση των παιδιών με απώλεια ακοής στη Γερμανία – Ανάπτυξη και σύγχρονη κατάσταση).

Germany has a long tradition of providing hearing-impaired learners with an education: after Samuel Heinicke opened the school for the deaf in Leipzig in 1778, more and more deaf schools (and other special schools, e.g. for the blind, physically disabled or mentally handicapped) were established.

While the first deaf schools were responsible for all hearing-impaired pupils, two distinct types of schools, namely schools for the deaf and schools for the hard of hearing were developed at the turn of the 19th/20th century. Almost exactly 100 years later (around the turn of the 20th/21st century) the schools for the deaf and hard of hearing were merged into "support centres".

The reasons are multifaceted: declining numbers of pupils in general, the trend to integration in schools, new conditions for the development through early diagnosis (new born hearing screening), digital hearing aids, cochlear implants as well as an early onset and an effective early childhood education.

Since the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities was passed in 2009, the debate about inclusive education and a "School for All" has intensified. Schools for children with learning difficulties are being targeted primarily. This type of school does not exist in many countries. The support of these students is a matter for mainstream schools there. When arranging an educational placement for hearing-impaired children and adolescents, our current starting-point is to offer both kinds of provision (i.e. a placement in a learning support centre and a placement in a mainstream school) in order to meet the wishes of all, or most, parents.

When supporting hearing-impaired children and adolescents in Germany, the traditional focus has been on spoken language. Technological developments and the trend towards school integration have further strengthened this approach. In the interim, "bilingual classes" (both speech and sign language are used in teaching) are being offered in schools for the hearing-impaired.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

09.00-11.00: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ ΜΕ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ:

Συντονιστής: Μάρω Δόικου - Αυλίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελισάβετ Αλευρίδου, εκπαιδευτικός,
Δυσλεξία και προβλήματα συμπεριφοράς: η οπτική των μητέρων.

Σε πολλές ερευνητικές μελέτες διαπιστώνεται η συνύπαρξη της δυσλεξίας με προβλήματα συμπεριφοράς. Το ενδεχόμενο αυτό καθώς και η απουσία ερευνητικών δεδομένων σχετικά με το ρόλο των γονέων στην αποκατάσταση των μαθησιακών δυσκολιών και των προβλημάτων συμπεριφοράς στην ελληνική βιβλιογραφία αποτέλεσαν τους βασικούς λόγους για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης έρευνας.

Πρωταρχικό σκοπό της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η διερεύνηση

εμφάνισης προβλημάτων συμπεριφοράς σε παιδιά με δυσλεξία, όπως αυτή διαπιστώνεται από τις μητέρες τους. Στην έρευνα συμμετείχαν είκοσι μητέρες παιδιών με δυσλεξία. Το εργαλείο που επιλέχτηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη και η μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων ήταν η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως, σύμφωνα με τις μητέρες, τα παιδιά με δυσλεξία παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς εσωτερικευμένης ή/και εξωτερικευμένης μορφής. Συγκεκριμένα, το άγχος, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η επιθετικότητα είναι τα προβλήματα που εντόπισαν οι μητέρες στα παιδιά τους. Τα συγκεκριμένα προβλήματα εξακολούθησαν να εμφανίζονται, στις περισσότερες περιπτώσεις, και μετά τη διάγνωση της δυσλεξίας. Ωστόσο, η διάγνωση της μαθησιακής δυσκολίας επηρέασε σημαντικά τις αντιδράσεις και τους χειρισμούς των μητέρων καθώς ο εκνευρισμός και η πίεση προς το παιδί έδωσαν τη θέση τους στην κατανόηση, στην προσπάθεια της μητέρας να αλλάξει τη συμπεριφορά της προς το παιδί και στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δυο πλευρών. Επίσης, διαπιστώθηκε πως, μετά τη διάγνωση, οι μητέρες αναζήτησαν βοήθεια από ψυχολόγους για την ανάπτυξη των ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών και επιδίωξαν να ενισχύσουν την κοινωνικοποίησή τους. Τα ευρήματα της έρευνας κατέδειξαν πως, παράλληλα με την παροχή μαθησιακής στήριξης, είναι αναγκαία η διάγνωση και η αντιμετώπιση των συναισθηματικών και ψυχοκοινωνικών προβλημάτων των μαθητών με δυσλεξία.

Λέξεις-κλειδιά: *δυσλεξία, προβλήματα συμπεριφοράς, μητέρες*

Πελαγία Αποστόλου, ΚΕΔΔΥ Δυτικής Θεσσαλονίκης,
Κοινωνικές σχέσεις των έφηβων με δυσλεξία.

Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές, οι μαθητές με δυσλεξία, συχνά, παρουσιάζουν δυσκολίες στις κοινωνικές σχέσεις, δέχονται κοροϊδευτικά σχόλια και απορρίπτονται από τους συνομηλίκους τους. Ωστόσο, όπως διαπιστώνεται από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, δεν υπάρχουν στον ελληνικό χώρο έρευνες που εστιάζονται στις αντιλήψεις των μαθητών με δυσλεξία σχετικά με το ζήτημα αυτό. Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στη διερεύνηση των κοινωνικών σχέσεων των εφήβων με δυσλεξία, με βάση τις αναφορές τόσο των ίδιων όσο και των μητέρων τους.

Ως ερευνητική μέθοδος επιλέχτηκε η μελέτη περίπτωσης (case study) μαθητών με διάγνωση δυσλεξίας. Τα δεδομένα, τα οποία συγκεντρώθηκαν μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων με δεκαεννέα εφήβους με δυσλεξία και τις μητέρες τους, αναλύθηκαν με την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν πως σχεδόν όλοι οι μαθητές είχαν καλές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους. Κάποιες μητέρες υπογράμμισαν την καλή κοινωνική θέση των παιδιών τους. Από την άλλη, ορισμένοι μαθητές

φάνηκε πως χαρακτηρίζονταν από κοινωνική αναστολή, καθώς είχαν περιορισμένες κοινωνικές επαφές. Επίσης, διαφάνηκε η απροθυμία των μαθητών με δυσλεξία να κοινοποιήσουν τις δυσκολίες τους στους συμμαθητές τους. Πάντως, οι συμμαθητές προσπαθούσαν να στηρίξουν μαθησιακά τους μαθητές με δυσλεξία, ενώ οι φίλοι τους παρείχαν και συναισθηματική στήριξη. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας μπορούν να αποβούν χρήσιμα για τους εκπαιδευτικούς, ως προς την ενημέρωση των μαθητών με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες όσο και των γονέων τους σχετικά με τις κοινωνικές δυσκολίες που ενδέχεται να παρουσιάζουν οι έφηβοι με δυσλεξία. Επιπλέον, μπορούν να συμβάλουν στο σχεδιασμό προγραμμάτων για την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών αυτών.

Λέξεις-κλειδιά: *δυσλεξία, έφηβοι, κοινωνικές σχέσεις*.

Ανδρέας Γκαράνης, εκπαιδευτικός,
Η ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των μαθητών με ελαφρά νοητική καθυστέρηση μέσα από την εφαρμογή της μεθόδου project,

Οι περισσότερες διδακτικές μέθοδοι που προτείνονται για μαθητές με ελαφρά νοητική καθυστέρηση εστιάζονται στην ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας μίας διδασκαλίας της γλώσσας σε εφήβους με ελαφρά νοητική καθυστέρηση. Βασικός στόχος της έρευνας υπήρξε ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση των τροποποιήσεων που πρέπει να γίνουν κατά τη διδασκαλία της γλώσσας, ώστε να αποκτήσουν οι μαθητές με ελαφρά νοητική καθυστέρηση τις δεξιότητες ανάγνωσης και κατανόησης της γλώσσας.

Η έρευνα διεξήχθη σε μονάδα εξωτερικής στήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες σε τέσσερις έφηβους με ελαφρά νοητική καθυστέρηση, που φοιτούσαν σε ειδικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η μέθοδος που επιλέχθηκε ήταν η έρευνα δράσης. Η διδακτική παρέμβαση που σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε στον πρώτο κύκλο δράσης αποσκοπούσε στην εκμάθηση συγκεκριμένων στρατηγικών και τεχνικών που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αναγνωστικής κατανόησης. Από την αξιολόγηση του κύκλου αυτού καταδείχθηκε η μονομερής εστίαση σε γνωστικούς στόχους και η ανάγκη για ενίσχυση της συμμετοχής των μαθητών και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης. Για το λόγο αυτό, κατά το δεύτερο κύκλο δράσης εφαρμόστηκε μία προσαρμογή της μεθόδου project. Οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων ήταν το ημερολόγιο του εκπαιδευτικού και η παρατήρηση.

Τα αποτελέσματα της παρέμβασης κατέδειξαν ότι οι μαθητές παρουσίασαν βελτίωση όσον αφορά την κατανόηση του γραπτού λόγου. Επίσης, διαφάνηκε ότι η επιλογή της μεθόδου project διασφάλισε τη συμμετοχή τους ενισχύοντας τα κίνητρα εμπλοκής τους στη μαθησιακή διαδικασία. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την καλλιέργεια των κοινωνικών

τους δεξιοτήτων μέσα από τη συνεργασία και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Η τελευταία επηρέασε θετικά την εξέλιξη της μαθησιακής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: *νοητική καθυστέρηση, μέθοδος project, κοινωνική αλληλεπίδραση*

Μάρω Δόικου - Αυλίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Η επίδραση της δυσλεξίας στις σχέσεις με τους συνομήλικους κατά τη φοίτηση στο σχολείο και την τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οι ερευνητικές μαρτυρίες καταδεικνύουν ότι οι μαθητές με δυσλεξία, συχνά, έρχονται αντιμέτωποι με την απόρριψη των συμμαθητών τους ή περιθωριοποιούνται μέσα στην ομάδα των συνομηλίκων τους, γεγονός που αποδίδεται στη σχολική αποτυχία, σε ελλείμματα στις γνωστικές λειτουργίες ή/και στις περιορισμένες κοινωνικές τους δεξιότητες.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ένα τμήμα των ευρημάτων μιας ποιοτικής έρευνας, η οποία αποσκοπούσε στη διερεύνηση των εμπειριών των ατόμων με δυσλεξία στο μαθησιακό, τον κοινωνικό και το συναισθηματικό τομέα. Στην έρευνα συμμετείχαν δέκα νέοι με δυσλεξία, που φοιτούσαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με τους οποίους πραγματοποιήθηκαν ημιδομημένες συνεντεύξεις. Με βάση την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, διαπιστώθηκε ότι, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ο τρόπος εξέτασης των μαθητών με δυσλεξία αποτελούσε την αφορμή για να ενημερωθούν οι συνομήλικοί τους σχετικά με τη μαθησιακή τους δυσκολία. Αν και γενικά οι συμμετέχοντες είχαν καλές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους, σε αρκετές περιπτώσεις αναφέρθηκαν στα κοροϊδευτικά σχόλια και την αμφισβήτηση που δέχθηκαν από αυτούς, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησης. Επίσης, διαφάνηκε πως, κάποιες φορές, η δυσλεξία είχε αρνητικές επιπτώσεις στη δημιουργία φιλικών σχέσεων, καθώς δημιουργούσε στους συμμετέχοντες συναισθήματα ανασφάλειας και απόρριψης και τους οδηγούσε στην υιοθέτηση κοινωνικά αδέξιας συμπεριφοράς. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν την αναγκαιότητα παροχής ψυχοκοινωνικής στήριξης στους μαθητές και φοιτητές με δυσλεξία. Επιπλέον, μπορούν να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω διερεύνηση των παραμέτρων που διαφοροποιούν τη στάση των συνομηλίκων προς τα άτομα αυτά και να αποβούν χρήσιμα κατά το σχεδιασμό προγραμμάτων ενίσχυσης της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των μαθητών με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες.

Λέξεις-κλειδιά: *δυσλεξία, σχέσεις με συνομηλίκους, φοιτητές*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

09.00-11.00:. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΗΠΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Ι. Αγαλιώτης Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Γ. Τσιναρέλης

Γ. Τσιναρέλης, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Ε*γκεφαλική λειτουργία, μύθοι και πραγματικότητα στη γλώσσα και τα μαθηματικά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Η περίπτωση των μαθησιακών δυσκολιών.*

Οι διαφορές, σε βιολογικό και φυσιολογικό επίπεδο, μεταξύ ατόμων διαφορετικών φύλων είναι δεδομένες, αλλά και οφθαλμοφανείς. Οι βιολογικές και οι αναπτυξιακές διαφορές μεταξύ των ατόμων του ιδίου φύλου ενώ είναι υπαρκτές δεν είναι εύκολα εντοπίσημες.
Τα τελευταία τριάντα χρόνια έχουν δημοσιευτεί ερευνητικές εργασίες που εντόπισαν φυσικές διαφορές στον εγκέφαλο αγοριών και κοριτσιών. Η έρευνα αιτιολογεί τις διαπιστούμενες διαφορές στις δομικές διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στο επίπεδο της εκδηλούμενης συμπεριφοράς, στην ανάπτυξη, αλλά και στη μαθησιακή διαδικασία. Περισσότερο έντονα δε στη γλώσσα και τα μαθηματικά, ειδικότερα δε στο φάσμα των λεγόμενων Μαθησιακών Δυσκολιών.

Οι αναπτυξιακοί νευροεπιστήμονες έχουν διαπιστώσει πως κατά την νηπιακή ηλικία η αύξηση του εγκεφάλου μπορεί να ποικίλει από μερικούς μήνες έως πέντε χρόνια. Επάνω σ' αυτήν ακριβώς τη διαπίστωση στηρίζεται η άποψη αρκετών, που θεωρούν ότι τ' αγόρια πλεονεκτούν έναντι των κοριτσιών στις χωρικές και κινητικές δραστηριότητες, ενώ τα κορίτσια πλεονεκτούν έναντι των αγοριών στις γλωσσικές ικανότητες, (ομιλία, γραφή, ανάγνωση), τουλάχιστον κατά τα πρώτα σχολικά χρόνια. Επάνω σ' αυτό το πλαίσιο στηρίχτηκε η έρευνά μας.
Τα αγόρια εκδηλώνονται κι ενεργούν με *«ευθεία συμπεριφορά, άμεση »,* σε αντίθεση με τα κορίτσια και τις γυναίκες που εκδηλώνονται με *« κυκλική συμπεριφορά, έμμεση* ».

Διαφέρουν και που τα κορίτσια από τ' αγόρια στη γλώσσα και τα μαθηματικά;

Σε ποιους τομείς πλεονεκτούν οι μεν των δε και ποιος ο ρόλος αυτής της διαφοράς στη συνολική απόδοση των παιδιών;

Με ποιο τρόπο και πως μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς αυτές τις διαφορές προκειμένου να βελτιώσουν την επίδοση και

τη συμπεριφορά των παιδιών;

Πόσο διαφυλικά είναι τα εκπαιδευτικά συστήματα σήμερα και σε ποιο βαθμό υιοθετούν την εκπαιδευτική διαφοροποίηση;

Γ. Ανδριώτου, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Ι. Αγαλιώτης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Δ. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Αξιολόγηση του σχολικού εγχειριδίου «η γλώσσα μου» για την α΄, β΄& γ΄ δημοτικού, ως προς τη λειτουργικότητα του για τη διδασκαλία μαθητών / -τριών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η αξιολόγηση της καταλληλότητας των σχολικών εγχειριδίων της Γλώσσας, που χρησιμοποιούνται στην Α΄, Β΄& Γ΄ Δημοτικού, ως προς την διδασκαλία μαθητών / -τριών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες. Η αξιολόγηση στηρίζεται σε εκπαιδευτικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται διεθνώς για την αξιολόγηση των διδακτικών βιβλίων και διενεργείται σε δυο άξονες: (α) στον άξονα της γνώμης των εκπαιδευτικών και (β) στον άξονα της εκτίμησης των ερευνητών. Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν είναι: (1) σαφήνεια διδακτικών στόχων, (2) κάλυψη προαπαιτούμενων γνώσεων, (3) εισαγωγή νέων εννοιών, (4) σαφήνεια διδακτικών επεξηγήσεων, (5) επάρκεια παραδειγμάτων, (6) επάρκεια καθοδηγούμενης εξάσκησης, (7) επάρκεια αυτόνομης εξάσκησης και (8) επίπεδο δυσκολίας ασκήσεων. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το εγχειρίδιο δεν ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στα περισσότερα κριτήρια της έρευνας, καθώς και ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα εγχειρίδια των 3 τάξεων. Διαπιστώνεται, επίσης, ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν την τάση να διακρίνουν την ανεπάρκεια του εγχειριδίου που χρησιμοποιούν σε σχέση με κάποια από τα κριτήρια της έρευνας, ενώ σε σχέση με κάποια άλλα κριτήρια έχουν την τάση να το υπερεκτιμούν. Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν για την ενημέρωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και της ειδικής αγωγής, καθώς και όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαίδευση ατόμων με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες με οποιαδήποτε ιδιότητα, σχετικά με τη λειτουργικότητα των συγκεκριμένων εγχειριδίων στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη. Επίσης μπορούν να αξιοποιηθούν για τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού και ιδιαίτερα εγχειριδίων που θα είναι προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις των μαθητών με ειδικές ανάγκες.

Λέξεις-κλειδιά: *Ήπιες Εκπαιδευτικές Ανάγκες, εγχειρίδιο Γλώσσας Δημοτικού, αξιολόγηση βιβλίων, εκπαιδευτικά κριτήρια*

Λυδία Αμπόνη-Τσούρα και συνεργάτες, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Ειδικές δυσκολίες στα μαθηματικά (δυσαριθμησία) σε παιδιά. Η πρώτη έκδοση ενός ψυχομετρικού εργαλείου μέτρησης των μαθηματικών δυσκολιών στο δημοτικό.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μέτρηση συγκεκριμένων μαθηματικών εννοιών σε παιδιά του Δημοτικού ηλικίας 9-12 ετών της ευρύτερης περιοχής Αττικής και Κορινθίας. Διεξήχθη στα πλαίσια της Μετεκπαίδευσης Εκπαιδευτικών του ΠΤΔΕ Αθηνών, από μετεκπαιδευόμενους δασκάλους με την καθοδήγηση της εισηγήτριας, ως μια πιλοτική εφαρμογή που έχει σκοπό την στάθμιση ενός αξιόπιστου ψυχομετρικού εργαλείου για παιδιά των μεγαλυτέρων τάξεων του Δημοτικού. Το δείγμα αποτελείται από 210 μαθητές/τριες αστικού και ημιαστικού πληθυσμού. Η μέθοδος είναι της τυχαίας επιλογής, το δε ψυχομετρικό εργαλείο, που χρησιμοποιήθηκε, είναι το «ΔΥΣΑΡΙΘΜΗΣΙΑ 9-12» (Αμπόνη, Λ., 2010). Το ερωτηματολόγιο εφαρμόστηκε πιλοτικά σε μικρό δείγμα μαθητών, έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις και στη συνέχεια χορηγήθηκε στο ευρύτερο δείγμα της έρευνας. Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Έγινε ανάλυση παραγόντων(factor analysis) και εξήχθησαν 5 παράγοντες που μελετούν την έννοια της δυσαριθμησίας.

Εξήχθησαν οι μέσοι όροι, και οι τυπικές αποκλίσεις και μελετήθηκαν τα αποτελέσματα, ως προς το φύλο, την ηλικία, την γλώσσα (μονόγλωσσοι και δίγλωσσοι μαθητές). Τα αποτελέσματα συγκρίνονται με άλλες αντίστοιχες ελληνικές και διεθνείς έρευνες, ενώ συζητώνται και οι δυσκολίες καθώς και τα όρια της παρούσας έρευνας. Το ψυχομετρικό αυτό εργαλείο προτείνεται να χρησιμοποιηθεί ως ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό εργαλείο για παιδιά αντίστοιχου πληθυσμού με σκοπό την διάγνωση και αξιολόγηση ειδικών αναγκών σε μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού στον ελλαδικό χώρο.

Λέξεις-κλειδιά: *δυσαριθμησία, σειροθέτηση αριθμών, νοερός υπολογισμός, λογικές ακολουθίες, ειδικές δυσκολίες*

Γιώργος Κόσυβας, Δρ Παιδαγωγικής, Βαρβάκειο ΓΕΛ,
Λύση ανοιχτού προβλήματος από μαθητές με ειδικές ανάγκες: μια μελέτη περίπτωσης

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ανοιχτά θεωρούνται τα προβλήματα των μαθηματικών που οδηγούν σε διαφορετικά αποτελέσματα, λύνονται με ποικίλες στρατηγικές ή η εκφώνησή τους επιδέχεται πολλαπλή ερμηνεία. Συνήθως η εκφώνηση είναι σύντομη, δεν προδίδει άμεσα τη λύση και οι μαθητές θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τις μαθηματικές έννοιες που υπεισέρχονται σε αυτήν.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της σχέσης ανάμεσα στη διερεύνηση και επίλυση ανοιχτού προβλήματος από μαθητές με ειδικές ανάγκες και την ανάπτυξη της ερευνητικής τους στάσης. Η έρευνα εκτυλίχτηκε σε ένα τμήμα της Α΄ τάξης του 1ου Πειραματικού Γυμνασίου Αθηνών και αξιοποιήθηκαν διαφορετικές μορφές οργάνωσης της τάξης των μαθηματικών. Ο πειραματισμός είχε στόχο την εμπλοκή στη συνεργατική λύση του ανοιχτού προβλήματος ακόμα και δύο μαθητών με ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Το εν λόγω πρόβλημα συνδυάζει Μαθηματικά και Εικαστικά. Η ανάλυση των δεδομένων είναι ποιοτική και αφορά κυρίως την λεπτή παρατήρηση των δυαδικών και συλλογικών μαθηματικών αλληλεπιδράσεων των μαθητών της τάξης.

Τα αποτελέσματα του εγχειρήματος έδειξαν ότι το ανοιχτό πρόβλημα συνέβαλε στην καλλιέργεια της ερευνητικής στάσης των μαθητών και στο κέντρισμα του ενδιαφέροντός τους για τα μαθηματικά. Ειδικότερα επέτρεψε στους δύο μαθητές που είχαν δυσκολίες ανάγνωσης και γραφής όχι να τις καταργήσουν, αλλά να τις «υπερβούν» ψυχολογικά. Η επιτυχής λύση του προβλήματος συνέβαλε στην υποχώρηση αναστολών, την επιμονή και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης. Επιπλέον, η αναγνώρισή από τους συμμαθητές τους και τον διδάσκοντα τόνωσε τα μαθησιακά κίνητρα και εμπλούτισε τις γνωστικές κατακτήσεις τους, ενώ παράλληλα δεν αισθάνονταν περιθωριοποιημένοι για τις ανεπάρκειές τους.

Οι μαθητές με ειδικές ανάγκες μπορούν να επιδεικνύουν ειδικές ικανότητες στα ανοιχτά προβλήματα, αρκεί ο εκπαιδευτικός θα στηρίζει την προσπάθεια τους. Άλλωστε στη μελλοντική τους ζωή όλα τα προβλήματα είναι ανοιχτά και θα πρέπει να μελετούν νηφάλια όλες τις δυνατές λύσεις και να επιλέγουν τις καλύτερες.

Λέξεις-κλειδιά: *ανοιχτό πρόβλημα, ερευνητική στάση, μαθητές με ειδικές ανάγκες, μαθηματική αλληλεπίδραση, μαθησιακά κίνητρα*.

Ιωάννης Αγαλιώτης, Ευθυμία Κόιου, Βασιλική Χρυσικού, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Διδάσκοντας γεωμετρία σε μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες: γνωστική ανάλυση και διδακτική διαχείριση συστηματικών λαθών.

Η Γεωμετρία αποτελεί οργανικό τμήμα τόσο των προγραμμάτων σπουδών των Μαθηματικών του γενικού σχολείου, όσο και των προγραμμάτων που έχουν καταρτιστεί αποκλειστικά για διάφορες κατηγορίες σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών με ειδικές ανάγκες, ιδιαίτερα αυτών που εμφανίζουν ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες (Η.Ε.Α.), καλούνται, είτε στο γενικό σχολείο είτε σε μονάδες ειδικής αγωγής, να κατακτήσουν γεωμετρικές γνώσεις και δεξιότητες. Ωστόσο, το θέμα των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με

Η.Ε.Α. στην προσπάθειά τους να μάθουν Γεωμετρία και οι αντίστοιχες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τη σχετική διδασκαλία έχει ερευνηθεί ελάχιστα, τόσο παγκοσμίως όσο και, ιδιαίτερα, στην Ελλάδα. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται ερευνητικά δεδομένα για τις γεωμετρικές γνώσεις και δεξιότητες μαθητών με Η.Ε.Α., Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης, με στόχο να σκιαγραφηθεί ένα προφίλ δυνατοτήτων και αδυναμιών του συγκεκριμένου τμήματος του μαθητικού πληθυσμού και να αναδειχτούν τα σημεία στα οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή κατά τη διδασκαλία. Παρουσιάζονται επίσης συγκρίσεις με μαθητές τυπικής ανάπτυξης ως προς τα είδη των λαθών.

Η συγκέντρωση των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της ημι-δομημένης κλινικής συνέντευξης και με βάση εργαλεία που στηρίχθηκαν στους στόχους των προγραμμάτων σπουδών γενικής και ειδικής αγωγής και στο μοντέλο van Hiele για την ανάπτυξης της γεωμετρικής σκέψης. Από τα αποτελέσματα των ερευνών προκύπτει ότι οι μαθητές με Η.Ε.Α. αντιμετωπίζουν ποικιλία δυσκολιών, μερικές κοινές με τους μαθητές τυπικής ανάπτυξης και μερικές ιδιοσυγκρασιακές, σε όλες τις παραμέτρους της Γεωμετρίας, όπως στην αναγνώριση, διάκριση και κατασκευή σχημάτων και σωμάτων, στην εύρεση εμβαδού και περιμέτρου, καθώς και στη χρήση οργάνων Γεωμετρίας. Οι δυσκολίες εξετάζονται στο πλαίσιο του γενικού γνωστικού προφίλ των μαθητών με Η.Ε.Α. και τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τις επιπτώσεις τους για την οργάνωση της σχετικής διδασκαλίας.

Λέξεις-κλειδιά: *μαθητές με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες, διδασκαλία Γεωμετρίας, συστηματικά λάθη*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

09.00-11.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ – ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Προεδρία: Ε. Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Ιωάννης Φύκαρης, Σχολικός Σύμβουλος, Αργύρης Ήργης, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Μ. Πιερίδου και Ε. Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Ειδικοί και γονείς παιδιών με αναπηρίες στα γενικά σχολεία της Κύπρου: Συνεργασία ή Συνομωσία;

Αν και είναι τεκμηριωμένο διεθνώς ότι η συνεργασία ειδικών και γονέων μπορεί να διευκολύνει την ένταξη παιδιών με αναπηρίες (Συμεωνίδου, 2008, Boutskou, 2007) και έχει θεσμοθετηθεί στην Κύπρο με τον 113(Ι)/99 Νόμο, εντούτοις η υλοποίησή του παραμένει ασαφής. Οι Φτιάκα (2006), Βλάχου και Μαυροπαλιάς (2008) και Barnes (1994) στο Κυπριακό, Ελληνικό και Αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα αντίστοιχα, έχουν εντοπίσει διαφορές ανάμεσα στη δηλωμένη και εφαρμοσμένη πολιτική, λόγω της απουσίας κλίματος συνεργασίας στα σχολεία παρ' όλες τις σχετικές διακηρύξεις. Περαιτέρω, οι σχέσεις μεταξύ ειδικών και γονέων παραμένουν άνισες εξαιτίας της μη ουσιαστικής συμμετοχής των γονέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Boutskou, 2007).

Η παρούσα μελέτη, που πραγματοποιήθηκε με κριτική ανάλυση της νομοθεσίας, μη συμμετοχική παρατήρηση και ημι-δομημένες συνεντεύξεις, εξετάζει εις βάθος το θέμα συνεργασίας ειδικών και γονέων κυρίως μέσα από τη λειτουργία των πολυθεματικών επιτροπών. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι ειδικοί αντιμετώπιζαν τους γονείς ως απειλή, πράγμα που συχνά συναντάμε και στην ελληνική βιβλιογραφία, (Boutskou, 2007), και σε ακραίες περιπτώσεις προσπαθούσαν ακόμη και να τους παραπλανήσουν αναφορικά με την εκπαιδευτική και κοινωνική πορεία των παιδιών τους. Η μελέτη αυτή διερευνά τα αίτια που εμποδίζουν τη συνεργασία των ειδικών με τους γονείς παιδιών με αναπηρίες και καταδεικνύει την πολυπλοκότητα της σχέσης τους.

Ε.Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,

Ο ρόλος των γονιών στην ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες: Προτεραιότητες και προσωπικό κόστος

Όταν εξετάζουμε τα προβλήματα που συχνά προκύπτουν στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, συμβαίνει συχνά να εστιάζουμε στο ρόλο των ειδικών και όχι των γονιών. Ακόμα κι όταν αναφερόμαστε στους γονείς, μιλάμε γι αυτούς *σε σχέση* με τους ειδικούς.

Εχουμε λοιπόν ένα σοβαρό πρόβλημα ως ερευνητική κοινότητα -κι αυτό δεν είναι τυχαίο, είναι ακριβώς το σημείο που δείχνει ξεκάθαρα ποιές είναι οι ερευνητικές μας προτεραιότητες, και τι θεωρούμε πιο σημαντικό- στη συλλογή και ανάλυση, αλλά κυρίως στην κατανόηση δεδομένων τα οποία έχουν να κάνουν με τα καθημερινά προβλήματα των γονιών. Όταν μια οικογένεια αποφασίζει να προσφέρει στο παιδί της με ειδικές ανάγκες επιπλέον μαθήματα λογοθεραπείας τα απογεύματα διότι θεωρεί ότι τα μαθήματα που προσφέρονται απο την πολιτεία δεν επαρκούν, ποιό είναι το επιπλέον κόστος που αναλαμβάνει; Το οικονομικό κόστος, το χρονικό κόστος, και το κόστος σε κόπωση και συνεπακόλουθα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα;

Η Κύπρος έχει ίσως τον πιο ψηλό, οικονομικό δείκτη κόστους στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Και παρουσιάζει το ενδιαφέρον και ασυνήθιστο φαινόμενο (εκτός αν τη

συγκρίνεις με την Ελλάδα όπου το ίδιο φαινόμενο επίσης παρατηρείται) η συντριπτική πλειοψηφία των χρημάτων αυτών να προέρχεται από το *οικογενειακό* κονδύλι και όχι το κρατικό. Τι σημαίνει αυτό για μια οικογένεια; Ποιό άλλο κόστος, εκτός από το οικονομικό, επωμίζεται; Τι λαμβάνει χώραν όταν η πόρτα κλείσει, οι ειδικοί αποχωρήσουν και η οικογένεια μείνει μόνη με το παιδί της;

Μέχρι να έχουμε απάντηση στα ερωτήματα αυτά, δε θα μπορέσουμε ως ερευνητική κοινότητα και κατανοήσουμε την πραγματικότητα της οικογένειας που περικλείει στους κόλπους της το ανάπηρο παιδί, και συνεπώς δε θα μπορέσουμε να τη στηρίξουμε. Ούτε και θα μπορέσουμε να εξηγήσουμε γιατί εφόσον η Κύπρος έχει ένα τόσο ψηλό οικονομικό (καί άλλο μη μετρήσιμο επί του παρόντος) κόστος, έχει μια τόσο χαμηλή απόδοση. Αν τα δεδομένα αυτά αναφέρονταν στο τραπεζικό σύστημα του νησιού, θα μας είχαν πανικοβάλλει. Τώρα που αναφέρονται στους ανθρώπους του, δε θα πρέπει να μας ανησυχήσουν τουλάχιστον; Το άρθρο που ακολουθεί είναι μια πρώτη ανάλυση τέτοιων δεδομένων.

Λέξεις-κλειδιά: *Εκπαιδευτική Ένταξη, Γονείς, Παιδιά με Ειδικές Ανάγκες*

Α. Χ^{η}γιαννακού και Χ. Ιωάννου, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο, Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου,

Γονείς παιδιών με αναπηρίες. Το εκπαιδευτικό σύστημα και οι καθημερινές προκλήσεις

Ο στόχος του άρθρου αυτού διπλός. Από την μια πρόκειται να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο, οι γονείς με αναπηρίες αντιλαμβάνονται και βιώνουν την ύπαρξη ενός παιδιού με αναπηρίες στη ζωή τους και από την άλλη τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι επαγγελματίες επηρεάζονται από αυτό.

Είναι φανερό ότι οι γονείς αποτελούν ένα πολύ σοβαρό παράγοντα προκλήσεων για τους επαγγελματίες που εργάζονται με άτομα με αναπηρίες στη Κύπρο. Οι γονείς πολλές φορές γίνονται αρκετά επιθετικοί, απόλυτοι και καταδικαστικοί απέναντι στους επαγγελματίες. Αυτό αναμφίβολα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τόσο τους επαγγελματίες, όσο και τους γονείς και κατ' επέκταση το ίδιο το άτομο με αναπηρίες. Ενώ επίσης οι επαγγελματίες αποτελούν μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος, πρόκειται να παρουσιάσουμε μια γενική στάση διαχώρισης του ρόλου τους από το εκπαιδευτικό σύστημα, αν και εργάζονται για αυτό.

Το άρθρο αυτό θα παρουσιάσει τις απόψεις από τη μια πλευρά των ίδιων των γονέων παιδιών με αναπηρίες και από την άλλη θα παρουσιάσει τις απόψεις των ίδιων των εκπαιδευτικών. Στόχος είναι να γίνει αντιληπτό τελικά το πόσο κοντά βρίσκονται οι δύο απόψεις, αντιμέτωπες με ένα κύριο εχθρό που δεν είναι άλλο από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα.

Τα δεδομένα έχουν συλλέγει με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευ-

ξης και πρόκειται συγκεκριμένα για 30 συνεντεύξεις από γονείς παιδιών και 30 συνεντεύξεις από επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά με αναπηρίες. Εισηγήσεις που αφορούν την αντιμετώπιση των δυσκολιών που έχουν εντοπιστεί, πρόκειται να αναφερθούν, με στόχο την ουσιαστικότερη στο δυνατό βαθμό βελτίωση της σχέσης ανάμεσα στους γονείς και στους επαγγελματίες.

Ο. Μακρή, Α, Ήργης, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλονίκης,
Η μετάβαση παιδιών με ειδικές ανάγκες από την οικογένεια στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. η παρουσία και η συμβολή των γονέων

Στόχος του παρούσας εισήγησης είναι η διερεύνηση της μετάβασης παιδιών με ειδικές ανάγκες από το οικογενειακό περιβάλλον στο σχολείο. Για το ελληνικό πλαίσιο η μετάβαση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παραμένει ένα βασικό πρόβλημα για τους γονείς και το στενό περιβάλλον, γιατί συναντά ένα πλέγμα δυσκολιών που σχετίζονται με την πρόσβαση του στο σχολείο, τις ανάγκες του και την ποιότητα της εκπαίδευσης που λαμβάνει. Οι οικογένειες, των παιδιών με ειδικές ανάγκες, στην μετάβαση από το σπίτι στο σχολείο, συναντούν ένα περιβάλλον το οποίο έχει τις αποχρώσεις της απόρριψης, της μη φιλικότητας και της άρνησης να δεχτούν το παιδί τους. Το σχολείο της γειτονιάς είναι «κλειστό» και απόμακρο με την αιτιολογία της έλλειψης υποδομής και προσωπικού ενώ τα σχολεία της ειδικής αγωγής δεν είναι αρκετά για να καλύψουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών. Οι γονείς καλούνται να αναζητήσουν σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής μακριά από την εστία τους και να πείσουν τη διεύθυνση του σχολείου για τη φοίτηση του παιδιού τους. Τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε διατυπώθηκαν ως εξής: Τι ζητήματα καλούνται να λύσουν οι γονείς όταν εγγράφουν για πρώτη φορά το παιδί τους στο ειδικό σχολείο; Πόσο διαφέρει η μετάβαση του από το σπίτι στο σχολείο σε σχέση με ένα μαθητή που θα φοιτήσει στο σχολείο της γειτονιάς; Το δείγμα το αποτελούσαν 10 γονείς, παιδιών με ειδικές ανάγκες και ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Τα προσδοκόμενα αποτελέσματα θα δείξουν ότι οι γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ζουν σε συνθήκες έντασης και σοκ που επηρεάζουν το οικογενειακό κλίμα και τις περισσότερες φορές είναι αναγκασμένες να διαχειριστούνε μόνοι τους τις δυσκολίες.

Λέξεις-κλειδιά: *Μετάβαση, γονείς παιδιά με ειδικές ανάγκες σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης*

Σ. Γαργαλιάνος, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Διαχρονικές προσδοκίες εκπαιδευτών Α.Μ.Ε.Α. σε σχέση με τις δυνατότητες των μαθητών τους: η περίπτωση των παραστατικών τεχνών.

Στην εισήγηση αυτή επιχειρείται η ανάλυση των δυνατοτήτων των α.μ.ε.α με νοητική στέρηση, σε συσχετισμό με τις προσδοκίες των εκπαιδευτών τους στη διάρκεια των μαθημάτων στα οποία συμμετέχουν, σε μεσαίο και μεγάλο μήκος χρόνου. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η κατασκευή και διανομή ενός δομημένου ερωτηματολόγιου 18 κλειστών ερωτήσεων, το οποίο διανεμήθηκε και απαντήθηκε από ένα τυχαία επιλεγμένο δείγμα καθηγητών, μαθητών και γονέων στο διάστημα Απρίλιος-Μάιος 2010, στο χώρο των α.μ.ε.α με νοητική στέρηση. Το ερωτηματολόγιο στοχεύει στο να διερευνήσει αν στόχοι που θέτει η μια πλευρά (εκπαιδευτές) είναι συμβατοί με τις επιθυμίες και δυνατότητες των μαθητών τους. Οι Τέχνες αυτές (Θέατρο, Χορός, Κουκλοθέατρο, Θέατρο Σκιών) επιτρέπουν τη στοχοθεσία συγκεκριμένων προσδοκιών, και αν ναι, πόσο υψηλές μπορούν να είναι αυτές; Η εισήγηση, μέσω της έρευνας, επιχειρεί να προσδιορίσει ταυτόχρονα τον ρόλο των γονέων στη διαδικασία αυτή. Τίθεται το ερώτημα αν μπορούν να επεμβαίνουν ως μοχλός βελτίωσης των δυνατοτήτων των παιδιών ή αντίθετα αποτελούν τροχοπέδη στους εκπαιδευτικούς στόχους των καθηγητών. Ερευνάται το τρίπολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας: α.μ.ε.α.-γονείς-εκπαιδευτές, σε αντιπαράθεση με τις προσδοκίες της κάθε πλευράς και σε συσχετισμό με το τελικό επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Στην έρευνά μας θέτουμε ως βασικό δεδομένο τη δυνατότητα συνεργασίας των τριών πλευρών ώστε, μέσα από ένα γόνιμο διάλογο, να επιτευχθεί η άνοδος του καλλιτεχνικού γνωσιακού επιπέδου των α.με.α., που, δια των Παραστατικών Τεχνών και τα συγκεκριμένα οφέλη που αυτές προσφέρουν, επιθυμούν να επανενταχθούν στην κοινωνία ως ισότιμα μέλη.

Ιωάννης Φύκαρης, Σχολικός Σύμβουλος, Άννα Μποβολή, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης,
Η αξιοποίηση της διεπιστημονικής ομάδας στην διδακτική διαδικασία για την αντιμετώπιση μαθητή-θύματος ενδοοικογενειακής βίας

Στόχος: Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας(Π.Ο.Υ.)(WHO, 2001) παρουσιάζει την εκτίμηση ερευνητών ότι η διαπροσωπική βια το 2020 θα ανέλθει από την 19^{η} στη 12^{η} θέση, στη λίστα των 30 πιο σημαντικών αιτιών θανάτου παγκοσμίως. Ο Π.Ο.Υ. (1999)εκτιμά ότι 40.000.000 παιδιά στον κόσμο γίνονται θύματα βίας.Έχει τεκμηριωθεί η συσχέτιση του ιστορικού κακοποίησης ή παραμέλησης με μια σειρά από κοινωνικές, συμπεριφορικές, εκπαιδευτικές και επικοινωνιακές-γλωσσικές διαταραχές. Αρνητικό, ωστόσο, σημείο αποτελεί ότι τα παιδία-θύματα αναφέρουν ολοένα και συχνότερα δυσάρεστες εμπειρίες αντιμετώπισής τους στο σχολείο. Ωστόσο, από τη σχετική βιβλιογραφία προκύπτει ότι η ανάλογη προσέγγιση στο σχολικό περιβάλλον, όχι μόνο είναι αποτελεσματική, αλλά μπορεί να λειτουργήσει εποικοδομητικά σε όλους όσους εμπλέκονται στη διδακτική διαδικασία. Στην κατεύθυνση αυτή κινείται η μελέτη περίπτωσης, η οποία παρουσιάζεται στην παρούσα εισή-

γηση, με βασικό στόχο την ανάδειξη των δυνατοτήτων διδακτικής και λογοθεραπευτικής παρέμβασης σε μαθήτη Β΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της επικοινωνίας του μαθητή, με κύρια επιδίωξη τη σχολική συμμετοχή του στην όλη διδακτική διαδικασία, ενισχύοντας συνοδευτικά την αυτοπεποίθηση και το αυτοσυναίσθημά του.
Μεθοδολογία: Η κύρια μεθόδευση της παρέμβασης επικεντρώθηκε αρχικά στην παρατήρηση και αξιολόγηση του μαθητή, κατά τη διδακτική διαδικασία, τόσο στο γνωστικό, κοινωνικό, όσο και στο επικοινωνιακό πεδίο. Ακολούθως πραγματοποιούνταν «ένας προς ένας» εξατομικευμένη παρέμβαση σε άλλο χώρο από τη σχολική τάξη του μαθητή. Στη συνέχεια οι λογοθεραπευτικές τεχνικές, που καλλιεργούνταν στην εξατομικευμένη παρέμβαση, επιδιώκονταν να εφαρμοστούν κατά τη συμμετοχή του στη διδακτική διαδικασία της τάξης, καθώς και σε όλη την υπόλοιπη κοινωνική δραστηριοποίησή του. Η παρέμβαση στηρίχθηκε στην ανάλογη ενεργοποίηση τόσο του εκπαιδευτικού τάξης όσο και των συμμαθητών του μαθητή.
Αποτελέσματα – Συμπεράσματα: Κεντρική διαπίστωση από τη συγκεκριμένη Μελέτη περίπτωσης είναι ότι με την κατάλληλη και έγκαιρη διδακτική και λογοθεραπευτική παρέμβαση, αλλά και τη συνεργασία των εμπλεκομένων, υπήρξαν ουσιαστικά οφέλη στην προσπάθεια αντιμετώπισης της δυσκολίας του και μάλιστα σε πολύ σημαντικό βαθμό.

Μαριλένα Καλαϊτζάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης,
Το ψυχολογικό και παιδαγωγικό περιβάλλον του οικογενειακού συστήματος των παιδιών με εμπόδια στη ζωή και τη μάθηση

Με την έρευνά μας στοχεύουμε: α) να περιγράψουμε το ψυχολογικό και παιδαγωγικό περιβάλλον των οικογενειών των παιδιών με εμπόδια που φοιτούν σε ειδικό δημοτικό σχολείο, β) να εντοπίσουμε εάν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες και δυσλειτουργίες γ) να εξετάσουμε εάν διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο του παιδιού με εμπόδια, την ηλικία του, το είδος της ¨διαταραχής¨ που το χαρακτηρίζει, την ύπαρξη ή μη αδερφών, τον τόπο κατοικίας της οικογένειας, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και την οικονομική κατάσταση της οικογένειας.

Όργανο της έρευνας αποτελεί η προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα της 2^{ης} έκδοσης της σταθμισμένης κλίμακας Family Environment Scale των Rudolf Moos και Bernice Moos. Το δείγμα της έρευνάς μας αφορά 92 οικογένειες παιδιών με εμπόδια στη ζωή και τη μάθηση που φοιτούν σε ειδικό δημοτικό σχολείο των τεσσάρων μεγάλων πόλεων της Κρήτης. Ο πληθυσμός αναφοράς είναι 143 οικογένειες.

Μια συνολική συνοπτική θεώρηση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας έχει ως εξής: οι εν λόγω οικογένειες παρουσιάζουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους, μεγάλο βαθμό αλληλοϋποστήριξης και αλληλοβοήθειας, κυρίως οι οικογένειες παιδιών με σοβαρές διαταραχές, όπως νοητική ανεπάρκεια και

αυτισμό και με γονείς ανώτερου μορφωτικού επιπέδου. Δίνουν μεγάλη σημασία στην τήρηση κανόνων, στην οργάνωση και δομή των οικογενειακών τους δραστηριοτήτων και υπευθυνοτήτων και εξαιτίας ενδεχομένως αυτού του γεγονότος μειώνεται σημαντικά το μέγεθος στο οποίο τα μέλη τους ενθαρρύνονται να είναι θετικοί χαρακτήρες, αυτάρκεις και σε θέση να παίρνουν μόνα τους αποφάσεις. Ενθαρρύνονται να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με ευθύτητα, ωστόσο εμφανίζονται ιδιαίτερα προσεκτικοί στην έκφραση του συναισθήματος του θυμού και ειδικότερα οι οικογένειες αγοριών με εμπόδια παρουσιάζουν μειωμένη εκφραστικότητα συναισθημάτων. Η επιθετικότητα και οι συγκρούσεις μεταξύ τους είναι ελάχιστες και εμφανίζονται κυρίως στις οικογένειες παιδιών σχολικής ηλικίας και λιγότερο σε αυτές παιδιών εφηβικής ηλικίας. Δίνουν μέτρια έμφαση σε ηθικά και θρησκευτικά θέματα και αξίες. Δε συμμετέχουν ικανοποιητικά σε πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και παρουσιάζουν μειωμένο ενδιαφέρον για πολιτικές, μορφωτικές και πνευματικές δραστηριότητες. Οι οικογένειες που δεν έχουν άλλα παιδιά διακρίνονται από χαμηλές προσδοκίες όσον αφορά στο σχολείο και την εργασία. Υψηλότερες προσδοκίες χαρακτηρίζουν τις οικογένειες παιδιών με «ελαφρές» διαταραχές, όπως στο λόγο, τη μάθηση ή τη συμπεριφορά.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 4 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ 14)

09.00-11.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Λευκοθέα Καρτασίδου, Παναγιώτης Βαρσάμης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Ιωάννης Κ. Δημάκος, Πανεπιστήμιο Πατρών,

Ιωάννης Κ. Δημάκος, Πανεπιστήμιο Πατρών**,** Κίκα Θεοδώρου, Εκπαιδευτικός, Λάρνακα, Κύπρου.
Σύγκριση της αυτοαποτελεσματικότητας των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και μαθητών με κανονική επίδοση στο Δημοτικό.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει την αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας που έχουν οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες (ΜΔ) στις ανώτερες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και να την αντιπαραβάλει με την αντίστοιχη αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας των συμμαθητών τους με κανονική σχολική επίδοση. Πολλές διεθνείς και ελληνικές μελέτες έχουν δείξει πως οι μαθητές με ΜΔ δεν έχουν το ίδιο επίπεδο αυτοαποτελεσματικότητας όταν συγκρίνονται με τους συμμαθητές τους που έχουν κανονική σχολική επίδοση. Οι μαθητές με ΜΔ δεν έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους να

εκτελέσουν μια σχολική άσκηση, απογοητεύονται εύκολα, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και δεν βρίσκουν κίνητρα για να προσπαθήσουν στο σχολείο. Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 159 μαθητές και μαθήτριες τυχαία επιλεγμένοι από σχολεία της Δυτικής Ελλάδας. 107 μαθητές και μαθήτριες είχαν κανονική σχολική επίδοση, ενώ οι 52 είχαν διάγνωση ΜΔ από κρατικούς φορείς. Οι μαθητές απάντησαν σε ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο αυτοαποτελεσματικότητας που βασίστηκε στην κλίμακα γενικής αυτοαποτελεσματικότητας των Chen, Gully & Eden και περιείχε ερωτήσεις τύπου Likert 5 σημείων (όπου 1=Διαφωνώ Απόλυτα, 5 = Συμφωνώ Απόλυτα). Ενώ οι μαθητές με κανονική επίδοση απάντησαν μόνοι τους το ερωτηματολόγιο, οι ερευνητές βοήθησαν τους μαθητές με ΜΔ στη συμπλήρωσή του. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως το εν λόγω εργαλείο είχε πολύ καλή εσωτερική συνέπεια (ο δείκτης α του Cronbach ήταν 0,933 για τους μαθητές με κανονική επίδοση και 0,929 για τους μαθητές με ΜΔ). Επιπλέον, η ανάλυση της διακύμανσης με 2 παράγοντες (Τάξη Χ Επίπεδο Ικανότητας) έδειξε σημαντικές διαφορές μόνο για τον παράγοντα Επίπεδο Ικανότητας ($F_{1,155}$ = 184,755, p = 0,0001, n^2 = 0,544). Δεν υπήρξαν διαφορές μεταξύ των τάξεων ούτε και αλληλεπίδραση. Οι μαθητές με ΜΔ, επιβεβαιώνοντας προηγούμενες έρευνες, είχαν μικρότερο δείκτη αυτοαποτελεσματικότητας από ότι οι υπόλοιποι συμμαθητές τους. Τα αποτελέσματα αυτά, αν και πρώιμα, δείχνουν πως ένα παρεμβατικό πρόγραμμα για μαθητές με ΜΔ πρέπει να ενισχύει, μεταξύ άλλων, και την αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας των μαθητών αυτών.

Μαρίνα Λουάρη και Διαμάντω Φιλιππάτου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
Στάσεις τυπικών μαθητών απέναντι σε μαθητές με αναπηρία και σχεδιασμός προγράμματος παρέμβασης

Τα τελευταία χρόνια αυξάνονται συνεχώς οι προσπάθειες ένταξης των μαθητών με αναπηρία τόσο στο σχολικό όσο και στο κοινωνικό πλαίσιο. Ως εκ τούτου, οι τυπικοί μαθητές αν και φαίνεται να είναι πιο ενημερωμένοι σε σχέση με παλιότερες εποχές σε θέματα που αφορούν την αναπηρία, δεν παρουσιάζουν κατ' ανάγκη πιο θετικές στάσεις απέναντι στους συμμαθητές τους με αναπηρία. Απεναντίας παρατηρείται μεταβολή των στάσεων σε διαφορετικές ηλικιακές φάσεις. Η άμεση επαφή και η συνύπαρξη αποτελεί σημείο εκκίνησης, όμως η καλλιέργεια των γνώσεων, η διαμόρφωση θετικών στάσεων και η αποδοχή παίζουν καθοριστικό ρόλο στην πλήρη ένταξη των μαθητών με αναπηρία. Χωρίς τη θετική στάση οποιαδήποτε πολιτική της ένταξης είναι δύσκολο να εφαρμοστεί.. Κατόπιν τούτου, οι ερευνητές τονίζουν την αναγκαιότητα εφαρμογής παρεμβατικών προγραμμάτων αλλαγής των στάσεων, διδάσκοντας συγχρόνως δεξιότητες επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των τυπικών μαθητών και εκείνων με αναπηρία.

Η παρούσα ερευνητική εργασία είχε σκοπό την αξιολόγηση των στάσε-

ων 120 μαθητών ηλικίας 11 ετών. Χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελούνταν από 20 ερωτήσεις που αναφέρονταν στις γνώσεις και στις στάσεις των μαθητών σε θέματα που αφορούν την αναπηρία, καθώς και την προτιθέμενη συμπεριφορά τους προς κάποιο συμμαθητή τους με αναπηρία. Τα αποτελέσματα φανερώνουν την αρνητική στάση των μαθητών για ουσιαστική αλληλεπίδραση με κάποιο συμμαθητή τους με αναπηρία. Ως εκ τούτου επισημαίνεται η αναγκαιότητα ύπαρξης παρεμβατικών προγραμμάτων, με στόχο την ενημέρωση και την κατανόηση της αναπηρίας και προτείνεται ένα ανάλογο πρόγραμμα που αφορά μαθητές δημοτικού σχολείου, καθώς η σχολική ηλικία είναι η καταλληλότερη για την υλοποίηση των παραπάνω προγραμμάτων.

Λέξεις-κλειδιά*: Αναπηρία, στάσεις μαθητών, παρέμβαση τροποποίησης στάσεων.*

Παναγιώτης Βαρσάμης, Λευκοθέα Καρτασίδου, Ιωάννα Παπακώστα, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Εκτίμηση του σωματικού και του κοινωνικού εαυτού ατόμων με κινητικές αναπηρίες σε σχέση με το άλλο φύλο – μια πιλοτική ερευνά.

Στόχος. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση των πεποιθήσεων ατόμων με συγγενείς κινητικές διαταραχές για τον εαυτό τους και για το σώμα τους στα πλαίσια των διαφυλικών σχέσεων. Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πιλοτική μελέτη.
Μεθοδολογία. Για τον σκοπό της έρευνας επιλέχθηκαν ερωτηματολόγια και υποκλίμακες που παλαιότερα χρησιμοποιήθηκαν τόσο σε γενικούς, όσο και σε ειδικούς πληθυσμούς. Η εσωτερική συνοχή όλων των κλιμάκων ήταν ικανοποιητική (Cronbach's Alpha >.70). Στην έρευνα συμμετείχαν 18 ενήλικες με κινητικές αναπηρίες, άνδρες και γυναίκες, εκ των οποίων οι 10 είχαν και ήπια νοητική αναπηρία.
Αποτελέσματα-Συμπεράσματα. Οι εκπαιδευόμενοι εξέφρασαν θετικές απόψεις για τον γενικό τους εαυτό, για τον σωματικό τους εαυτό και για τις σχέσεις τους με το άλλο φύλο. Οι απόψεις τους για τον κοινωνικό τους εαυτό δεν ήταν το ίδιο θετικές. Η συσχέτιση μεταξύ σωματικού εαυτού και διαφυλικών σχέσεων δεν μπορεί να κριθεί ως σημαντική στον παρόν δείγμα. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν ορισμένες σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ διαφυλικών σχέσεων και συγκεκριμένων θεμάτων (items) του ερωτηματολογίου του σωματικού εαυτού, τα οποία εντάσσονται στις υποκλίμακες του σωματικού εαυτού «Φυσική Κατάσταση», «Φυσική Έλξη» και «Σεξουαλική Ελκυστικότητα». Οι συσχετίσεις αυτές ήταν πιο υψηλές στους εκπαιδευόμενους που δεν είχαν νοητική αναπηρία. Συμπερασματικά, αυτοί οι τομείς του σωματικού εαυτού ενδέχεται να παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των απόψεων ατόμων με κινητικές αναπηρίες για τις διαφυλικές σχέσεις. Ως εκ τούτου, θα

πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, τόσο κατά την μελέτη των σχέσεων αυτών, όσο και κατά την υποστήριξή τους. Βέβαια, χρειάζεται περαιτέρω έρευνα σε μεγαλύτερα δείγματα με σκοπό την αποσαφήνιση των ζητούμενων συσχετίσεων σε κάθε φύλο και υποομάδα αναπηρίας.

Λέξεις-κλειδιά. *Εαυτός, συγγενείς κινητικές αναπηρίες, ενήλικες, φύλο.*

Μαρινέλα Θεοδώρου, Μαρία Μούζουρου, Μαύρου Κατερίνα, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου,

Πες το διαφορετικά!. Πρόγραμμα ευαισθητοποίησης μαθητών σε θέματα εναλλακτικής επικοινωνίας ατόμων με αναπηρία

Η έρευνα αυτή είχε σκοπό να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης μαθητών Μέσης Εκπαίδευσης σε θέματα Εναλλακτικής/Ενισχυτικής Επικοινωνίας (ΕΕΕ) (με σκοπό την ευαισθητοποίησή τους για τα άτομα που δεν έχουν ή που έχουν μειωμένη λεκτική επικοινωνία) και να εξετάσει τις απόψεις των συμμετεχόντων και την εμπειρία τους στο πρόγραμμα. Το πρόγραμμα έχει εφαρμοστεί στο πλαίσιο του Διεθνούς Μήνα (Οκτώβριος) Ευαισθητοποίησης ΕΕΕ όπως ορίστηκε από τον αντίστοιχο διεθνή οργανισμό (ISAAC: International Society of Augmentative and Alternative Communication). Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι 23 μαθητές ενός Δημοσίου Σχολείου Μέσης Εκπαίδευσης στην Κύπρο, που κατά τη σχολική χρονιά 2010-2011 φοιτούσαν στη Β΄ Γυμνασίου. Η επιλογή του δείγματος ήταν σκόπιμη και βολική, και πρέπει να σημειωθεί ότι στην τάξη φοιτούν και παιδιά τα οποία για λόγους διγλωσσίας ή μαθησιακών δυσκολιών παρουσιάζουν δυσκολίες στην επικοινωνία. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε μη-συμμετοχική παρατήρηση κατά τη διάρκεια εξέλιξης του προγράμματος, μη-δομημένη ομαδική συζήτηση αμέσως μετά το τέλος του προγράμματος και ανώνυμο ερωτηματολόγιο με ανοικτού τύπου ερωτήσεις στο τέλος ολόκληρης της διαδικασίας.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε δραστηριότητες σε ομάδες όπου οι μαθητές κλήθηκαν να σκεφτούν και να εκφράσουν ένα σενάριο με εναλλακτικούς τρόπους εκτός από τον προφορικό λόγο. Οι ερωτήσεις της συνέντευξης και του ερωτηματολογίου και η παρατήρηση επικεντρώθηκαν στις αντιδράσεις των παιδιών, στα συναισθήματά τους κατά τη διάρκεια και μετά το πρόγραμμα και στην άποψή τους για θέματα επικοινωνίας ατόμων με δυσκολίες στην επικοινωνία. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι οι μαθητές δεν ήταν γνώστες θεμάτων ΕΕΕ, αλλά κατανοούν την ανάγκη για τέτοιες μεθόδους. Εξέφρασαν ενθουσιασμό και απόψεις που δείχνουν να αντιλήφθηκαν τη σημαντικότητα και δυσκολίας της ΕΕΕ τόσο για το χρήστη όσο και για τον αποδέκτη. Ο προβληματισμός κατέληξε στην παραδοχή ότι η επικοινωνία είναι μια αμφίδρομη σχέση που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, δεν είναι κατ' ανάγκην λεκτική, και το περιβάλλον αποδοχής με υπομονή έχει πολύ μεγάλη σημασία.

Λέξεις-κλειδιά: *εναλλακτική επικοινωνία, ευαισθητοποίηση.*

Μαρία Καργιώτη, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής,
Συναισθηματική υποστήριξη χαρισματικών μαθητών στο ελληνικό δημοτικό σχολείο

Στο πρώτο μέρος της εισήγησης θα επιχειρήσουμε να στοιχειοθετήσουμε την αναγκαιότητα συναισθηματικής υποστήριξης μαθητών με ιδιαίτερες ικανότητες που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία. Στο δεύτερο μέρος θα προτείνουμε από τη διεθνή εμπειρία καλές πρακτικές με τις οποίες αυτό μπορεί να γίνει εφικτό. Προσφάτως το ενδιαφέρον ακαδημαϊκών, ερευνητών και μελετητών στην Ελλάδα στρέφεται προς την αδιερεύνητη περιοχή των αναγκών μαθητών που υπερέχουν από το μέσο όρο σε ικανότητες και επιδόσεις (π.χ. Ματσαγγούρας, 2008. Τσιάμης, 2006). Είναι γνωστό ότι η ανάπτυξη και η διαχείριση της συναισθηματικής πλευράς του ατόμου αποτελεί σημαντική παράμετρο της εκπαιδευτικής λειτουργίας. Η μελέτη χαρισματικών παιδιών (Martin, Burns & Schonlau, 2010) έχει να επιδείξει δύο αντικρουόμενες κατευθύνσεις που μπορούν να περιγράψουν το συναισθηματικό τους δυναμικό (Mueller, 2009). Η πρώτη υποστηρίζει ότι τα νοητικώς υπερέχοντα παιδιά διατρέχουν υψηλό κίνδυνο δυσπροσαρμοστικότητας ή ανισορροπίας εξαιτίας της υπερευσυγκινησίας που τα διακρίνει (Webb, 2008). Για άλλους η νοητική υπεροχή τους είναι ακριβώς η ασπίδα τους στη συναισθηματική αστάθεια ή αδυναμία (Merrell, Gill, McFarland & McFarland, 1996). Η Peterson (2009) εξάλλου υπογραμμίζει πως παρά το ότι η συναισθηματική και κοινωνική κάλυψη των παιδιών με ιδιαίτερες διανοητικές ικανότητες είναι αναγκαία όσο και των υπόλοιπων παιδιών της τάξης, η αντίληψη που θέλει τα παιδιά με υψηλό δείκτη νοημοσύνης να υπερέχουν εξίσου κοινωνικά και συναισθηματικά όσο και γνωστικά είναι σε λάθος δρόμο. Επιπλέον η θεωρία της *θετικής αποσύνθεσης (positive disintegration)* του Dabrowski (Webb, 2008) πρεσβεύει ότι τα παιδιά με υψηλές νοητικές επιδόσεις παρουσιάζουν συναισθηματική υπερευαισθησία (overexcitability) και επομένως η βίωση ακραίων και έντονων συναισθημάτων είναι συχνή στη ψυχοσύνθεσή τους. Η ένταση με την οποία τα προικισμένα παιδιά βιώνουν τα συναισθήματά τους είναι ο ικανός εκείνος δείκτης που πρέπει να στρέψει το επιστημονικό βλέμμα προς την αναγνώριση, περιγραφή και αντιμετώπιση των παθολογιών και το ενδιαφέρον των δασκάλων προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης και της υποστήριξης (π.χ. Lupart, Pyryt, Watson & Pierce, 2005. Matsagouras & Dougali, 2008. Wood, 2010). Είναι εξ άλλου αποδεκτό ότι η καλλιέργεια του κεφαλαίου που κάθε μαθητής μεταφέρει στην τάξη αποβαίνει προς όφελος του ίδιου και της κοινωνίας για την οποία η εκπαίδευση τον προετοιμάζει.

Χριστίνα Λάππα, Νικόλας Κυπαρισσός, Στέφανος Παρασκευόπουλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
Εκπαίδευση Συζήτησης Παιδιών και Νέων με Μέτρια και Σοβαρή Νοητική Καθυστέρηση σε Μικρές Ομάδες

Η παρούσα έρευνα στόχευσε στην εκπαίδευση δεξιοτήτων συζήτησης σε παιδιά που φοιτούν σε ειδικό σχολείο και σε νέους που βρίσκονται σε ίδρυμα. Οχτώ παιδιά σχολικής ηλικίας με νοητική καθυστέρηση και άλλες αναπηρίες και οχτώ νεαροί ενήλικες με νοητική καθυστέρηση και σύνδρομο Down επιλέχτηκαν επειδή δεν επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Οι συμμετέχοντες/ ουσες μοιράστηκαν σε έξι ομάδες σύμφωνα με το νοητικό δυναμικό τους κι εκπαιδεύτηκαν με ερωταποκρίσεις να συζητούν με τη βοήθεια δύο επιτραπέζιων παιχνιδιών. Ένα ενδοϋποκειμενικό ημιπειραματικό σχέδιο εναλλαγής συνθηκών βάσης, εκπαίδευσης, επανεκτιμήσεων και γενικεύσεων χρησιμοποιήθηκε για να δείξει την κατάκτηση της ικανότητας συζήτησης και τη γενίκευση αυτής. Και οι έξι ομάδες που ξεκίνησαν από μηδενική βάση κατέκτησαν την ικανότητα συμμετοχής στη συζήτηση ανάλογα με το δυναμικό τους. Η παρούσα εκπαιδευτική διαδικασία αύξησε τον αριθμό των ανταλλαγών, ο οποίος διατηρήθηκε σε επανεκτιμήσεις και γενικεύτηκε σε νέες συνθήκες, με αποτέλεσμα να δώσει στους/τις συμμετέχοντες/ ουσες τη δυνατότητα να κοινωνικοποιηθούν. Η παρούσα παρέμβαση ήταν σύντομη, αποτελεσματική και βελτίωσε και τη βλεμματική επαφή των συνομιλητών. Η βελτίωση στην ικανότητα να συζητούν αναγνωρίστηκε από δύο ομάδες εκπαιδευτικών η μία εκ των οποίων αποτελείτο από μία ομάδα καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και η άλλη από μία ομάδα δασκάλων ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δύο μετρήσεις κοινωνικής εγκυρότητας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 5

09.00-11.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Προεδρία: Αναστασία Αθανασούλα- Ρέππα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αλεξία Δ. Πέννα Β΄ ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δυτικής Θεσσαλονίκης**,** Μαρία Ιακώβου-Χαραλάμπους, Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Αναστασία Αθανασούλα-Ρέππα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ηλιοφώτου– Μένον Μαρία Πανεπιστήμιο Κύπρου, Αγγελίδης Νικόλαος Δ/ντης Σχολείου Ειδικής Αγωγής,
Πηγές επαγγελματικής ικανοποίησης και δυσαρέσκειας εκπαιδευτικών που εργάζονται με μαθητές με ειδικές ανάγκες.

Σκοπός της εν λόγω εργασίας είναι να εξετάσει τις πηγές ικανοποίησης και δυσαρέσκειας των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε Σχολεία που φοιτούν μαθητές /τριες με ειδικές ανάγκες. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού γίνεται αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο της «Επαγγελματικής ικανοποίησης και δυσαρέσκειας» και με βάση αυτό διερευνώνται οι πηγές πρόκλησής τους ειδικότερα στα Σχολεία που φοιτούν μαθητές/τριες με ειδικές ανάγκες, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαιτερότητα του μαθητικού πληθυσμού καθώς και των άλλων παραμέτρων και συνθηκών εργασίας, που διαφοροποιούν οργανωτικά και διοικητικά τα σχολεία αυτά.

Η μελέτη της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών, καθώς και των παραγόντων που τη διαμορφώνουν, είναι ζωτικής σημασίας για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και για την επιτυχία των μαθητών. Έρευνες έχουν δείξει πως ο εκπαιδευτικός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα θεμέλια του σχολείου και είναι σε θέση να επηρεάσει καταλυτικά την επίδοση των μαθητών. Υπόθεση εργασίας είναι ότι όσο πιο ικανοποιημένος είναι ο εκπαιδευτικός από την εργασία του, τόσο πιο αποτελεσματικός είναι στο έργο του.

Μεθοδολογία της εργασίας μας είναι η ποιοτική έρευνα και ερευνητικό εργαλείο η ημι-δομημένη συνέντευξη. Ο πληθυσμός της έρευνας είναι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε μονάδες που φοιτούν μαθητές /τριες με ειδικές ανάγκες. αγωγής. Τα πορίσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί αυτοί αντλούν μεν ικανοποίηση από πηγές που συμπίπτουν και με των συναδέλφων τους των κοινών σχολικών μονάδων, όμως στις πηγές δυσαρέσκειας έχουν καταγραφεί η αγχογόνος διάσταση της προόδου των μαθητών, η έλλειψη κατανόησης από γονείς και ανωτέρους για το επιτελούμενο έργο τους, η συναισθηματική φόρτιση και η υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων που δυσχεραίνουν το έργο τους.

Λέξεις-κλειδιά: *επαγγελματική ικανοποίηση, επαγγελματική δυσαρέσκεια, άγχος –στρες, μαθητές με ειδικές ανάγκες, συναισθηματική φόρτιση*.

Αμαλία Α. Υφαντή και Βασιλική Σ. Φωτοπούλου, Πανεπιστήμιο Πατρών,
Επαγγελματισμός και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Μια εμπειρική μελέτη περίπτωσης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των θέσεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τον επαγγελματισμό και την επαγγελματική τους ανάπτυξη και συμβάλλουν στην ενίσχυση ή στην αποδυνάμωσή τους. Ειδικότερα, η μελέτη αφορά στα δεδομένα μιας εμπειρικής έρευνας, η οποία διεξήχθη στο Διδασκαλείο του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 86 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (ποσοστό ανταπόκρι-

σης: 87,8%), οι οποίοι ήταν σπουδαστές του Διδασκαλείου. Η συλλογή των εμπειρικών δεδομένων έγινε με τη χρήση ανώνυμου γραπτού ερωτηματολογίου και η επεξεργασία των δεδομένων με το στατιστικό πρόγραμμα PASW, έκδοση 18.

Η ανάλυση των δεδομένων απεκάλυψε ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ήταν ενήμεροι για τον επαγγελματισμό και την επαγγελματική ανάπτυξη και επεσήμαναν την ανάγκη για παροχή περισσοτέρων ευκαιριών μάθησης και εξάσκησης καθ' όλη τη διάρκεια της υπηρεσίας τους στο σχολείο, με στόχο την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Η ενίσχυση του επαγγελματισμού τους συνδέθηκε με τη συμβολή τους στη βελτίωση των επιδόσεων των μαθητών τους, το ρόλο τους στη διαδικασία της διδασκαλίας, τη συστηματική κατάρτισή τους και τη συνεργασία τους με συναδέλφους στο σχολείο. Η στατιστική ανάλυση αυτών των παραγόντων δεν απεκάλυψε στατιστική σημαντικότητα ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος πρόβαλαν ως αρνητικούς παράγοντες για την επαγγελματική τους ανάπτυξη τον τρόπο διοίκησης της σχολικής μονάδας, το μεγάλο αριθμό των μαθητών στις σχολικές τάξεις και τις χαμηλές οικονομικές αποδοχές τους.

Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος αντιλαμβάνονται τον επαγγελματισμό και την επαγγελματική ανάπτυξη ως πολύπλοκες και πολυδιάστατες έννοιες, οι οποίες παρουσιάζουν στενή σχέση μεταξύ τους αλλά και με το έργο τους. Στην εργασία αυτή προτάσσεται η συνεχής προσπάθεια βελτίωσης του υπόβαθρου των εκπαιδευτικών, η οποία μπορεί να συμβάλει κατ' αντιστοιχία σε μια ποιοτική αναβάθμιση της διδασκαλίας και της μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: *Εκπαιδευτικός, επαγγελματισμός, επαγγελματική ανάπτυξη, μάθηση*

Αλεξία Δ. Πέννα Β΄ Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης,
Στάσεις και ετοιμότητα δασκάλων ως προς την ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία του τόπου κατοικίας.

Η μελέτη των στάσεων και της ετοιμότητας των δασκάλων ως προς την ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ε.ε.α.) στο γενικό σχολείο αποτελεί αντικείμενο συνεχούς διερεύνησης στη διεθνή βιβλιογραφία. Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η παρουσίαση των στάσεων και της ετοιμότητας ελλήνων δασκάλων *(n= 421)* ως προς την ένταξη παιδιών με ε.ε.α. σε γενικά σχολεία του τόπου κατοικίας τους. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο, με το οποίο διερευνήθηκαν μεταξύ άλλων η γενική στάση των δασκάλων ως προς την ένταξη, η αποδοχή των δασκάλων για τους μαθητές με ε.ε.α. και η δυνατότητα ένταξης των μαθητών με ε.ε.α. με βάση τον τύπο των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών που παρουσιάζουν. Εξετάστηκαν

η αποδοχή του μοντέλου ένταξης σε σχολεία του τόπου κατοικίας, η ετοιμότητα των δασκάλων να εργαστούν συνεργατικά σ' αυτό και οι αλλαγές που θα προκύψουν στην επαγγελματική εργασία των δασκάλων καθώς και στο κλίμα της τάξης. Επίσης επιχειρήθηκε η διερεύνηση παραγόντων, οι οποίοι επιδρούν στη διαμόρφωση των στάσεων και της ετοιμότητας των δασκάλων να εργαστούν στην ένταξη σε σχολεία του τόπου κατοικίας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας οι δάσκαλοι αποδέχονταν την ένταξη των παιδιών με ε.ε.α σε σχολεία του τόπου κατοικίας. Οι δάσκαλοι γενικής εκπαίδευσης δεν ήταν σίγουροι ότι είναι έτοιμοι να αναλάβουν ένα έως δύο μαθητές με ε.ε.α. στη συνήθη τάξη. Γενικά εκτιμούσαν θετικά τις αλλαγές που θα προκύψουν στο κοινωνικό κλίμα της τάξης και ουδέτερα τις αλλαγές στην επαγγελματική τους εργασία. Η ετοιμότητα των δασκάλων να εργαστούν στην ένταξη σε σχολεία του τόπου κατοικίας εξαρτιόταν από το αίσθημα αποδοχής τους για τους μαθητές με ε.ε.α, την ειδικότητά τους καθώς και από τον τύπο και το βαθμό σοβαρότητας των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: *στάσεις δασκάλων, ετοιμότητα δασκάλων, ένταξη, παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συνεργασία.*

Μαρία Ιακώβου- Χαραλάμπους και Σιμώνη Συμεωνίδου, Πανεπιστήμιο Κύπρου.
Από τις σπουδές περί αναπηρίας στις σπουδές περί αναπηρίας στην εκπαίδευση: μια αλυσιδωτή αντίδραση έτοιμη προς εκμετάλλευση.

Βασικός στόχος της εργασίας είναι να περιγράψει τη φύση, το θεωρητικό υπόβαθρο και τον τρόπο δημιουργίας και εξέλιξης των Σπουδών περί Αναπηρίας στην Εκπαίδευση (ΣΑΕ), καθώς και τον τρόπο χρήσης τους μέσα στην υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα, ως προοπτική που μπορεί να επιφέρει θετικές αλλαγές όσον αφορά τη στάση των εκπαιδευτικών και κατ' επέκταση των μαθητών τους, σε θέματα σχετικά με την αναπηρία. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι ο καταλύτης για τη δημιουργία ενός αυθεντικά ενταξιακού εκπαιδευτικού και κοινωνικού συστήματος είναι η διεξοδική μελέτη της φύσης και του περίπλοκου τρόπου έκφρασης των διαχωριστικών συστημάτων. Ως εκ τούτου, με τη συστηματική μελέτη εκ μέρους των εκπαιδευτικών, της φύσης της αναπηρίας και του τρόπου έκφρασης των διαχωριστικών συστημάτων στην τοπική κουλτούρα, μπορούν να επέλθουν θετικές αλλαγές όσον αφορά τη στάση τους σε θέματα σχετικά με την αναπηρία. Το θεωρητικό εκπαιδευτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να τοποθετηθεί μια τέτοια προσπάθεια αποτελούν οι ΣΑΕ, η εξέλιξη των οποίων περιγράφεται ως μια ως μια αλυσιδωτή αντίδραση που προέκυψε από τη δημιουργία του κοινωνικού μοντέλου για την αναπηρία. Στην εργασία υποστηρίζεται ότι οι ΣΑΕ, ως εκπαιδευτική προέκταση των Σπουδών περί Αναπηρίας (ΣΑ), θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε προγράμματα όπως η προϋπηρεσιακή και ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Αν διεκπεραιωθούν συστημα-

τικά και οργανωμένα, μπορούν να συντελέσουν στην ανάπτυξη τοπικής θεωρίας για την αναπηρία και κατά συνέπεια να συνεισφέρουν στη χειραφέτηση των ατόμων με αναπηρία, δηλαδή να επιφέρουν την κοινωνική αλλαγή.

Στην εργασία, αφού μελετήθηκε θεωρητικά η φύση των ΣΑ και των διαφόρων προσεγγίσεων που την υποστηρίζουν (υλιστική, φεμινιστική, μεταμοντερνιστική/ μεταστρουκτουραλιστική και προσέγγιση των ΣΑΕ), κατόπιν εξετάστηκε η δυνατότητα χρήσης των ΣΑΕ μέσα από μια μελέτη περίπτωσης, στην οποία έγινε χρήση των εργαλείων της αφηγηματικής ταυτότητας και της συνέντευξης προφορικής ιστορίας ενός ατόμου με αναπηρία. Οι εισηγήσεις για την εκπαιδευτική χρήση του υλικού της έρευνας αναδεικνύουν ένα πρακτικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι ΣΑΕ στην υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: *Σπουδές περί Αναπηρίας, Σπουδές περί Αναπηρίας στην Εκπαίδευση*

Έλλη Σαμαρά, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής και Σπυρίδων- Γεώργιος Σούλης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Απόψεις για τους μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες: το παράδειγμα των εκπαιδευτικών.

Στόχος: Οι μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες αποτελούν μία ετερογενή και απαιτητική κατηγορία ειδικών αναγκών λόγω των πολλών και σοβαρών προβλημάτων και αναγκών που αντιμετωπίζουν στους περισσότερους τομείς της ανάπτυξής τους. Πρόκειται για άτομα, τα οποία χρειάζονται συνεχή και εκτενή υποστήριξη σε όλες σχεδόν τις δραστηριότητές τους. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων των αναγκών τους οι μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες αποτελούσαν μία πρόκληση για το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς χρειάζονται βελτιωμένες και διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και παροχές σε σύγκριση με τα σχολεία γενικής αγωγής.

Καθώς είναι δύσκολο να ρωτήσουμε τα ίδια τα παιδιά για να μας περιγράψουν την κατάσταση που βιώνουν λόγω των πολλών προβλημάτων που παρουσιάζουν και εξαιτίας της απουσίας λόγου, η έρευνα απευθύνθηκε στους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής και στο λοιπό εκπαιδευτικό προσωπικό, οι οποίοι εργάζονται με μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες και γνωρίζουν την καθημερινότητά τους. Το αντικείμενο της έρευνας είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και του εκπαιδευτικού προσωπικού για την εργασία με τους μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες, ο ρόλος τους στην εργασία με αυτούς τους μαθητές και η ένταξη και συμμετοχή των μαθητών αυτών στο μάθημα, με στόχο να ελεγχθεί κατά πόσο είναι έτοιμο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να παρέχει σε αυτούς τους μαθητές όλα όσα χρειάζονται.

Μεθοδολογία: Δεδομένου ότι δεν μπορεί να διερευνηθεί το σύνολο του πλη-

θυσμού των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και του εκπαιδευτικού προσωπικού επιλέχθηκε με στατιστικά τυχαίο τρόπο σε τρεις φάσεις ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού. Για την διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η δομημένη συνέντευξη ως μέθοδος συλλογής πληροφοριών, καθώς δίνει την δυνατότητα στον ερευνητή να έχει άμεση επαφή με τους συμμετέχοντες στην έρευνα και να αποκτήσει περισσότερες πληροφορίες ακόμα και για προσωπικές απόψεις των συμμετεχόντων. Η έρευνα διεξήχθη σε συνολικά 18 σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής ή ιδρύματα εκπαιδευτικού χαρακτήρα σε όλη την Ελλάδα.
Αποτελέσματα- Συμπεράσματα: Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και το εκπαιδευτικό προσωπικό, παρόλο που θεωρούν ότι η εργασία με μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες έχει αρκετά πλεονεκτήματα, δεν νιώθουν κατάλληλα προετοιμασμένοι και καταρτισμένοι με βάση τις σπουδές τους, ώστε να παρέχουν στους μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες όλα όσα χρειάζονται. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για συμμετοχή στο μάθημα. Ενώ έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την βελτίωση της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα, οι μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες εξακολουθούν να μην λαμβάνουν όλα όσα χρειάζονται. Πρέπει να γίνουν πολλές αλλαγές και τροποποιήσεις από την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής και του εκπαιδευτικού προσωπικού μέχρι και τον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος για να μπορέσουν οι μαθητές με βαριές πολλαπλές αναπηρίες να ενταχθούν πλήρως στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Λέξεις- κλειδιά: *Πολλαπλές αναπηρίες, εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής, έρευνα.*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΧΩΡΟΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

09.00-11.30: ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1.Ταουσάνης Χρήστος και Κότιος Κωνσταντίνος, Σύμβουλοι Σταδιοδρομίας EMPLOY,
Παρεχόμενα προγράμματα και κατευθύνσεις σπουδών στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση (Ε.Α.Ε.)

Μια από τις κομβικές παραμέτρους στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση είναι οι εκπαιδευτικές δυνατότητες καθώς και τα προγράμματα σπουδών που παρέχονται σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο για τα μελλοντικά στελέχη της Ε.Α.Ε. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι καταρχήν να εντοπιστούν και να παρουσιαστούν όλα εκείνα τα προγράμματα που παρουσιά-

ζουν σχετική συνάφεια με το χώρο της ειδικής αγωγής αλλά και να αποτυπωθεί το εύρος των προγραμμάτων αυτών σε συνάρτηση με τη διαφαινόμενη ζήτηση. Παράλληλα, αναλύονται τα περιεχόμενα μάθησης των σχετιζόμενων προγραμμάτων και οι δυνατότητες εξειδίκευσης σε επιμέρους άξονες / τομείς της Ειδικής Αγωγής. Ειδικότερα, καταγράφεται και η συνάφεια πλήθους επιστημών και προγραμμάτων που διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση και κατάρτιση εξειδικευμένων στελεχών από διάφορους επιστημονικούς κλάδους. Για το λόγο αυτό, εξετάζονται αναλυτικά δεδομένα μέσω έντυπης / ηλεκτρονικής αναζήτησης και καταλογογράφησης με βάση επίσημα στοιχεία φορέων όπως τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Επιλογικά, αποτυπώνεται το εύρος των παρεχόμενων δυνατοτήτων αλλά και καταγράφεται το δεδομένο πως στην Ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση τα προσφερόμενα προγράμματα δεν καλύπτουν την προσφερόμενη προπτυχιακή και μεταπτυχιακή ζήτηση.

Λαχανά Αλκμήνη και Καραθανάση Ζαχαρένια, εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής,
Παιδαγωγική παρέμβαση σε μαθητή προσχολικής ηλικίας με μέτρια νοητική υστέρηση.

Κοιτάζοντας γύρω μας βλέπουμε ανθρώπους διαφορετικού ύψους, βάρους, φυλής, θρησκεύματος, ικανοτήτων. Το «φυσιολογικό» ορίζεται πάντοτε ανάλογα με την κοινωνική περίσταση. Η έννοια του κανονικού, όπως και η έννοια του ειδικού είναι κοινωνικά κατασκευάσματα του ανθρώπου, στην πορεία της ιστορίας του. Γενικά, η κοινωνία δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη του «διαφορετικού», του «ειδικού» και δεν έχει ακόμη καταφέρει να προσαρμοστεί στις «ιδιαιτερότητες» που κάποια μέλη της μπορεί να έχουν. Ειδικά απέναντι στην αναπηρία, η στάση της κοινωνίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από αντιφατική έως και τελείως απορριπτική. Μόνο τα τελευταία χρόνια, αρχίζει να διαφαίνεται μία τάση αποδοχής των Ατόμων με Αναπηρία και να αυξάνεται η προσπάθεια ένταξής τους στην κοινωνία. Η προσοχή τείνει να στρέφεται στις δυνατότητες και όχι στις αδυναμίες και τους περιορισμούς που υπάρχουν στο άτομο.

Όπως στην κοινωνία έτσι και στη σχολική τάξη υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ της συμπεριφοράς και των ικανοτήτων των μαθητών και μαθητριών. Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση έχει σα στόχο την προσαρμογή της τάξης και της διδασκαλίας, έτσι ώστε να μπορούν να εξυπηρετηθούν όλοι οι μαθητές και μαθήτριες, ανεξαρτήτως των διαφορών τους στην κίνηση, τη συμπεριφορά, τη μάθηση ή την επικοινωνία. Βασική αρχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης είναι ότι όλα τα παιδιά μπορούν και θέλουν να μάθουν και αναφέρεται σε οτιδήποτε επιπλέον ή εξειδικευμένο προσφέρεται στο παιδί.

Στην παρούσα εισήγηση αναλύεται ο διεπιστημονικός τρόπος εργασίας

εκπαιδευτικών, ψυχολόγου και εργοθεραπεύτριας, με μαθητή προσχολικής ηλικίας με μέτρια νοητική υστέρηση. Τόπος της παρέμβασης είναι το Ειδικό Νηπιαγωγείο Καρδίτσας. Παρουσιάζονται οι μέθοδοι διδασκαλίας και τα προγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της φετινής σχολικής χρονιάς (2010-11) καθώς και τα αποτελέσματα της χρήσης τους.

Μαστρογιάννης Αλέξιος, σχολικός σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατσένη Ευγενία,
Γνωσιακός Συμπεριφορισμός στην Εκπαίδευση: Προαγωγή της ψυχικής υγείας, μέσω προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων Επικοινωνίας.

Στις δεκαετίες του 1960 και 1970, η θεραπεία της συμπεριφοράς ωρίμασε περισσότερο, διαδεχόμενη από την εφαρμοσμένη ανάλυση συμπεριφοράς, η οποία βασίστηκε στις αρχές της συντελεστικής μάθησης, στο νεοσυμπεριφορισμό, στη γνωσιακή, συμπεριφοριστική τροποποίηση της συμπεριφοράς αλλά και σε κοινωνικογνωστικές θεωρήσεις για τη μάθηση.
Η Γνωσιακή Συμπεριφοριστική Θεραπεία (ΓΣΘ) έχει χρησιμοποιηθεί και σε μικρά παιδιά, ακόμα και κάτω των 7 ετών. Μάλιστα, οι πρώτες, αποτελεσματικές γνωσιακές συμπεριφοριστικές παρεμβάσεις αφορούσαν σε διάφορες περιπτώσεις παιδιών με μαθησιακά προβλήματα, νοητική υστέρηση, ψυχώσεις, αντικοινωνική συμπεριφορά, διαταραχή προσοχής και άγχος. Την τελευταία δεκαετία έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί προγράμματα πρόληψης προβλημάτων και προαγωγής ψυχικής υγείας και σε σχολεία, με βάση γνωστικοσυμπεριφοριστικές μεθόδους.

Μέσω της μελέτης διάφορων τέτοιων προγραμμάτων, που αφορούσαν στην Προαγωγή της Ψυχικής Υγείας και της Μάθησης, σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε πρόγραμμα απόκτησης δεξιοτήτων επικοινωνίας, το οποίο υλοποιήθηκε στα πλαίσια ενός προγράμματος Αγωγής Υγείας σε ένα πολυθέσιο Σχολείο, μιας μεγάλης πόλης της Δυτικής Ελλάδας. Συμμετείχαν η δασκάλα και οι 9 μαθητές του Τμήματος Ένταξης, οι οποίοι και αποτελούσαν μία ανομοιογενή ομάδα, ηλικιακά, μαθησιακά και συμπεριφορικά.

Το Πρόγραμμα απόκτησης δεξιοτήτων επικοινωνίας έθεσε ως σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Οι άξονες των δραστηριοτήτων του προγράμματος ήταν: Η Εσωτερική Επικοινωνία, η Αντίληψη –Αυτοαντίληψη, η Γλώσσα του Σώματος, η Ακρόαση, ο Διάλογος, το δικαίωμα Προτίμησης και Απόρριψης, η Κοινωνική Συναλλαγή και τέλος η Συναισθηματική Εκπαίδευση.

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με επιτυχία εντός 5 μηνών, όπως είχε προγραμματιστεί. Οι στόχοι του, σε γενικές γραμμές, επιτεύχθηκαν και τα αποτελέσματα υπήρξαν πολύ ενθαρρυντικά. Βέβαια, υπήρξε επαναπροσδιορισμός στόχων και διαμόρφωση κάποιων δραστηριοτήτων, ώστε να προσαρμόζονται, κάθε φορά, στις ιδιαίτερες ανάγκες και ικανότητες των παιδιών. Η σημαντικότερη επικοινωνιακή παρακαταθήκη, που προέκυψε από την ε-

φαρμογή του προγράμματος, σε συνδυασμό βέβαια με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για κάθε μαθητή, υπήρξε η δημιουργία άρρηκτης σχέσης μεταξύ των μελών της μαθητικής ομάδας.

Πασχαλίδου Δέσποινα,
Η ανάπτυξη δεξιοτήτων πρώτης γραφής σε παιδιά με εγκεφαλική παράλυση. Συνεργασία ειδικού παιδαγωγού και εργοθεραπευτή.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η ανάπτυξη της πρώτης γραφής σε παιδιά που παρουσιάζουν δυσλειτουργία στην κινητικότητά τους.
Στο πρώτο μέρος της εργασίας καταγράφεται η λειτουργία της γραφής, ο σημαντικός ρόλος της στην εκπαίδευση του ατόμου και οι δυσκολίες που μπορεί να παρουσιάζει η κατάκτησή της από τους μαθητές με κινητικές δυσλειτουργίες και, συγκεκριμένα, με εγκεφαλική παράλυση. Το κινητικό έλλειμμα των παιδιών αυτών αποτελεί τροχοπέδη στην εκπαίδευσή τους και στην ανάπτυξη της δεξιότητας της γραφής.

Η εργασία κινείται στο πλαίσιο των συσχετιζόμενων τομέων της ειδικής αγωγής και της έγκαιρης παρέμβασης και έχει ως στόχο να αναδείξει τα οφέλη που προκύπτουν από τη συνεργασία των επιστημόνων που εμπλέκονται στην έγκαιρη παρέμβαση και ιδίως από τη συνεργασία εργοθεραπευτή και ειδικού παιδαγωγού.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, καταγράφουμε μία συστηματική μελέτη περίπτωσης ενός πεντάχρονου παιδιού με εγκεφαλική παράλυση και τη διαδικασία εκμάθησης της πρώτης γραφής κατά τη διάρκεια ενός χρόνου. Αρχικά, αναφερόμαστε στην τωρινή κατάσταση του παιδιού, στην αξιολόγηση των δεξιοτήτων του και στους στόχους που θέτουμε για τη βελτίωση της γραφοκινητικής κατάστασής του και την εδραίωση του ορθού τρόπου γραψίματος. Στη συνέχεια, παρατίθεται η λεπτομερής καταγραφή της παρέμβασης και η παρατήρηση των δραστηριοτήτων που πραγματοποιήθηκαν, κατά η διάρκεια αυτής. Επιπλέον, στην εργασία περιλαμβάνονται οι συνεντεύξεις που έδωσαν ο εργοθεραπευτής και η μητέρα του παιδιού. Τέλος, γίνεται αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της παρέμβασης.

Λέξεις-κλειδιά: *ειδική αγωγή, εγκεφαλική παράλυση, εργοθεραπεία, έγκαιρη παρέμβαση, γραφή, κινητική δυσλειτουργία, τριποδική λαβή*.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

11.30-13.30 : ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΜΕΑ

Προεδρία: Βασιλική Μητροπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μάρω Δόικου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεοδώρα Χασεκίδου, σχολική σύμβουλος Θεσσαλονίκης

Gill Brackenbury, Institute of Education, University of London.
From Theory to Practice: Teaching children with special educational needs in UK mainstream schools

Dr. Maria Kambouri, Institute of Education, University of London
Digital technologies in the Special Educational Needs (SEN) classroom: some issues and approaches from the UK.

Prof. Hannou Savolainen, University of Eastern Sweden
"*Responding to diversity and striving for excellence: the case of Finland*"

The implementation of inclusive education has become an internationally accepted goal. In this process a substantial challenge is to simultaneously increase both equality and quality in an education system. The findings of various studies on the Finnish comprehensive school reform, along with recent learning outcomes, support the conclusion that this may be possible. During the comprehensive school era, equality has increased, performance gaps have decreased, and student achievement has improved overall. Possible reasons for this are that Finnish educational policy development has not followed international mainstream trends and that flexible and extensive special education provisions have been built into our school system. Internationally acknowledged requirements for a good education are competent teachers and a school system’s commitment to take on the responsibility of educating children of all abilities and this presentation discusses how this has been done in Finland.

13.30-16.00 : ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΠΗ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

13.30-16.00: ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΑΙΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ
«Σαν αστέρια στην γη». Κάθε παιδί είναι ξεχωριστό.

Ο Ishaan Awasthi είναι ένας 8χρονος μαθητής, ο κόσμος του είναι γεμάτος στοιχεία, που κανένας άλλος δεν μοιάζει να εκτιμά: χρώματα, ψάρια, σκυλιά, πολύ απλά δεν είναι σημαντικά στοιχεία σε ένα κόσμο ενηλίκων, αλλά για κείνον είναι πιο ενδιαφέροντα από τις σχολικές εργασίες, του βαθμούς και την τακτικότητα. Ο Ishaan δεν μπορεί να καταφέρει τίποτα μέσα στην τάξη.

Όταν πια μπλέκει περισσότερο από ότι μπορούν να αντέξουν οι γονείς του, την στέλνουν εσώκλειστο σε ένα ιδιωτικό σχολείο, έτσι ώστε να συμμορφωθεί. Τα πράγματα δεν διαφέρουν πολύ, από ότι στο παλιό του σχολείο, και επιπλέον ο Ishaan βιώνει και την τραυματική εμπειρία του αποχωρισμού του από την οικογένεια.

Μια μέρα, έρχεται στο σχολείο ένας νέος δάσκαλος, που γεμίζει τον μαθητή με αισιοδοξία και ενθουσιασμό. Σπάζει όλους τους κανόνες του πως πρέπει να γίνεται η διδασκαλία, ζητώντας τους να ονειρευτούν, να σκεφτούν και να φανταστούν. Όλα τα παιδιά ανταποκρίνονται εκτός από τον Ishaan. Ο δάσκαλος αμέσως ανακαλύπτει ότι ο Ishaan δεν είναι χαρούμενος και προσπαθεί να ανακαλύψει τι συμβαίνει. Μετά από πολύ προσπάθεια και επιμονή, τελικά βοηθά τον Ishaan να ανακαλύψει τα ταλέντα του και τον εαυτό του.

Μια συγκλονιστική ταινία που δείχνει όλη την μυστική ζωή του δυσλεκτικού παιδιού. Θίγει θέματα που αφορούν την οικογένεια, την κοινωνία, το σχολείο, τους φίλους.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

16.00-18.00:. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Συντονιστής: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Αξιολόγηση και ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Το ερώτημα που προκύπτει σε συνάρτηση με τον σκοπό της εκπαίδευσης των ΑμΕΑ είναι κατά πόσον οι ασχολούμενοι με την εκπαίδευση των ΑμΕΑ συνειδητοποιούν τον βαθύ πόθο των ατόμων αυτών για να συνειδητοποιήσουν τον εαυτό τους και να βρουν έναν προσανατολισμό ζωής δίνοντας νόημα στην ύπαρξή τους. Βέβαια, ο σκοπός και οι στόχοι της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν διαφέρουν, κατά τον Vygotsky (1997, σελ. 152), από αυτούς της εκπαίδευσης των ατόμων τυπικής ανάπτυξης. Όμως, ό,τι συνιστά για τα άλλα άτομα φυσιολογική εξέλιξη της ανάπτυξης και της συμπεριφοράς, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες προϋποθέτει συστηματική εκπαίδευση και απαιτεί συνεχή άσκηση.

Κατά συνέπεια, τα άτομα με αναπηρίες, με προβλήματα υγείας και συμπεριφοράς καθώς και με μαθησιακές δυσκολίες απαιτείται να καταβάλλουν πρόσθετη προσπάθεια προκειμένου να αναπτύξουν τις αναγκαίες κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες, τις ηθικές αρετές καθώς και τις απαιτούμενες γνωστικές και νοητικές ικανότητες. Έχουν ανάγκη, επομένως, πρόσθετης ειδικής ψυχοπαιδαγωγικής και κοινωνικής υποστήριξης, ενώ διαφέρουν οι μέθοδοι διδασκαλίας και οι στρατηγικές που ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί και οι επαγγελματίες (ειδικοί παιδαγωγοί, σχολικοί ψυχολόγοι, φυσιοθεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί κλπ.) κατά την εκπαίδευση των ΑμΕΑ..

Τα ζητήματα αυτά συναρτώνται τόσο με βασικά ζητήματα της φιλοσοφίας της εκπαίδευσης των ΑμΕΑ, όπως π.χ. ο σκοπός και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, όσο και με βασικά θεωρητικά ζητήματα, καθόσον η αποδοχή μιας ενιαίας θεωρίας θα μπορούσε ίσως να προσφέρει έγκυρες απαντήσεις στα συναφή ερωτήματα. Από επιστημολογική άποψη, ζητήματα προσδιορισμού του σκοπού και του περιεχόμενου της εκπαίδευσης συναρτώνται άμεσα με πολιτικές αποφάσεις και εκπαιδευτικές πρακτικές και ως έναν βαθμό με τον προσδιορισμό πολιτισμικών αξιών, κοινωνικών κανόνων, στάσεων και αντιλήψεων.

Στην εκπαίδευση όμως των ατόμων με ειδικές ανάγκες η αξιολόγηση και η διάγνωση των δυσκολιών μάθησης, των αδυναμιών της συμπεριφοράς, των καθυστερήσεων στην ανάπτυξη και των αναπηριών αποτελεί το κλειδί κάθε χειρισμού και παρέμβασης καθόσον με βάσει αυτές οι εκπαιδευτικοί και οι άλλοι επαγγελματίες μπορούν να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν προγράμματα αποτελεσματικής ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης και θεραπείας.

Η επιβολή ετικετών και η κατάταξη των μαθητών σε κατηγορίες έχουν περιορισμένη λειτουργική αξία στην εκπαίδευση των ΑμΕΑ καθόσον, κατά τον Jeff Barley (1998, p.47-48), αυτές δεν περιγράφουν τις αδυναμίες ή τις δυνατότητες του μαθητή, (όπως π.χ. το νοητικό και το γνωστικό επίπεδο, το επίπεδο της τρέχουσας σχολικής επίδοσης, το είδος της συμπεριφοράς), τις

κοινωνικές δεξιότητες, τα κίνητρα και τα ενδιαφέροντα κ.ά.. Αντίθετα, η αξιολόγηση των μαθητών πρέπει να είναι κατά το δυνατόν λειτουργική. Αυτό σημαίνει ότι τα μέσα και το περιεχόμενο της αξιολόγησης θα πρέπει να συναρτώνται άμεσα με το προβλεπόμενο πρόγραμμα εκπαίδευσης των μαθητών. Η αξιολόγηση που βασίζεται στο σχολικό πρόγραμμα αποκτά μεγαλύτερη ισχύ καθότι το περιεχόμενό της αφορά το αντικείμενο για το οποίο ο μαθητής είναι προϊδεασμένος. Σε αντίθεση τα «τεστ» φέρνουν τους μαθητές αντιμέτωπους με μια «τυπική» διανοητική συμπεριφορά, η οποία κατά ένα μέρος βασίζεται σε ένα υποθετικό μοντέλο της νόησης. Οι εκπαιδευτικοί ως οι άμεσοι αξιολογητές βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση να κατανοούν, να αξιολογούν και να προσαρμόζουν τις πληροφορίες στη ανάπτυξη των προγραμμάτων της σχολικής τάξης. Συνάμα οι μαθητές αξιολογούνται σε κανονικά και όχι σε κλινικά δεδομένα, τα οποία συναρτώνται άμεσα με τη διδασκαλία και με προβλήματα του δικού τους κόσμου, ενώ αποφεύγουν την παραπομπή σε κλινικές και σε λίστες αναμονής.

Ελευθερία Μπάκα, υποψήφια διδάκτωρ και Δημήτρης Β. Γουδήρας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Το Θεατρικό Παιχνίδι ως μέσο ενίσχυσης της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης.

Ο κύριος στόχος αυτής της έρευνας είναι να διερευνήσει αν ένα ειδικά σχεδιασμένο πρόγραμμα Θεατρικής Αγωγής (Θεατρικού Παιχνιδιού) θα ενίσχυε την αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμηση ατόμων τυπικής ανάπτυξης (10-12 χρόνων) και ατόμων με νοητική καθυστέρηση (16-23 χρόνων). Ειδικότερα αν οι παράμετροι της αυτοαντίληψης: σχολική ικανότητα, αθλητική ικανότητα, σχέσεις με συνομηλίκους, φυσική εμφάνιση, διαγωγή- συμπεριφορά και η αυτοεκτίμηση των μαθητών θα επηρεάζονταν σημαντικά από το πρόγραμμα της παρέμβασης. Επιμέρους ερωτήματα ήταν αν οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών συνέπιπταν με τις εκτιμήσεις των γονέων, των μαθητών και του ψυχολόγου και αν η μεταβολή της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης μέσω του προγράμματος θα επηρεάζονταν από τις ατομικές διαφορές των μαθητών : φύλο, νοητική ανάπτυξη, τόπος διαμονής, σχολείο φοίτησης.

Το πρόγραμμα της θεατρικής παρέμβασης περιελάμβανε 12 συναντήσεις-εργαστήρια με Θεατρικό Παιχνίδι. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την μέτρηση της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης στην αρχή και στο τέλος του προγράμματος ήταν το ΠΑΤΕΜ ΙΙ της Μακρή-Μπότσαρη (ελληνική έκδοση του αντίστοιχου ερωτηματολογίου της Harter). Στην διάρκεια του προγράμματος έγινε παρατήρηση και καταγραφές όσον αφορά την δραματική εμπλοκή με την κλίμακα του Phil Jones.

Στην έρευνα συμμετείχαν 40 μαθητές τυπικής ανάπτυξης από το Εργαστήρι Θεατρικής Αγωγής «Θεατροφωλιά» και 14 μαθητές με ειδικές ανάγκες από το Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. του Ινστιτούτου Αναπτυξιακής Αποκατάστασης. Όσον α-

φορά την τυπική ανάπτυξη τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η θετική επίδραση της Θεατρικής Αγωγής παρατηρείται σε όλες τις υπό εξέταση μεταβλητές και είναι ανεξάρτητη από την ομάδα ερωτηθέντων, την τάξη και το φύλο του μαθητή. Όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες τα αποτελέσματα δείχνουν θετική επίδραση στις σχέσεις με συνομηλίκους, στη φυσική εμφάνιση, στη διαγωγή - συμπεριφορά και στην αυτοεκτίμηση. Η σχολική ικανότητα επηρεάζεται λίγο ενώ η αθλητική ικανότητα δεν επηρεάζεται.

Λέξεις-κλειδιά: *Θεατρική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι, ενίσχυση της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης, διαμόρφωση του εαυτού.*

Λιόκου Έφη, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Γουδήρας Δημήτρης, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου στην ανάγνωση και κατανόηση κειμένου.

Η έρευνα διεξήχθη το 2011 με σκοπό να εντοπιστεί το πόσο επηρεάζουν το φύλο, ο βαθμός, η ηλικία, το σχολείο, η περιοχή διαμονής και το επάγγελμα γονέων (ανεξάρτητες μεταβλητές) την επίδοση των μαθητών σε δραστηριότητες ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου (εξαρτημένες μεταβλητές). Το δείγμα ήταν συμπτωματικό και απαρτιζόταν από 54 μαθητές της Α΄ τάξης του Γυμνασίου, εκ των οποίων οι 20 ήταν αγόρια και οι 34 κορίτσια. Όλοι οι μαθητές φοιτούσαν σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης, ενώ αποκλείστηκαν μαθητές με δυσλεξία και μαθησιακές δυσκολίες στη γλώσσα. Τα σχολεία φοίτησης των μαθητών ήταν το Πειραματικό Γυμνάσιο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, τα 3 Γυμνάσια της πόλης του Κιλκίς ($1^{ο}$, $2^{ο}$, $3^{ο}$) και τα Γυμνάσια Χέρσου και Βαπτιστή.

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα τεστ ατομικής επίδοσης σε δραστηριότητες ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου. Αυτές τις δραστηριότητες συνιστούσαν 9 ανοικτού και κλειστού τύπου ασκήσεις οι οποίες χρονομετρούνταν, ενώ κάποιες επιπροσθέτως ηχογραφούνταν. Η επίδοση γινόταν στα πλαίσια του σχολικού προγράμματος κατόπιν συνεννόησης με τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς των μαθητών. Βάσει των απαντήσεων των μαθητών συμπληρωνόταν στη συνέχεια το φύλλο του καθηγητή που ήταν ξεχωριστό για τον κάθε μαθητή και το οποίο ήταν η πρωταρχική ύλη για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS και του Statistics Toolbox του MATLAB. Για να είναι εφικτή η στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν κωδικοποιήσεις και για τις ασκήσεις και για τα δημογραφικά στοιχεία. Πραγματοποιήθηκε One Way Anova για να ελεγχθεί αν υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δημογραφικών στοιχείων του κάθε μαθητή, δηλαδή του φύλου, του βαθμού, της ηλικίας, του σχολείου, της περιοχής διαμονής και του επαγγέλματος

των γονέων (ανεξάρτητες μεταβλητές) σε κάθε δραστηριότητα που αφορούσε στην ανάγνωση και την κατανόηση κειμένου (εξαρτημένες μεταβλητές). Για την επεξεργασία των απαντήσεων των συμμετεχόντων στην έρευνα μαθητών στις ανοικτού τύπου ασκήσεις χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου.

Γενικά, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών επηρεάζεται περισσότερο από το βαθμό τους στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας (63%), η ικανότητα για κατανόηση κειμένου περισσότερο από το φύλο του μαθητή (25%), ενώ η συνολική επίδοση στο εργαλείο αξιολόγησης επηρεάζεται περισσότερο από το βαθμό στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας (33%).

Αναφορικά με τα υπόλοιπα δημογραφικά στοιχεία, η ηλικία δε συσχετίζεται σημαντικά με την επίδοση των μαθητών παρά μόνο σε μεμονωμένες δραστηριότητες του εργαλείου αξιολόγησης. Σχετικά με το σχολείο φοίτησης προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι μαθητές του Πειραματικού Γυμνασίου του Πανεπιστημίου Μακεδονίας έχουν υψηλότερη επίδοση, ενώ δε προκύπτει κάποιο ξεκάθαρο συμπέρασμα για το αν έχουν προβάδισμα τα σχολεία της πόλης του Κιλκίς έναντι των σχολείων της επαρχίας. Ακόμη, οι μαθητές που ζουν στις αστικές περιοχές υπερτερούν έναντι αυτών που ζουν σε λιγότερο αστικές περιοχές. Τέλος, το επάγγελμα των γονέων φάνηκε να συσχετίζεται σημαντικά με κάποιες δραστηριότητες, αλλά δεν προέκυψαν επαγγέλματα που να συσχετίζονται περισσότερο από άλλα.

Λέξεις-κλειδιά: *ανάγνωση και κατανόηση κειμένου, ανάλυση περιεχομένου, διδασκαλία της Γλώσσας, γλωσσική επίδοση, σχολική επίδοση.*

Δημήτρης Μουστάκας, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Δημήτρης Β. Γουδήρας, Αγαλιώτης Γιάννης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Οι αντιλήψεις των μαθητών της Β΄ /θμιας εκπαίδευσης για την επίλυση προβλημάτων και η ανακάλυψη των παραγόντων που εμποδίζουν την υψηλή επίδοση στο μάθημα των Μαθηματικών

Η παρούσα εργασία περιγράφει την έρευνα που διενεργήθηκε σε 9 σχολεία της ελληνικής επικράτειας με σκοπό την διερεύνηση των απόψεων των μαθητών σε σχέση με τα μαθηματικά προβλήματα, καθώς και των παραγόντων που τις επηρεάζουν. Οι εσφαλμένες αντιλήψεις για τα Μαθηματικά μπορούν να δημιουργήσουν σοβαρά μαθησιακά προβλήματα, εμποδίζοντας την αφομοίωση της προσφερόμενης γνώσης και την αξιοποίηση όλων αυτών που θα μπορούσε να τους προσφέρει η ενασχόληση με την επιστήμη των Μαθηματικών. Τα παιδιά που έχουν τέτοιου είδους εσφαλμένες αντιλήψεις χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή από τον καθηγητή, ο οποίος θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μια μορφή «ειδικής αγωγής» για να τις διορθώσει. Το πρώτο βήμα στη διαδικασία αναθεώρησης των αντιλήψεων αυτών είναι ο ίδιος ο εντοπι-

σμός τους, και για να γίνει αυτό απαιτείται ένα εργαλείο που να τις ανιχνεύει και να τις αξιολογεί. Κάτι τέτοιο δεν υπάρχει σήμερα στα ελληνικά δεδομένα, και αυτό ακριβώς το κενό ήρθε να καλύψει η συγκεκριμένη εργασία.

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο που αναπτύχθηκε από τους Kloosterman και Stage (1992), το οποίο αποτελείται από 36 δηλώσεις που χωρίζονται σε έξι ομάδες, κάθε μία από τις οποίες μετράει μια συγκεκριμένη αντίληψη του μαθητή σε σχέση με τα Μαθηματικά. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν αναλύθηκαν με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS και τα αποτελέσματα αξιολογήθηκαν και συγκρίθηκαν με τα αντίστοιχα αποτελέσματα που έδωσε η εφαρμογή του συγκεκριμένου εργαλείου στις Η.Π.Α. και στην Ιταλία. Από την ανάλυση διαπιστώθηκε ότι η σημασία που δίνουν τα παιδιά στην κατανόηση των μαθηματικών εννοιών αυξάνεται με την ηλικία, ενώ η εμπιστοσύνη τους στη χρησιμότητα των Μαθηματικών μειώνεται. Ταυτόχρονα βρέθηκε ότι για το συγκεκριμένο δείγμα, τα κορίτσια της Β΄ Γυμνασίου δεν πιστεύουν ότι μπορούν να λύσουν χρονοβόρα μαθηματικά προβλήματα, σε αντίθεση με τα συνομήλικα τους αγόρια. Επίσης, για να ελεγχθεί το εάν και σε ποιο βαθμό επηρεάζουν οι αντιλήψεις των μαθητών τον βαθμό τους στα Μαθηματικά εφαρμόστηκε η μέθοδος της γραμμικής παλινδρόμησης, όπου βρέθηκε πως όλες οι υπό εξέταση μεταβλητές συνεισφέρουν στο μοντέλο εκτός από αυτήν της *Προσπάθειας*. Η εργασία ολοκληρώνεται με μια συζήτηση σχετικά με την εφαρμογή των συμπερασμάτων της έρευνας στην τάξη και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται για βελτίωση της αποτελεσματικότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: *επίλυση προβλήματος, κατανόηση μαθηματικών εννοιών, αντιλήψεις για τα Μαθηματικά.*

Σοφία Συμεωνίδου, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Δημήτρης Β. Γουδήρας, Αρετή Οκαλίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Οι γλωσσικές δυσκολίες στην ελληνική γλώσσα των μουσουλμάνων μαθητών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία του Νομού Ροδόπης – Λάθη στον γραπτό λόγο στην ελληνική γλώσσα.

Στην Ελληνική Θράκη (Δυτική Θράκη) ζει η σύμφωνα με τα σχετικά νομικά κείμενα οριζόμενη ως μουσουλμανική μειονότητα. Ο συντριπτικά μεγάλος αριθμός των μαθητών της μουσουλμανικής μειονότητας φοιτά σε μειονοτικά σχολεία.

Οι μουσουλμάνοι μαθητές που φοιτούν στα μειονοτικά σχολεία αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην εκμάθηση της Ελληνικής Γλώσσας που συνδέονται με μία μεγάλη ποικιλία ετερογενών και συχνά αλληλένδετων παραγόντων. Έχουμε τα τελευταία χρόνια με βάση τις απόψεις των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα μειονοτικά σχολεία (δυστυχώς υπάρχει παντελής απουσία σχετικών ερευνητικών εργασιών) μια βελτίωση της αναγνωστικής ι-

κανότητας των μαθητών τόσο στον τομέα της αποκωδικοποίησης όσο κυρίως στον τομέα της κατανόησης του κειμένου που διαβάζουν. Εκεί όμως που υπάρχει μεγάλο έλλειμμα και σημαντικές δυσκολίες, είναι ο γραπτός λόγος τόσο ο κατευθυνόμενος (καθ' υπαγόρευση) όσο και στην παραγωγή γραπτού λόγου (αυθόρμητος). Η Ειδική Αγωγή στο χώρο της μειονοτικής εκπαίδευσης, ειδικά για το νομό Ροδόπης είναι κυριολεκτικά ανύπαρκτη.

Έχοντας κατά νου όλα τα παραπάνω εκπονήσαμε μια ερευνητική εργασία της οποίας στόχος ήταν η καταγραφή των δυσκολιών στο γραπτό λόγο των μουσουλμάνων μαθητών που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας που παράλληλα αποτέλεσαν και ερευνητικά ερωτήματα-υποθέσεις ήταν: α) η διερεύνηση του είδους των λαθών, β) η συχνότητα των λαθών, γ) η σχέση του όγκου των λαθών με το αν φοίτησαν κατά την προσχολική ηλικία σε δημόσιο νηπιαγωγείο και δ) η πιθανή σχέση του όγκου των λαθών με τον τύπο του σχολείου (Ορεινό-απομακρυσμένο, πεδινό υπαίθρου, αστικό πρωτεύουσας του νομού)

Από τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώθηκε η αρχική υπόθεση ότι πολύ μεγάλο ποσοστό των μαθητών της μουσουλμανικής μειονότητας του Νομού Ροδόπης που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία παρουσιάζει μεγάλα ελλείμματα στην επεξεργασία του γραπτού λόγου. Το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο για τα παιδιά που φοιτούν σε σχολεία αστικού περιβάλλοντος, μεγαλύτερο για τα παιδιά που φοιτούν στα σχολεία της πεδινής – αγροτικής περιοχής και πολύ μεγάλο για τους μαθητές του ορεινού όγκου.
Οι μαθητές των μειονοτικών σχολείων που φοίτησαν σε δημόσιο Νηπιαγωγείο εμφανίζουν καλύτερη επίδοση σε όλους τους τομείς της γραπτής έκφρασης.

Ζωή Γούλα, εργοθεραπεύτρια, μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, υπότροφος Ι.Κ.Υ.
Η δυσπραξία στο σχολείο και στη ζωή. Η εργοθεραπευτική αξιολόγηση και μέθοδοι παρέμβασης.

Η επιτυχής συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες απαιτεί την κατάκτηση ενός επιπέδου δεξιοτεχνίας, έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να γράψει, να ζωγραφίσει, να κάνει υπολογισμούς, να κατασκευάσει. Επίσης, απαιτούνται δεξιότητες αδρής κίνησης, έτσι ώστε να κινείται ανεξάρτητα με διάφορες ταχύτητες, να χορεύει και να παίζει. Για τα παιδιά με δυσπραξία η συμμετοχή σε αυτές τις δραστηριότητες απαιτεί υπέρμετρη προσπάθεια, η οποία δεν ευοδώνει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι δυσκολίες συντονισμού έχουν αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ζωής τους.

Η εισήγηση αυτή έχει ως στόχο να προτείνει τρόπους ανίχνευσης συμπτωμάτων της δυσπραξίας και έπειτα μεθόδους εργοθεραπευτικής παρέμβασης καθώς και στρατηγικές αντιμετώπισης που μπορούν να εφαρμοστούν στη σχολική τάξη. Γίνεται μια περιγραφή των χαρακτηριστικών και πως αυτά

επηρεάζουν τη λειτουργικότητά τους στο σχολείο και στη ζωή. Έπειτα, γίνεται μια σύνοψη των συνηθέστερων προσεγγίσεων από τη σκοπιά της εργοθεραπείας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη μέθοδο της αισθητηριακής ολοκλήρωσης και στα ερευνητικά δεδομένα που υποστηρίζουν την αποτελεσματικότητά της στη συμμετοχή σε δραστηριότητες του παιχνιδιού, στις διαδικασίες κοινωνικοποίησης και στις δραστηριότητες αυτοφροντίδας.

Λέξεις-κλειδιά: *Δυσπραξία, Δυσγραφία, Εργοθεραπεία, Αισθητηριακή Ολοκλήρωση*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 2
(ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ)

16.00-18.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Κατερίνα Δημητριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Μαρία Αναγνωστοπούλου, Αικατερίνη Σουσαμίδου σχολικοί σύμβουλοι, Περιφερειακή Διεύθυνση Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας

Αικατερίνη Σουσαμίδου και Μαρία Αναγνωστοπούλου, σχολικοί σύμβουλοι Περιφερειακή Διεύθυνση Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας,
Η κοινωνική αποδοχή και η αυτοεκτίμηση των μαθητών των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου που παρακολουθούν Τμήμα Ένταξης.

Η επιλογή μαθητών του Δημοτικού Σχολείου που αντιμετωπίζουν προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς και η τοποθέτησής τους στο Τμήμα Ένταξης αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησής τους από τους μαθητές που παρακολουθούν τα μαθήματα της κανονικής τάξης. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της αυτοεκτίμησης των μαθητών που παρακολουθούν το Τμήμα Ένταξης του σχολείου τους και η κοινωνικής αποδοχή τους από τους συμμαθητές τους. Στην έρευνα θα συμμετάσχουν 80 περίπου μαθητές (40 μαθητές των Τμημάτων Ένταξης και 40 της κανονικής τάξης) των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού σχολείου. Ως ερευνητικό εργαλείο θα χρησιμοποιηθεί το ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση της αυτοαντίληψης και της αυτοεκτίμησης «Πώς αντιλαμβάνομαι τον εαυτό μου ΙΙ»(ΠΑΤΕΜ ΙΙ) της Harter (1985), για τις τάξεις Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄, από το οποίο θα αξιοποιηθούν οι κλίμακες «Σχέσεις με συνομηλίκους» και «Αυτοεκτίμηση». Τα αποτελέσματα θα αναλυθούν με το στατιστικό πακέτο SPSS, με ανεξάρτητες μεταβλητές

την ηλικία και το φύλο των συμμετεχόντων μαθητών. Κατά την ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων θα συνεκτιμηθεί και η περιγραφική αξιολόγηση, την οποία θα κάνουν οι εκπαιδευτικοί της τάξης των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: *κοινωνική αποδοχή, αυτοεκτίμηση*

Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης και Πηνειώ Χριστοδούλου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Η αυτοεκτίμηση και η ενσυναίσθηση των παιδιών και των εφήβων με οπτική αναπηρία

Ποια είναι η αυτοεκτίμηση και η ενσυναίσθηση των παιδιών και των εφήβων με προβλήματα όρασης; Έχει σχέση η αυτοεκτίμηση με την ενσυναίσθηση των παιδιών και των εφήβων με οπτική αναπηρία; Πώς επηρεάζει η οπτική αναπηρία τη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης και της ενσυναίσθησης; Κατά πόσο η αυτοεκτίμηση και η ενσυναίσθησή τους συνδέεται με το φύλο, την ηλικία, το βαθμό απώλειας της όρασης τη σειρά γέννησης του παιδιού μέσα στην οικογένεια και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας;
Τα προαναφερόμενα ερωτήματα αποτέλεσαν τη βάση και ταυτόχρονα το σκοπό για τη διεξαγωγή μιας πιλοτικής έρευνας, στην οποία συμμετείχαν 46 παιδιά και έφηβοι με οπτική αναπηρία (N=46), που διέμεναν σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας.
Η έρευνα βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς Self-esteem Inventory του Coopersmith (1987) και στην κλίμακα της ενσυναίσθησης Empathy Index for Children and Adolescent (1982) της Bryant.

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε το στατιστικό πακέτο SPSS version 0.19. Έγινε χρήση παραμετρικών κριτηρίων (T-test, One Way ANOVA, Διμεταβλητή ανάλυση συσχέτισης). Ο έλεγχος των στατιστικών υποθέσεων πραγματοποιήθηκε για προεπιλεγμένο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας α= 0.05. Στατιστικά σημαντική σχέση προέκυψε μεταξύ των μεταβλητών αυτοεκτίμηση παιδιών με οπτική αναπηρία και ενσυναίσθηση παιδιών με οπτική αναπηρία.(r=0.44) και μεταξύ των μεταβλητών αυτοεκτίμηση παιδιών με οπτική αναπηρία και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας (sig.= 0.00<0.05).

Τα ευρήματα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας μπορούν να αξιοποιηθούν από όλους τους εμπλεκόμενους στην αγωγή και την εκπαίδευση των μαθητών με οπτική αναπηρία ή εξασθένιση και να συμβάλλουν έτσι στην ομαλότερη σχολική και κοινωνική τους ένταξη.

Λέξεις-κλειδιά: *αυτοεκτίμηση, ενσυναίσθηση, οπτική αναπηρία, ένταξη.*

Κωνσταντίνος Δημουλάς, Σχολικός Σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Λάρισας,
Δυσκολία επικοινωνίας μαθητών με ειδικές ανάγκες λόγω κακής ερμηνείας του προσώπου των άλλων.

Συχνά δυσκολευόμαστε να επικοινωνήσουμε, λόγω μη καλής ερμηνείας των συναισθημάτων των άλλων. Σκοπός της έρευνας [στοιχούσας σε προηγηθείσα έρευνά μας επί 165 (61 αντρών και 104 γυναικών) ατόμων, μέσης μόρφωσης, 25-55 ετών] ήταν η διερεύνηση της ικανότητας αναγνώρισης συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου από κοινωνικά ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (παλιννοστούντες, μετανάστες, φυλακισμένοι, τσιγγάνοι, άτομα ειδικών αναγκών). Η δοκιμασία που χρησιμοποιήθηκε ήταν η σειρά των Ekman και Friesen 65 διαφανειών του προσώπου, με ένα ή περισσότερα από τα παγκοσμίως αναγνωρισμένα συναισθήματα (ευτυχία, λύπη, φόβο, θυμό, έκπληξη, αηδία και περιφρόνηση), με προβολή των σε δύο φάσεις, με την ίδια σειρά, για 10″-5″ και 25″-10″, αντίστοιχα, για κάθε διαφάνεια, σημειώνοντας, στην πρώτη (μόνο) ένα συναισθηματικό όρο και στη δεύτερη (μόνο) ένα βαθμό (για όλα τα συναισθήματα), από το 0 (για ανυπαρξία συναισθήματος) μέχρι το 8 (για έντονη έκφραση συναισθήματος). Με βάση τη συμφωνία των σημασιοδοτικών κρίσεων των υποκειμένων με το λεξικό, που σχηματίστηκε από το 20 και πλέον % των ατόμων μέσα στην ίδια ομάδα που αποδέχτηκαν την ίδια συναισθηματική σημασιοδότηση ως το συγκεκριμένο συναίσθημα της κάθε διαφάνειας, αξιολογήθηκε η συχνότητα και η ένταση των συναισθημάτων που αναγνωρίστηκαν και αυτών που πήραν τον υψηλότερο βαθμό ανάμεσά τους (αναγνωρισιμότητα). Τα αποτελέσματα, αν και όχι θεαματικά, έδειξαν αισθητά μειωμένη απόδοση σε σύγκριση με τα υποκείμενα της πρώτης έρευνας, προφανώς λόγω συνεπιφερόμενου άγχους, με το οποίο εξισώνεται η πληροφοριακή υπερφόρτωση από την προσπάθεια ερμηνείας της όλης μέσα από τη συναισθηματική της έκφραση μορφής στον ελάχιστο - για την εκάστοτε επικοινωνιακή συνθήκη - απαιτούμενο χρόνο. Ίσως, στην κατάσταση άγχους, στην οποία, φυσικώ τω λόγω, περιέρχεται το κοινωνικά ευάλωτο άτομο, ίσως δυσκολεύεται να δώσει, εύκολα και γρήγορα, ενιαία μορφή στο πρόσωπο των άλλων, προκειμένου να απαντήσει σωστά σε ό,τι του προτείνεται. Μεταφερόμενα αυτά στη σχολική τάξη, θα πρέπει να μας καταστήσουν ιδιαίτερα προσεκτικούς με τα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Αγάπη Βράντση και Κατερίνα Δημητριάδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,
Αντιμετωπίζοντας τον αυτισμό στο δημοτικό σχολειό μέσα από ευέλικτες διδακτικές προσεγγίσεις: μια μελέτη περίπτωσης.

Ο αυτισμός είναι μια σοβαρή αναπτυξιακή διαταραχή με σύνθετη φύση, καθώς επηρεάζει την αναπτυξιακή περιοχή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης,

της επικοινωνίας και της συναισθηματικής σφαίρας των ατόμων που την παρουσιάζουν. Η αποτελεσματική εκπαίδευση, η αυτόνομη διαβίωση και η κοινωνική ένταξη του αλματωδώς αυξανόμενου αριθμού παιδιών με αυτισμό, καθώς και η άμβλυνση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι οικογένειές τους αποτελεί πρόκληση για το σύγχρονο σχολείο. Η εισήγηση αναφέρεται στη μελέτη περίπτωσης μιας διδακτικής παρέμβασης εστιασμένης στην εκπαίδευση μαθητή Ειδικού Δημοτικού σχολείου, ο οποίος παρουσίαζε αυτισμό-διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή· αναλύει σε επίπεδο θεωρίας και εφαρμογής το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αξιολόγηση της παρέμβασης, η οποία είχε διάρκεια ενός τριμήνου και ήταν προσανατολισμένη σε παιδοκεντρικές μεθόδους αγωγής και μάθησης. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε η διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας μέσα από σύγχρονες διδακτικές πρακτικές, όπως η βιωματική μάθηση, το παιχνίδι ρόλων, η χρήση νέων τεχνολογιών και προσομοίωσης, καθώς και η αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων και παιχνιδιού. Ιδιαίτερη προσπάθεια καταβλήθηκε ώστε οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες να εστιάζουν στις ιδιαίτερες ανάγκες του μαθητή και να αξιοποιούν τις συγκεκριμένες δυνατότητες, τα ενδιαφέροντα, τις προτιμήσεις και τις επιθυμίες του. Ως ερευνητικά εργαλεία στη μελέτη μας χρησιμοποιήθηκαν *φύλλα παρατήρησης* της συμπεριφοράς του μαθητή, καθώς και *οδηγός συνέντευξης* από τη μητέρα του πριν και μετά την παρέμβαση. Στην εισήγηση παρουσιάζεται αναλυτικά η ανταπόκριση του μαθητή στις πρακτικές που αναπτύχθηκαν αλλά και οι δυσκολίες που προέκυψαν κατά την εφαρμογή τους. Τέλος διατυπώνονται εναλλακτικές προτάσεις για την εκπαίδευση παιδιών με αυτισμό, οι οποίες έχουν ως αφετηρία τις ατομικές τους ιδιαιτερότητες και δίνουν έμφαση στην επιδίωξη της σχολικής και κοινωνικής τους ένταξης.

Λέξεις-κλειδιά: *αυτισμός-διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή, μελέτη περίπτωσης, σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις, ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες.*

Ιωάννα Δημητριάδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Βασικές αρχές εκπαίδευσης των ατόμων με νοητική αναπηρία σε δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τις βασικές αρχές, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, που πρέπει να διέπουν τη διδασκαλία των δεξιοτήτων ανεξάρτητης διαβίωσης στα άτομα με νοητική αναπηρία. Οι δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης είναι αντικείμενο διδασκαλίας για όλους τους μαθητές με αναπηρίες και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Αντίστοιχα τα προγράμματα παρέμβασης πρέπει να εστιάζουν στην άποψη «οι μαθητές μαθαίνουν κάνοντας» έχοντας ως κύρια προτεραιότητα τη βιωματική διδασκαλία σε πραγματικές συνθήκες. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας δίνοντας

έμφαση στη διδακτική μεθοδολογία και στην υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης δεξιοτήτων ανεξάρτητης διαβίωσης τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας όσο και σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στα Αναλυτικά Προγράμματα για τα άτομα με νοητική αναπηρία και στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση ενός προγράμματος διδασκαλίας δεξιοτήτων ανεξάρτητης διαβίωσης σε επίπεδο σχεδιασμού και υλοποίησης για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε παιδιά/ άτομα με νοητική αναπηρία. Οι διεθνείς πρακτικές εστιάζουν σε διαφορετικές διδακτικές αρχές και τεχνικές εκπαίδευσης, ανάλογα με την αναπηρία και την ηλικία των μαθητών. Στην Ελλάδα τα Αναλυτικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής θεωρούν το θέμα της ανεξάρτητης διαβίωσης άξιο διδασκαλίας μόνο σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ υπάρχει συγχρόνως ένα «κενό» σε θέματα διδακτικής μεθοδολογίας. Η εργασία αυτή αναδεικνύει τις βασικές αρχές που θα πρέπει να ακολουθούνται κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων διδασκαλίας δεξιοτήτων ανεξάρτητης διαβίωσης.

Λέξεις-κλειδιά: *νοητική αναπηρία, δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης, βασικές αρχές εκπαίδευσης, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δευτεροβάθμια εκπαίδευση*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 3 (ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΗΛΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

16.00-18.00 : ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Προεδρία: Ιωάννα Βουλγαρέλλη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ιωάννα Παπαβασιλείου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Έλσα Παυλίδου, υποψήφια διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,

Παντελής Γαλίτης, εκπαιδευτικός,
Επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: υφιστάμενο πλαίσιο – προτάσεις αναβάθμισης του στην σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΑμΕΑ) αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση και παράλληλα αναγκαίο αναβαθμό για την ομαλή και δημιουργική ένταξη και ενσωμάτωση των ατόμων αυτών στον κοινωνικό ιστό. Η ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, η κοινωνικοποίησή τους, η απόκτηση και η βελτίωση τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων με σκοπό την αποτελεσματική με-

τάβαση στην ενεργό ζωή και στην αυτονομία, αποτελούν αιτούμενα ενός εκπαιδευτικού συστήματος βασισμένου στην παιδαγωγική της ένταξης.

Η Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση αποτελεί για τα ΑμΕΑ σημαντικό εκπαιδευτικό σταθμό στην ζωή τους, εφόσον είναι αυτή που θα τους παράσχει τις απαραίτητες τεχνικές και επαγγελματικές γνώσεις, καθώς και επαγγελματική κατάρτιση, προκειμένου τα άτομα αυτά να αναπτύξουν επαγγελματικές ικανότητες, απαραίτητες για την ένταξη τους στην επαγγελματική δραστηριότητα, την επίτευξη της οικονομικής τους ανεξαρτησίας και της κοινωνικής τους αυτονομίας γενικότερα.

Η εργασία αυτή προσπαθεί να διερευνήσει το υφιστάμενο Νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση των ΑμΕΑ στην Ελλάδα και τον βαθμό υλοποίησής του στην σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, στη θέαση της αποτελεσματικής κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης των ατόμων αυτών. Επιπρόσθετα, επιδιώκεται η κατάθεση προτάσεων στην οπτική της αναβάθμισης του ρόλου της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης των ΑμΕΑ.

Η διερεύνηση του υφιστάμενου Νομοθετικού πλαισίου για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση των ΑμΕΑ στην Ελλάδα και η ανίχνευση τού μέχρι σήμερα βαθμού υλοποίησής του, αναδεικνύουν την ασυνέπεια που διέπει τη σχέση αυτή και παράλληλα την αναγκαιότητα ανάληψης ουσιαστικών πρωτοβουλιών προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και συνθήκες εφαρμογής των προβλεπομένων, τόσο από την ισχύουσα Νομοθεσία, όσο και από την διεθνή πρακτική, για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος, το οποίο δεν είναι άλλο από την ουσιαστική κοινωνική ενσωμάτωση των ΑμΕΑ.

Λέξεις-κλειδιά: *Άτομα με αναπηρία, Άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ΑμΕΑ, Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση, Ειδικά Επαγγελματικά Σχολεία, ΣΜΕΑΕ (Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης).*

Όλγα Ημέλλου. Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αττικής,

Αναζητώντας πρότυπα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών σε ένα σχολειό για όλους τους μαθητές. Πορεία προς μια παιδαγωγική της διαφοροποίησης στη διδασκαλία-μαθηση ή εξ αρχής καθολικός σχεδιασμός με σκοπό τη μάθηση;

Η εξασφάλιση υπηρεσιών εκπαίδευσης προς τους μαθητές με δυσκολίες μάθησης (δ.μ.), την τελευταία ιδιαίτερα δεκαετία, πραγματοποιείται, όλο και πιο συχνά, στις σχολικές τάξεις του γενικού σχολείου. Σύμφωνα με το νόμο 3699/2008, οι εκπαιδευτικοί της γενικής εκπαίδευσης καλούνται να υποστηρίζουν μαθητές με ήπιες δ.μ. εντός της τάξης τους, με το λιγότερο δυνατό διαχωριστικό τρόπο, στα πλαίσια ενός μοντέλου ένταξης και ισότιμης συνεκπαίδευσης με λίγες ή μηδαμινές υποστηρικτικές υπηρεσίες και χωρίς υιοθέ-

τηση επαγγελματικών προτύπων. Στη διεθνή εκπαιδευτική πραγματικότητα καταγράφονται οι προσπάθειες επαγγελματικών ενώσεων να περιγράψουν σαφή πρότυπα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών που υποστηρίζουν μαθητές με δ.μ. Στην Ελλάδα, η ερευνητική βιβλιογραφία του πεδίου εστιάζεται, κατά κύριο λόγο, στη διερεύνηση των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στην ένταξη των μαθητών με δ.μ., ενώ τα θέματα των γνώσεων και των δεξιοτήτων αντιμετωπίζονται αποσπασματικά. Η παρούσα εμπειρική μελέτη έχει ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των επαγγελματιών εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας γενικής εκπαίδευσης για τις γνώσεις και τις δεξιότητες που δηλώνουν ότι κατέχουν αναφορικά με μια προσαρμοσμένη εκδοχή των δέκα προτύπων επαγγελματικής ανάπτυξης του Council for Exceptional Children (2009). Για τους σκοπούς της έρευνας, επιλέχθηκε η συλλογή ποσοτικών δεδομένων με τη χορήγηση ερωτηματολογίου σε εκπαιδευτικούς δύο Περιφερειών σχολικών συμβούλων της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Αττικής. Από την πρώτη επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας διαμορφώνεται ένα προφίλ του επαγγελματία εκπαιδευτικού γενικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στο οποίο αποτυπώνονται τόσο τα δυνατά όσο και τα αδύνατα σημεία του. Καθένα από τα σημεία αυτά αφορά συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες αντιστοιχούν στα δέκα προσαρμοσμένα πρότυπα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Στη συζήτηση αναδεικνύεται η σημασία των ευρημάτων και προτείνονται τρόποι αξιοποίησής τους στα πλαίσια του επιχειρησιακού προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση». Τέλος, προσεγγίζεται κριτικά η θεσμική επιλογή της παιδαγωγικής της διαφοροποίησης στη διδασκαλία-μάθηση σε αντιπαραβολή με τον εξαρχής Καθολικό Σχεδιασμό με Σκοπό τη Μάθηση (Universal Design for Learning).

Λέξεις-κλειδιά: *επαγγελματίες εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας γενικής εκπαίδευσης, προφίλ εκπαιδευτικών, ισότιμη συνεκπαίδευση, μαθητές με δυσκολίες μάθησης, πρότυπα επαγγελματικής ανάπτυξης, γνώσεις, δεξιότητες.*

Ιωάννα Βουλγαρέλλη, Παράσχος Κανλής, Βασιλική Κόμλου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
Κοινωνικός αποκλεισμός και περιθωριοποίηση των ατόμων με αναπηρία μέσα από την εκπαίδευση

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια δυναμική διαδικασία και προϋποθέτει κοινωνικές ανισότητες και διαιώνιση της περιθωριοποίησης κοινωνικών ομάδων. Μια υπηρεσία που θα έπρεπε να είναι κοινό αγαθό και δικαίωμα είναι η Εκπαίδευση. Μια κοινωνική ομάδα που δέχεται τον Εκπαιδευτικό Αποκλεισμό αποτελείται από τα άτομα με αναπηρία.

Η Εκπαίδευση ως δικαίωμα για όλες τις ομάδες του μαθητικού πληθυσμού δεν είναι πάντοτε αυτονόητη. Ιδιαίτερα η Εκπαίδευση των ατόμων με

αναπηρία έχει απασχολήσει έντονα τα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ε.Ε. τις τελευταίες δεκαετίες. Μια σειρά νόμων,θεσμικών κειμένων, ψηφισμάτων,δράσεων και οδηγιών κατευθύνονται προς την ενταξιακή εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία σε ένα ενιαίο σχολείο για όλους.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Ατόμων με Αναπηρία μέσα από την Εκπαίδευση. Ειδικότερα στοχεύει στην ερμηνεία των θεωριών της Αναπηρίας και της πολιτικής προσέγγισης του όρου.Ακολουθεί διεξοδικότερη μελέτη των ευρωπαϊκών και ελληνικών εκπαιδευτικών πολιτικών μέσα από την κριτική ανάλυση των νόμων και των πεδίων εφαρμογής τους.

Μέσα από ενδελεχή βιβλιογραφική επισκόπηση, παρατίθενται ξενόγλωσσες και ελληνόγλωσσες πηγές,όπως βιβλία, άρθρα, νόμοι,διακηρύξεις κ.α., προκειμένω να παρουσιαστεί και να διερευνηθεί το φαινόμενο του Εκπαιδευτικού Αποκλεισμού των ατόμων αυτών τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής έρευνας κατέδειξαν την απουσία των άμεσα ενδιαφερομένων και των οικογενειών τους από την διαδικασία της θεσμοποίησης. Επιπλέον η γλώσσα των νόμων εξυπηρετεί και ερμηνεύεται σύμφωνα με τα κίνητρα και τα συμφέροντα αυτών που δύναται να νομοθετούν.Διαπιστώνονται ελλείψεις στον τομέα της επιμόρφωσης –κατάρτισης των εκπαιδευτικών αλλά και των θετικών στάσεων τους προς την ενταξιακή εκπαιδευτική πολιτική. Ανασχεδιασμός Αναλυτικών Προγραμμάτων, υπεύθυνη και άρτια προετοιμασία και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, επανεξέταση της έννοιας της ένταξης αλλά και ο εκ νέου ορισμός της αναπηρίας, είναι μερικές από τις προτάσεις που παρατίθενται.

Λέξεις-κλειδιά: *Άτομα με αναπηρία, Εκπαίδευση, Εκπαιδευτικός Αποκλεισμός, ένταξη*

Έλσα Παυλίδου, Λευκοθέα Καρτασίδου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
Φιλικές σχέσεις και ποιότητα ζωής των ατόμων με νοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες - μια βιβλιογραφική διερεύνηση

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει και να διερευνήσει τη διεθνή βιβλιογραφία σε θέματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων των ατόμων με νοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες με στόχο την ενίσχυση της ποιότητας ζωής τους. Πιο συγκεκριμένα η παρούσα εργασία θα εστιάσει (α) στη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στις φιλικές σχέσεις και την ποιότητα ζωής των ατόμων με νοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες, (β) στις προαπαιτούμενες δεξιότητες οι οποίες πρέπει να κατακτηθούν για την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και (γ) στους τρόπους ενίσχυσης των φιλικών σχέσεων τόσο εκ μέρους των γονέων όσο και στα διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα κυρίως κατά τη διάρκεια της εφηβείας.

Μεθοδολογία: Θα μελετηθεί η διεθνής και ελληνική αρθρογραφία και βιβλιογραφία σύμφωνα με τα εξής κριτήρια:
α) Να έχουν δημοσιευθεί τα τελευταία 20 χρόνια σε επιστημονικά περιοδικά που σχετίζονται άμεσα με το πεδίο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και ιδιαίτερα με τη νοητική αναπηρία.
β) Με τις λέξεις-κλειδιά: φιλία, διαπροσωπικές σχέσεις, κοινωνική αλληλεπίδραση, κοινωνικές δεξιότητες, ποιότητα ζωής, κοινωνικά δίκτυα, εφηβεία, ενηλικίωση
γ) Το δείγμα της έρευνας να είναι έφηβοι και νέοι με νοητική αναπηρία και αναπτυξιακές αναπηρίες καθώς κατά τη διάρκεια της εφηβείας και της μετάβασης στην ενήλικη ζωή διαμορφώνονται οι πιο σημαντικές φιλικές σχέσεις.
Συμπεράσματα: Η διεθνής έρευνα έχει αναδείξει τη θετική επίδραση που ασκεί η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων σε διάφορες πτυχές της ζωής των ατόμων με νοητικές και αναπτυξιακές αναπηρίες και στη γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Η διαμόρφωσή τους προαπαιτεί την ύπαρξη δεξιοτήτων, όπως αυτή του αυτοπροσδιορισμού, ενώ η ενίσχυσή τους μπορεί να επιτευχτεί μέσα από την συντονισμένη προσπάθεια τόσο των διαφόρων εκπαιδευτικών περιβαλλόντων όσο και εκ μέρους της οικογένειας, η οποία διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην δόμηση των φιλικών σχέσεων.

Λέξεις-κλειδιά: *Φιλία, ποιότητα ζωής, κοινωνική ανάπτυξη, εφηβεία, ενηλικίωση, νοητική αναπηρία, αναπτυξιακές διαταραχές.*

Μαρία Δερέκα, εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής,
Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων σε μαθητές με νοητική υστέρηση

Η παρούσα έρευνα στηρίζεται στη γενικότερη ιδέα της «ομαλοποίησης». Η έννοια της ομαλοποίησης λειτούργησε ως πρόκληση για να βρεθεί τρόπος να δοθεί βοήθεια σε μαθητές με νοητική υστέρηση, σε κατάλληλους χώρους και με τέτοιες διαδικασίες που δεν θα τους στιγματίζουν ή θα τους υποτιμούν. Εξετάζονται τα προγράμματα που υπάρχουν σε μονάδες επαγγελματικής κατάρτισης και σε σχολεία για νεαρούς έφηβους με νοητική υστέρηση. Στόχος της έρευνας ήταν να εξεταστεί κατά πόσο τα προγράμματα των επαγγελματικών μονάδων προετοίμαζαν κατάλληλα τους έφηβους να αφήσουν το σχολείο επαρκώς κοινωνικοποιημένοι και να ζήσουν μία ανεξάρτητη ζωή.

Η παρούσα έρευνα έλαβε χώρα στο χρονικό διάστημα 1994 -1997, σε δεκαεννέα μονάδες επαγγελματικής κατάρτισης σε όλη την Ελλάδα. Για τη συλλογή των στοιχείων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ποιοτική και ποσοτική ανάλυση. Έγιναν 44 συνεντεύξεις και δόθηκαν ταυτόχρονα και ερωτηματολόγια σε 44 εκπαιδευτικούς των παραπάνω μονάδων. Οι μαθητές στις μονάδες επαγγελματικής κατάρτισης παρακολουθούσαν έναν ορισμένο αριθμό ωρών στη σχολική αίθουσα και τις υπόλοιπες ώρες βρίσκονταν σε εργαστή-

ρια κεραμικής, υφαντικής, ραπτικής, ανθοκομίας κ.λ.π. Η ηλικία των μαθητών με νοητική υστέρηση κυμαίνεται στα 15- 23 έτη.

Συγκεκριμένα η έρευνα κινείται στους παρακάτω άξονες:

α)Ποιες δραστηριότητες του σχολικού προγράμματος αναφέρονται στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών με νοητική υστέρηση εκτός σχολείου.

β)Ποιά προβλημάτα αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να διδάξουν κοινωνικές δεξιότητες στους μαθητές εκτός σχολείου.

Σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων τα προγράμματα των μονάδων επαγγελματικής κατάρτισης δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη σχολική γνώση και λιγότερη στην κοινωνικοποίηση των μαθητών. Όσον αφορά τις δραστηριότητες εκτός σχολείου, οι εκπαιδευτικοί αποφεύγουν να επισκέπτονται με τους μαθητές μουσεία, θέατρα, σινεμά και δημόσια κτήρια. Επισκέπτονται όμως συχνά super market. Στην πλειοψηφία των επισκέψεων οι μαθητές παραμένουν παθητικοί θεατές χωρίς ενεργό συμμετοχή στις δραστηριότητες. Επιπλέον δεν υπάρχει συγκεκριμένη μαθησιακή προετοιμασία πριν από κάθε έξοδο.

Οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την εκμάθηση των κοινωνικών δεξιοτήτων είναι η έλλειψη χρόνου, η έλλειψη βοηθητικού προσωπικού και η αδιαφορία των γονέων. Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας είναι ότι οι εκπαιδευτικοί αν και κατανοούν τη σπουδαιότητα του να οδηγήσουν τους μαθητές τους προς την αυτονόμηση ταυτόχρονα νιώθουν μη κατάλληλα προετοιμασμένοι για ένα τέτοιο ρόλο.

Λέξεις-κλειδιά: *ομαλοποίηση, κοινωνικές δεξιότητες, εφηβεία, νοητική υστέρηση*

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 4
(ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ 14)

16.00-18.00: ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προεδρία: Βάσω Παπαδοπούλου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Δημήτρης Πνευματικός. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Γ. Μπάρμπας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γ. Μπάρμπας, Π. Σταγιόπουλος, Ζ. Αμπράζη, Χ. Νιζάμη, Ε. Παπαναγιώτου, Χ. Σαρηπανίδης, Μ. Σκαρλάτου, Χ. Χαϊδευτού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Μαθητές με νοητική ανεπάρκεια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: πορεία στο πουθενά.

Στη χώρα μας οι περισσότεροι μαθητές με ήπια ή μέτρια νοητική ανεπάρκεια φοιτούν σε δομές της ειδικής εκπαίδευσης μέσα στο γενικό σχολείο. Αυτό ισχύει κατά κανόνα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ για τη δευτεροβάθμια δεν έχουμε ακόμα σαφή εικόνα για το είδος της δομής που εντάσσονται και για το πρόγραμμα που εφαρμόζεται. Σχετικά με το πρόγραμμα που είναι κατάλληλο για αυτούς τους μαθητές υιοθετούνται διεθνώς δύο κυρίως προσεγγίσεις. Η πρώτη προκρίνει την ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα (ΑΠ) της γενικής εκπαίδευσης με τις αναγκαίες προσαρμογές. Η δεύτερη θεωρεί καταλληλότερο το λειτουργικό αναλυτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες στην καθημερινή ζωή.

Στόχος της έρευνας ήταν να μελετηθούν δύο βασικά χαρακτηριστικά της φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση των μαθητών με νοητική ανεπάρκεια που αποφοιτούν από τμήματα ένταξης δημοτικού σχολείου: το είδος της εκπαιδευτικής δομής που εντάσσονται και το πρόγραμμα που εφαρμόζεται.

Δείγμα της έρευνας ήταν 78 μαθητές με διάγνωση νοητικής ανεπάρκειας που αποφοίτησαν τα τρία τελευταία χρόνια από τμήματα ένταξης δημοτικών σχολείων δύο νομών της Κεντρικής Μακεδονίας. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς και στην παρατήρηση των μαθητών σε θέματα που αφορούσαν στο μαθησιακό πρόγραμμα, στις δυνατότητες των μαθητών και στα χαρακτηριστικά των κοινωνικών σχέσεων με τους συνομηλίκους τους.

Από την επεξεργασία των δεδομένων προέκυψε ότι για τους μισούς περίπου μαθητές του δείγματος, η ένταξη σταματά με την αποφοίτησή τους από το δημοτικό σχολείο, από τη στιγμή που στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση φοιτούν σε ειδικές δομές εκτός γενικού σχολείου. Σχετικά με το πρόγραμμα διαπιστώθηκε ότι μόνο στα ΕΕΕΕΚ αυτό προσεγγίζει στα χαρακτηριστικά του λειτουργικού ΑΠ. Στις υπόλοιπες δομές, καθώς και στο γενικό γυμνάσιο οι μαθητές εντάσσονται τυπικά στο κοινό ΑΠ. Σε όλες, όμως, σχεδόν τις περιπτώσεις διαπιστώθηκε σοβαρή δυσκολία ακόμα και στοιχειώδους ανταπόκρισης σ' αυτό.

Λέξεις-κλειδιά: *Νοητική ανεπάρκεια, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αναλυτικό πρόγραμμα, ένταξη, κοινωνικές σχέσεις.*

Ιωάννης Τρικκαλιώτης και Δημήτρης Πνευματικός. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας προς όφελος παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη γενική τάξη: πως κρίνουν οι μαθητές τους χειρισμούς των εκπαιδευτικών;

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία λαμβάνει υπόψη τη μαθησιακή ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα, το μαθησιακό προφίλ του κάθε μαθητή της γενικής τάξης, ακόμη και θέματα αξιολόγησής του. Η διαφοροποίηση της διδασκαλίας στη γενική τάξη όπου συνυπάρχουν μαθητές με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι πιθανόν να δημιουργήσει δυσάρεστες αντιδράσεις από τους μαθητές οι οποίοι μπορεί να εκλάβουν τη διαφοροποίηση ως θετική διάκριση. Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η μελέτη των συναισθημάτων και των κρίσεων των παιδιών σχολικής ηλικίας για τους χειρισμούς του εκπαιδευτικού στην προσπάθειά του να εφαρμόσει διαφοροποιημένα κριτήρια στην τάξη. Συμμετείχαν 114 παιδιά τριών ηλικιακών ομάδων (8-χρονα, 10-χρονα, 12-χρονα) σε δύο συνθήκες (πειραματική και ομάδα ελέγχου). Αντίθετα με την ομάδα ελέγχου (ΟΕ) που δεν υπήρξε κάποια διαφοροποίηση, στην πειραματική ομάδα (ΠΟ) ο δάσκαλος, προκειμένου να επιλέξει το άρθρο του μαθητή (περιγραφή εκπαιδευτικής επίσκεψης στο πλανητάριο) για δημοσίευση στη σχολική εφημερίδα, διαφοροποίησε τα κριτήρια επιλογής για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο τέλος της διαδικασίας όλα τα παιδιά ενημερώθηκαν ότι η εργασία τους δεν επιλέχτηκε για δημοσίευση. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για τις επιλογές του εκπαιδευτικού τους και να κρίνουν (1: άδικη, 5: άδικη) τους χειρισμούς του εκπαιδευτικού. Η μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξε ότι τα παιδιά της ΠΟ μετά τον τρίτο χειρισμό δήλωσαν αρνητικότερα συναισθήματα από ότι τα παιδιά της ΟΕ, και έκριναν ως περισσότερο άδικη τη διαδικασία του εκπαιδευτικού. Επίσης, η ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι τα συναισθήματα και οι κρίσεις περί δικαίου στην ΠΟ διαφέρουν με την ηλικία των μαθητών. Συνεπώς, τα παιδιά φαίνεται ότι σε συνθήκη ανταγωνισμού λαμβάνουν υπόψη τη ζημία που πιθανόν να προκληθεί από την εφαρμογή διαφοροποιημένων κριτηρίων και κρίνουν ως άδικη την απόφαση του εκπαιδευτικού. Επομένως, η διαφοροποίηση της διδασκαλίας ίσως να έχει μεγαλύτερη αποδοχή αν εφαρμοστεί αρχικά σε μη ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Λέξεις-κλειδιά: *Διαφοροποιημένη διδασκαλία, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κλίμα τάξης.*

Ελένη Χατζηζήση, Εκπαιδευτικός

Συμπεριφορά που εκδηλώνουν τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και φοιτούν σε τάξη γενικής αγωγής προς τους συμμαθητές τους τυπικής ανάπτυξης και το αντίστροφο

Ο γενικότερος σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις απόψεις των δασκάλων σχετικά με τη συνεκπαίδευση των παιδιών που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού στην πρωτοβάθμια γενική εκπαίδευση στην Ελλάδα, καθώς το ενδιαφέρον που παρουσιάζεται στη βιβλιογραφία για τον τομέα αυτό είναι αρκετά περιορισμένο. Συγκεκριμένα, σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει τις απόψεις των δασκάλων όσον αφορά στη συμπεριφορά που εκδηλώνουν τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και φοιτούν σε τάξη γενικής αγωγής προς τους συμμαθητές τους τυπικής ανάπτυξης και το αντίστροφο.

Στην έρευνα αξιοποιήθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα. Τα ποσοτικά δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω ερωτηματολογίων, που συμπληρώθηκαν από 52 δασκάλους γενικής αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εκπροσωπούν 12 ελληνικούς νομούς. Τα ποιοτικά δεδομένα προέκυψαν από ημι-δομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν με έξι από τους δασκάλους που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι σύμφωνα με τις απόψεις των δασκάλων, παρατηρείται αμοιβαία θετική στάση μεταξύ των παιδιών που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και των συμμαθητών τους τυπικής ανάπτυξης. Ωστόσο, η αρχική υπόθεση ήταν ότι τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης θα είχαν αρνητική στάση απέναντι στα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού. Αρνητική στάση σημαίνει εκφοβισμός, πείραγμα, απομόνωση. Η άποψη αυτή διαμορφώθηκε από αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών (Batten, 2005; Batten et al., 2006; Jackson, 2002), που έδειξαν πως τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης σε μία τάξη γενικής αγωγής συμπεριφέρονται συχνά αγενώς απέναντι στα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού και δεν σέβονται τη διαφορετικότητά τους. Ωστόσο η πλειοψηφία των δασκάλων στην παρούσα έρευνα επισήμανε ότι οι συμμαθητές τυπικής ανάπτυξης είναι πολύ φιλικοί απέναντί τους, τους αποδέχονται στην παρέα τους και έχουν ευαισθητοποιηθεί ιδιαίτερα απέναντι στις ανάγκες και τις δυσκολίες τους.

Λέξεις-κλειδιά: *συνεκπαίδευση, παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού, συμμαθητές τυπικής ανάπτυξης, συμπεριφορά*

Σιμώνη Συμεωνίδου, Ελένη Φτιάκα, Πανεπιστήμιο Κύπρου,
Εκπαίδευση για την ένταξη: από την ερευνά στην πράξη

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση και συζήτηση των αποτελεσμάτων έρευνας για την καταγραφή των αντιλήψεων, στάσεων και δεξιοτήτων των Ελληνοκύπριων γενικών εκπαιδευτικών σχετικά με τις διάφορες πτυχές της ένταξης. Η παρούσα έρευνα λειτούργησε ως προπαρασκευαστικό στάδιο για τη διαμόρφωση επιμορφωτικού προγράμματος για την ένταξη, το οποίο απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς της Κύπρου (Symeonidou and Phtiaka, 2009). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε μικτή με-

θοδολογία. Αρχικά έγινε ποσοτική έρευνα μέσω ερωτηματολογίου με πληθυσμό όλους τους γενικούς εκπαιδευτικών Δημοτικής Εκπαίδευσης και δείγμα το ένα τρίτο αυτών. Στη συνέχεια, έγιναν ημιδομημένες συνεντεύξεις στην ομάδα των γενικών εκπαιδευτικών που εκδήλωσε ενδιαφέρον συμμετοχής στο πρόγραμμα επιμόρφωσης που θα αναπτυσσόταν αργότερα στο πλαίσιο της έρευνας.

Τα αποτελέσματα, ποσοτικά και ποιοτικά, είναι ενδεικτικά των απόψεων που επικρατούν ανάμεσα στους γενικούς εκπαιδευτικούς σε χώρες του εξωτερικού και επιβεβαιώνουν την κυριαρχία του ιατρικού και του φιλανθρωπικού μοντέλου (Florian, 2009; Zoniou-Sideri and Vlachou, 2006). Ταυτόχρονα, καταδεικνύουν την καλή πρόθεση που υπάρχει ανάμεσα στους γενικούς εκπαιδευτικούς να διδάσκουν όλα τα παιδιά, με και χωρίς αναπηρίες, αν και οι ίδιοι θεωρούν ότι δεν έχουν τις απαιτούμενες παιδαγωγικές δεξιότητες. Η κριτική ανάλυση των δεδομένων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν το πλαίσιο της κουλτούρας ενός τόπου για να είναι περισσότερο αποτελεσματική. Με αυτό το σκεπτικό, η επίγνωση και αξιοποίηση του προφίλ των εκπαιδευτικών είναι απαραίτητα στοιχεία για τις αποφάσεις λαμβάνονται σχετικά με το περιεχόμενο και τις μεθόδους που επιλέγονται κατά την ανάπτυξη επιμορφωτικών προγραμμάτων για την ένταξη.

Μπαρμπαγιάννη Ευγενία, Κεραμάρη Ειρήνη, Κεραμάρης Κωνσταντίνος, εκπαιδευτικοί,
Τα παιδιά της σιωπής, η κανονική τάξη και η περίπτωση της Αννούλας.

Ο δάσκαλος έρχεται αντιμέτωπος με την επιλεκτική αλαλία και παράλληλα με τις σχολικές δομές, οι οποίες δεν στηρίζουν το έργο του. Στόχος είναι να βοηθηθεί το παιδί με τη διαταραχή, ώστε το ίδιο να επαναπροσδιορίσει θετικά τη θέση του στο σχολείο, να αναπτύξει επικοινωνιακές δεξιότητες και να ενταχθεί στην κοινωνική ομάδα της τάξης, ακολουθώντας εναλλακτικές ενέργειες μείωσης του άγχους, ενίσχυσης της μη λεκτικής επικοινωνίας, ενδυνάμωσης της κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τεχνικές επικοινωνίας, τεχνικές ενδυνάμωσης του λόγου τόσο σε διαπροσωπικό επίπεδο (δάσκαλος – μαθητής) όσο και σε επίπεδο τάξης καθώς και τεχνικές ενίσχυσης της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Παρουσιάζεται επίσης μία περίπτωση τροποποίησης συμπεριφοράς της μικρής Αννούλας, με «την τεχνική της αναγνώρισης των θετικών λειτουργιών της συμπεριφοράς» Η τεχνική αυτή αναφέρεται στον προσδιορισμό των θετικών πλευρών της συμπεριφοράς, η οποία προηγουμένως ερμηνευόταν μόνο αρνητικά, και στη θετική αντίδραση στη συμπεριφορά. αυτή. Η τεχνική της θετικής ερμηνείας των λειτουργιών της συμπεριφοράς απαιτεί να εντοπίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερες θετικές λειτουργίες για μια προβληματική συμπεριφορά και εν συνεχεία να επιλέξουμε

εκείνη τη θετική λειτουργία που είναι περισσότερο πειστική. Με τον προσδιορισμό μιας θετικής λειτουργίας της προβληματικής συμπεριφοράς αποκτούμε ένα νέο πλαίσιο αντίληψης, το οποίο βοηθάει να καθορίσουμε πως θα παρέμβουμε στη συγκεκριμένη προβληματική κατάσταση.

Με τη χρήση όλων αυτών των τεχνικών παρατηρήθηκε τροποποίησης της συμπεριφοράς εξέλιξη των επικοινωνιακών διαύλων και επιπλέον οι μαθητές χωρίς προβλήματα λόγου και ομιλίας επωφελήθηκαν.

Λέξεις-κλειδιά: *αλαλία, εναλλακτικές ενέργειες, αλληλεπίδραση, τροποποίηση συμπεριφοράς*.

18.00-18.15: ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011. ΑΙΘΟΥΣΑ 1 (ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΕΛΕΤΩΝ)

18.15- 19.15: ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΘΕΜΑ: ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Συντονίστρια: Annette Leonhardt

Dr. Gill Brackenbury, Institute of Education, University of London, UK.

Dr. Maria Kambouri, Institute of Education, University of London, UK.

Prof. Annette Leonhardt, Ludwig – Maximilian's University of Munich, Germany.

Prof. Tova Most, University of Tel Aviv, Israel.

Prof. Hannou Savolainen, University of Finland

Dr. Hermann- Triarchi, Ludwig – Maximilian's University of Munich, Germany.

19.15-19.30: Δημήτρης Β. Γουδήρας, Απολογισμός του Συνεδρίου

Τέλος των εργασιών του Συνεδρίου

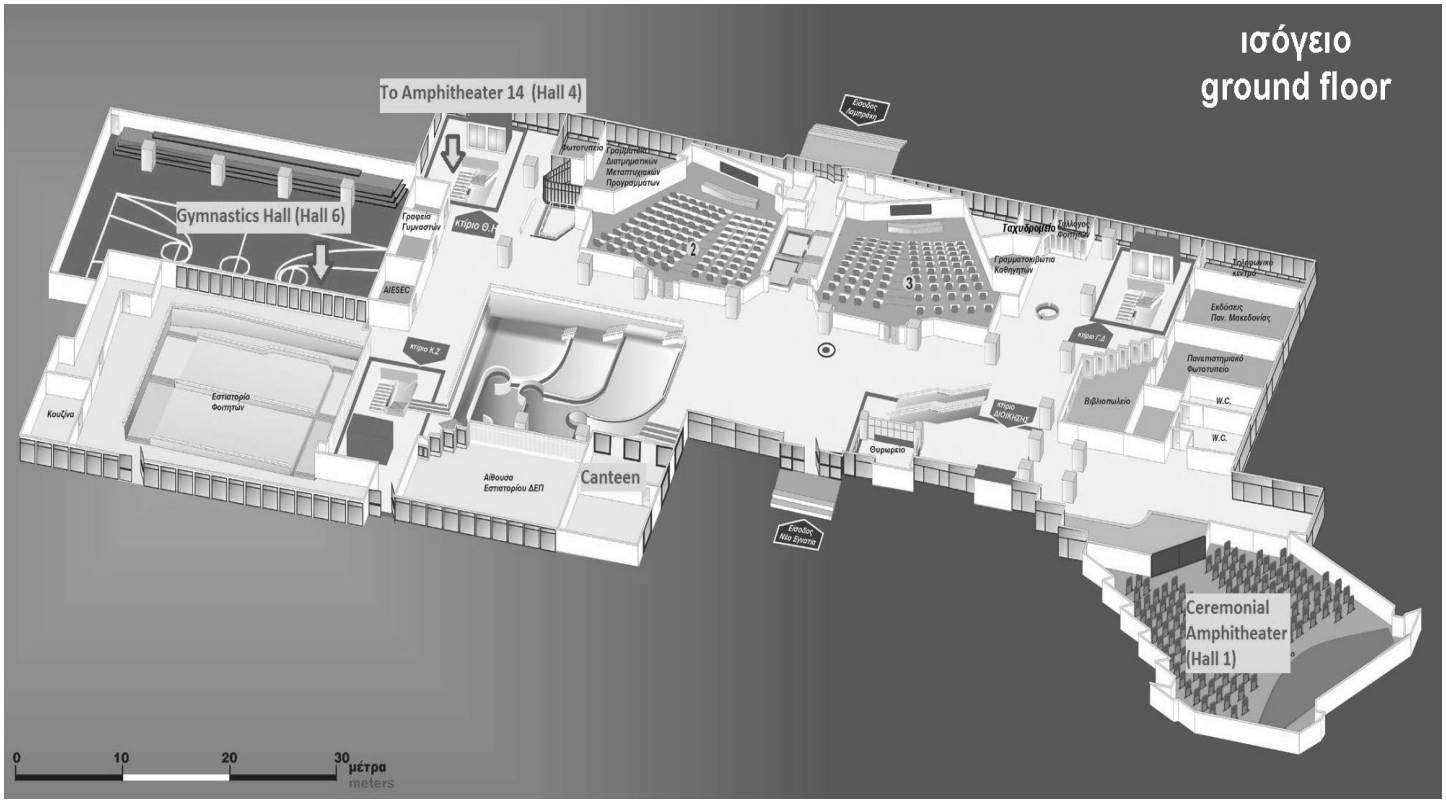
ισόγειο
ground floor
To Amphitheater 14 (Hall 4)
Gymnastics Hall (Hall 6)
Canteen
Ceremonial
Amphitheater
(Hall 1)
0
10
20
30
μέτρα
meters

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
UNIVERSITY OF MACEDONIA
πρώτος όροφος
first floor
Hall 8
(H 5)
Tele-education
Hall (Hall 3)
Conference
Hall (Hall 2)
W.C.
Επιτροπή Ερευνών
Εταιρεία
Τεχνική Υπηρεσία
Εργαστήριο κέντρου Η/Υ
Εργαστήριο Τεχνολογικής εκπαίδευσης